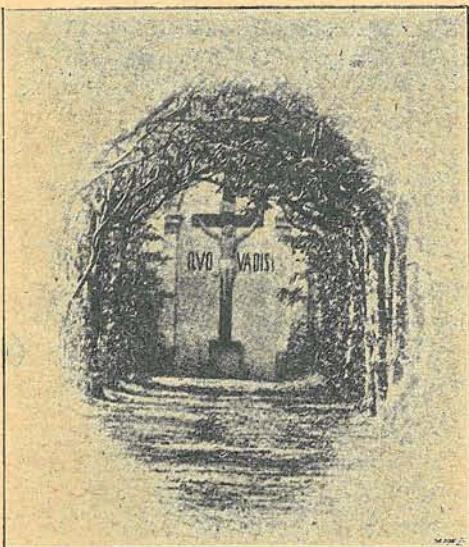

k jubilejnemu roku 1895. Posledni vydano také jako zvláštní otisk z »Moravana«. Mimo to napsal rozličné úvahy do »Květů Mariánských« a již po několik roků opatřuje ve »Škole Božského Srdce Páně« stálou rubriku: »Zájmy Krista Pána v různých zemích.«

Z ostatních zasluhují ještě zmínky: Bábíček, Drescher, Grüber, Haberhauer, Harlacher, Heisler, Keller, Khinell, Knopp, Knorr, Müller, Okáňik, Ottmanský, Rubin, Schaller, Schmid, Schmidt, Wagner, Winkler, o nichž příslušná data dočteš se ve spise »Scriptores ordinis s. Benedicti, qui 1750—1880 fuerunt in imperio austriaco-hungarico; Vindobonae 1881 sumptibus ordinis edidit Leo Woerl. Výborné práce této použili jsme i my, doplnivše z ní příspěvky, jež došly nás z přátelské ochoty cestou soukromou, z Broumova od P. V. Wintery a z Rajhradu od P. Kristina Luxe O. S. B.

„Quo vadis?“ v klášteře břevnovském.

DÍL TŘETÍ

ÚCTA SV. VOJTEČHA U LIDU.

I.

Slavné jméno Vojtěchovo uctíváno po vše věky v naší milé vlasti. Již starý kronikář český Kosmas volá po přenesení svatých ostatků světcových do Prahy s nadšením: »O nimium felix metropolis Praga, olim duce Wenceslao sublimata, nunc beato prae-sule Adalberto decorata, a domino Deo tibi collata excipis gaudia geminata.«¹⁾ Vděčnost a láska, kterouž oddáni byli západní Slované apoštolu svému, vábila nábožné duše z krajin půlnočních tak, že často přicházeli zbožní poutníci ke hrobu oslavence našeho. Mnohé nehody postihly národ náš, četné pohromy přiválily se na milou naši vlast, ale po vše věky udržela se v srdcích vděčného lidu českoslovanského oddanost a láska ku svatému vele-pastýři našemu.

Po všech končinách českoslovanských zasvěceny jsou četné svatyně ku cti tohoto prvního biskupa, apoštola-mučeníka z krve české; nejstarší a nejoblíbenější píseň svou naznačili jeho jménem, při každé přiležitosti, at v radosti at v žalosti, ve chrámech i na bojištích zpívali ji naši praotcové a zpíváme ji podnes, ujištěni jsouce, že svatý patron náš nezapomíná před Bohem ve slávě nebeské rodáků svých na zemi!

Po šest věkův přibývala každým stoletím i rostla poctivost a sláva jména Vojtěchova po vlastech slovanských na západě. Než i slunce na obloze zakryjí časem na nějakou dobu závistivé mraky: nejinak chtěla též závist a utrhačnost lidská zkaliť slávu svatého biskupa našeho v národě našem. Když se totiž v XV. století učení husitské v Čechách rozmohlo, a následkem lidských neřestí a vzbuzených vášní nejedny pravdy víry katolické počaly se zamítati, přišlo rovněž i učení o svatých v lehkost. A tu dotýkáno

¹⁾ Prameny dějin českých, díl II. str. 77.

se též sv. biskupa našeho Vojtěcha, i obviňován, jako by byl býval nepřítelem obřadu a jazyka staroslavského v Čechách. Čeští bratři aspoň nejednou vytýkali sv. biskupovi našemu toto »provínění«. Někteří následovníci českých bratří pokročili o krok dále a neunavenou horlivostí usilujíce nejen zlehčiti, nýbrž i v potupu vydati samu církev katolickou, zlehčiti hledí též přede vším oslavě svaté syny její. A tak stalo se, že tu i onde proskakují znova o svatém Vojtěchu našem hlasové, jakoby byl býval obzvláštním přítelem Němcův, ano v době naší nerozpakují se někteří nazývati světce našeho přímo císařským úřadníkem německým v Čechách.¹⁾ Kdokoli poznal dokonale a umí svědomitě uvážiti vše, což nám zachováno jest o životě apoštolského tohoto dědice našeho, snadno nahlédne, že to i ono lež jest a klam. Pravdat sice, že svatý náš Vojtěch byl biskupem církve katolické obřadu latinského; ale kde a čím to medle dokázal, že by byl nepřítelem jazyka slovanského? Nemněm, že by třeba bylo, doličovati mnohými slovy a vyvracetí všeliké křivé úsudky o sv. biskupu našem; lež poráží se nejlépe skutky. Že sv. Vojtěch nebyl nikoli protivníkem, ale srdečným milovníkem národa slovanského, vysvítá patrně z celého života jeho. Dostav se za mládí svého do školy děvinské, chován byl sice ve městě, osazeném Němcí, avšak žije v území slovanském, nepozbyl ani známosti řeči, ani uvědomění národnosti své slovanské. Navrátil se zajisté do Čech, v krátce došel v národě tolik důvěry a přízně, že mladičký zvolen jest za biskupa proto, poněvadž byl »rodák výtečný netoliko rodem a bohatstvím, nýbrž i mravy a životem«. Kde kdo zná, kterak tehdy Čechové na pozoru měli se před sousedy svými, a že nebyli by věru nabyla důvěry ku příslému z Němec rodáku svému, kdyby při něm byli znamenali nenárodní smýšlení, nechut k jazyku českému, nelibost k národnosti slovanské. A že svatý Vojtěch, byv posvěcen na biskupa, nezměnil, nezhoršil se, toho jsou opět apoštolské pouti a veškeren život jeho důkazem pádným. V Čechách, jmenovitě v Praze, mezi panstvem potkával se sice apoštolský horlivel s těžkostmi, které ho přinutily odejít z vlasti, a my vyložili již na svém místě přičiny strasti této. Než kdo neví, kterak se dařilo muži Božímu jinde mezi národy slovanskými? Že v Uhřích nalezlo křesťanství žádoucí průchod, jest jeho zásluhou;

¹⁾ Dr. Kryštufek, Všeobecný církevní dějepis. Středověk. Část I., str. 418. Dr. Kryštufek tvrdí tak po Gfrerovi a Dudíkovi; leč tvrzení to dr. Kalousek i H. G. Voigt rozhodně zamítají.

že na Slovensku nového života i rozkvětu dočkala se víra i církev Boží, stalou se jeho snahou; že v Polště tak rychle, snadně a utěšeně dokonáno jest obrácení celého národa, tot jeho činem a dílem. Kdo zná letopisy oněch věkův, dobrou zajisté má o tom povědomost, kterak se tehdy národové slovanští obávali sousedů Němcův, zavírajíce prahy své i srdce svá před nimi. Kdo tedy a kterak nám vysvětlí onu přízeň, oddanost a lásku, kteréž byl sv. Vojtěch došel u dotčených národů slovanských? Co se nás tkne, my za to máme, že by se i sv. blahověstu našemu nebylo vedlo hrubě lépe, než jiným kněžím od západu, by se o něm byla rozešla i potvrdila pověst, že jsa ve službě německé, nepřítelem jest národnosti slovanské. Leč zdá se nám, že, ač pokusili-li se Vršovci o rozšiřování podobných útržek jako novější protivníci sv. biskupa, ani v Čechách se jim mnoho nevěřilo. Jak povědomo, Břetislav, rekonvý onen obnovitel moci české, zmrhané bídým Boleslavem Ryšavým, neměl na počátku panování svého přiliš mnoho náklonnosti k Němcům. Statečný tento vojvoda zamýšlel, jak z nejedné věci vysvítá, založiti říši slovanskou na západě; tažení jeho do Polska, jakož i vybojování polských vlastí na západě, zdá se nám býti ve spojení s těmito záměry. I tážeme se, zdaliž by kniže s takovými záměry, zdali by národ od věkův o neodvislost národní bojující a tudiž v ustavičné nevoli s Němcí žijící, zdaž by se vítěz Břetislav s válečným lidem svým byli s nadšením hrnuli ke hrobu sv. biskupa, kdyby jej byli za živa slušně pokládati směli za protivníka své řeči a národnosti? Nemněme, že by odpověď k této otázce svědčiti mohla na potvrzenou utrahačných domněnek a lživých úsudkův o svatém blahověstitele našem. Kdyby třeba bylo, dovedli bychom zřejmě dokázati, že byl sv. Vojtěch upřímným synem a věrným milovníkem jazyka slovanského. Kdyby byl měl náš sv. biskup srdce své nakloněné více k Němcům než k Slovanům, kdo by mu byl bránil, zůstatí v Němcích u císaře, který si ho tolik zamiloval a tak vážil? Kdo jej nutil, život svůj věnovati snahám o vzdělání a osvícení, o obrácení národů slovanských ku Kristu? Domnívaje se v pokroče ducha svého, že by nebyl dosti schopen k dílu na drahé vinici Páně, zdaž nepečoval svatý náš o to, aby nástupcem jeho na biskupské stolici pražské byl opět Slovan? Ale netřeba nám ani takových otázek, mámeť zajisté věci některé bližší, ježto dosvědčují patrně, kterak se svatý náš biskup k Slovanům znal — Slovanem cítil.

Nebudeme se tu dovolávati starobylé písně: »Hospodine, pomiluj ny,« kteráž sv. Vojtěchu právem se přičítá; mlčením omineme staropolskou píseň »Bogorodzica dívica«, jižto byl vedle podání sv. Vojtěch zůstavil Polákům; připomeneme toliko, že, kdekoliv o sv. biskupovi našem souvěcí spisovatelé činí zmínku, vždy jej květem krajin slovanských býti praví; podotykáme toliko, že sám svatý mučeník Boží, přišel k Prusům pohanským, zřetelně vece: »Já rodem, já krvi Slovan jsem.« A tento ráz slovanský zřetelně se objevoval v životě jeho tou měrou, že spisovatel jeden ruský,¹⁾ jinak jízlivý odpůrce naší církve, tím právě vysvětluje sobě veliký a rychlý vzrůst církve katolické v národě polském. »Vojtěch,« tak píše řečený Rus, »vládna dokonale jazykem slovanským, vynikaje darem slova, svrchovanou nezištností, přísným a vzorným životem, usjednotil v sobě všeliké známky národního hlasatele víry.²⁾

Protivníci sv. biskupa našeho činí však proti muži Božímu ještě jednu námitku, obviňujíce ho, jakoby byl býval protivníkem slovanského obřadu, a to prý hlavně bylo přičinou odporů, nesnází a příkoří, činěných mu v Čechách. Nehodláme a nemůžeme se tuto meškatí příliš, vyvracujíce všeliké křivé domněnky v tomto směru; sám zajisté spisovatel pojednání »O počátcích křestanské víry v Polště«, nucena se viděl vyznati: »Krvavý osud, s jakým se potkal v Čechách Vojtěch, přivedl ho k mírnosti, tak že přestal ukazovati se zjevným nepřítelem východních obřadův a že nestavil východního vyznání víry na roveň s pohanstvím, přestávaje na přijetí hlavního článku římského vyznání víry o prvenství papežově v církvi.« My však bohda dovedeme snadno dokázati i spisovateli

¹⁾ Innokent (Ivan Borisov) * 1800, ruský bohoslovec a spisovatel stal se r. 1840 biskupem vologodským, r. 1841 arcibiskupem charkovským, r. 1848 chersonským a 1856 jmenován členem sv. synodu. † 1857. Napsal »Poslední dny pozemského života Ježíše Krista«, »Život sv. apoštola Pavla«, »O hříchu a jeho následcích« a »Slova i řeči«.

²⁾ Dotčený spisovatel, výmluvný to biskup pravoslavný Innokent, nehrubě tomuto povděčen, že chtěj nechtěj vydati musil o sv. biskupovi našem takové svědectví, aby aspoň poněkud pokalil jasnou záfi svatosti Vojtěchovy, dokládá, že prý se byl sv. náš biskup propůjčil německému císaři za prostředníka, jímžto měl kníže polský přiveden býti v podrobenost říše německé. Na to netfeba biskupovi Innokentovi nic více říci, leč že sobě vymyslil něco, čehož nikdy historickými důvody nedotvrdil. Ze starobylých pamětí víme zajisté, že působení sv. Vojtěcha v Polště počalo o mnoho let dříve, než se stal důvěrníkem císařovým.

dotčeného článku, jakož i soudruhům jeho, že sv. Vojtěch, ačkoli byl biskupem katolickým latinského obřadu, nebyl nikterak protivníkem obřadu východního. Jak známo, snášeji se v tom mnozí učení Slované, že píseň »Hospodine, pomiluj ny« jest památkou staroslovanského obřadu v Čechách.

Než, čím to, že píseň tato hned od nejdávnějších časů sv. Vojtěchu se přičítá? Kdyby byl svatý náš býval zapřísahlym protivníkem řečeného obřadu staroslovanského, pochybujeme, že by mu byli Čechové připisovali drahou onu památku. Mimo to máme však důkaz ještě pádnější. Svatý Vojtěch odešel poprvé z Čech, umyslil sobě na hoře kasinské dáti se do řehole. A kde potom hledal přijetí? U opata Nila ve klášteře valliluckém, ve klášteře obřadu řeckého. Není-li to důkazem patrným, že ve svatém srdci biskupa našeho nebylo nijaké nechuti k obřadu východnímu? A konečně, ať již dle nešírime slov, připomeneme ještě slavný onen výjev ve Hnězdnu při hrobě sv. biskupa našeho. Vojvoda Břetislav a biskup Šebíř velmi zjevně vytýkali tam otcům našim neřesti všeliké, pro kteréž horlitel Boží toužil na Čechy, ale přičinou obřadu slovanského nepovědino ani slova. Nesluší-li tedy souditi, že v té věci sv. Vojtěch s národem českým sporův neměl? Ale dosti již této vynucené obrany! Kdo poznal poněkud aspoň povahu a ráz sluhy Páně, domyslit se velmi snadno, že v srdci, posvěceném rekovskou, čistou, ryzí láskou Kristovou, nemohlo se nikterak směšnat smýšlení, kteréhož jediné černé duše bývají schopny.

Apoštolský biskup náš, stkvěje se láskou mezi cizozemci, stkví se jí zajisté mezi kmenovci, mezi rodáky a bratry slovanskými. Vědouce, z jakých pramenů povstaly řečené útržky, nadějeme se bezpečně, že jako blud všeliký, pomínow i lživé a křivé domněnky a ve světle věčné pravdy, jako hvězda na obloze stkví se bude sv. Vojtěch na oslavu národa našeho, jsa ochráncem vlasti, víry a církve naší, jsa milovníkem a orodovníkem naším po věky.¹⁾

Končíme tuto nemilou obranu nestranným soudem, který r. 1897 v prvém čísle svém uveřejnila Česká Revue; citujeme slovně:

»Vojtěch, chtěje raději trpěti než bojovati za své idee, odcizil se otčině, ale přes to jeví se Čechem dobrým, možno snad říci,

¹⁾ Štulc, Sv. Vojtěch v Blahověstu 1849, str. 411—412.
Krásl-Ježek, Sv. Vojtěch.

že velikým. Odchovanec německo-latinské školy magdeburské, jediný z českého klérku, ujal se práce, jež, kdyby byla nalezla v českém duchovenstvu následníků a vzdělavatelů, mohla nám snad zachránit polabské Slovany. Sv. Vojtěch chtěl státi se apoštolem Luticů, kázal slovo Boží pohanským Prusům a v jejich zemi zpečetil své snahy krví mučenickou — první český Boží bojovník, jenž předešel husitské Boží bojovníky Sirotcích polních vojsk ku břehům Baltu.

Apoštolem Slovanů se nestal, ale zásluhou jeho bylo přece, že ve Hnězdně, v krajinách, kde později měl slovanský a německý život zápasiti o půdu, bylo založeno přes protesty německých prelátů arcibiskupství na Němcích nezávislé. Ironie osudu tomu chtěla, že sv. Vojtěch, patron Čechů a Poláků, stal se patronem poněmčeného Pruska, že dnes jeho jméno přijato jest vedle jmen Fridrichů a Vilémů v král. rodě pruském k tradici, proti níž byl stál a proti níž bojuje, padl. Svatý Vojtěch dědiců svých snah nenalezl, porozumění nedošel — pokřestění severních Slovanů a Prusů ujali se Němci.¹⁾

I. Česká ikonografie svatovojtěšská.

Slávu a čest sv. Vojtěcha rozhlašují od dávných dob jeho obrazy na pečetích, mincích, medailích, miniatury, rytiny, obrazy tabulové, malby olejové, skulptury, sochy, poprsí, basoreliefy atd.; o těchto svatovojtěšských památkách ikonografických promluvím v této statu, podotýkajíce předem, že výčet náš není nikterak úplný.

Obrazy sv. Vojtěcha na pečetích.

O pečetích kláštera břevnovského ze 13.—16. století napsal Bienenberg,²⁾ že představují sv. Vojtěcha v biskupském ornátě s mitrou a berlou vedle sv. Benedikta. V universitní bibliotéce pražské vidíš při listu z r. 1407 vysutou pečet břevnovskou, vytíštěnou pečetidlem 14. století. Jest kulatá, 5·8 cm. průměrná, mezi dvěma provázkovými čarami kruhovými čte se starou lapidálkou: »S. Břevnov. monasterii«. Sv. Vojtěch, září svatých ozářený, sedí v záhybovaté kasule a v albě ovroubené křížovým ornamentem,

¹⁾ Česká Revue, I. roč., č. 1, 1897.

²⁾ Bienenberg K., Alterthümer I., 158, tab. IV., obr. 14; Beneš Frant. v Památkách archaeologických VII., 262; dr. Ambros, Der Dom zu Prag.

jímž i pallium ozdobeno jest; na hlavě má nízkou trojhrannou mitru; v levici drží prostou berlu pastýřskou, pravici pak uděluje požehnání, maje palec, ukazováček a střední prst pozdvížený dle obyčeje latinské církve (na znamení sv. Trojice). Že jest tu svatý Vojtěch vyobrazen, dosvědčuje vedle něho písmena S. A., o svatém Benediktu vedle něho S. B. I pečeti kláštera rajhradského a opatovského bývaly obrazem sv. Vojtěcha ozdobeny. Starší a památnější jest pečítka kapituly ostřihomské z 12. neb z počátku 13. století, již v »Mittheilungen d. k. k. Centralkommission«, 1859, 249 vyobrazenou najdeš; vidíš na ní poprvé sv. Vojtěcha. Na staré pečeti kapituly pražské zříš sv. Vojtěcha a sv. Václava, celou postavou stojící mezi třemi sloupy, spojenými kulatými oblouky, nad nimiž věž se třemi lomenými oblouky vyniká. Sv. Vojtěch drží berlu, pravici pak žehná jako na pečeti ostřihomské; svatý Václav má v pravici prapor, v levici štíť s orlicí. V obloucích nad hlavami čte se: »Sanctus Adalbertus a Sanctus Venceslaus«. Mezi oběma vroubkoványmi kruhy po okraji běží minuskulový nápis: sigillum + majus + capituli + sacre = pragensis = ecclesie. Mezi slovy sacre a pragensis jest ve štitu polokruhém znak biskupství a kapituly: v černém poli zlaté břevno položené na příč.¹⁾

Miniatury.

V rukopisech, ozdobených drobnomalbou, najdeš sv. Vojtěcha typicky jako biskupa vyobrazeného, beze všech odznaků neboli attributů. Tak v rukopisné knize, zvané »Liber viaticus« Jana ze Středy, biskupa litomyšlského v letech 1354—1364; dále v breviři, který Benedikt, biskup kaminský, r. 1393 daroval klášteru třeboňskému; v obou je drobnomalba dokonalá, jemná a výrazná.²⁾ Mimo to ještě ve dvou breviřích universitní knihovny pražské nalézá se pěkná miniaturní kresba sv. Vojtěcha.

Rovněž v utrakovistickém graduálu, psaném Janem Kantorem v letech 1547—1572, nalézá se v iniciálce písmena R při officiu Všech Svatých sv. Vojtěch po levici sv. Václava.³⁾

¹⁾ Viz A. Rybičky: O erbích, pečetích a znacích stavu kněžského, 1862, 4.

²⁾ Liber viaticus chová se nyní v zemském museu, breviř a graduál v knihovně universitní; onen pod signaturou VI., G. 6, tento sub XVII., A. 3.

³⁾ Srovnej Jos. A. Hansliku, Geschichte und Beschreibung der Prager Universitätsbibliothek, str. 72 a 627, pak Fr. Beneše stat. »Libice a památky kultu sv. Vojtěcha« v Památkách arch. VII., str. 264, a K. Konráda, Dějiny povátného zpěvu staročeského, dil II., str. 194—456.

Na letošní výstavě knih moravského průmyslového musea v Brně (1898) nalézal se missál, vynikající jemnou technikou a zájmavým znázorněním Svatých, jako sv. Vojtěcha (prsa proklaná mečem), sv. Václava atd.¹⁾

Obrazy na mincích.

O kultu sv. Vojtěcha svědčí rovněž české mince s rytinkami sv. patrona našeho, s nimiž poprvé setkáváme se na denárech Vladislava I. (1108—1125), na jichž rubu vyobrazen jest svatý Vojtěch a sv. Václav s nápisem: S. Wenceslaus E. Adalbe(r)tus. Na aversu je obraz Vladislava I.

Nástupci tohoto knížete zdobívali častěji české peníze obrázkem světce našeho buď samotného nebo se sv. Václavem. Na denáru Vladislava II. (1140—1173) klečí sv. Vojtěch a sv. Václav proti sobě.

Na denáru Soběslava II. (1173—1178) stojí svatý Vojtěch v ornátu u oltáře a osobě před ním stojící buď žehná, nebo jí udilí sv. biřmování.

Rovněž i denár knížete Václava II. z r. 1191 má obraz našeho patrona.

Denár Přemysla Otakara I. má poprsí sv. Vojtěcha na aversu a obrázek Přemysla Otakara I. na rubu.

Celkem nalézáme obraz sv. Vojtěcha na českých mincích asi patnáctkráte.

Polský Boleslav Chrabrý razil také mince s hlavou svatého Vojtěcha.

Medaille

s obrazem sv. Vojtěcha náležejí k největším vzácnostem numismatickým; mezi sběrateli našimi známa jest pouze jedna stará medaille se svatým Vojtěchem, chovaná v zemském museu, na jejímž lící jest světec náš oděný pluviálem a mitrou, pravici zvedá k žehnání, v levici pak drží berlu.²⁾

Jiná medaille se svatým Vojtěchem vyšla z dílny pražského zlatníka Kettnera.

¹⁾ Chytíl K. dr., Illuminované kodeky moravské ve Věstníku české akademie pro vědy, slovesnost a umění. Roč. VII., č. 4, str. 234.

²⁾ Viz Album Svatovojtěšské, str. 47—48; E. Fiala, Beschreibung der böhm. Münzen; Beneš, Památky arch. VII., 262.

Za příčinou loňského jubilea svatovojtěšského ráčil J. E. nejdůstoj. p. kardinál kníže arcibiskup pražský Frant. de Paula ze Schönbornu svoliti, aby vydána byla památní medaille. Na prvé straně je poprsí našeho drahého biskupa, provedené věrně dle zachovaných památek, skulptur a fragmentů. Mitra, rukavice a berla modelovány dle památek v pokladu velechrámu svatovítšského, hlava dle podoby ochozu naší velesvatyně na jižní tempoře, dle sochy mistra Prokova na Horách Kutných a oltářního obrazu na Libici od Fr. Maška. Kolem poprsí je prostý latinský nápis. Na druhé straně je poprsí kardinála, knížete arcibiskupa pražského hraběte ze Schönbornu. Modelování medaille provedl akademický sochař B. Vlček, modelář v ryjecké a umělecké továrně J. B. Pichla v Praze, kterýžto závod zmíněnou medaili vydal svým nákladem. Potřebné fotografie byly pořízeny Gustavem Toužilem, redaktorem »Katolických Listů« v Praze. Tato medaille vydána ve stříbře, bronzu, aluminiu a sloučenině.¹⁾

Pro lid byla vydána bílá kovová medaille s poprsím svatého Vojtěcha na jedné straně a s libickým kosteličkem na straně druhé.²⁾

Obrazy mosaikové.

Mosaikou vyrozumívá se obraz z malých barevných kaménků nebo průhledných temných kousků skla uměle sestavený, jenž pro tuto vlastnost svou obzvláště hodí se k účelům monumentálním. Mosaika byla známa Řekům i Římanům; umění křesťanské používalo ji už v katakombách. Když pak počaly se stavěti chrámy křesťanské, užíváno mosaiky jakožto hlavní okrasy na podlaze, stěnách i plochách klenbových. Mosaiku uvedl do Čech Karel IV. Na velikém obraze mosaikovém, jenž nalézal se na jižním průčeli chrámu svatovítšského a nyní prozatím snesen jest, spatřiti lze v popředí mezi zemskými patrony *klečící postavu sv. Vojtěcha*, oděnou pluviálem a mitrou bílou; kasule je hnědočervená. Přechod k světu naznačen jest tóny zelenohnědými a zahnědlými.³⁾

Mosaika ta je práce vlašská; některé částky jsou provedeny dokonale, jiné méně; zvláštností její jest, že k vypodobnění barvy těla, obličeje, rukou nebylo použito hmoty skelné, nýbrž rozší-

¹⁾ Viz Katolické Listy ze dne 7. března 1897.

²⁾ Katolické Listy ze dne 23. dubna 1897.

³⁾ Památky archaeologické VII., str. 264.

paných křemenů, chalcedonů, opálů a j. v. Malta záležela z vápna, jemného písku a moučky cihlové. Obraz byl dokončen r. 1371. Požárem z r. 1541 utrpěl značné pohromy, která ještě zvýšena byla vlhkem do mosaiky vnikajícím; tím stalo se, že některé částky zcela opadaly, což nejvyššího purkrabí Karla hraběte Chotka pohnulo k tomu, že dal r. 1837 zmíněný obraz malířem Gurkem obnoviti. Leč ani po té obnově nebyl zachráněn před další zkázou.

Mimo tento veliký mosaikový obraz ve velechrámě sv. Vítá v Praze neexistuje za Alpami pražádná poněkud větší mosaiková stěnomalba.¹⁾

Rytiny.

Po vynalezení knihtiskařství byly miniatury nahrazovány dřevoryty a mědirytinami. Nejstarší dřevoryty sv. Vojtěcha zdobí liturgické knihy pro potřebu církevní naší arcidiecése v cizině tištěné a nepochybě i tam zhotovené; nejsou tudíž původu domácího. Dřevoryty v tiscích norimberských: břevíř z r. 1492 a ritual z r. 1496 pocházejí asi od Mich. Wohlgemutha; dřevoryt pak v tiscích lipských v missálu z r. 1498 a 1522 vyšel buď z dílny Burgmaierovy nebo Cranachovy. Na obou těchto rytinách viděti sv. Vojtěcha v rouše biskupském se znakem arcibiskupství pražského.

V českém Passionale, tištěném v Praze r. 1495, počíná život sv. Vojtěcha pěknou dřevoritou našeho patrona.²⁾ Pokrok ve dřevořezbě je už patrný. Z mědirytin uvádíme ještě 17 ploten Doomsových k Boleslavkému knize »Rosa Boëmica«,³⁾ dále rytinu Samuela Dvořáka v díle »Zodiacus illustrum Ecclesiae siderum«, Pragae 1676, a jemnou rytinu Ant. Birckharda († 1748).⁴⁾

Obrazy tabulové ze XIV. a XV. století.

Sem spadá votivní obraz pražského arcibiskupa Jana Očka z Vlašimi, jejž na smrkové desce maloval Dětřich Pražský à la tempera; obraz jest as 2 lokte vysoký a přes 1 $\frac{1}{4}$ lokte široký.

¹⁾ Mockr, »Obrazy mosaikové« v Časopise katolického duchovenstva, roč. 1883, str. 193—199; Ambros, Der Dom zu Prag, str. 272.

²⁾ Rovněž karty na hraní, v Norimberce tištěné, mají vyobrazení sv. Václava, sv. Vojtěcha, Vítá atd.

³⁾ Viz Album svatovojtěšské, str. 48, a Dlabačův Künstlerlexicon I.

⁴⁾ Šestnáct těch ploten měděných nalezl ve staré skříni bývalý farář svatovojtěšský P. V. Nykles a uložil je v museu města Prahy.

Příční pás dělí jej na dvě pole; v hořejším jest Bohorodička s Ježíškem a v dolejším poli klečí uprostřed Jan Očko z Vlašimi s infúli na hlavě, v ornátě biskupském a drží v sepjatých rukou kříž. Před ním stojí sv. Vojtěch a klade ruku na jeho ruce.¹⁾ Obraz ten jest nyní v rudolfinské obrazárně v Praze pod číslem 687.

Z maleb středověkých zmiňujeme se zvláště o sv. Vojtěchu na rámcu vzácného obrazu tváře Kristovy ve chrámě svatovítském; sv. biskup náš stojí na hvězdnatém obláčku, tvář jeho je přísná, ascetická; na kadeřavé hlavě má nizounkou mitru, kasule je fialová se zelenou podšívko, tunika červená, alba bílá; jiné odznaky jsou berla a kniha.²⁾

V Dubečku, na farní osadě uhřiněveské, byl starý tabulový obraz, představující sv. Vojtěcha v rouše mešním s mitrou, berlou a knihou v rukou. Nyní je v obrazárně rudolfinské v Praze.

Rovněž v Blanici u Bavorova býval starožitný obraz, na němž vedle sv. Jiljí a sv. Prokopa i sv. Vojtěch jest zobrazen. Nyní jsou tam pouze kopie a originál uschován ve sbírce starožitných památek knížete Adolfa ze Schwarzenberga.³⁾

Obrazy olejové ze XVII. a XVIII. století.

Ve chrámě Matky Boží před Týnem v Praze jest při čtvrtém pilíři oltář sv. Vojtěcha s obrazem od Karla Skretty (1610—1674), jejž r. 1648 zřídit dal Karel Hlad z Proseče. Duplikát tohoto obrazu je na postranním oltáři v dómu litoměřickém.⁴⁾

Ve vojenském farním kostele sv. Vojtěcha u Prašné brány v Praze je zdařilý obraz Mich. Leop. Willmanna (1630—1706) »Smrt sv. Vojtěcha«.

Rovněž Petr Jan Brandl (1668—1735) oslavil výborným štětcem svým několikráté našeho sv. patrona; tak pro chrám v Doksanech vytvořil krásný obraz »Umírající sv. Vojtěch« a pro kostel břevnovský »Setkání se sv. Vojtěcha s knížetem Boleslavem II.« na místě, jež jim označil ve snách Bůh ke zbudování

¹⁾ Viz Památky archaeologické, roč. I., 1855, str. 231, a Mikovcovy Starožitnosti I., 154.

²⁾ Památky archaeologické, roč. VII., str. 264.

³⁾ Album svatovojtěšské, str. 49.

⁴⁾ Jiný obraz Skretův byl v kostele v Emausích. Viz Pazourek, Carl Screta, str. 71—72, a Beneš ve Světozoru 1867, č. 84 a 39.

kláštera. Témuž umělci přičítá se právem jiný obraz sv. Vojtěcha v refektáři kláštera břevnovského.¹⁾

Ignác Raab S. J. (1715—1787) namaloval pro chrám svatého Klimenta v Praze cyklus obrazů sv. patronů českých, mezi nimiž jest i zdařilý obraz sv. Vojtěcha. Reprodukce všech těchto obrazů najdeš v Albu svatovojtěšském. I ve chrámě svatojakubském na Starém městě v Praze je na oltáři sv. Václava starší obraz sv. Vojtěcha.

Sv. Vojtěch bývá také často na *křídlových oltářích*; jeden takový jest v Budějovicích, jiný v Chudenicích, nejstarším však je asi v presbytáři stoličního chrámu krakovského z polovice XIV. století. Na křídlech původního zavírajícího se oltáře je sv. Vojtěch a sv. Stanislav, biskup. Na obrazích těch zřejmá jest škola česká, jak za dob Karlových mohutně v Polště vykvetla.²⁾

Svatovojtěšské obrazy z našeho století.

Z nich zasluhují zmínky alespoň tyto: Frant. *Tkadlíka*, nebo Kadlíka (1787—1840) »Sv. Vojtěch vrací se do vlasti a žehná jí« z r. 1824; Fr. *Kryšpína* krásný na zlaté půdě malovaný obraz světce našeho krásilí hlavní oltář u sv. Ducha v Hradci Králové. Pro kostel libický maloval dovedný portretista Frant. *Mašek* (1799—1862) obraz sv. Vojtěcha, kterak stojí s Radimem na Zelené Hoře žehná zemi, po dešti prahnoucí. Jos. *Manes* provedl predelový obraz sv. Vojtěcha v karlínském kostele sv. Cyrilla a Methoděje na oltáři sv. Václava.

O triptychonu *Maixnerově* ve chrámě sv. Vojtěcha v Jirchářích (v Praze) děje se zevrubnější zmínka ve statí »Chrámy«. Rovněž pěkný je obraz *Sequensův* ve chrámě píseckém z r. 1883, Ant. *Lhoty* »Apotheosa sv. Vojtěcha«, Karla *Favurka* »Sv. Vojtěch běže v ochranu kající hříšnici před zuřivou mstou Vršovců«, Felixa *Jeneweina* »Sv. Vojtěch opouštěje Čechy modlí se na pomezí za svou vlast«.

Malíř Vojt. *Hynais* ozdobil r. 1875 kapli českého hospice v Římě originálními freskami, mezi nimiž jest i obraz sv. Vojtěcha.

¹⁾ Jiný obraz Brandlův nalézal se v kostele sv. Vojtěcha v Jirchářích (v Praze) a na stěně chrámu sv. Barbory v Kutné Hoře. Viz Beneš ve *Světozoru* 1867, č. 21.

²⁾ Viz Alex. Prezdieckiego i Ed. Rostowieckiego *Wzory sztuki średniowiecznej (Památky středověkého umění)*, Varšava 1853—1854.

I v seminářském kostele v Hradci Králové zobrazili mnisi beuronští po svém způsobu světce našeho na oltáři sv. Josefa.

Fresky.

Freskové malby na široké klenbě chrámu Páně u sv. Markéty v Břevnově provedeny jsou od pražského malíře Steinfelsa v barvách světlých a dle významu svého vzaty jsou z dějin rádu benediktinského vůbec a z dějin kláštera břevnovského zvláště. Fresky v lodi chrámové rozděleny jsou ve 4 pole; v poli prvém spatřujeme sv. Vojtěcha a 5 sv. bratří mučeníků ve slávě nebeské se radujících. Ve druhém poli kříž, k němuž s levé strany se blíží sv. Alexius a Bonifacius, s pravé sv. Markéta. Ve třetím poli Anastase, prvního opata břevnovského, arcibiskupa Gaudentia, bratra sv. Vojtěcha, bl. Vintíře, sv. Prokopa a sv. Vojtěcha, zakladatele kláštera. Na čtvrtém poli za varhanami je skupina českých patronů, sv. Vojtěcha, sv. Václava, sv. Ludmily a knižete Boleslava II.

V lodi na straně evangelní blíže mřížek stojí oltář sv. Vojtěcha se známým obrazem od Petra Brandla.¹⁾

Skulptury a sochy.

Bienenberg pokladá kamenný obraz sv. Vojtěcha na kostnici v Šonově u Broumova za nejstarší skulpturu v Čechách. »Dílo to surové jest 76 cm. zděli a 37 cm. zšíří; vidíš tu muže majícího v ruce hůl, lituu augurů římských podobnou; na hlavě má korunu trojím ornamentem liliovým ozdobenou, což ovšem nesvědčí o sv. Vojtěchu, ačkoli Bienenberg slovy Dobnerovými se dokládá, že byl sv. Vojtěch rodu královského.²⁾

Ve vsi zvané »Svatý Jakub« u Kutné Hory spatřuje se na boční zdi romanského kostela skulptura, jež, jak se zdá, představuje sv. Vojtěcha; na hlavě má nízkou mitru, v pravici berlu, v levici knihu; oděn pak jest tunikou a pláštěm beze sponky. O stáří této svatyně svědčí zpráva, že v ní r. 1165 biskup Daniel vysvětil oltář P. Marie u přítomnosti krále Vladislava I. a královny Jitky.³⁾ Ze středověkých kamenných skulptur sv. Vojtěcha nejkrásnější a nejušlechtlejší je poprsí tohoto světce ve vnějším

¹⁾ Holub, Paměti farnosti u sv. Markéty, str. 174—178.

²⁾ Bienenberg, Alterthümer I., 158; Beneš Fr. v Památkách archaeologických VII., 264.

³⁾ Jan Řehák, Hora Kutná a její okolí. V Kutné Hoře 1879, str. 205.

ochozu presbyteria kostela svatovítského, které snad pochází od *Petra Parléře* (1356—1392); zlatá záře i pomalování během času se všech svatých ochozu pražského vyvětralo a opršelo.¹⁾

Starý a proto velmi cenný je basrelief sv. Vojtěcha *na tumbě sv. Ludmily* v kostele sv. Jiří na hradě pražském, jenž patří mezi nejvzácnější řezby XIV. století.²⁾

V libišském kostele na zádkách v okenních výklencích jsou postavy Svatých, vždy dva proti sobě v každém okně. Mezi 10 figurami stojí na místě osmého postava sv. Vojtěcha.³⁾

Malá skulptura sv. Vojtěcha asi ze XIV. století jest též na obrazovém rámcu v městském museu pražském. Vyobrazení její najdeš v Albu svatovojtěšském na str. 13.

V Kutné Hoře, v král. kapli Vlašského dvora spatřuje se pěkně řezaný polovypouklý obraz sv. Vojtěcha z r. 1496 na křídlech zavíracího oltáře vedle basreliefu sv. Ludmily. (Viz vyobrazení v Albu svatovojtěšském na listě 42. vzadu.)

Sochy.

Sloup se sousoším Panny Marie na Hradčanském náměstí z r. 1736 má mezi patrony zemskými i sochu sv. Vojtěcha. Sousoší to pochází od Jana Ferd. Brokoffa.

Morový sloup na Malostranském náměstí v Praze, jejž zhodnotili společnou prací Ondř. Quitainer a Jan Ferd. Brokoff r. 1715, má rovněž na podstavci pěknou sochu našeho sv. patrona.

Na Karlově mostě je socha sv. Vojtěcha, již provedli oba Brokoffové, otec a syn, a r. 1709 dal ji postavit staroměstský radní, Marek Joanello. Svatý Vojtěch v rouše biskupském žehná pravici, v levici pak drží knihu, berlu a veslo. Na podstavci jsou 4 andělčkové, znak a nápis: »Marek Joanello, radní král. Starého města pražského, k veřejné úctě zřídil.«

I na mostní věži staroměstské je v průčelí krásná socha sv. Vojtěcha vedle sv. Zikmunda, pod nimiž stojí český lev. Socha ta je výmluvným svědkem o výši sochařského umění na sklonku XIV. století u nás.

Na Petříně mezi věžmi na severní straně kostela sv. Vavřince, stojí ve výklenku kamenná socha sv. Vojtěcha, již zhotoval sochař Fr. Dvo-

¹⁾ Beneš v Památkách VII., str. 264.

²⁾ Beneš v Památkách arch. VII., 264.

³⁾ Viz Památky arch., dil I., 116.

řáček a daroval Fr. A. Šusta, majitel vinice Nebozízku r. 1842. Zbožný dárce byl k tomuto věnování pohnut starobylým podáním, že sv. Vojtěch přiměl Boleslava II. k založení kaple sv. Vavřince na tomto místě, kterou prý i sám posvětil.¹⁾

Ve svatyni svatovítské a to v kapli vlašimské spatřuje se ze stříbra tepané *poprsí* sv. Vojtěcha, jež r. 1729 dal pořídit arcibiskup Ferdinand hrabě Künburg; poprsí to ještě se třemi jinými stávalo kdysi na hlavním oltáři.

Nad západním či hlavním průčelím chrámu sv. Markéty v Břevnově stojí s obou stran sochy sv. Vojtěcha a Boleslava II. Západní průčelí chrámu sv. Vojtěcha v Jirchářích (v Praze) má nad portálem sochu sv. Vojtěcha. Severně od Děčína, mezi Středním a Dolním Gruntem na levém břehu řeky Labe stojí na srázném úskalí socha sv. Vojtěcha, zbožné a spolu výstražné znamení plavcům, neboť kdysi nebezpečné proudy pod touto skalou hrozily jim záhubou.

Ve studnickém kosteliku sv. Vojtěcha u Telče na Moravě zachovaly se ze starobylého oltáře gotického (as z XV. století) pozoruhodné sochy a mezi nimi i socha sv. Vojtěcha, jež vyniká ušlechtilostí tvarů, nenuceností pohybu a výraznosti tváře. Světec náš drží knihu ve zvláštním váčku; váčky ty jsou zvláštností druhé polovice XV. století.

Do téže asi doby spadá skládací oltář v Letařovicích u Českého Dubu, na němž uprostřed stojí socha sv. Vojtěcha mezi dvěma anděly.²⁾

Z nejnovějšího sochařství českého uvádíme basrelief svatého Vojtěcha na hrobce rytíře Lanny ve Volšanech od L. Šimka, dvě bronzové polovypukliny na dveřích chrámu karlínského od K. Dvořáka, dále sochy Bern. O. Seelinga, jež zdobí zevnějšek kaple na staroměstské radnici a Prašnou bránu v Praze a pak ze dřeva řezané sošky na gotickém oltáři Bolestné Panny Marie ve chrámě týnském od Veselého; konečně sochu sv. Vojtěcha od Amorta a jinou od Suchardy. Tato poslední zdobí arcibiskupský park v Dolních Břežanech. Reprodukci prvé sochy přinesl Světozor roku 1894 na stránce 565 a druhé sochy roku 1895 na stránce 196.

¹⁾ Ekert, Posvátná místa, dil I., str. 319.

²⁾ Vyobrazení i popis najdeš i v Albu svatovojtěšském na str. 51 a na listech 43 a 44.

K loňskému jubileu svatovojtěšskému modeloval J. V. Pekárek, žák Myslbekův, na podnět J. E. nejdp. kardinála arcibiskupa hraběte ze Schönbornů krásnou pamětní medailli, jejíž reprodukci přineslo známé Album svatovojtěšské na str. 52.

Kameny a šlápěje.

Zbožný lid český měl ve zvláštní úctě každé místečko přitomností drahého našeho biskupa posvěcené a tudíž podnes ukazují se po Čechách mnohé *kameny a šlápěje*, kde stojí světec náš kázel lidu slovo Boží nebo po cestě odpočíval. Na břehu labském u Neratovic, kde byl sv. biskup náš ztýrán od převozníků, vedle samoty u Hájku stojí kostelíček s černým, ze země vyčnívajícím kamenem, kolem něhož železná mříž. Kostelík ten dal zbudovati v XVII. století Ferd. Vilém hrabě Slavata, držitel panství obřistevského. Kámen, na němž světec náš po svém trýznění odpočíval, ostal jeho přátelům památný, i postavili tam zprvu Boží Muka, později kapličku, již hrabě Slavata proměnil v úhledný kostelík.¹⁾

O pouti svatovojtěšské bývá tam mše sv. a kázání pro četné poutníky a ctitele našeho sv. patrona.

U Milavče dlouho ukazovali kámen, na němž prý sv. Vojtěch vraceje se z Říma do vlasti, sedě usnul.²⁾

Jiný kámen, na němž prý sv. Vojtěch stál a zemi české žehnal, ukazují u oltáře v kapli na Zelené hoře. A opět jiný kámen nalézal se do nedávna pod Zelenou horou ve trávě, na němž spatřovaly se stopy obuvi sv. Vojtěcha. Dosud se tam říká »u šlápěje«.

Mezi Chlumkem a Štědrým vrchem za Vrčení biskup Vojtěch na jednom kameni odpočívaje usnul, načež celého těla jeho znamení na něm památkou ostalo. Na tom pak místě později (v XVII. století) Adam ze Sternberka zbudoval prostrannou kapli, kde se ten kámen dosud spatřuje. Mnozí lidé velikou bolestí hlavy soužení, když na ten kámen hlavu do toho místa, kde hlava svatého Vojtěcha jest vytlačena, s pobožností kladou, bolesti prý rázem zproštěni bývají.

Manželka Adamova, Maximiliana, říšská hraběnka z Hohenzollern, vyzdobila kapli mnohými obrazy sv. patronů českých.

¹⁾ Ježek, Ze života sv. Vojtěcha, str. 18—19; Památky arch. I., 117.

²⁾ Scheller, Klatovsko, 75.

Nedaleko ní stávala poustevna a v ní bydlil po léta poustevník jako strážce kapličky, jenž z milodarů žil.¹⁾

Rovněž v Borku na Nebilovsku jest kaple sv. Vojtěcha, jíž říkají »církvička na planinách«. V kapli té jest za mříží před oltářem veliký kámen, na němž se ukazují vytlačená kolena. Na tom kameni prý sv. Vojtěch kleče se modlil, a kdo na kameni tom klečí, bývá prý zbaven bolestí v nohou.²⁾

Zvony.

Rovněž mnohé zvony po Čechách i v cizině mají jméno po našem sv. patronu. Z nich uvádíme alespoň tyto:

Na věži chrámu sv. Vojtěcha Většího na Novém městě pražském je největší zvon »Vojtěch«; váží as 14 metr. centů a byl ulit roku 1540 od novoměstského zvonaře mistra Ondřeje.

Na věži chrámu vojenského v Praze u Prašné brány je rovněž zvon »Vojtěch« z r. 1697.³⁾

Na Libici druhý větší zvon ozdoben na jedné straně polovypouklým obrazem sv. Vojtěcha. Zvon ten, prudkostí ohně rozlitý, byl znova přelit r. 1763. Větší ze dvou menších zvonků má tento nápis: »Dne 21. září 1832 prudkostí ohně rozlitý, opět nákladem důchodu náboženského byl ke cti sv. Vojtěcha r. 1835 zvon tento ulity.⁴⁾

R. 1897 zvon na Skalce v Praze zasvěcen sv. Vojtěchu s tímto nápisem: »Vojtěchi sancti mens esto clangor honori.«

Jako ve Hnězdně, podobně ohlašuje ostřihomský zvon svatovojtěšský kovovým hlasem svým do dálného kraje veliké svátky, vybízejí věřící ku návštěvě chrámu Páně.

Zvon hnězdenský dal r. 1686 znova přeliti světicí biskup Vojtěch Stawowski nákladem 12.000 zl.⁵⁾

Zvon ostřihomský vážící 82 centů dal uliti r. 1860 kardinál Jan Scitovszky, arcibiskup ostřihomský.⁶⁾

¹⁾ Zpráva Balbínova v Bollandistech Acta Sanctorum XII. Aprilis tom. 3, p. 202.

²⁾ Reinsberg-Düringsfeld, Festkalender na r. 1862; Památky archaeologické, díl VII., část II., str. 259.

³⁾ Ekert I. c., 448.

⁴⁾ Beneš, Libice v Památkách archaeologických, díl VII., str. 257.

⁵⁾ Koszutski, Żywot św. Wojciecha, str. 381.

⁶⁾ Podlahá, Úcta sv. Vojtěcha v Uhrách. Časopis katol. duchovenstva r. 1897, str. 535.

2. Úcta sv. Vojtěcha v Polště a ve Slezsku.

Veliké zásluhy o rozšíření a utvrzení křesťanství v Polště má vedle jiných věrozvěstů a pak české knězny Doubravky — sv. Vojtěch; proto chová jej národ polský v paměti vděčné a klade jej mezi sv. patrony své na místo nejpřednější.

Hlavní místo úcty jeho jsou: *Třemešno (Tremessen), Hnězdno, Krakov a Opole.*

V Třemešně, kde bylo první pohřebiště světce našeho, nalézá se v kostelním pokladě veliký *kalich*, jehož byl sv. Vojtěch užíval na své cestě missionářské v Prusích. Byl to původně pohár (číše) zhotovený z drahokamu achatového, jenž později byl opatřen zlatou nohou. Kupa kalichu vykroužena jest z jediného kusu achatu a vsazena do zlatých obrouček, z nichž dolejší má okraj okrášlený stylisovanými květy liliovými. Uzel nohy či podstavce zdobí rostlinné arabesky, jež v ladně zatočených liniích obvíjejí podoby člověka, lva a dvou ptáků. V téže osadě uprostřed kostela je oltář sv. Vojtěcha o čtyřech sloupích, na nichž nalézají se sochy andělů. V kostele tom jest také několik kostí sv. Vojtěcha, jež jako vzácné relikvie chovají se u veliké poctivosti; z těch největší je *část ruky* či ramene.¹⁾

Střediskem úcty sv. Vojtěcha v Polsce je však Hnězdno, kamž bylo tělo světcovo dne 6. listopadu 999 z Třemešna slavnostně přeneseno a v chrámě Panny Marie na nebe vzaté uloženo. Sem ke hrobu sv. Vojtěcha putoval r. 1000 císař Ota III. a r. 1008 Emerich, syn uherského krále Štěpána. R. 1038 přeneseny ostatky sv. Vojtěcha, bl. Radima a sv. pěti bratří z Hnězdna do Prahy. Leč již od XII. století uctívány tam veřejně některé relikvie sv. Vojtěcha, které snad mimo hrob byly chovány a tudíž snadno mohly být ukryty. R. 1113 přišel Boleslav Křivoústý do Hnězdna, daroval na zbylé ostatky zlatou rakvičku a prosil sv. Vojtěcha o přímluvu před Bohem za říši polskou. U rakve té modlila se rovněž sv. Hedvika, knězna polská a slezská, bl. Jolanta, jakož i její manžel Boleslav Pobožný. Vladislav Lokýtek nejednou prosil u rakve sv. Vojtěcha za požehnání pro Polsku. Královna polská Jadwika několikráté přijela do Hnězdna pomodlit se u ostatků sv. věrozvěsta a apoštola Polanů. Vladislav Jagajlovec po stkvělém vítězství u Tannenberka a Grünwaldu (r. 1410) blíže Działdova

¹⁾ Koszutski, *Żywot św. Wojciecha*, str. 247.

přišel pěšky z Třemešna do Hnězdna, aby sv. patronovi poděkoval za přispění. Jan Olbracht a Zikmund III. konali tam pouti, a posléze zmíněný král věnoval tam veliký zvon, nazvaný »Vojtěch«, který jest ve Hnězdně tím, čím »Zikmund« v Krakově. Posledním vojevůdcem polským, jenž prosil o požehnání pro zbraně polské, byl Henryk Dąbrowski, tvůrce polských legií; učinil tak r. 1794, dříve než z Hnězdna vytrhl do boje.

Katedrálu hnězdenskou zbudoval kníže Měčislav I. ke cti Panny Marie na nebe vzaté asi r. 970. V této svatyni konal biskup Vojtěch služby Boží a tam později byl i pochován. Při chrámu měl také prestol svůj rodný Vojtěchův bratr a věrný jeho průvodce Radim neboli Gaudentius, první arcibiskup hnězdenský (1000—1006). Z prvotní stavby téměř nic se nezachovalo; byla již ve XIV. století a po velikých požárech v XVII. a XVIII. stol. opět a opět přestavována. Jest tudíž na jevě, že katedrála tato nemůže se honositi mnohými starožitnostmi. Přece však zachovalo se v ní několik převzácných památek uměleckých, a to právě těch, které se vztahují k sv. Vojtěchovi.

Již vchod katedrály hnězdenské označen byl v dobách pradávných způsobem velevýznamným: na *bronzových, dvoukřídlových dveřích* zobrazeny jsou hlavní výjevy ze života sv. Vojtěcha. Celkem je tam 18 obrazů. První řada počíná se na levém křídle dole; spatřujeme tam:

1. Narození a křest sv. Vojtěcha;
2. Obětování chorého dítka Matce Boží.
3. Vstoupení sv. Vojtěcha do školy děvinské.
4. Sv. Vojtěch modlí se v noci bos a s odkrytou hlavou před kostelem.
5. Císař Ota II. podává Vojtěchovi berlu.
6. Sv. Vojtěch vyhání dábla z posedlého.
7. Sv. Vojtěchu zjevuje se ve snu Pán Ježíš a poroučí mu, aby zabránil prodávání křesťanů židům.
8. Sv. Vojtěch, nemoha sám vykoupiti otroků křesťanských, přivádí čtyři takové neštastníky ke knížeti Boleslavovi, prose ho, aby jich vykoupil.
9. Sv. Vojtěch v klášteře římském obsluhuje v refektáři řeholní bratry své.

Na křídle pravém jsou od shora dolů tyto výjevy ze života sv. Vojtěcha:

1. Sv. Vojtěch přijíždí na lodi do Pruska.

2. Křtí pohany.
3. Káže pohanským Prusům, kteří odvracejí se od něho.
4. Radim slouží mši sv. na poli blíže Romove. Před oltářem stojí sv. Vojtěch s berlou v ruce se dvěma průvodčími. Stranou od oltáře objevují se ozbrojení Prušané.
5. Pohanský kněz neboli vůdce Prusův zabijí světce sekrou.
6. Orel ostríhá těla i hlavy nabodnuté na kůl.
7. Vykopání těla světce.
8. Průvod se svatým tělem do Třemešna.
9. Uložení těla mučeníkova ve Hnězdne.

Jest to překrásné dílo umělecké z počátku XII. století, jež daroval chrámu Boleslav Křivoústý, aby bylo pevnou »stráží« hnězdenské svatyně.

Dvěře jsou lité (z mědi, zinku a mosazi v nestejném smíšení; v levém křídle převládá měď, v pravém mosaz) a ciselované. Polovypukliny otočeny jsou vkusným ornamentem z listů, květův i ovoce, v němž umístěny jsou tu a tam lidé, lvi, koně i různá jiná zvířata; uprostřed každého křídla jest lví hlava, svírající v tlamě kruh.

Dvěře ty nazývány jsou branou *zlatou* (*porta aurea*), jindy opět branou *královskou* (*porta regia*).

Napoleon I. dal jedno křídlo této brány — proč? nevíme — podtitíti, takže jest o něco kratší.¹⁾

Uprostřed katedrály hnězdenské stojí velkolepý památník, tak zvaná *konfesse sv. Vojtěcha*. Na širokém podstavci spatřujeme čtyři sochy zhotovené r. 1896 sochařem Marcinkowským, představující kněze, rytíře, měšťana a vesničana v krojích doby Boleslava Vel., ani klečice drží na ramenou svých ozdobná nosítka, na nichž spočívá krásná stříbrná rakev. Pod rakví stojí šest orlů s korunami na hlavách na znamení, že Hnězdno bylo kdysi hlavním městem království polského, jehož nejčelnějším patronem jest sv. Vojtěch. Každý orel opírá spáry své o stříbrnou kouli. Na víku rakve spočívá postava sv. biskupa skorem v přirozené velikosti. Světec jest tu znázorněn v plném rouše biskupském, an v pravici třímá berlu, na jejímž vrcholu jest kříž, a levici opřenu má o knihu na levém koleně postavenou. Hlava a svrchní část těla o pravou ruku podepřená poněkud jest pozdvížena; zdá se,

¹⁾ Koszutski, Chwalebny Żywot św. Wojciecha, Gniezno r. 1885, str. 316—337.

jakoby světec povstati chtěl z hrobu a na novo hlásati slovo Boží. Boky rakve ozdobeny jsou desíti mistrně vytepanými polovypuklinami, na nichž jsou znázorněny výjevy ze života sv. Vojtěcha. Pomník obklíčen jest ballustrádou, v jejíž čtyřech rozích zvedají se možutné točité sloupy, nesoucí ozdobný baldachýn, tak že celek činí dojem ciboriového oltáře, a to tím spíše, ježto před památníkem jest skutečně stůl oltární. Krásný tento pomník postaviti dal r. 1662 Vojtěch Pilchowicz, světící biskup hnězdenský, nákladem 30.000 zl.; zhotovil jej Petr Rennen v Gdansku. Poláci nazývají památník ten »hrobem sv. Vojtěcha«, tvrdíce, že ve stříbrné rakvi jsou uloženy ostatky sv. biskupa, čemuž ovšem, jak jsme dokázali, tak není, aspoň nikoliv v té míře, jak se domnívají Poláci.¹⁾

V jedné z postranních kaplí stoličního chrámu chová se krásná *polovypuklina ze dřeva řezaná*, představující sv. Vojtěcha pod gotickou kružbou; jest to zbytek ze starobylých gotických lavic kanovnických.

V archivě katedrálním chová se t. zv. »*missál sv. Vojtěcha*;« jsou to vlastně perikopy evangelní na neděle i svátky, zlatem na pergameně psané a překrásnými drobnomalbami ozdobené. Nádherný tento rukopis daroval prý katedrále hnězdenské svatý Vojtěch. A skutečně náleží prý dle všech známek do stol. X.²⁾ Pozoruhodny jsou i desky jeho ze XVII. stol. červeným akzamitem potažené a stříbrným kováním ozdobené; na zadní desce spatřujeme v rozích polovypuklé, vytepané obrázky sv. Václava a sv. Vojtěcha.³⁾

V pokladnici chrámové uložen jest stkvostný zlatý, bohatě safíry i perlami posázený reliquiář na způsob skřínky s víkem; reliquiář ten obsahuje částečku z hlavy sv. Vojtěcha. Na bocích této vzácné památky vyryty jsou výjevy ze života sv. Vojtěcha.⁴⁾

¹⁾ Album svatovojtěšské, str. 40; Koszutski, Żywot św. Wojciecha, str. 391 a následující.

²⁾ J. Kothe (Verzeichniss der Kunstdenkmäler der Provinz Posen IV., str. 97) klade tento missál do XII. století, a M. Sokołowski připisuje jej škole pražské. Srovnej dále: Koszutski, Żywot św. Wojciecha, str. 400, a Polkowski, Katedra gnieznieńska 1874.

³⁾ Album svatovojtěšské, str. 42.

⁴⁾ Výjevů těch je osm: 1. obětování Vojtěchovo ve chrámě při jeho těžkém onemocnění; 2. Vojtěch učí se na škole děvinské; 3. vymítání zlého ducha z posedlého; 4. Vojtěch káže pohanským Prusům; 5. usmrcení sv. hráslí-Ježek, Sv. Vojtěch.

Krásné toto dílo nezhotovil r. 1494 zlatník Jakub z Poznaně, nýbrž pouze předělal je ze zlaté rakvičky, již svatyni daroval Boleslav Křivoústý.¹⁾ Kathedrála hnězdenská měla také ornát, v němž sv. Vojtěch sloužil mše sv.; ale Švédové, kteří z Polsky mnoho pokladů odvezli, vzali s sebou i tuto drahou památku. V haličské vsi Muchařu u Kęt mají v kostele malé částky tohoto ornátu.

Kodex sv. Vojtěcha.

Knihovna kapituly hnězdenské chová velmi cenný rukopis pergamenový o 200 stranách. Učenci tvrdí o něm, že byl napsán v X. stol., že jej sv. Vojtěch sám přinesl do Hnězdna a ubírají se na cestu missionářskou k pohanským Prusům, zde jej zanechal. A z té příčiny nazván rukopis ten kodexem sv. Vojtěcha. Nalézá se v něm na prvé straně latinská antyfona ke cti sv. Vojtěcha, jež v českém překladě zní asi takto: »Ó velký hlase! přizpůsob se, abys hřímal chyálu všude, až každá sahá klenba nebes; raduje se země takovým tělem obohacena, veselí se a plesá, hodna budouc takového pastýře. Ó svatý Vojtěchu, mučeníku, ráč přijati prosby naše! Alleluja.«

Zdá se, že antyfona ta byla složena k uctění nalezených některých ostatků sv. Vojtěcha a byla zpívána u příležitosti nově vystavěného oltáře s náhrobkem, do něhož vzácné reliquie jsou uloženy.²⁾

Zároveň na prvé straně kodexu je poznamenáno: »Hic liber bti Adalberti episcopi et martyris. —

R. 1882 založena ve Hnězdnu *Stráž sv. Vojtěcha*, družstvo na vydávání nábožensko-vzdělávacích spisů, aby z jich výtěžku mohlo zřídit sirotčinec a útulnu (záštitu) pod ochranou sv. Vojtěcha v městě Hnězdnu. Vydala již drahně knih, mezi nimi i *Život sv. Vojtěcha a sv. Cyrilla i Methoda* za roční předplatné 90 kr. První čtvrték každého měsíce slouží se mše sv. u hrobu sv. Vojtěcha na úmysl žijících i mrtvých členů tohoto sdružení.

Vojtěcha; 6. mrtvé jeho tělo ležící na prkně a hlava visící na stromě; 7. Vojtěch nese v ruce svou vlastní hlavu; 8. vykoupení těla světcova Boleslavem Chrabrým. Koszutski, Život sv. Wojciecha, str. 411.

¹⁾ Koszutski, Život sv. Wojciecha, str. 409.

²⁾ Dr. Lukowski, Rzekomy kodeks sv. Wojciecha v Rocznikach Towarzystwa Przyjaciół Nauk Poznańskiego. Roč. XI., 417—441. Vyšlo i o sobě v Poznani 1881.

O kultu sv. Vojtěcha v Krakově svědčí mnohé starobylé památky; tak zejména starožitný kostelík zasvěcený ke cti našeho rodáka na náměstí krakovském, na místě, kde světec nás hlásával slovo Boží. Z původní romanské stavby zachovalo se ještě zdivo, portál a okénko. V kostelíku je nepříliš zdařilý obraz sv. Vojtěcha z počátku XVII. stol. a barokový reliquiář s částkou ostatků jeho z r. 1712. V katedrále krakovské nalézá se obrovský, skorem 6 m. vysoký obraz sv. Vojtěcha ze XIV. stol. na dřevě malovaný; jest to zbytek z dřívějšího gotického hlavního oltáře. Na hlavním oltáři farního kostela Panny Marie, který stojí na předním náměstí krakovském, spatřiti lze mistrovou sochu sv. Vojtěcha pod bohatým gotickým baldachýnem. Socha ta jest umělou prací mistra Vít Stwosze. Dominikánský chrám krakovský chová veliký obraz ze XVII. stol., znázorňující živě mučenickou smrt sv. Vojtěcha: před oltářem, u něhož byl právě mše sv. sloužil, klesá světec nás pod ranami pohanův; v pozadí znázorněno jest vykoupení mrtvoly světcovy z rukou Prusův. O starobylé kazatelně, stojící před kostelem sv. Salvátora na Zvěřinci u Krakova, vypravuje se, že stojí na místě, kde sv. Vojtěch kázával; kostel pak sám že býval kdysi božistěm pohanským, jež náš biskup posvětil na chrám Spasitelův. Tento kostel náleží nyní k farnímu kostelu a klášteru zvěřineckému, v němž Boleslav Jablonský býval proboštem.¹⁾

Jméno sv. Vojtěcha bylo v Polsku velice ctěno a při křtu sv. mnohým osobám dáváno. Vladislav I. (1080—1102) a Boleslav III. a j. razili peníze s obrazem sv. Vojtěcha; rovněž na mincích arcibiskupů hnězdenských z XII. stol. nalézáme podobu světcova. Také nejstarší pečet kapituly hnězdenské nese obraz sv. Vojtěcha.

Jako byl Čechy naučil zpívat velebnou píseň »Hospodine pomiluj ny«, tak složil sv. Vojtěch Polákům tklivou píseň »Bogorodzica dziewczica«, v níž stručně vysloveny jsou hlavní pravdy naší víry, pročež nazývá ji P. Skarga právem — polským katechismem.²⁾

Jako v Čechách, rovněž tak i v Polsku vypravuje se o mnohých místech, jež sv. Vojtěch svou přítomností posvětil.

Ve slezské obci Opolí uzdravil světec nás dceru pohanského hetmana Vyzimíra a získal pak tamější obyvatelstvo Kristu. Kde

¹⁾ Album svatovojtěšské, str. 42; Památky archaeol., roč. III. a VII.; Konrád, Krakov v časopise *Vlast*, roč. I., str. 70 a následující.

²⁾ Album svatovojtěšské, str. 43.

dříve stávaly modly, kde bylo božíště pohanské, tam vztyčil kříž, na jehož místě zbudována později kaplička, která tam stojí podnes. Ve vsi Modlnici nedaleko Krakova stojí prastará lípa a kaplička na onom prý místě, kde svatý Vojtěch kázal a sloužil mše svatou.¹⁾

Ve *Stryszowě* zříš sochu sv. Vojtěcha a pod ní zřídlo dobré vody, jež prý vytrysklo na prosbu světcovu.

Podobně jako v Čechách ukazují se i v Polsku kameny; šlápeje a studánky svatovojtěšské.

Cestou do Hnězdná apoštoloval Vojtěch ve vsi *Budziejewo*, kde blíže kostela jemu ke cti zasvěceného na louce leží veliký kámen, s něhož prý biskup náš hlásal slovo Boží. Rok co rok bývá tam slavná pouť, procesí přicházívají se všech stran a kněží kází lidu s tohoto kamene. Nedaleko kamene je studánka.

Ve vsi *Vlkově* v lese u Pomerančanů byl rovněž kámen se šlapějí lidskou, o němž šla pověst, že tam Vojtěch kázal. U jezera Gopla blíže *Střelný* viděti lze tři kameny; přes jeden jel světec a byl by svrhl, leč kámen změknut povolil a kolo v něm se otisklo. Na druhých dvou kamenech odpočíval prý sv. Vojtěch, modlival se a učil lid. Lid kameny ty míval v úctě; nemocní olupovali s nich mech, vařili té a pili jako lék. Jelikož v důlkách těch kamenů držela se voda, omývali si jí nemocní bolavé oči nebo jiné údy chorobné.

V Třemešně nedaleko Hnězdná je studánka sv. Vojtěcha, z níž biskup náš prý píval, kdykoli šel z Hnězdná do tamějšího kláštera.²⁾

Čechové i Poláci uctívají sv. Vojtěcha slavnostním řádem s oktávou; Moravané ve stoličných chrámech a pak v diecézi olomoucké svátkem dvojným I. třídy. Rovněž ho oslavují Slezané, řád německých rytířů a řád křížovníků s červenou hvězdou.

Tolik snad postačí ku povzbuzení, aby slavnostního uctívání staré stopy nevybledly z paměti potomstva.

¹⁾ Wahner, Ist der hl. Adalbert, Bischof von Prag, auf seiner Mission reise zu den heidnischen Preussen oder vielleicht ein andermal in Oppeln gewesen? Oppeln 1868; Koszutski, Żywot św. Wojciecha, str. 127 a násł.

²⁾ Koszutski I. c., str. 162—175.

3. Úcta sv. Vojtěcha v Prusích.

Jen dobu kratičkou, pouze asi 14 dní, pobyl sv. Vojtěch na své cestě missionářské r. 997 v Prusích; po několikrát pokoušel se pohanským obyvatelům kázati evangelium. Slovo jeho nebylo však přijato, proto již již uchyloval se z Prus, hodlaje pohanským Luticům donést evangelium. Když už nastupoval cestu zpáteční, skončil náhle marný jeho v Prusích pokus dne 23. dubna roku 997.

Leč jako v prvních dobách křestanských krev mučeníků bývala semenem nových a nových křestanů, tak i nyní mučenictví Vojtěchovo nemohlo zůstat bez hojného ovoce. Světec náš umřel v Prusích a za Prusy v době, kdy země jejich sotva dle jména byla známa; teprve skrze sv. Vojtěcha a skrze jeho životopisy, v nichž jméno »Prus« poprvé se objevuje, toto jméno kmenové proniklo tehdejším vzdělaným světem, až konečně jediné zůstalo. Proto také právem sv. Vojtěch oslavován jako duchovní praotec (der geistige Stammvater) této země a ještě naše doba uznává ho za apoštola Prusů.¹⁾

Od té doby, co sv. Vojtěch mučenickou smrt byl utrpěl, vždy ještě odporovali pohanští Prusové evangeliu Ježíše Krista; i ačkoli křížákům řádu německého se podařilo křestanství v oněch krajinách poněkud rozšířiti, přece v hlavní krajině Sambii až dosud pohanská modloslužba se udržela. Za tou příčinou vyzval papež Innocenc IV. krále Přemysla Otakara, aby mocí svou křížákům se propůjčil. Po smrti tohoto papeže zase nástupce jeho Alexander IV. minoritu Bartoloměje do Čech roku 1255 vyslav, totéž přání králi projevil. Přemysl Otakar v prosinci 1255 skutečně podjal se křížáckého tažení proti Prusům se 60.000 bojovníky z Čech i Německa; také Rudolf z Habsburgu, napotomní císař, výpravy té se súčastnil. V háji Romove, kde náš svatý biskup Vojtěch krev mučenickou vycedil pro Krista, zničeny jsou pozůstatky modloslužby, a král český dobyl úplného vítězství nad Prušáky. Otakar žádal, aby pohané přijali křest svatý; když se tomu ochotně podvolili, ihned biskup olomoucký Brun jim svatost křtu uděloval. Král český sám prvnímu šlechtici pruskému za kmotra se postavil, v čemž jiní pánové jej následovali.

¹⁾ Ermlaendisches Pastoralblatt za r. 1890, jež vydává dr. Fr. Hippler, kanovník katedrální kapituly ve Frauenburgu.

Oba první pokřtěné Prušáky král stkvostnými rouchy obdaroval a jako bratry křesťanské je pozdravil. Vidouce Prusové, jak vlivně křižáci s pokřtěnými zacházejí, houfně se ku přijetí křtu sv. hlásili. Otakar založil tam opevněné město, kteréž jemu ke cti nazváno Královec (Königsberg), a ustanovil, aby tu byl zbudován stoličný chrám nového biskupství sambického; chrám ten posvěcen jest ke cti sv. Vojtěcha, apoštola Prusův.¹⁾

Později sice Prušáci se opět pozdvihli proti řádu křižáků německých; r. 1283 však odpor jejich zlomen na vždy.²⁾

V Prusích uznávali vždy a uznávají dosud sv. Vojtěcha za svého apoštola a patrona, a proto ctí jeho památku nejenom církevně, officiem a mší sv., nýbrž i veřejně svátkem zasvěceným. Jak v diecézi varmiňské, tak v chelminské, slaví se svátek svatého Vojtěcha jako svátek dvojitý první třídy s oktávou, a jest svátkem zasvěceným. Nekoná se však v den jeho smrti mučenické dne 23. dubna, nýbrž ve středu po třetí neděli po Velikonoci a sice z této příčiny: Ze mnohých dnů kajících, které byly ustanoveny v prvních dobách církve křesťanské nebo které ještě dosud zachováváme v katolické církvi, mají lutherané v jednotlivých provinciích německých toliko jeden až čtyři dny kající nebo prosebné do roka, tak řečené Busstage nebo Bettage. Jsou to dny sváteční, to jest, konají se kající služby Boží s kázaním a zapovídají se služebné práce. V Prusích jest nařízen takový den prosebný na středu po třetí neděli po Velikonoci. Na žádost pruského krále Bedřicha Viléma II. ustanovil papež Pius VI. listem ze dne 19. dubna 1788, aby katolíci v Prusku světili tuto středu po »Jubilate« jako den sváteční a modlili se za požehnání

¹⁾ V kronice Pulkavově čteme o tom, jak následuje: »Toho léta (1256) knieže Přemysl s Brůmem, biskupem olomouckým, s markrabí bramburským do Prus vtrhli a nepřetelsky jsú všecku zemi poplenili a spálili... Mocnější pak a věčší pruščí, takž jakž tomu věřímy, božím strachem ohromeni jsúce, slyšice takú slovútnost jméne kniežete českého, se vší pokorú přišli před řeho i s životy i sbožím sě jemu dávajice, jěžto když Přemysl dobrotivě přijal na milost rozličnými radami i návody ke křtu svatému je pobiedil... Odtavad pak jeda Přemysl slovútné kniež české s oné strany tej vody, jiež Pregr řiekají, k jedné hoře příjed hrad a město založil, a tak k své paměti od svého důstojenstvie Králova hora nebo jinak Khungsberk obecným příslowím, i učinil tu kostel a stolici biskupovú na čest s. Vojtěchu, jenž od Prušanov umučen byl, i nazval to biskupstvie Sabiměnské biskupstvie.« Prameny dějin českých, díl V., str. 300.

²⁾ Borový, Dějiny diecéze pražské 1874, str. 112—113.

úrody zemské. Tu položili biskupové pruští, aby tento státém ustanovený svátek měl také církevní podklad, na tento den svátek apoštola a patrona Prusů, sv. Vojtěcha, což bylo tím spíše na snadě, ježto třetí neděle po Velikonoci a výroční památka umučení sv. Vojtěcha častěji v témže měsíci dubnu připadává. A vším právem takto společně pruští katolíci i protestanti oslavují sv. Vojtěcha, neboť sv. biskup nejenom společným jejich pohanským předkům sv. evangelium Kristovo nabízel a za jejich spásu život obětoval, nýbrž také společnou jejich vlast pruskou svou apoštolskou činností a smrtí světu známou učinil a oslavil. Neboť Prusy okolo r. 1000 a ještě dlouho potom u severních národů Dánů, Švédů, Norvegů, Němců, jako u Adama Bremského, jmenovaly se Sambií (Samland), nebo také Sambií a Kuronskem (Kurland), k němuž se také Varmie (Ermland) počítá, a ve starém a středním věku až do časů Karla Velikého a Alfreda Velikého v Německu a v Anglii Aestierland se nazývaly.

Svatý Vojtěch má tedy zásluhy o celou zemi pruskou, proto všichni její obyvatelé, katolíci i protestanté, světili společně jeho 900letou památku.

Vedle vlastního svátku sv. Vojtěcha, památky jeho mučnické smrti dne 23. dubna nebo ve středu po třetí neděli po Velikonoci, slaví se dne 20. října nejenom v polských, nýbrž i v pruských diecézích ještě druhý svátek »přenesení sv. Vojtěcha« (festum Translationis Sancti Adalberti) z Třemešna do Hnězdna, což se dne 6. listopadu r. 999 událo.¹⁾

Úzce se svěcením svátků sv. Vojtěcha souvisí ještě ten utěšený zjev, že se dává v Prusích nezřídka jméno křestní »Adalbert«, tak že, kdo se v jižním Německu objeví s jménem křestním Adalbert, pokládá se za Prusa.

Když rok 1848, přinesl v Německu volnější život církvi katolické, založili duchovní diecéze varmiňské spolek, jehož údové zaopatřovali by modlitbou a peněžitými příspěvky svým bratřím katolíkům, kteří žijí mezi jinověrci v diaspoře, dobrodiní katolické církve skrze katolické kněze, katolické chrámy a katolické školy. A když tento spolek vytkl si vznešený účel zachrániti své bratry katolíky v cizině pro církev katolickou a pro nebe, zajisté dobrě si vyvolil za svého patrona sv. Vojtěcha, jenž za pravou víru v té krajině život svůj obětoval. Později připojil se »spolek sv. Voj-

¹⁾ Zázraky sv. Vojtěcha v Pramenech d. č. I., 311.

těcha« diecése varmiňské k velikému německému missionářskému »spolku sv. Boniface«. Při tom podržel svoji samosprávu, a také příspěvky, které se v biskupství varmiňském seberou, věnují se od diecésního představenstva missionářského okršku diecése varmiňské, ale jmene se od té doby »spolkem sv. Boniface a Vojtěcha«. Jeho činnost je velice požehnaná. Skoro každého roku zakládá nějakou missionářskou osadu ve veliké varmiňské diašpoře, jež celou východní provincii a veliké části západní provincie pruské zahrnuje.

Spolek založil již asi 30 kostelů v krajích, dříve zcela protestantských, z nichž mnohé k úctě sv. Vojtěcha.¹⁾

Nejstarší pruské vyobrazení svatého Vojtěcha nalézáme na krásném oltáři, jež r. 1504 velmistr řádu německých rytířů, vévoda Bedřich Saský, zřídit dal v kostele sv. Vojtěcha v Tenkittenu a jenž nyní v zámecké kapli v Marienburgu se nalézá. Na zadních stěnách křídel oltářních znázorněny jsou čtyři výjevy ze života světcova: 1. sv. Vojtěch slouží mše svatou před mučnickou smrtí svou; 2. sv. Vojtěch káže pohanům, z nichž jeden hřeby pobity kyj na světce napřahá; 3. pohané rozsekávají tělo světcova; 4. Poláci, přibyvší do Prus, sbírají pozůstatky těla světcova.

Kostel thierenberský v Sambii chová dřevěnou sochu svatého Vojtěcha z počátku XVI. století, která umístěna jest nad znakem posledního katolického biskupa Günthera (1505—1518). Pruský král Bedřich Vilém IV. dal před farním chrámem fischhausenškým postaviti zdařilou terrakotovou sochu sv. Vojtěcha, dílo sochaře Siemerlinga.²⁾

Hledajíce dále úctu našeho sv. Vojtěcha po písčitých březích moře baltického a řeky Visly, vidíme ji v katolické tamější literatuře, která ráda se zabývá svatým Vojtěchem a jinými slovenskými, obzvláště polskými světci. Tak to činí:

a) »Pastoralblatt für die Dioecese Ermland« (»Pastýřský měsíčník pro diecési varmiňskou«). Vydává a rediguje dr. Fr. Hippler, kanovník katedrální kapituly ve Frauenburku. Vychází měsíčně ve Braunsberku, konaje letos již třicátou prvnou roční svou pouť. Vldp. redaktor jest vřelým ctitelem sv. Vojtěcha. Ve jmenovaném listě z roku 1890 nalézáme: »Životopis sv. Vojtěcha«, sestavený

¹⁾ Vojáček Method O. S. B., »O úctě sv. Vojtěcha v Prusích« v Blahověstu 1895, str. 221 a následující, jehož článu jsme zde použili.

²⁾ Album svatovojtěšské, str. 46.

na základě nejstarších historických pramenů; »Homilia sv. Vojtěcha ke svátku sv. Alexia« v původním latinském znění; »Život svatého Bruna, apoštola Prusů«, jenž napsal také jeho život, známý jako Vita II. S. Adalberti. »Pastoralblatt für die Dioecese Ermland« jest též orgánem spolku »sv. Boniface a Vojtěcha«.

b) Dále: »Ermländische historische Zeitschrift«; vychází ve Braunsberku, ve východní provincii pruské. Mezi jiným napsal tam dr. Augustin Kolberg v VII. svazku, ve článku »Lobgedicht auf den hl. Adalbert« důkladný životopis sv. Vojtěcha. Pojednání toto vyšlo také v samostatném spisu. Pak c) »Ermländischer Hauskalender, Sanct Adalberts Kalender«, který vydává Julius Pohl, kanovník katedrální kapituly ve Frauenburku. I tento vldp. redaktor jest vroucím ctitelem sv. Vojtěcha. »Varmiňský domácí kalendář nebo Kalendář sv. Vojtěcha« jako svým názvem tak obsahem hlásá úctu sv. Vojtěcha již skoro čtyřicet let.¹⁾

Že Prusové pevně hájí svého mínění, že mají právě ostatky sv. Vojtěcha, vidíme v tom jejich vřelou úctu k sv. Vojtěchu jakožto svému apoštolu a patronu. Uvedeme-li si nyní ke konci zkrátka na mysl, kterak v Prusích sv. Vojtěchu jako svému apoštolu a patronu svěcením jeho svátku, chrámy a kaplemi, missionářským spolkem, v písemnictví a jinak úctu svou dávají na jevo, naplňuje nás to zajisté, jeho rodné krajany, svatou radostí. Leč co jsme zde uvedli, není všecko; především mnoho asi chybí, zejména pokud se týče literatury o sv. Vojtěchu v zemích pruských.²⁾

4. Úcta sv. Vojtěcha v Uhrách.

Jak bylo již výše zmíněno, rozcházejí se historikové o tom, v kterou dobu spadá apoštolská činnost našeho sv. biskupa v Uhrách; dle jedných přišel tam na visitační cestě sv. r. 984, dle jiných o deset let později. Někteří rozhodli se pro dvojí pobyt světcův v Uhrách, k nimž i my se přidáváme. Podle našich středověkých kronikářů a dle dr. Dudíka šel Vojtěch do Uher na zpáteční cestě z Říma přes Modruš charvatskou, ač tomu zase odpovídají domácí pověsti o Milavči, Zelené Hoře, Plzni atd.

¹⁾ Verlag von Huy's Buchhandlung (Emil Bender) in Braunsberg, Ostpreussen.

²⁾ Vojáček Method l. c. v Blahověstu 1895, str. 122.

Křestanský lid v západních a severních Uhrách bydlící měl vždy u vděčné paměti působení světce našeho v tamějších krajinách a uctíval jej jako svého patrona, jak tomu rozličné stavební, umělecké i literární památky dosud nasvědčují.

Štěpán, první král uherský, zvěděv o mučnické smrti svatého Vojtěcha v Prusích, první jemu ke cti zbudoval chrám v Ostřihomě (jak tvrdí Damalevicius in elegio s. Adalberti) a dal se v něm r. 1000 korunovati. Zbožný syn jeho Emerich vykonal pouf ke hrobu našeho patrona do Hnězdná as r. 1008. Svatovojtěšská svatyně v Ostřihomě byla r. 1196 zničena ohněm a tu vybudoval tehdejší arcibiskup Job chrám předešlého nádhernější, v němž mimo jiné nalézal se mramorový relief představující Pannu Marii, sv. Vojtěcha a sv. Štěpána. Když r. 1543 dobyli Turci Ostřihoma, učinili si ze svatyně té svou modlitebnici, načež po jejich odchodu předsevzal důkladnou opravu chrámu ostřihomského kardinál Dionysius Széch, jsa při bohulibém díle tom štědře podporován Janem Hunyadem. Za opětných a častých nájezdů tureckých v XVI. a XVII. století utrpěl chrám svatovojtěšský velikých škod, že zbyly z pěkné svatyně takřka jen pouhé zříceniny, jež konečně arcibiskup hrabě Frant. Barkoczy dal r. 1762 odkliditi, hodlaje na jeho místě zbudovati chrám nový ke cti sv. Štěpána. Leč po smrti Barkoczyově nebylo na stavbě pokračováno a teprv v našem století kardinál Alexander Rudnay rozhodl se vystavěti na tom místě novou svatyni ke cti bl. P. Marie a sv. Vojtěcha. Základní kámen položen jest r. 1822 a velkolepá stavba dokončena r. 1856, kdy nový chrám byl posvěcen.

Basilika Ostřihomská s velikou kopulí vypíná se majestátně na nízkém návrší nad veletokem Dunaje, obrácena jsouc zadní stranou k řece.

V této katedrále stojí na pobočním oltáři krásná socha sv. Vojtěcha z kararského mramoru, mimo to chovají se tam dva ostatky z těla sv. biskupa v drahocenných reliquiářích: část *ramene* v reliquiáři, jenž upraven jest na způsob ruky, a část *lebky* ve schránce, která má podobu monstrance. Prvou reliquii přinesl r. 1874 kardinál Simor z Říma, z bývalého chrámu sv. Vojtěcha, nyní sv. Bartoloměje, již tam byl uložil císař Ota III. Oba stkvostné reliquiáře pořídil svým nákladem výše zmíněný kníže církevní, kardinál Simor.

Chrámů zasvěcených sv. Vojtěchu napočítali jsme v Uhrách drahně, z nichž stářím vynikají svatyně v Hatvanu a v Muszle;

tento poslední pochází prý přímo od sv. Vojtěcha, jenž dle pověsti dal ho zbudovati a sám i posvětil.

Vyobrazení sv. Vojtěcha dřevorytem nalézáme v missálu z r. 1507, 1511, tištěném v Benátkách u Mik. Frankfurtera. Krásnou miniaturou sv. Vojtěcha na pergameně malovanou ozdoben jest missál z r. 1592, jehož pěknou inicialu přineslo Album svatovojtěšské.

Z obrazů nejznámější jest »Křest sv. Štěpána« od Julia Benčura z r. 1867, který již častokráte byl reprodukován.

Nejstarší skulptura sv. Vojtěcha nalézá se v kapli sv. Barbory, jež r. 1477 byla postavena u mariánského kostela v Banské Bystrici; je to poprsí, které představuje světce s mitrou na hlavě, s berlou v levici a s otevřenou knihou v pravici.

Pečeti. Na pečeti kapituly Ostřihomské ze XII. nebo XIII. stol. je obraz sv. Vojtěcha. V kapitulním archivě ostřihomském chová se starobylé mosazné pečetidlo také s obrazem sv. Vojtěcha; je arcif už poněkud poškozeno. Rovněž ostřihomská diecésní knihovna užívá podobné pečeti. Kanovníci kapituly ostřihomské nosí na prsou kříž, v němž uprostřed je malý emailový obrázek sv. Vojtěcha.

Znaky. Komitát ostřihomský má také ve svém znaku obraz našeho světce.

Liturgie. Nejstarší rukopisné missály uherské mají zvláštní formulář mešní na den sv. Vojtěcha s pěknou sekvensí; podobně i missály tištěné. V některých je i zvláštní formulář »Translationis sti Adalberti«.

Rovněž ve starých uherských brevířích at rukopisných at tištěných nalézá se zvláštní officium sv. Vojtěcha.

Také *poesie* at latinská at maďarská nebo jiných národů Uhry obývajících snažila se úctu k světci našemu zvelebiti a památku jeho oslaviti.

Literatura uherská vykazuje drahně životopisů sv. Vojtěcha; z doby starší uvádíme životopis obsažený ve knize »Legenda Sanctorum regni Hungariae« tištěné v Benátkách r. 1498.

Z novější literatury spadají sem vědecky psané životopisy Ferd. Knauze, Mich. Hatvani-a, Karla Lányi-ho. Z prací populárních jmenujeme biografii sv. Vojtěcha z péra Jana Zalky a Kolomana Rostkyho.

Valný počet korporací a ústavů postavil se pod ochranu sv. Vojtěcha; nejstarším a nejznámějším ze všech ústavů pod ochranou světcovou jest ovšem první a nejslavnější arcibiskupství

uherské, totiž stolec ostřihomský. Stářím i slávou řadí se k němu katedrální kapitula ostřihomská. Kapitula tato vydržovala školy, pro něž rovněž za patrona zvolila sv. Vojtěcha. Taktéž rozsáhlá panství kapitulní poručena jsou ochraně světcově, mnohá hospodářská stavení ozdobena jsou jeho obrazem.

K rozkvetu diecéze ostřihomské pod jařmem tureckým a pod nátlakem protireformace úpicí přispěla nemálo činnost semináře a konviku pod ochranou sv. Vojtěcha r. 1616 v Trnavě založeného. Velikomyslný zakladatel, Petr Pázmány, svěřil ústav ten řádu jesuitskému. Mnoho dobrodinců přivítalo k němu nadace, takže značný počet nemajetných žáků mohl být zdarma vydržován. Školy trnavské brzy prosluly tou měrou, že mladíci všech národností tam přicházeli na studie; r. 1643 studovalo tam 1065 žáků, z nichž 300 bylo chovanců svatovojtěšského semináře a konviku. Nyní jest rozsáhlá budova slavného někdy ústavu spolu s bývalou krásnou kaplí sv. Vojtěcha majetkem vojenského eráru, a jest v ní umístěna invalidovna. Humanní ústav pro zaopatřování vysloužilých kněží nese rovněž jméno našeho světce, jest to Adalbertinum, založené kardinálem Janem Scitovszkým r. 1857. Nyní dostává deset zasloužilých kněží roční pensi ze jmění tohoto ústavu.

Z jiných ústavů církevních mimo diecézi ostřihomskou ležících uvésti sluší proboštství a kapitulu sv. Vojtěcha v Rábu s proboštem a čtyřmi kanovníky. Doba založení není známa, jméno probošta této kapituly vyskytuje se však již r. 1348. V XVII. stol. byla kapitula svatovojtěšská přivítěna ku kapitole rábské. Titul proboštský však dosud se udílí a jest spojen s hodností t. zv. »praepositus minor« v kapitule rábské.

V nejnovější době přijal jméno sv. Vojtěcha spolek slovenský pro vydávání nábožensko-mravných a jiných v duchu katolickém psaných knih, jakož i knih pro katolické školy národní, jehož stanovy, Ondřejem Radlinským vypracované, přijaty jsou s některými změnami v konferenci trnavské dne 14. prosince 1869.

Výroční slavnosti na počest sv. Vojtěcha konány byly v Uhrách od pradávných dob. R. 1208 daroval arcibiskup Jan ostřihomské kapitule důchody ze dvou vesnic za tím účelem, aby v den Translationis s. Adalberti kapitulářům každého roku vystrojena byla hostina. Nyní koná se slavnost sv. Vojtěcha jakožto titulární slavnost metropolitního chrámu ostřihomského druhou neděli po Velikonoci. Slavnost ta obdařena jest plnomocnými odpustky od papeže Pia IX. ze dne 28. listopadu 1854. Pontifikální mše sv.

koná ten den sám arcibiskup; slavnostní kázání svěrováno bývá některému proslulému kazateli.

Konečně pak vzpomenouti dlužno toho, že uheršký král Karel Robert Neapolský v korunovační přísaze své i sv. Vojtěcha vzpomíná a slibuje, že bude práva kostela svatovojtěšského chrániti.¹⁾

5. Úcta sv. Vojtěcha v Římě.

Jak známo, přinesl r. 1000 do Říma část ostatků sv. Vojtěcha (rukou)²⁾ císař Ota III. a uložil je ve chrámu, který ke cti Boží a sv. mučenika na ostrově tiberském zbudoval, a to na místě, kde kdysi stávala svatyně pohanského boha Eskulapa. Chrám svatovojtěšský stojí sice na »isola di Roma« dosud, leč nyní slove obyčejně chrámem sv. Bartoloměje, jehož sv. ostatky císař Ota III. v kostele tom rovněž byl uložil, obdržev je od města Beneventa darem. Mimo to byly tam uloženy ještě ostatky sv. Pavlína Nolánského, dle kteréhož světce chrám ten rovněž býval nějaký čas pojmenováván. Leč název »chrám sv. Bartoloměje« nabyl od XII. stol. vrchu a udržel se až podnes.

Nynější svatyně, ozdobená v průčelí krásnou mosaikou, rozdělena jest čtrnácti antickými sloupy ve tři lodi; sloupy ty z části granitové, z části mramorové pochodí bezpochyby z bývalého chrámu pohanského.

Stěny apsidy ozdobeny jsou obrazy Svatých, mezi nimiž je i obraz sv. Vojtěcha.

Tělo sv. Bartoloměje nalézá se ve hlavním oltáři, ostatky pak sv. Vojtěcha, sv. Pavlína a ještě jiných světců uloženy jsou ve zvláštní kapli, která byla papežem Juliem III. asi r. 1550 upravena z bývalé sakristie a k evangelií straně presbytáře přiléhá. Nově zřízený oltář v kapli té ozdoben jest obrazem, na němž vy malován sv. Vojtěch vedle světců ostatních (sv. Pavlína, sv. Ex superantia a sv. Marcella), jichž sv. ostatky na oltáři tom se nalézají.

V kostele tom je před presybářem na schodišti studnice s mramorovým roubením, na němž jsou vytesány čtyři reliéfy:

¹⁾ Podlaha, »Úcta sv. Vojtěcha v Uhrách« v Časopise katol. duchovenstva 1897, str. 537—539.

²⁾ V »Zázracích sv. Vojtěcha« (Prameny d. č., díl I., str. 312) čteme: »Král Boleslav (Chrabry) mezi přemnohými stkvělými dary rámě sv. Vojtěcha nejslavnějšímu císaři (Otě III.) dal, jež on nade všechny dary nejradiji přijal.«

v průčelí relief Krista Pána, na straně evangelní relief sv. Bartoloměje, na zadní straně obrácené k oltáři relief císaře Oty III. s žezlem a kostelem a na straně epištolní relief sv. Vojtěcha. Světec náš zobrazen tu prostovlasý s plnovousem, an v pravici drží berlu biskupskou a v levici otevřenou knihu. Provedení skulptur těch je hrubé, leč pro nás je prastará památka ta důležita tím, že se nám s ní zachovalo nejstarší dosud známé vyobrazení našeho svatého patrona, jež bylo pořízeno nepochybně nedlouho po smrti císaře Oty III. Ze studnice výše zmíněné pívali kdysi příchozí poutníci vodu a to s velikou důvěrou proti rozličným neduhům, jelikož prý v ní se nalézaly ostatky svatých.

Na památku dřívějšího posvěcení tohoto chrámu ke cti sv. Vojtěcha dal r. 1873 monsignore K. Jaenig, rektor Anomy v Římě, vytěsati po stranách hlavních dveří nápis: *Hic et Adalberti palmas coluisse licebit, una pedum Pragae tenuit, Stephanum altera tinxit* (Zde i sv. Vojtěcha ruce uctívati lze, jedna držela berlu biskupskou v Praze, druhá křtila Štěpána).¹⁾

6. Úcta sv. Vojtěcha ve Spojených obcích severoamerických.

(Dle statistických dat z roku 1890.)

Ve Spojených obcích severoamerických zasvěceny jsou svatému Vojtěchu dvě české osady a mnohé spolky katolické.

Česká osada sv. Vojtěcha ve *Wahpetonu* (v státě Jižní Dakota) povstala vlastně již r. 1879, ale tehdy spojena byla v jedno s osadou německou, zasvěcenou sv. Janu Křtiteli. R. 1884 usnesli se však Češi založiti samostatnou českou osadu znova. Během krátké doby, již roku 1885, měla osada zbudovaný chrám Páně a žádala svého biskupa o českého kněze. Tehdy patřila do diecése Sioux Fallské (Severní Dakota), již spravoval ndp. biskup Martin Marty. Prozatím dojížděl do nové osady vlp. Tomáš A. Bílý, jenž českým katolíkům sv. svátostmi, hlavně v čase velikonočním, přisluhoval.

Hned téhož roku dosazen tam první duchovní vlp. Václav Dvořák a roku následujícího (1887) posvětil ndp. biskup Marty chrám Páně, udílel svaté biřmování a ustanovil za patrona osady

¹⁾ Album svatovojtěšské, str. 38; Eichler, Římské upomínky, str. 16; Tadra, Kulturní styky Čech s cizinou, str. 63–64; Woerl's Rom, str. 138.

sv. Vojtěcha. R. 1889 stal se vlp. Dvořák duchovním správcem v Táboře (ve státě Severní Dakota) a místo jeho v osadě sv. Vojtěcha přejal vlp. Tomáš Rabsteinek. Tento kněz narodil se v Kozlanech v plzeňském kraji v Čechách a již od 12. roku svého věku dlí v Americe, kdež v ústavě benediktinů v St. Vincentu (stát Pennsylvania) se vzdělával. Za jeho správy pokročila osada znamenitě v před, nebot zaplacen dluh za kostelní pozemek, opraven a vyzdoben chrám Páně nákladem 500 dolarů, farní příbytek opraven a pořízeno stavivo na novou českou školu osadní.

R. 1890 byla osada sv. Vojtěcha vyňata z dosavadní diecése Sioux Fallské (Severní Dakota) a přivtělena ku nové diecési Jamestownské (Jižní Dakota), již v čelo postaven ndp. biskup Jan Shanley.

Druhá česká osada sv. Vojtěcha povstala r. 1882 ve městě *Clevelandě* ve státě Ohio, kde před tím stávalo již tré českých osad.¹⁾ Novou tuto osadu založili čeští občané *eastclevelandští*, kteří byli členy spolku sv. Vojtěcha stávajícího od r. 1879. Hned tehdy, když založen byl spolek sv. Vojtěcha, pomýšlelo se na zařízení české osady, která však v život uvedena byla teprv r. 1882. Až do tohoto roku patřili eastclevelandští členové spolku svatého Vojtěcha do osady sv. Václava, která měla kostel svůj na rohu ulice Burwell a Arch.

Velká vzdálenost chrámu Páně, a zejména školy, byla přičinou, že členové spolku sv. Vojtěcha, k nimž se přidali i mnozí z osady sv. Václava, se usnesli, zařídit samostatnou osadu a kostel, hlavně však, a to nejprve, školu.

Duchovní správce osady sv. Václava, vlp. Hynek, byl jim radou i skutkem nápomocen. Se svolením ndp. biskupa clevelandského, Richarda Gilmoura, zakoupen byl r. 1882 pozemek v ulici lincolnské v East-Clevelandu a r. 1883 počata i skončena stavba školy o dvou světnicích s malým presbytériem.

R. 1884 přikoupen pozemek vedle školy a r. 1887 na radu vlp. Hynka bylo ujednáno, aby se přistavěla z předu věž, po levé straně presbyteria sakristie a aby se pořídil zvon. Zvon daroval Jan Matoušek a nový oltář gotický vlp. Hynek. Rok na to (1888) koupili osadníci ještě vedlejší dům pro faru a již v září poslal jim ndp. biskup prvního duchovního správce vlp. Jana Malechu, Čecha od Budějovic, jenž vysvěcen byl v semináři clevelandském

¹⁾ Sv. Václava (r. 1867), sv. Prokopa (r. 1872), Panny Marie (r. 1882).

a až dosud působil na osadě irské. V říjnu pak posvětil ndp. biskup R. Gilmour chrám Páně, který dosud za školu sloužil a obec pokřtěna na jméno sv. Vojtěcha.

V nové osadě založeny čtyři katolické spolky, mužské i ženské, a r. 1890 zakoupen opět pozemek, na němž stojí dva domy. V jednom zřízena škola a druhý určen pro sestry kongregace de Notre Dame, které školní dítka vyučují. Mimo to zakoupen i krásný a veliký pozemek pro nový chrám Páně.

Spolky sv. Vojtěcha ve Spojených obcích severoamerických.

Mezi spolky první římsko-katolické ústřední jednoty naleží tyto:

1. v Chicagu ve státě Illinoisu (195 členů); 2. v Streatoru, ve státě Illinoisu (36 čl.); 3. v Ironwoodu, ve státě Michiganu (20 čl.); 4. v St. Louisu, ve státě Missouri (80 čl.); 5. v Clevelandě, ve státě Ohio (93 čl.); 6. v Montpellieru ve státě Wisconsinu (30 členů).

II.

Chrámy zasvěcené sv. Vojtěchu.

I. Chrámy a kaple v církevní provincii české.

a) V Praze.

Četné památky úcty svatovojtěšské v královské naší Praze jsou nejvýmluvnějším toho důkazem, jak velice ctili již naši předkové drahého biskupa českého z rodu Slavníkova, jemuž bylo v srdci naší vlasti zasvěceno několik svatyní. Z těch uvádíme na prvném místě:

1. *Farní chrám sv. Vojtěcha v Jirchářích*. Mírnému návrší, jež na východní straně Karlova náměstí kloní se povlovně na sever a srázněji na západ k Vltavě, říká se od nepaměti »na Zderaze«. A pod ním sídlili již ve XIII. století při řece koželuži a jircháři v předměstí, které nazývalo se »pod Zderazem«, »Podzderazim« nebo »v Jirchářích«. V tomto předměstí stál už před založením Nového města farní kostel sv. Vojtěcha, jenž na rozoznání od kostela sv. Vojtěcha v Podskalí jmenován byval »kostelem sv. Vojtěcha Většího«.

Původní svatyně ze XIII. století zachovala se podnes; je to starogotická, nízká severní loď nynější budovy chrámové; k tomu skrovnému kostelíku přistavěna byla později nynější loď hlavní. Západní průčelí má nad portálem sochu sv. Vojtěcha. Na hlavním oltáři, který dle nákresu prof. Pacolda ve slohu gotickém r. 1875 jest zhotoven, spatřují se v hořejší dřevěné části na zlaté půdě namalované obrazy ze života sv. Vojtěcha, jež provedl akademický malíř Petr Maixner. Uprostřed káže světec náš lidu po svém návratu z Říma. V pozadí mezi posluchačstvem stojí kníže Boleslav II. s chotí.

Na straně evangelní zobrazen sv. Vojtěch, jak bos a s rukama sepjatýma kráčí pokorně ku svému nastolení.

Třetí obraz vypodobňuje mučenickou smrt svatého patrona našeho v Prusích.

Nad každým z těch tří obrazů je gotický baldachýnek.

Pod okny presbytáře napsána je starobylá píseň svatovojtěšská »Hospodine, pomiluj ny!«

Největší zvon na věži chrámové slove »Vojtěch«.

V minulém století kvetl u sv. Vojtěcha sbor českých literátů, kteří měli v kostele zvláštní kruchtu a o nedělích i svátcích mívali v 8 hodin mši sv., odpoledne pak nešpory a jiné pobožnosti, až r. 1785 byli zrušeni.

2. *Vojenský farní kostel sv. Vojtěcha u Prašné brány v Praze I.* je menší budova s malou věží v průčelí, v níž visí dva zvonky z r. 1697 (Vojtěch a Jan Nepom.). Nade dveřmi průčelními je nápis: Anno 1694 a znak arcibiskupa Jana Bedřicha hraběte z Valdštýna, jenž kostel počal stavěti, ale nedostavěl; učinil tak jeho nástupce, arcibiskup Jan Josef hrabě Breuner r. 1697.

Hlavní oltář má větší obraz, představující smrt sv. Vojtěcha, malovaný od Willmanna.

Na místě nynějšího kostela a sousední školy kadetní bývalo kdysi sídlo královské, jež později zpustlo, až r. 1641 koupil je kardinál Arnošt Harrach a zřídil tam duchovenský seminář s filosofií a theologií; budova ta byla stále rozširována, až arcibiskup Jan Bedřich z Valdštýna položil i základy k nynějšímu kostelu sv. Vojtěcha.

Hlavní oltář pořízen jest nákladem farářů a děkanů na vinici Páně pracujících, bývalých to chovanců semináře.

R. 1777 přeložen seminář do Klementina, rozsáhlá budova odevzdána účelům vojenským, a kostel, byv znesvěcen, stal se Krásl-Ježek, Sv. Vojtěch.

vojenským skladištěm, až teprv r. 1811 znova vysvěcen a určen službám Božím, pro vojsko konaným; tak je až dosud. Bohoslužbu vykonávají tam vojenští duchovní pražské posádky. V posledních dnech pašijového těhotné bývá tam v Božím hrobě vystavena velebná svatost a v sobotu pak je slavné vzkříšení s obvyklou parádou vojenskou.

Ve chrámě tom požehnáno bývá *sňatkům* osob vojenských. —

Slovanský klášter v Emausích založen ke cti sv. Jeronyma, Cyrilla, Methoda, Vojtěcha a Prokopa¹⁾

Zrušené nebo zaniklé chrámy sv. Vojtěcha v Praze.

Kostel sv. Vojtěcha na Pohořelci. Stál na půlnoční straně náměstí pohořeleckého a zničen byl bezpochyby r. 1420 od Husitů. O tomto málo známém chrámu děje se určitá zmínka r. 1553, kdy jistý Václav Pikoun z Jinonic z pokuty za spáchanou vraždu měl jít v neděli III. postní, od tohoto kostelíka sv. Vojtěcha v kajícím průvodu se svými bratry strýčenými, Mikulem a bratry jeho, a s jinými přátely, aby bylo v počtu 20 osob, ke kostelu sv. Benedikta na Hradčanech.²⁾

Farní kostel sv. Vojtěcha Menšího v Podskalí stával blíže potoka Botiče v dnešní třídě vyšehradské již za krále Václava II.; výslovně se uvádí poprvé r. 1362.³⁾ Za válčení Pražanů s královskou posádkou vyšehradskou byl chrám ten r. 1420 vypálen, později (v XVII. století) usadili se při něm Ambrosiáni a r. 1784 z rozkazu císaře Josefa II. jest zrušen. Při této svatyni bylo rovněž zvláštní bratrstvo literátů.

b) V arcidiecézi pražské.

1. *Přerov Starý* ve vik. českobrodském má farní chrám založený r. 1681 ke cti sv. Vojtěcha. Přerov náležel ode dávna klášteru břevnovskému s Břístvím, Vykání a jinými dědinami v okolí, když světec náš tomuto klášteru byl daroval.

2. *Sluhy*, farní osadu v střídnictví brandýském, zdobí rovněž chrám sv. Vojtěcha, na jehož hlavním oltáři je obraz ma-

¹⁾ Krásl, Sv. Prokop, str. 165.

²⁾ Tomek, Dějepis města Prahy, díl II., str. 104, 385 a 386.

³⁾ Týž, díl II., 240; Ekert, Posvátná místa, díl II., str. 830 a 493.

lovaný prý od Skrety. Kostel ten vystavěl pražský děkan Vít (1240—1271) a r. 1270 daroval biskup Jan III. z Dražic desátky z této vsi klášteru zderazskému v Praze.

3. Nedávno zbudovaný farní chrám na *Březových Horách* u Příbrami je také zasvěcen sv. Vojtěchu.

4. *Žilové*, královské horní a okresní město ve vikariátu mnišovickém, má již od r. 1384 farní kostel sv. Vojtěcha; chrám ten byl roku 1542 rozšířen a nalézá se v něm pěkný obraz Brandlův.

5. Ve *Vejprnicích* na Plzeňsku je rovněž pěkná svatyně svatovojtěšská z r. 1352 a přestavěná r. 1725 ve vlašském slohu. Fresky pochodí od Spitzera, Redelmeyera a Hagera; oltářní obraz maloval Jul. Lux.

6. Ve vsi *Štáhlavech* nad Brandavou ve vik. rokycanském nalézá se také farní chrám sv. Vojtěcha. Kostel býval zámeckou kaplí, zřízenou r. 1638 Jiřím Petrem z Kokořova, jež r. 1762 byla rozšířena a r. 1813 farářem osazena.

7. Podobně v *Počaplích*, ve střídnictví roudnickém, připomíná se farní chrám sv. Vojtěcha již r. 1384. Nynější pěknou svatyni vystavěl r. 1724 Kilian Dinzenhofer. Na oltářním obraze žehná světec zemi české se Zelené Hory; obraz maloval Frant. Lichtenreuter.

8. V okresu tepelském, as hodinu jižně od Teplé, je ves zvaná *sv. Vojtěch* (Sct. Adalbert) s kostelíkem z r. 1586 zasvěceným sv. Vojtěchu. Dle pověsti prodléval v těchto místech světec náš, když z Říma vracel se do Čech zpět. Při kostele bývala kdysi poustevna.

9. *Filiální chrám* svatovojtěšský je ve *Slatině* u Velvar.

10. Svatovojtěšský kostelík u Neratovic, v »Hájku« zvaný, zbudován jest Ferdinandem Vilíměm hrab. Slavatou v XVII. století; více o něm dočeš se mezi pověstmi.

Jihovýchodně od Votic shliží s temene vrchní *Větrova* — *kaple sv. Vojtěcha*, vystavěná r. 1680 Ferdinandem hrabětem z Vrtby.¹⁾

Ve vik. rokycanském mezi Chvalenicemi a Borkem v místě zvaném »Na planinách« stojí rovněž *kaple sv. Vojtěcha*, kterou r. 1684 dal vystavěti svob. pán Jan Arnold z Engelsflussu. O pouti svatovojtěšské bývá tam mnoho poutníků z blízka i z dálky.

¹⁾ Vlasák, Okres votický; Sedláček, Sommer a jiní.

Jiné kaple sv. Vojtěchu zasvěcené jsou: v *Příčovech* u Sedlčan z r. 1712, v *Ostrově* u Kostelce, v *Glasbergu* u Kraslice, u *Mýta*, zámecká kaple v *Kostelci* nad Černými Lesy ze XIV. století, v *Terešově* u Drahoňova Újezda a u *Kounova*.

c) V diecési královéhradecké.

1. V *Broumově* je klášterní chrám sv. Václava a sv. Vojtěcha, zbudovaný v letech 1683—1733 a bohatě ozdobený malbami domácích mistrů. Hlavní oltář zhotovil r. 1705 Jan Brokoff. Nynější obraz oltářní, »Apotheosa sv. Vojtěcha«, maloval roku 1861 Ant. Lhota.

2. Farní ves *Vlčice*, v okresu trutnovském, má chrám založený ke cti sv. Vojtěcha, který již r. 1365 se připomíná.

3. Hlavní sídlo Slavníkovců, *Libice*, má na místě bývalého kostela sv. Jiří svatyni, zasvěcenou sv. Vojtěchovi. Z původního chrámu sv. Jiří zbudovaného za časů Vojtěchových nezbylo nic; z přestavěného, což stalo se v XV. nebo počátkem XVI. století — Boleslavský ve spise »Rosa Boëmica« nazývá jej ještě chrámem sv. Jiří — zbývá pouze presbytář a sakristie s vykrajanými žebry. Ostatní část kostela jest stavba novější s věží v čelní straně. Presbytář osvětlují tři úzká okna gotická. Obraz hlavního oltáře, jejž mezi lepší obrazy malíř Fr. Maška († 1862) sluší pokládati, představuje sv. Vojtěcha, kterak stojí s Radimem na Zelené Hoře, žehná české zemi po dešti prahnoucí. Obraz je mezi dvěma římskými sloupy, na nichž krásně rozčlánkován architrav, na něm pak trojhranný štit spočívá.¹⁾

4. V *Německém Brodě* je hřbitovní kostel sv. Vojtěcha ze XVI. století na místě, kde sv. Vojtěch, odcházejí z vlasti, stanul a odpočíval.

5. Filiální kostely svatovojtěšské jsou v *Běcharech* u Vrsce a v *Bojišti* u Ledče.

Kaple: v *Tisové* u Č. Heřmanic na Litomyšlsku z r. 1755 a zámecká kaple v *Běstvíni* u Chotěboře.

¹⁾ Památky archaeologické, díl VII., sv. II, str. 257.

d) V diecési litoměřické.

1. V *Ústí nad Labem* jest dominikánský klášter sv. Vojtěcha.

2. Kostel na předměstí »Zásadě« v *Litoměřicích*, kdysi proboštský, nyní městskému děkanství podřízený chrám komanditní, v němž nyní zejména studující gymnasiální scházejí se ke společným službám Božím. Svatyně ta připomíná se ve knihách erekčních již r. 1410.

Za reformace byl farář od sv. Vojtěcha zapuzen a kostel od žoldnéřů Bannerových téměř se zemí srovnán. R. 1703 byl znova vystavěn a r. 1770 ozdoben věží.

3. Jiný farní kostel sv. Vojtěcha nalézá se na osadě zvané *Kruh* ve vikariátě dokském; připomíná se už r. 1408. Filiální kostel je v *Krtech* (Gerten) u Jesenic z r. 1651.

Kaple svatovojtěšské jsou v *Huti* (Lobau) u Šumburka, v *Oberberzdorfu* u Liberce a v *Radčicích* vikariátu bílinského.

4. Na výstavbu jubilejního kostelíčka svatovojtěšského v chudé obci *Rohozec* u Turnova konají se právě přípravy a sbírky. Bude to jediná svatyně v Čechách, kterou má být trvale oslaveno svatovojtěšské jubileum v chudém kraji našeho Pojizerska.

e) V diecési budějovické.

1. Na Domažlicku, ve vsi *Milavči*, je farní chrám sv. Vojtěcha. Dobner měl za to, že sv. Vojtěch, vraceje se po druhé do Čech, nedošel dále než do Milavče. Hájek vypravuje, že v Milavči pastýři, vyhánějíce stáda, netroubí, bojíce se, aby neohluchli. Pověst o tom najdeš na svém místě.

2. V *Horšově Týně* v předměstí klášterním je kostel zasvěcený pražským kardinálem Arnoštem z Harrachů r. 1652 ku cti nejsvětější Trojice a zemských patronů sv. Víta, Václava a Vojtěcha. Při té svatyni založil Maximilian hrabě z Trautmannsdorfu klášter kapucínský a rád ten je v něm podnes.¹⁾

3. V *Ratibořských Horách* je farní chrám z r. 1722.

4. Ve vikariátě vimperském je farní osada *Lštění* s chrámem sv. Vojtěcha ze XIV. století.

Kaple ke cti sv. Vojtěcha pak jsou: v *Zámostí* u Hluboké, ve »Čtyřech Dvorech« u Budějovic; v *Fivně* u Rudolfova; v *Mi-*

¹⁾ Krásl Fr. dr., Kardinál Arnošt hrabě Harrach. Praha 1886, str. 272.

chově u Katovic; v »Boučku« u Kasejovic; ve Škudrech u Volenice; v Střebejcíně u Předslavi, ve Vojtěšicích u Merklína; v Tětěticích (vikariát lukavický); na »Hárce« u Slavikovic; v lese Chlumci u Vrčeně; v Petrovicích u Němčic; v Nevěsicích u Starého Sedla; v Oulehli u Předslavic; v Mečichově u Záboře; ve Svinech u Veselí; v Klokotech u Tábora; u Vodňan z r. 1730; v Měkynci u Blska (Blska) a v Hodějově u Krasilova.

II. Chrámy zasvěcené sv. Vojtěchu mimo Čechy.

V arcidiecézi olomoucké.

Farní chrám ve Slavičině, děkanátu pozlovického, jest jeden z nejstarších chrámů, jehož fara se připomíná ve starých památkách již r. 1256.

V diecézi brněnské.

Filiální kostel ve Studnici, děkanátu telčského, pocházející z počátku XV. stol. V něm je starobylá socha sv. Vojtěcha. Obě diecéše, olomoucká i brněnská, zasvěceny jsou ochraně několika svatých patronů, mezi nimi i sv. Vojtěchu.

V arcidiecézi hnězdensko-poznaňské:

a) v poznaňské diecézi:

1. Farní chrám sv. Vojtěcha v Poznani, založený r. 1246; zbudován Przemyslavem;
2. farní chrám ve vsi Rusku, děkanátu boreckého; chrám dřevěný; kdy založen, neznámo;
3. farní chrám v městečku Margoninu, děkanátu czarnkowského; zděný, založen před r. 1350;
4. farní chrám ve vsi Smolicích pod Kobylinem, děkanátu jutrosinského, dřevěný, založen r. 1446;
5. farní chrám ve vsi Janków Zalešny, děkanátu koźminského; dřevěný, založený v XV. století;
6. farní chrám ve vsi Chrzypsku pod Sierakowem, děkanátu lwoweckého; zděný, gotický, založen r. 1465.

V děkanátu nowemiastském dva farní chrámy:

7. ve vsi Pogorzelici, zděný, neznámo kdy založený, r. 1887 posvěcený a

8. ve vsi Wilkowyji, zděný, založený v XIII. století a r. 1892 posvěcený;

9. filiální zděný kostel ve vsi Rojówu, patřící ku proboštství v městě Ostrzeszówu, děkanátu téhož;

10. dřevěný kostel filiální ve vsi Wojciechowo, proboštství v městě Miedzyrzeczi, děkanátu pszczeńského;

11. proboštský kostel v městě Bnině, děkanátu šrodského (Šroda), kostel sv. Vojtěcha a sv. Hedviky, vdovy, založen před r. 1442, zděný;

12. proboštský chrám v městě Czlopě (Schoppe) v děkanátě wałczském, dřevěný; neznámo, kdy založen;

13. farní kostel ve vsi Dalewě a Kaszczoře, děkanátu wschowského; poslední je zděný a byl založen v XIV. století;

14. proboštský chrám v městě Trzcielu děkanátu zbąszyńského, zděný; kdy založen, neznámo.

b) v hnězdenské diecézi:

1. Metropolitní chrám Páně ve Hnězdni zasvěcen jest (titulus) Nanebevzetí Panny Marie a patronem má sv. Vojtěcha, jehož svátek i Přenesení ostatků sv. Vojtěcha k význačným slavnostem velechrámu hnězdenského se čítají.

Mimo to:

2. V Budziejewu (Budziejewo) jest veřejná kaple sv. Vojtěcha, náleží do farnosti popowské v děkanátu sv. Petra a Pavla.

3. farní chrám v Parchanie;

4. farní chrám v Kobiernu, děkanátu krotoszyńského;

5. farní chrám sv. Vojtěcha v Stodolech, do r. 1896 dřevěný, byl stržen a nový, zděný na jeho místo postaven (v děkanátě krušwickém);

6. farní chrám v Sadkách, zděný (děkanátu naklenského (Nakło));

7. farní chrám v Lewkowě, zděný, v dekanátě ołobockém.

Svátek sv. Vojtěcha náleží k význačným slavnostem proboštského chrámu v městě Trzemesznu (Třemešno).

8. V jakémso vztahu s kostelem sv. Vojtěcha rzeszowským jest farní kostel ve vsi Staromeście, sv. Vojtěchu, Martinu a sv. Kateřině původně zasvěcený. Zde totiž vlastně původ vzalo město Rzeszów, které teprve později přeneseno bylo na nynější místo své a v město vzrostlo. Založení zdejšího kostela jest jedno z nejstarších; dle starých listin o znovuzřízení tohoto kostela založen

byl od Jana Pakoslava z Rzeszowa jakožto chrám mateřský ostatních blízko ležících. R. 1624 byl chrám od Tatarů vypálen, avšak brzy byl opět znova vystavěn a důchody jeho zlepšeny. R. 1686 Stanislav Pękoszewski, farář staromieščeský, chrám zděný přestavěl a r. 1745 jej biskup přemyšlský, Václav Jeronym Ogończyk z Bohuslavice Sierakowski (1742—1759) posvětil, při čemž dosavadní titul sv. Vojtěcha, Martina a Kateřiny zaměněn jen v titul sv. Kateřiny.

9. Farní kostel ve vsi *Bielinách* děkanátu rudnického. Dříve patříval k diecézi krakovské. Kdy založena byla zdejší farnost, neznámo, ale dle starých památek písemných jest za to míti, že v první polovici XIV. stol. O faře zdejší zmíňuje se zpráva o vybírání desátku šestiletého (decima sexennalis), který Klement V. na sném vienenském uložil a který v Polsku r. 1326 od Ondřeje z Vezulí, kanovníka vratislavského, a Petra z Alvernia pro fiskus papežský sbírána byl. V této zprávě jmennují se faráři a farnosti diecéze krakovské a tu v děkanátě sandomirském pojmenován »Cechoslaus pleban ecclesiae in Bielin« (= Bieliny).¹⁾

Kostel sv. Vojtěcha *zděný* vystavěla Alžběta, dcera Michala Korybuta Wiśniowieckého a Kateřiny Anny Dulské, chot hraběte Zamojského, palatina smolenského, která r. 1770 zemřela, jak náhrobek v témže kostele dosvědčuje. Chrám posvěcen byl r. 1852.

Mimo to stávaly v diecézi přemyšlské tyto — nyní již zbořené — kostely:

1. V Přemyšlu samém, mimo hradby (propugnaculum) města při cestě ku vsi *Nehrybce* vedoucí mezi branou lvovskou a baštou Władycze byl kostel dřevěný, jenž r. 1638 při požáru (na den sv. Benedikta) v Přemyšlu povstalém shořel. Na to byl obnoven ku cti svatých Valentina, Stanislava a Vojtěcha. Později opět vyhořel, přenesen byl do města a titul jeho změněn na sv. Rocha. Nyní jest to kostel špitálu chudých zasvěcený sv. Duchu.

2. V městě *Krosně* (Krosno) téhož děkanátu stával kostel sv. Vojtěchu zasvěcený za řekou Wisłokem.

V gubernii varšavské.

Pod Kališem, krajským městem na řece Prosně v království polském na hranici poznaňské, leží ves *Zawodzie* s kostelem založení sv. Vojtěcha, vystavěným dle pověsti na místě, kde svatý

¹⁾ Theiner, Monum. histor. Polon., tom. I. fol. 228 et seq.

apoštol náš hlásal víru Kristovu. Svatyně pochází z konce X. nebo XI. století; byla farním chrámem až do r. 1406, pak několikrát přestavována a opravována, nebot je celá dřevěná. Až do r. 1892 nalézal se tam památný, starožitný skládací a rozvírací oltář, jehož užívala knížata haličská v ležení. Uprostřed oltáře stála socha sv. Vojtěcha a nad ním něco přes půl metru vysoké sošky 12 apoštolů prací Vítá Stwosza. Toto tryptychon přeneseno r. 1892 do kollegiátního chrámu v Kališi, aby ušlo zkáze požárem. V náhradu postaven tam oltář nový se sochou sv. Vojtěcha od řezbáře jiného.

Protože socha světce našeho na oltáři má jednu ruku holou a na druhé rukavici, vypravuje si lid tuto pověst: Když sv. Vojtěch kázal slovo Boží v Kališi, položil na zemi vedle sebe rukavice; leč tu jeden z posluchačů přistoupiv až k sv. biskupovi, ukradl mu rukavičku. Spozorovav po kázání sv. Vojtěch, co se bylo stalo, pronesl prý kletbu, aby na věčnou pamět tohoto ohavného skutku nikdo z přítomných posluchačů ani jejich potomků nestal se *knězem*, hlasatelem slova Božího.¹⁾

O jubilejní slavnosti svatovojtěšské konány jsou v Kališi sbírky na opravu a obnovu starobylého kostelíka na »Zawodziu«.

Jiné svatyně zasvěcené sv. Vojtěchu v gubernii kališské jsou v *Rudzie*, okresu wieluńského, a v *Męce*, okresu sieradzského.

V diecézi varmiňské.

K nejstarším kostelům zasvěceným sv. Vojtěchu v Prusích čítati dlužno: Chrám v Chomoru pocházející z r. 1249; ale chrám ten i s městem dávno již zmizel s povrchem zemského; biskupský chrám v Královci (vystavěn r. 1302 biskupem Siegfriedem), farní kostel v Lautenburgu (založen r. 1301) a konečně kostel, jenž stával na mučeništi sv. Vojtěcha. Novějšího původu jsou: biskupská kaple ve Frauenburgu (dokončena r. 1850) a farní kostely v Sensburgu (vystavěn 1860, rozšířen 1895), Riesenburgu (1876—77) a Lycku (založen 1893, posvěcen 1897).

V diecézi chełmińskiej.

Farní svatyně v Bobavě, Kielně (Kölln), Rogoźně (Roggenghausen), Jehlenci (Jehlenz), Raslasině, Jablonově, Cirkvici (Gr.

¹⁾ Tygodnik ilustrowany, č. 71, str. 335, Varšava 1897.

Zirkwitz) a Soldavě (zřízena r. 1858 jako svatyně missijní, 1860 farní, 1896 nově vystavěna.¹⁾

Chrámy sv. Vojtěchu zasvěcené v diecézi vratislavské.

1. *St. Adalbert*, arcikněžství vratislavské, farní chrám svatého Vojtěcha, původně chrám dominikánský, založený od Petra Wlasta ve XII. století a pak ve XIII. a XIV. století nově stavěný.

2. Gymnasijní kaple sv. Vojtěcha ve *Velké Sřelici*, krajském městě, v arcikněžství téhož jména. Gymnasium jest simultánní.

3. *Nicolaï*, farní chrám sv. Vojtěcha; farnost je řeči polské a něco německé (katolíků 18631, protestantů 737, židů 266), arcikněžství téhož jména St. Nicolai O.—S.

4. *Radzionkov*, arcikněžství tarnovické, řeč polská, katolíků 12.577, protestantů 195, židů 70. Farní chrám sv. Vojtěcha.

V diecézi krakovské.

1. Chrám sv. Vojtěcha na větším náměstí v Krakově.

O založení kostela tohoto není ničeho historicky zajištěného známo. Pověst však vypravuje, že na místě, kde chrám stojí, r. 995 sv. Vojtěch míval kázání a původně že tu bylo obětniště pohanské. Když pak sv. Vojtěch r. 997 mučenickou smrtí zemřel, tu k jeho úctě prý vděční obyvatelé tento chrám zasvětili. Stavba presbyteria, sestávajícího z kvádrů kamenných, ukazuje jistě na XI. století. Kostel přestavěn byl r. 1611 z části péčí Valentina Fontana, doktora filosofie a mediciny na universitě jagellonské, a Šebestiána Mirosze, beneficiáta. R. 1778 přistavěna opět část (kaple bl. Vincence Kadlubka) rovnající se rozsahu dosavadního kostela. R. 1683 úplně kostel obnoven. Mimo sv. Vojtěcha kázali tu sv. Hyacint Odrowąż a sv. Jan Kapistrán. R. 1250 děje se tu zmínka o prvním beneficiátu. Dle ustanovení biskupa krakovského Vojtěcha Jastrzębiec z r. 1423 spojována tato prebenda s úřadem jednoho z profesorů filosofie. Ten měl povinnost denně sloužiti mše sv. Nyní může kterýkoli kněz diecése krakovské kostel tento spravovati. R. 1731 dne 23. září byly sem v slavnostním průvodě přeneseny ostatky sv. Jana Nepomuckého z katedrály krakovské a r. 1741 11. června rovněž tak ostatky sv. Onufria. R. 1883 kostel ze vně opraven.

1) Album svatovojtěšské, str. 46.

2. Chrám sv. Vojtěcha v *Modlnici Wielke*. Kdy byl chrám tento vystavěn a posvěcen, není známo. První zmínka o kostele tomto uvádí se z r. 1440 v »Liber Beneficiorum« Jana Dlugosze. Inventář z r. 1582 o tomto chrámu připomíná toto: »Kdy kostel tento vystavěn byl, neznámo jest. Když však před několika roky stářím již sešlý hrozil sesutím, tehdy pan Szlatkowski, nájemce emphyteuta dvora Zabierzów, muž zbožný, svým nákladem nemalým chrám obnovil a ozdobil, a v něm pohřben jest.

V Modlnici na pozemcích dvora modlnického stávala starobylá dřevěná a prostranná kaple sv. Vojtěcha, kdež mše svatá sloužena býti směla, která ku konci 18. století, ač v dobrém stavu se nalézala, beze vši příčiny od majitele panství modlnického úplně jest zbořena. Zmíněný výše inventář o této kapli k r. 1582 praví: »Lidé staří a svědomití vyprávějí, jak od předků svých slýchali, že sv. Vojtěch ubírá se z Krakova do Pruska, až na toto místo, kde již veliký les počinal, od obyvatelů krakovských byl doprovoden. Na tom místě, kde nyní kaple stojí, sv. Vojtěch, než se s nimi rozloučil, kázání k lidu měl a od modliteb, které s lidem konal, vesnice, dříve *Zagórze* zvaná, obdržela jméno *Modlnica*«. Nyní pouze stará, košatá lípa místo ono naznačuje, kde kaple ta stávala.

3. Podobná tradice pne se ku kostelu sv. Vojtěcha v Drogynii, děkanátu myšlenického. Tento kostel dřevěný, kolem r. 1301 založený, byl r. 1760 od světicího biskupa krakovského, Františka z Potkany Potkaňského posvěcen.

Když prý sv. Vojtěch do Polska z Uher se ubíral, kapli malou zde již tehdy stávající nalezl a v ní pokřtil majitele pozemků drogyňských. V kostele pak nalézá se obraz, jenž tento křest sv. Vojtěchem vykonaný znázorňuje.

R. 1750 tehdejší majitel panství drogyňských, Adam hrabě ze Zakliczyn Jordanu, svým nákladem od základů dřevěný kostel vystavěl, který v době novější úplně byl opraven. Pozemky plebánum zdejším patřící bývaly rozsáhlé a mnohými právy a výsadami zemskými opatřeny.

4. Kostel sv. Vojtěcha v *Bulowicích*, děkanátu ošwięcimského, byl prý, jak dí tradice, původně vystavěn od sv. Vojtěcha, když z Čech do Polska se bral. Původní kostel byl dřevěný a není povědomo, kdy byl vystavěn. V knize »Beneficiorum« z r. 1440 a »Retaxat.« z r. 1529 se nepřipomíná; ves Bulowice patřily k farnosti Kęty; kostel znova vystavěn byl od dvou majitelek panství

bulowického, stal se filiálním farního kostela kętského, průběhem času zbaven obročí, a r. 1814 vyhořel. Na to zřízena tam r. 1817 lokální kaplanka s přivolením císaře Františka I. a téhož roku nynější zděný kostel postaven a nadán pomocí příspěvků od majitelů panství, avšak největším dílem od obyvatelů rolníků samých a r. 1822 od tarnovského biskupa Řehoře Tomáše Zieglera dne 25. září jest posvěcen.

5. Starobylý kostel v *Mucharzi* děkanátu sušského (Sucha) zasvěcen jest sv. *Vojtěchu*, o němž pověst vypravuje, že na cestě své do Polska vesniči Mucharz navštívil. Kostel tento vystavěn byl dávno před rokem 1389 z pevného kamene, r. 1688 od základů opraven a r. 1690 od světícího biskupa krakovského, Stanislava Szembeka, posvěcen ku cti narození P. Marie a svatého *Vojtěcha*. Nový kostel zděný postaven byl r. 1868 a posvěcen 5. září r. 1881 od kardinála Dunajewského, knížete biskupa krakovského, ku cti sv. *Vojtěcha*.

6. Kostel sv. *Vojtěcha* v Jeleśni děkanátu žywieckého, zděný, vystavěn byl r. 1626.

Původně vystavěli tu obyvatelé kol r. 1590 malý, dřevěný kostelík, který k farnosti žywiecké náležel. Roku 1626 odděleno bylo 10 vesnic od fary žywiecké a zřízena byla samostatná fara, kterou královna Konstancie, manželka Sigmunda, krále polského, nadala. Zřízení této fary kanonicky potvrdil r. 1628 Martin Szyszkowski, biskup krakovský, a r. 1658 12. prosince byl kostel jelenijský posvěcen od světícího biskupa krakovského, Mikuláše Oborského. Ale r. 1693 počal farář jelenijský Šebestián Szal-Drzeński stavbu nového kamenného kostela, který v 9 letech týž farář dostavěl. Kostel tento r. 1793 rozšířil a skoro znova vystavěl jelenijský farář Ignác Pawluszkiewicz, před tím professor a mistr filosofie na universitě krakovské, a téhož roku nově upravený kostel posvětil Amandus Janowski, biskup tarnovský.

7. Kostel sv. *Vojtěcha* v Staniątki r. 1216 založil a nadal Klement hrabě Gryf v Klimontówě a Ruszcze, kastelán krakovský, kostel ku cti sv. *Vojtěcha* s klášterem benediktinek, v pamět dcery své jediné Visenny, první abatyše. Kostel tento posvětil krakovský biskup Vislav (Vislimir) Zabawa Kościelecki (1231—1242). Zbožný zakladatel, jenž v bojích proti Tatarům v Chmielniku r. 1241 padl, jeho manželka Reklava, dcera abatyše Visenna a synáček Dojutrek (jenž jediný den žil, jen jitra dočekal, odkud jeho jméno) pohřbeni v hrobce pod sakristií. Rodinné jmění zakladatelovo po

jeho smrti přešlo na dceru abatyši Visennu, která je opět darovala konventu staniątkskému. Chrám sv. *Vojtěcha* v Staniątkách byl r. 1881 obnoven a malbami ozdoben. Při chrámu v jedné kapli chová se zázračný obraz Bolestné P. Marie.

Abatyše kláštera tohoto smí užívat mitry jakési zvláštní formy, jaké polské vznešené paní v dobách nejstarších nosily.

Staniątki jest vesnice, patřící do farnosti brzezijské, děkanátu niepołomického.

Svatému *Vojtěchu* ještě zasvěceny jsou kostely:

8. Farní chrám v Jaworzu, v děkanátu nowagorském; kdy byl založen, neznámo, r. 1833 rozšířen a posvěcen od biskupa amathuntského titul. Antonína Zaleského, administrátora diecéze krakovské.

9. Farní chrám v Dankowicích, děkanátu bialského, založený r. 1100; kdy byl posvěcen, známo není. Skoro po sto roků byl chrám tento v držení Ariánů;

10. farní kostel sv. Jiří a sv. *Vojtěcha* v městě Zatoru, jeden z nejstarších kostelů. Má se za to, ač určiti zcela nelze, že posvěcen byl r. 1393.

V diecézi přemyšlské.

(Rit. lat.)

Sv. *Vojtěchu* zasvěceny jsou chrámy:

1. Farní ve vsi Staszówce, děkanátu bieczského; kdy chrám vystavěn a posvěcen byl, není známo; fara jedna ze starších, z r. 1655, ač o jejím založení též není nic povědomo.

2. Farní ve vsi Szymbarku, téhož děkanátu, německé to kolonii, zvané Schönberg. Chrám jest zděný a posvěcen byl roku 1850.

3. Filiální chrám ve vsi Bachórzu, při němž se exposita nalézá a podřízen jest faře ve vsi Wesole, děkanátu dynowského. Chrám tento i s jeho jménem koupila od Rusínů paní Kateřina Wopowska, majitelka panství dynowského (neb denowského) a po žádosti přemyšlského biskupa Vavřince Grzymala z Goślice Goślického (1593—1601) dala přifařiti tento chrám r. 1593 k farností hartské. Nynější zděný kostel byl znova vystavěn r. 1873 ku cti sv. *Vojtěcha* a posvěcen r. 1891 přemyšlským světícím biskupem Jakubem Glazerem, titul. biskupem gabalitským.

4. Farní kostel v Grębówě. Tato ves patřila dříve do diecéze krakovské. R. 1524 postavili zde obyvatelé několika blízkých

vesnic, kteří v době, kdy řeka se rozvodnila, do svých příslušných farních kostelů choditi nemohli, kapli sv. Vojtěcha. Roku 1604 tehdejší biskup krakovský, Bernard kardinál Ciolek Maciejowski (1601—1608), když tu konal kanonickou visitaci, tuto kapli povýšil na kostel farní a přikázal mu za důchody některé biskupské desátky z polí. Nynější kostel zděný vystavěn byl r. 1770 a posvěcen r. 1870.

5. Farní kostel ve městě Rzeszówě zasvěcen jest sv. Vojtěchu a Stanislavu, biskupům a mučeníkům, patronům království polského.

Kraj tento rzeszowský osadil Kazimír Veliký osadníky saskými, kteří hlavně o svátku sv. Vojtěcha veliké trhy tu mívali. Tak pojmenovává o nich Starowolski ve své »Polonia«. Faru zde založila šlechetná rodina Rzeszowských.

R. 1621 kostel a fara vyhořely, ale opraveny byly od Jana Bartholda Rodakowského, kollegiat. kanovníka wiślického a faráře rzeszowského, jemuž obětivě nápomocen byl Mikuláš Spytek Ligęza z Borku, hejtman biecký. R. 1486 obohatila obročí desátky a důchody z lázní rzeszowských paní Marketa, choť Mostissa z Vel. Koźminu, dědička statků Rzeszowa a Dynówa. R. 1684 theolog. doktor Lukáš, kanovník krakovský, probošt oswiecimský a farář rzeszowský, založil tu 7 mansionářů, načež tehdejší biskup přemyšlský farnost na titul a důstojenství proboštské povýšil. Vedle toho byly tu 2 prebendy a 1 altarista. Toho všeho již dnes však není.

V diecézi tarnowské.

1. Proboštský chrám v Starém Wiśniczu, děkanátu bochnia-ského; původně zřízen byl kostel r. 1232 v Rogozie, nynější kamenný postaven roku 1520 a posvěcen roku 1545. Roku 1539 bylo to proboštství s 6 mansionáři a 3 filiálními kostely: Brzeźnicí, Łapczycí, Chronówem.

2. Farní chrám v Boleslawi, děkan. dąbrowského. Původní kostel vystavěn r. 1605 (od Stanislava Ligęzy) a posvěcen od sv. bisk. krakovského Tomáše Oborského, bisk. laodicejského r. 1653; nynější kostel zděný, z r. 1731 pocházející, posvěcen byl od Jana Skarbeka, arcib. lvovského.

3. Farní chrám v Cmolasu, děkan. kolbuszowského, zasvěcen je svatému Stanislavu a Vojtěchu, dřevěný z r. 1468, posvěcen r. 1674.

4. Farní kostel v Szczawnici, děkan. ląckého, zděný, r. 1550 postavený a r. 1892 posvěcený.

5. Farní chrám v Gawłuszowicích, děk. mieleckého, z r. 1245, dřevěný; posvěcen r. 1865.

6. Farní chrám v Roźnowu, děkan. czchowského, dřevěný, postaven r. 1661, posvěcen r. 1705; fara zřízena od Jana Piaskowa Skala Wielopolského, kastelána ve městě Wojniczi; před tím byl kostel filiálním k farnosti tropieské.

7. Farní chrám v Lisiogóře, děkanátu tarnowského, zděný z r. 1343.

V diecézi tarnovské působí dobré »Jednota sv. Vojtěcha« pro pěstování posvátné hudby a zpěvu církevního.

V arcidiecézi lvovské.

(Rit. lat.)

1. Farní kostel v Bilce Szlachecké, děkanátu lvovského, založen r. 1441, kostel zděný r. 1869 rozšířen a posvěcen.

2. Farní kostel v městečku Stojanówě, děkanátu busckého, založen r. 1624 od manželů Vojtěcha a Anny Kadlubiské; kostel dřevěný požárem byl spálen. Patřil až do roku 1791 k diecézi přemyšlské.

3. Farní kostel v městě Cieszanówu, děkanátu lubaczowského. Kostel tento vystavěn byl nákladem Alexandra Stanislava Bełzeckého, palatina podolského, r. 1677 a stal se klášterním chrámem konventu dominikánského. Fara při něm zřízena 1780; klášter zrušen r. 1788. Posvěcen byl kostel tento r. 1827. Až do r. 1791 patřil k diecézi přemyšlské.

4. Farní chrám v Rosochowaciecu, děkanátu trembowelského, založen r. 1851, posvěcen r. 1890, kostel zděný.

V arcidiecézi ostřihomské

jsou tyto kostely:

1. Basilika katedrální Nanebevzetí Panny Marie a svatého Vojtěcha na hradě ostřihomském, která r. 1856 slavnostně byla posvěcena.

2. Farní chrám v Bajna (distriktu bajóthského); stará to fara; chrám byl obnoven r. 1688.

3. Farní kostel ve městě Verebély, téhož distriktu; farnost zdejší stává již od r. 1358. (Též žije tu lid slovácký.)

4. Farní kostel v Udvardu, téhož distriktu, stávající od roku 1628; opraven byl roku 1698. (Rovněž tady žije lid slovácký.)

5. Farní chrám v Sárfö, distriktu szempczského; farnost stará, žije tu *jen* lid slovácký.¹⁾

Z četných ostatních kostelů, sv. Vojtěchu zasvěcených, uvésti dlužno chrám v *Hatvanu*, jenž nyní s tamějším kurátním proboštstvím jest spojen. Povšimnutí zasluhuje také tradice, týkající se farního chrámu v Muszle, v komitátě ostřihomském, jejž prý sám sv. Vojtěch dal vystavěti. Z listin ze XII. století jest známo, že v Muszle již tehdáž býval kostel. Zmíněná tradice nezanikla ani za dob tureckého panství a podnes všeobecně jest rozšířena.²⁾

V diecézi *raabské* (Jaurin, Györ) jest realní skutečné proboštství sv. Vojtěcha »de Monte Jaurino«, které spojeno jest se šestou hodností v katedrální kapitule *raabské*³⁾ mezi *dvacetí řaděnými* místy kapitulními.

V arcidiecézi kaločské jest sv. Vojtěchu zasvěcen farní chrám v Homokmény, distriktu keczelského, který vystavěn a posvěcen byl r. 1877.

V diecézi sedmihradské nacházíme dva kostely:

Farní v Böö, arcijahenství marosského. Farnost tato zřízena byla r. 1764; a

filiální kostel v Bélfalvě, ve farnosti polyánské (komitátu Háromszék), arcijahenství kézdi- a orbaiského.

¹⁾ Catalogus: lingua sl.

²⁾ Podlaha, Úcta sv. Vojtěcha v Uhrách. Časopis katol. duchovenstva r. 1897, str. 534.

³⁾ Pořad hodností: Probošt kapituly (*Praep. Major*), Lector, Cantor, Custos, Probošt sv. Salvatora de Pápocz, Probošt sv. Vojtěcha na hoře Raabské, Arcijahen katedrální, 6 arcijahnu okršků v diecézi, kanovník scholastik a 6 kanovníků čestných.

Svatovojtěšské památky ve chrámu svato-vítinském a jinde po Čechách i Moravě.

U příležitosti 900letého jubilea byla z emailové skřínky ve velkém oltáři velechrámu sv. Vítá vyňata hlava sv. Vojtěcha, kde dosud s jinými ostatky sv. patronů našich jest chována. Jeho Eminencí ndp. kardinálovi Františku hraběti ze Schönbornu jednalo se o to, aby ještě stkvostněji byla ozdobena nežli dosud. Práce té podjaly se jeptišky benediktinky u sv. archanděla Gabriela na Smíchově. K rozkazu Jeho Eminence přivezli ve zvláštní schránce hlavu tu kanovníci metropolitní kapituly Mich. Hornsteiner a dr. Fr. Krásl do jmenovaného kláštera na Smíchově. Benediktinky tamější přijaly ji s velikou poctivostí a nesly ji u slavném průvodu po chodbách klášterních do oratoria.

Hlava sama je podlouhlá a trochu užší než bývá hlava obyčejná, barvy nahnědlé a mimo očekávání zachovalá; pouze dolní čelist jest porouchána. Hlava ta bude opět uložena ve velikém oltáři velechrámu svatovítinského v emailované skřínce vedle ostatků jiných sv. patronů českých.

Kromě tělesných ostatků sv. Vojtěcha, uložených v tak zvaném hrobě sv. Vojtěcha, v poprsí (herma), reliquiáři (plenarius) a výše zmíněné hlavy sv. Vojtěcha ve velikém oltáři, honosí se naše velesvatyně ještě jinými památkami po sv. biskupovi, z nichž nejznámější jsou tyto:

1. *Mitra* sv. Vojtěcha; má podobu ve starší době vůbec obvyklou, jest poměrně velmi nízká a hořejší kraje její do špice vybíhající jsou zcela rovny, nikoli úsekovity. Výška její obnáší 28 cm a skoro tolikéž i šířka. Zhotovena jest z hedvábného aksamitu barvy karmínové. Na přední straně spatřiti lze příšitý řecký monogram Kristův JHC, na zadní straně pak XPC, nad nimiž (po obou stranách stejný) románský jednoduchý ornament v ladně prohnutých liniích se rozkládá, vybíhaje uprostřed v rovnoramenný kříž.¹⁾ Nad křížem i po obou jeho stranách jsou tři šestirohé hvězdice. Písmena na rozích jsou pěknými románskými

¹⁾ Vyňato z pojednání »Vyšivaná roucha bohoslužebná na národopisné výstavě českoslovanské r. 1895« od Ed. Šittlera a dr. Ant. Podlahy v »Methodu« r. 1895, str. 118—123.

lalůčky zdobena. Vyšívání — nyní již ovšem velmi sešlé — zhoto-
veno jest způsobem, jehož začalo se užívat asi počátkem XIII.
století, a jenž od některých terminem »opus anglicum« (steh
anglický) bývá nazýván. Jsou totiž písmena i ornament proloženy
stříbrným, výtečně zlaceným tenkým plíškem, jenž přehnut jest
přes výstřížek pergamenový.¹⁾ Výplně tyto pošity byly dosti
velikými, nebroušenými rubíny, z nichž na přední straně dosud 1,
na zadní 5 se spatřuje. Kaménky jsou provrtány — a perličkou,
již nit provlečena — na pergamen přišity.

Kontury celého výkresu tvoří dvě řady vedle sebe naší-
vaných perliček, na hedvábné niti navlečených. Vedle nich zvenčí
obíhá přišívaná nit ze zlata spiralového (tak zvaného bouillonu
nebo canetillu). Spodní část mitry ozdobena jest (nepochyběně
v době pozdější) 3 cm širokou páskou, na níž vyšito jest na zlaté
půdě proplétající se listoví. Podložka ornamentu však není více
zlatý plech a pergamen, nýbrž plátno. Kontury opět utvořeny
jsou ze šňůrek perličkových. Modré a červené kaménky jsou oble-
broušeny a v mědi osazeny. Přišity jsou za ouško vesopod.

Mitru tuto kladou někteří nikoliv do doby sv. Vojtěcha
(982—997), nýbrž do doby daleko pozdější.²⁾ Tak na příklad
dr. Bock³⁾ soudě podle uvnitř nalezené látky, prý maurské (po-
dobné látce, z níž domnělá kasule svatováclavská zhotovala jest),
století XII. ji přičítá.

»Výběr z umělecko-průmyslových předmětů z retrospektivní
výstavy v Praze 1891«, kdež její zadní stranu velmi zdařile světlo-
tiskem vyobrazenou spatřiti lze,⁴⁾ do století XIII. nebo XIV. ji
položiv, za obal zbytků mitry původní ji považuje.⁵⁾ Podobnou
mitru »de axamit rubea, cum litteris quisbusdam exoticis ex
gemmais et auro, cuius fimbria in circuitu est gemmata quibusdam
floribus« uvádí Pešina⁶⁾ v inventáři pokladu svatováclavského na

¹⁾ Pergamen, jehož bylo použito, jest popsán. Písmo jeví charakter
XIII. století.

²⁾ Rohault de Fleury v důkladném díle svém »La Messe« zobrazil ze
století X. toliko pečeť z r. 968, na níž spatřujeme biskupa s nízkou mitrou
na hlavě, ozdobenou napřed třemi malými kruhy.

³⁾ L. c. I., 205.

⁴⁾ Tab. I.

⁵⁾ O mitře sv. Vojtěcha zmiňuje se také Boleslavský ve spise »Rosa
Boëmica«, řka, že dal r. 1667 zobraziti ji na rytině, představující sv. Vojtěcha.

⁶⁾ Phosphorus septicornis, str. 427, č. 5, Srov. Dr. Zibrt: »Dějiny kroje
v zemích českých«, str. 393.

hradě pražském z r. 1368, nazývaje ji mitrou Ondřeje, biskupa
pražského (1214—1224).

2. Druhou starožitností vzácnou jest rukavice sv. Vojtěcha,
jež chová se rovněž v pokladě svatováclavském.¹⁾

Rukavice tato, nyní již ovšem velice sešlá, zhotovala jest
sešíváním jednotlivých částí, vystříhaných z jakéhosi tkaniva, jež
majíc vlas nyní již stářím otřelý, nápadnou podobu s pletivem
jeví.²⁾ Do švů — zejména tam, kde jednotlivé prsty byly všívány
— vložena byla k vůli větší pevnosti úzká, hnědě po obou stranách
orámovaná portička, kterouž ještě na dvou místech spatřiti lze.

Tkanivo toto zhotovalo z vlny velmi jemně předené, ačkoliv
se zdá, jakoby i jiná látka, len anebo hedvábí, přimíšena byla
bývala.³⁾ Při spodním konci vsunuty tři rovnoběžné proužky

¹⁾ O užívání rukavic jakožto současti roucha liturgického činí se zmínka
již v VII. stol. po Kr. (na př. v životopise sv. Hildebertha, † 680); v tak zv.
Missa Illyricorum, jež pochází nejpozději z X. století, nalézá se již zvláštní
modlitba, kterouž biskup říkati má, oblékaje rukavice; podobná modlitba na-
lézá se v sakramentáři Ratolda, opata korbejského († 986); ve stol. XI. udí-
lejí papežové některým opatům právo nositi spolu s jinými odznaky biskup-
skými také i rukavice. Ve středověku nazývaly se rukavice gwantus nebo
wantus, což jsou latinsovaná jména germánská. Srov. Bock II., 131 a násł.;
Ch. Rohault de Fleury, La Messe, vol. VIII. (1889), str. 191—197 (článek:
Gants liturgiques).

²⁾ Rukavice pletené vyskytují se podle úsudku některých badatelů
teprve ve stol. XVI., kdy umění pletářské bylo vynalezeno. Srovnej Bock,
I. c. II., 146, ačkoliv jiní uvádějí doklady, že ještě do X. století rukavice
nesešívány, »inconsutiles«, tedy pletené, a to obyčejně bez prstů se nosily. Srovnej Müller-Mothes: »Archaeologisches Wörterbuch« (Leipzig und Berlin,
r. 1877) pod heslem: »Handschuhe«.

³⁾ V době románské byly rukavice pontifikální z různých látek zhoto-
vovány. Byly vystříhané a šity dílem z plátna (dle Bruna z Asti, † 1125),
dílem z těžkého cendelínu, jenž hustým tkanivem svým rovnal se látce, z níž
vyrobeny byly sandály biskupské (Bock, I. c. II., 135; z takovéto husté
a na svrchní straně huňaté látky zhotovaly jsou na př. rukavice sv. Tomáše
Kanterburského († 1170), jež chovají se ve chrámu v Couflensu v Savojsku.
Rohault de Fleury, I. c., 194. — Racinet: »La costume historique« III.,
(Paris 1888), list 193), a dílem tkány na způsob tkaniva trikotového z bílého
hedvábí. Takovouto rukavici ze šedého tkaniva (d'un tissu gris) uvádí Rohault
de Fleury z pokladu chrámu Saint-Sernin v Toulouse, která prý náležela
sv. Germierovi, biskupu toulouskému († 561), kterou však Rohault klade za
století XII. (Viz vyobrazení u Rohaulta de Fleury na tabulce DCLXXIX.)
Srov. tamže rukavici hedvábnou, nalezenou ve hrobě opata saint-germain-
ského Morarda († 909). A této rukavici podobá se co do tkaniva naše ruka-
vice svatovojtěšská. (Srov. Bock II., 139: »Aus einer nicht viel jüngern Epoche

z barevného hedvábí, jež prostičkým vyšíváním ve zlatě jsouce ozdobeny, tvořily »praetextam«.¹⁾ Proužek prostřední jest poněkud širší (14 mm), zelený s modrou obrubou při krajích, na němž jednoduchý románský vlysek (proti sobě spirálovitě se zavinující křivky) ve zlatě jest vyveden.

Zlatá — a sice plíšková — nit není našívaná, nýbrž prostě okolo jednotlivých vláken tkaniva na příslušných místech výkresem označených ovinována. Dva krajní proužky jsou velmi úzké z hedvábí modrého se hnědým ovroubením. I na nich jeví se prostičká ozdoba svislých vlnitých čárek, kteréž pásku jakoby přepínaly, obtáčením zlatou nití vyvedená. Po obou stranách celé této ozdoby patrný jsou zlaté tečky. Spodní kraj rukavice též jest zlatou nitkou ozdoben a drobounkým cimbuří podobným ozubením zakončen.

Uprostřed na hořejší straně rukavice svatovojtěšské spatřujeme malou, stříbrnou, ze šesti polokruhů utvořenou destičku s emailovým obrázkem sv. Benedikta na tmavomodré půdě. Světec zobrazen jest sedící, oděn v řasnaté mešní roucho zelené barvy, palliovým křížem ozdobené. Komže jest fialová, talár žlutý. Tvář světce s benediktinskou tonsurou, s krátkým vousem na bradě jest velmi výrazná, vzdávajíc, jakož i celé dílko toto, velikou chválu svému rytci. Ve pravici dolů skloněné drží světec biskupskou berlu románského, jednoduchého tvaru, jejíž závit vyplňen jest smaltem červeným. Levicí pozdvihuje blánku tyrkysové barvy s nápisem † SV BENEDICT' †.²⁾

(XIII. Jahr.) herrührend trifft man heute noch im Schatze zu St. Veit in Prag bischöfliche chirothecae an, die, irren wir nicht, als diejenigen des heil. Bischofs Adalbert bezeichnet werden. Dieselben, als Reliquien in einem Glasverschlusse aufbewahrt, bestehen aus einem Gewebe aus weißer Seide...³⁾

¹⁾ Tato vyšivaná dolejší část — »praetexta« — rozšírovala se při rukavicích z doby románské pozvolna, ale stejnomořně až k okraji, a dala se lehce — jsouc hebká — přes okraj rukávů alby a taláru přehrnuti, aniž třeba bylo ji rozštíhovati a zapinati. Vyšívání její tvořilo pak zároveň vlnitý a ozdobný lem zmíněných obřadních rouch. Když pak později výzdoba tato, jsouc bohatší (»limbi, praetextae in circuitu«), nabyla vzhledu tuhých manžet, nutila ovšem zhotovovati rukavice při zpodu rozštížené, jež po oblečení zapínány nebo svazovány být musily.

²⁾ Omylem zajisté četl Frant. Beneš slova tato za ADA(lbertus), jakož i destičku za vyšivaný obraz považoval. Viz »Památky arch.« VII. (1868), str. 261.

Obrázek celý lehce je vyryt do destičky a pokryt průhledným inkrustovaným smaltem,¹⁾ jenž při spodním konci již valně jest setřen.

Takové destičky kovové, pokryté z pravidla různobarvým emailem, nazývaly se ve středověku »lamina, tasselli, paratura, fibulae, monilia«, a činí se o nich výslovná zmínka ve XII. století; praví papež Innocenc III. (1198—1216), že pontifikální rukavice »circulum aureum desuper habet«. Připomínáme ještě, že inventář chrámového pokladu svatovítenského, sestavený roku 1387, vykazuje v rubrice »De chirothecis« několik přestkvostných rukavic.²⁾

Dílko toto, ač neveliké, znamenitým jest uměleckým stkvostem.

Rukavici tuto starobylé podání obestřelo legendou, že ji sv. Vojtěch, zázračně bratry svoje na Libici povražděné pochovávaje, při výkonu tom byl v Čechách zapomněl.³⁾

3. *Kasule* sv. Vojtěcha nezachovala se v původním svém tvaru, nýbrž přistřížena byla později v nynější formu t. zv. »boromejskou«. Nyní jest zadní strana kasule 120 cm dlouhá a 85 cm široká; přední strana 107 cm dlouhá a 65 cm široká. Není ozdobena vidlicovitým křížem, jakýž zpravidla spatřujeme na kasulích, aniž okrášlena jest jakýmkoliv jiným vyšíváním, nýbrž ušita jest ze stkvostné látky, jež sama sebou již celému rouchu přebohatou jest ozdobou. Ve tmavofialové pozadí hedvábné větkán jest zlatem, jež opředeno hedvábnými nitěmi, bohatý vzorek: v kruhově se zatačejícím větvoví spatřujeme pěkně stilisovaného ptáka s dlouhým labuťovitým krkem a s pozdvíženýma křídla. Jest to stkvostný výrobek orientálního tkalcovství, jež za středověku zásobovalo

¹⁾ Email incrusté, opus musivum nanášen býval na předmět tak, že barvy jednotlivé bezprostředně sebe po způsobu mosaik se dotýkaly, aniž mezi nimi jakých rozdělujících příhrádek bylo, jak tomu při emailu buňkovém i sklipkovém. Bylo ho užíváno se zálibou v nejstarší periodě západního umění až do stol. XIII. Srov. Müller-Mothes: Archaeologisches Wörterbuch (Leipzig und Berlin 1877) pod heslem: »Email«.

²⁾ Primo chirothecae argenteae deauratae cum limbo... circum manicam argentum deauratum habentes, et in parte superiori agnum in fibula, et in secunda episcopus sedens in cathedra; item aliae chirothecae cum fibulis etc.«

³⁾ Viz Pešina z Čechorodu, »Phosphorus septicornis« (Praha 1673), str. 472—473; dr. Podlaha ve »Vlasti« 1895, str. 937.

celou Evropu vksně vzorkovanými svými látkami. Roucho tototo obdržel sv. Vojtěch od císaře Oty III.¹⁾

4. *Hřeben sv. Vojtěcha ze slonové kosti řezaný* (12·5 cm dlouhý, 11·5 cm široký) opatřen jest dvěma řadami dlouhých zubů, ve střední části pak ozdoben jest na obou stranách vksným ornamentem románským: na přední straně spatřujeme Beránka Božího v kruhu, jež drží dva andělé; na zadní straně pak dvě fantastické postavy zvířecí. Ozdobný hřeben náležel kdysi k náčiní pontifikálnímu. Při oblékání pontifikálí česávali jím klerikové biskupa, při čemž se biskup, tak jako nyní při umývání rukou a při oblékání jednotlivých pontifikálních rouch, modlilval zvláštní případnou modlitbu. Dle starého pontifikálu pařížského zněla modlitba ona takto: »Intus exteriusque caput nostrum totumque corpus et mentem meam, Tuus, Domine, purget et mundet Spiritus almus.«²⁾

5 Jiné menší památky po sv. Vojtěchu v pokladu chrámu svatovítského chované jsou: *pontifikální prsten* s velikým ellipsovitým kamenem zahnědlým a s nápisem »Pax tecum« na zlatém obroučku; jiný *prsten* — prostý toliko zlatý kroužek, s něhož kameneck odlomen — jež někteří pokládali za náušnici; zbytky dvou *pontifikálních křížů*, snad spodní jejich částky, beze vší ozdoby, a konečně *zrnko růžencové*. Ačkoliv růženec, jakž jej nyní známe, zavedl teprve na začátku XIII. století sv. Dominik, přece již dávno před tím počítali mnichové modlitby, jež odříkávali na zrnéčkách na šnůre navlečených.³⁾

Jiné památky svatovojtěšské po Čechách a Moravě.

1. V pravdě vynikajícím stkvostem umění vyšivačského jest *rukavice* sv. Vojtěcha ve Staré Boleslavě. Rukavice sama (vlastně jen nepatrné zbytky z ní na jiné, podložené, našíte) jest z hedvábí stářím sezloutlého pletena. Okraj její tvoří pás,⁴⁾ jenž se stkví

¹⁾ Album svatovojtěšské, str. 18; Pešina, *Phosphorus septicornis*, str. 507; Beneš Fr. v Památkách arch. VII., 261; Mádl ve Zlaté Praze r. 1891, str. 568; Jiná kasule sv. Vojtěcha, tak zvaná »casula aurea«, ukazována kdysi i ve Hnězdni. Viz Invent. eccl. cathedr. Gnezn., p. 952.

²⁾ Album svatovojtěšské, str. 20.

³⁾ Pešina, *Phosphorus septicornis*, str. 507; Beneš Fr. v Památkách archaeologických VII., 262; Album svatovojtěšské, str. 20.

⁴⁾ Široký tento pás, jenž pokrýval zápeští a dolejší okraj rukávů alby nebo rochetky, posud jest součástí pontifikálních rukavic. Ve středověku nazývány byly tyto široké pásky: *limbi, praetextae in circuitu*, nebo i *manica e*

překrásným figurálním vyšíváním. Spatřujeme tam tři poprsí: Krista Pána, sv. Petra a sv. Pavla, o nichž možno věru říci po způsobu starých, že »jehlou jsou malovány«. Každá z vyobrazených osob vyšita jest v náplni, utvořené ze čtyř polokruhů, vroubených dvojitou šňůrou drobných perliček na hedvábné niti navlečených, z nichž arcit již jen pranepatrné zbytky se zachovaly. Náplně tyto spojeny jsou dvěma malými, zeleně podloženými, zlatem vyšitými, kruhovými terči. Jiné dva terče při koncích pásky mají červené jádro. Vyšíváno jest na dosti hrubém, ale pravidelně mřížkovaném plátně, což umožnilo vyšívající ruce dělati stehy úplně stejnoměrné.

Náplně samy měří v průměru 6·2 cm a zabírají celou šíř pásky. Prostřední nese obraz Spasitelův. Půda jest pozlacenou nití, nyní již značně otřelou¹⁾ vyšívána tak, že se jeví po celé ploše rozprostřený vlnitý obrazec, tvořený rovnoběžnými kosými čarami, jež směrem vodorovným ve velmi ostrém úhlu lámány jsou. Tak tomu jest i v obou druhých náplních. Ostatní pak půda pásky jest rovněž zlatem vyšívána, leč tak, že stehy vždy čtyři pospolu tvoří pravoúhlé mřížkování.

Postavy Spasitele i obou apoštolů vyšívány jsou toliko hedvábí, a to tak drobounce, že to až úžas vzbuzuje. Stehy píchány jsou vždy do prostřed stehů předcházejícího, takže tvoří souběžné řady drobounkých řetízků, jež ne všechny jedním směrem, nýbrž podle potřeby nákresu, vždy několik, aby jeden záhyb roucha nebo sval v obličeji a pod. vyplnily, spirálovitě do sebe se zavíjejí.²⁾

Spasitel, hledicí plným obličejem přímo v před, oděn jest rouchem červeně (karmínem) konturovaným i stínovaným, jež kolem hrdla zlatou má obrubu. Roucho svrchní, přes ramena splývající, jest modré. V pravici drží jakousi čtyřhrannou, zelenou destičku. Levice spočívá na prsou. Vlas i vous jsou hnědy. Kří-

v užším smyslu. (Srov. Bock II., 138) Nyní nazývají je francouzští spisovatelé (Mgr. Barbier de Montault ve spise *Les gants pontificaux* 1877 a j.) prostě: »manchettes«.

¹⁾ Až do XV. století užívalo se — zejména ke zlatým tkaninám — hedvábných nití, jež pomocí neznámého nyní pojiva přímo byly pozlacenovány. Teprve v XV. století začalo se užívat hedvábných nití, zlatým drátem opředených. Pokusy, jež činěny byly k vypátrání způsobu, jímž až do XV. stol. hedvábné nití byly pozlacenovány, nevedly k cíli. Srovnej Bock I., 48—50. Nyní připravují se zlaté nití k vyšívání také ze stříbrného, velmi jemného drátu, který silně v ohni jest pozlacen.

²⁾ Vyšívací způsob tento — bez odporu ze všech nejumělejší — nazýván bývá nyní, jak už řečeno, steh anglický — *opus anglicum*.

žová svatozár jest vyšita karmínem. Škoda, že obličeji přeložením v záhyb valně jest vytřely.

Po pravé straně vyšita jest podoba sv. Petra (která nejlépe jest zachována, poněvadž přiléhajíc ku stěně reliquiáře a tudíž ukryta jsouc, více byla ochráněna), jenž zpola ku Kristu jest obrácen. Šat jeho jest modrý, plášť tmavou červení konturován. Pravici má jako ku poučování pozdviženu, v levici nese stříbrný klíč, ozubem vzhůru obrácený. Tvář jest velmi výrazná; vous i věnec vlasů (corona) jsou šedomodré stínovány.

Sv. Pavel po levici, rovněž zpola ku Kristu hledící, vypodobněn jest v zeleném rouše, červeně konturovaném pláště, s mečem na rameno položeným v pravici. Dlouhý vous i vlas po skráních jsou hnědé. Čelo jest — tradicionelně — lysé.

Překrásný tento pás byl k rukavici přišit nepochybně ve stol. XIV., jak tomu nasvědčuje způsob vyšívání.

Dílo toto, jemuž co do jemnosti a krásy provedení u nás i jinde sotva se kterékoliv jiné vyrovňá, výborným jest dokladem, jak vyspělé bylo umění vyšívací — zajisté zásluhou zbožných a pilných řeholnic našich — v dobách rozkvětu naší křesťanské kultury.

2. *Patena*, chovaná v klášteře břevnovském, o níž tvrdí zbožné podání, že náležela kdysi sv. Vojtěchu, hlásí se výzdobou již do doby gotické. Jest možno, že stará patena románská v době pozdější opatřena byla úpravou gotickou, v níž se nám nyní jeví. Střední prohloubená část ozdobena jest tepaným veraikonem, jejž drží dva andělé. Široká, plochá ovruba ozdobena jest svrchu i vespod puncovaným ornamentem rostlinným a dvojím soustředným nápisem kruhovým při vnějším i vnitřním okraji. Čteme tu v gotické majuskuli na okraji zevnějším: † »Respice mortalis, pro te datur hostia talis: ego immortalis morior, ne tu moriaris; mortem morte domo, ne moriatur homo. A na okraji vnitřním: † Pro te sum natus, pro te mortificatus.«¹⁾ Slova nápisu zevnějšího oddělena jsou od sebe tečkami, slova nápisu vnitřního čtyřlistými růžicemi. Pozadí písmen je mřížkován vyryto.

3. Jiná vzácná památka svatovojtěšská chována byla kdysi v kostele vrbčanském, totiž *korouhev sv. Vojtěcha*. O ní dočítáme

¹⁾ Památky archaeologické, díl XVII., z r. 1879, str. 438—442; Album svatovojtěšské, str. 20; Holub B. J. v Časopise společnosti přátel starožitností českých v Praze, roč. II. (1894), str. 85.

se ve starých letopisech toto: »Kníže Soběslav před bitvou se Sasy (20. února 1126) poslal kaplana svého Vítka do vsi, která slove Vrbčané, jemuž byla věc známa, kterýž nalezl na stěně kostela korouhev sv. Vojtěcha, biskupa, i zavěšena jest na kopí sv. Václava. Kopí to nosil zmíněný kaplan, pokud boj trval, v průvodu knížete, obklopeného jinými kaplany, probošty a světskými pány a vyzýval bojovníky k udatnosti pod ochranou svatých dědiců českých; Bůh pak porazil vojsko nepřátelské.«¹⁾ Nevíme sice, jakého způsobu byla ona korouhev a zdali sám sv. Vojtěch ji užíval, či snad jeho rod; jistě však jest, že Vrbčany náležely k panství Slavníkovu.

4. Za časů Karlových chována byla ve chrámě svatovítském i berla sv. Vojtěcha, do níž zasaditi kázal Karel IV. část berly sv. Petra, ozdobiv ji nad to zlatem, perlami a drahokamy.

V inventáři chrámu olomouckého z r. 1413 dočítáme se, že v pokladě tohoto velechrámu býval dřevěný koflik sv. Vojtěcha, jejž lid »korčák« nazýval.²⁾

Ziegelbauer ve svém spise »Epitome hist. mon. Brevn.« pag. 124 uvádí v seznamu svatovojtěšských památek břevnovských dvě rukavice (chirothecae) sv. Vojtěcha, leč Piter v díle svém »Thesaurus absconditus« p. 85 nečiní již o nich zmínky žádné.

IV

Sv. Vojtěch smírcem a orodovníkem, patronem a ochrancem.

Sv. Vojtěch smíruje Břetislava s knížecím otcem.

V Rýmované kronice české na str. 107 čteme:

»Svatý Vojtěch Bračislavovi sě pokáza
a otciu se mu pokořiti káza.

Proto syn otciu v pokoru jide,
ale však, boje sě otcě, z země vynide.

¹⁾ Kosmovi Pokračovatelé v Pramenech dějin českých II. k r. 1126, str. 204; Tomek, Dějepis města Prahy, díl I., str. 104—105; Album svatovojtěšské, str. 21.

²⁾ Časopis Method, roč. XIII., str. 28, a roč. XV., str. 117.

A k tomu Pulkavova kronika vypravuje ještě toto:

»Ve sporu knížete Břetislava s otcem, když prý přitáhl s vojskem ku Praze a rozbroj mezi otcem a synem byl již velmi na povázenou: zjevili se jisté noci světi mužie sv. Václav a sv. Vojtěch vězňom v žaláři na hradě pražském a ihned ze všeho vězenie zprostili jsú jě, a přikázali jsú jim a řkúce, aby děkujíce Hospodinu a jeho jmě svaté chválce, přišli do pražského kostela a všemu lidu i všie zemi pokoj zvěstovali. Kteréžto přikázání skrz ty jisté vězně nábožně naplněno jest, jakž ten jistý div v pašiji sv. Václava naplnějie se čte.«¹⁾

Český kníže Soběslav I. před válkou s králem Lotharem r. 1126 poroučí sebe i zemi svou v ochranu sv. Václava a sv. Vojtěcha.

R. 1126 dostal jest zprávu český kníže Soběslav, že král Lothar hrozí Čechům, k válce se stroji, zemi zhubiti zamýšlí, jestliže by jak nejrychleji Soběslava nevpudili a nesvolili, aby jím Ota Olomoucký dosazen byl za kníže. Ale kníže Soběslav, nedbaje nic na tyto řeči, hlasem mírným krátce odpověděl: »Doufám v milosrdenství Boží a v zásluhy svatých mučeníků Kristových, Václava a Vojtěcha, že naše země nebude vydána v ruce cizozemců.«

Od té chvíle tedy kníže nejrozšafnější přemítaje celé myšlení své v Hospodinu, obcházel chrámy modle se, aby mu v protivenstvích pomocna byla božská ochrana na přímluvu sv. Václava a sv. Vojtěcha.²⁾ — —

V žalozpěvu nade smrtí Viléma Zajíce z Valdeka († 1319) čteme v dodatku:

Pomoz nám, svatý Vojtěchu,
a dada Čechům útěchu,
aby ten přežádoucí štit
s tebú rozšířil svatý Vít.³⁾

¹⁾ Kronika Pulkavova v Pramenech V., str. 251.

²⁾ Pokračovatelé Kosmovi v Pramenech dějin českých II., str. 255.

³⁾ Prameny dějin českých, díl III., str. 231.

Sv. Vojtěch a zemští sv. patronové orodují za českou zemi.

O nočních zjeveních na hradě pražském kolovaly v různých dobách různé pověsti; mezi nejkrásnější z nich náleží tato: Na zimu roku 1753 stál na hradě pražském, naproti chrámu sv. Vít, nočního času granátník na stráži. Byla půlnoc. Obloha byla těžkými mračny potažena, vichřice skučela, a již začaly padati veliké krůpěje deště. Voják skryl se do své budky. Na věži tlouklo dvanáct. V tom okamžiku osvětlil se vnitřek kostela, a bylo slyšet hlas varhan. Vojákovi začalo tlouci srdce. Tu otevřely se dvě chrámové a z nich vystoupila vysoká postava ve dlouhém, bílém rouše. Tvář nebylo po tmě rozeznati. Postava blížila se přímo ke stráži, která dle povinnosti své třesoucím se hlasem zvolala: »Stůj! kdo to?« Ale postava nedbala na volání, nýbrž pokročila až k samému vojáku, pak se zastavila a hodila mu k nohám hrst pšeničných zrn. Po té, obrátili se, vrátila se nazpět do chrámu. Voják však znamenal se svatým křížem, neboť věděl, že postava nebyla lidskou bytostí. Když byl vystřídán, oznámil svým představeným, co se mu bylo přihodilo.

Druhého dne šel voják, na něhož přišel pořad, s tajnou úzkostí na stráž proti zámeckému kostelu, neboť se bylo rozeslo v setnině, co se stalo jeho předchůdci. Když tlouklo dvanáct, opět se osvětlil kostel, varhany zněly, dvě chrámové se otevřely, a z nich vyšla vysoká postava v dlouhém, bílém rouše, kráčela přímo ke stráži, a nedbajíc jeho volání, až před samým vojákom se zastavila, hodíc mu hrst peněz k nohám. Potom se vrátila a zmizela zase ve chrámu, jehož dvě zavřely se za ní. Vojáka obešla hrůza a, když byl vystřídán, vypravoval, jaké měl zjevení. Třetí noc postaven na stráž muž osvědčené srdatosti, jemuž dal setník sám ponaučení, jak se chovati, kdyby se mu zjevila zase bílá postava, nařídil mu, kdyby se neozvala na jeho volání, aby na ni vystřelil. Zjevení opakovalo se jako předešlé dvě noci. — V určitou hodinu se objevila opětne známá postava, kráčela přímo ke stráži, voják zvolal: »Stůj! kdo to?« a když nedostal odpovědi, založil ručnici, namířil na bílou postavu a spustil. Postava nehnula se, ale hodíc vojáku k nohám kulku a krvavý šat, pravila: »Roku 1754 hojná úroda, 1755 peněz dosti, 1756 veliké krveprolití.« Po těch slovech, promlovených z hluboka jako hlasem hrobovým a provázených lkajícími zvuky

varhan, zmizela postava ve dveřích chrámu, který se znova zahalil v předešlou tmu.

Vojáka nalezla hlídka bez sebe na zemi ležícího, i musila jej odněti na strážnici. A co byla předpovídala postava, vyplnilo se; rok 1754 byl velmi úrodný, následujícího roku byla hojnost peněz, válka pak, která, vypuknoucí roku 1756, trvala po celých sedm let, zahubila množství lidských životů.

Od těch dob dlouho nic nebylo slyšet o nočním zjevení ve dvoře hradu pražského před hlavním chrámem, až opět ve válkách, jež následovaly po revoluci francouzské. Brzo to byla známá bílá postava, brzo veliký, černý pes, kteří se o půlnoci zjevovali vojákům na stráži, a pokaždé byl při tom vnitřek chrámu osvětlen, varhany zněly, ano i hlasitý zpěv bylo slyšet z kostela.

Pověst o tom roznesla se po celém městě, a byli mnozí, kteří z toho věstili těžké nehody pro naši vlast.

Byl pak mezi kostelníky svatovítského chrámu jeden nad soudruhy své zmužilejší, který zvědavostí trápen, umínil si vypátrati, co se o půl noci v kostele osvětleném děje. I skryl se za tím účelem na tajném místě, odkud pohodlně mohl přehlédnouti celý kostel, sám nejsa viděn. Spatřilé podivné věci. Když odbila dvanáctá, rozzály se mžikem všecky svíčky na oltářích a na lustrech se stropu visících samy od sebe, varhany začaly vážnou předehru a kostel naplnoval se lidem obojího pohlaví ve staročeském kroji, o kterémž nevěděl skrytý pozorovatel, odkud sebral. Najednou rozlítou se dvě svatováclavské kaple a z nich vychází slavný průvod, podobný onomu, jaký se konává každou neděli a svátek po kázání, ale mnohem četnější a stkvělejší. V čele jeho šli tak zvaní literáti neboli zpěvaci z kůru ve svém obřadním rouše, za nimi kanovníci, mezi nimiž skrytý kostelník zřetelně poznal postavu sv. Jana Nepomuckého, za kanovníky kráčel sv. Vojtěch v čepici a biskupském ornátě s berlou v ruce, pak následoval sv. Václav pod korunou královskou, která spočívala v hrobě na jeho hlavě, a konec průvodu činil dav nábožného lidu v důstojném a malebném kroji staročeském, všichni zpívajíce povýšeným hlasem píseň starocírkevní: »Hospodine, pomiluj ny.« Průvod ubíral se přímo k velikému oltáři, kde sv. Vojtěch sloužil pontifikální mši a sv. Jan mu přisluhoval. Vše dálo se způsobem a pořádkem, jako doposud se děje v též chrámu o nějakém svátku. Když bylo po mši, sv. Vojtěch sňav biskupskou čepici svou, poklekl na stupních oltářních a kolem něho

všichni patronové čestí, i jali se vroucně modlit za spásu vlasti, při čemž svatý biskup předříkával a ostatní jeho slova opakovali. Pomodlivše se vzchopili se, a celý průvod v předešlém pořádku se ubíral zpět do kaple sv. Václava, zpívajíce opět dotčenou píseň sv. Vojtěcha, z níž právě, an za průvodem těžké dvěře se zavíraly, doznívaly verše: »Ty spáse všechnomíra, spasiž ny i uslyšiž, Hospodine, hlasu naše!«

Jakmile zmizel průvod patronů českých, zhasla světla, a předešlá tma a ticho rozhostily se po chrámu; jenom věčná lampa kmitala se před hrobem sv. Jana. Kostelníka obešla posvátná hrůza, a s citem podivně rozčileným opustil svou skryš.

Druhého dne celá Praha sobě vypravovala o jeho nočním vidění, kteréž vůbec vykládáno v ten smysl, že vlasti české nastává veliké nebezpečenství, za jehož odvrácení svatí patronové čestí přímluvu svou skládají u věčného Slitovníka. Po skončení válek napoleonských, z nichž česká země vyšla bez patrnější pohromy, přičítal to hlas lidu vydatné přímluvě svých svatých patronů.

Sv. Vojtěch patronem rolníků, plavců, spolků, druzstev a společenstev.

Protože životopisec Jan Kanapar vypravuje o sv. Vojtěchu, že i ruční prací se obíral, a byl-li z jara nebo na podzim čas setí, že spěchával na pole, a když byl zasel, těšival se, že vlastníma rukama vydělal si chleba . . .¹⁾) byl ode davná světec náš patronem rolníků, kteří při práci své jej vroucně vzývali a po vykonané práci polní o vláhu ho prosili.

Naše úsloví: »Zač stojí království české? — Za tři májové deště!« připomíná na deště, který svatý Vojtěch vyprosil po svém návratu z Říma zemi české, a zároveň svědčí o tom, jakým dobrdiním byl deště ten pro ni.

Nejstarší české kalendáře, tak zv. *minuci*, jemu ke cti vydávány, jak o tom svědčí minuci hospodářská ke cti sv. Vojtěcha r. 1783 v Praze u Fr. Jeřábka vydaná.²⁾

Také *plavci* ctí sv. Vojtěcha jako svého obzvláštního patrona; zejména při plavbě z Děčína do Žandova, mezi Středním a Dolním

¹⁾) Kanaparov Život sv. Vojtěcha v Pramenech d. č. I., str. 242.

²⁾) Jungmannova literatura, str. 472, č. 1414.

Gruntem, kde uprostřed mohutných skal nebezpečné proudy hrozívaly plavcům záhubou, vzýván býval za ochranu zvláštní modlitbou nebo zpěvem.

Dědictví sv. Vojtěcha.

V pražské arcidiecézi působí již drahně let blahodárný spolek sv. Vojtěcha ku podporování chudého a onemocnělého kněžstva pod názvem »Dědictví sv. Vojtěcha«. Myšlenka k založení tohoto dědictví pronesena byla r. 1861 v »Časopisu katol. duchovenstva«, a došla ohlasu. J. E. zvěčnělý kardinál Bedřich ze Schwarzenberků svolil k jeho zařízení listem daným dne 1. února 1862. Tehdejší světící biskup Petr Krejčí pověřen sestavením stanov, jež shrnutý byly v 26 odstavců. V § 1. označen účel spolku: podporování světských duchovních z pražské diecéze ohledem na nuznost a zasloužlost jejich; proto dán spolek ten pod ochranu sv. Vojtěcha, otce chudých a nuzných duchovních zvláště. Údy mohou býti jen světští duchovní z pražské diecéze s ročními příspěvky 10, 8, 6, 4 a 2 zl.; zakladatelem, kdo jednou pro vždy složí 200 zl.

Jednota »Dědictví« postavena pod péčí kn. a. ordinariátu; záležitosti jednoty vede ředitelstvo, totiž přednosta a zástupce přednosti, jmenovaný kn. a. ordinariátem, jeden kanovník při hlavním chrámu Páně sv. Vítě, zvolený od vždy věrné kapituly pražské a 4 v Praze sídlící kněží světští, zvolení pražským duchovenstvem světským a potvrzení kn. a. ordinariátem. § 13.

Výroční slavnost jednoty je na den sv. Vojtěcha, kdy slouží se mše svatá za živé a mrtvé spoluúdy a dobrodince jednoty. § 12.

Právo ku podpoře mají nejen spoluúdové jednoty, nýbrž veškerí pomoci potřební kněží světští v arcidiecézi pražské. Ředitelstvo zavázáno postarat se o to, aby též kněží ostýchaví, o jichžto nouzi a potřebnosti na jisté cestě se doví, došli pomoci, byť sami o pomoc nežádali.

Komu dostalo se pomoci, povinen jest v též roce jednu mši sv. obětovati za živé i zemřelé spoluúdy a dobrodince jednoty a pamětliv jich býti na modlitbách při mši sv., zejména na den sv. Vojtěcha. §. 21.

Nahrazovati pomoc obdrženou kněz obdařený není povinen, i kdyby se později jeho postavení zlepšilo; ale zůstane mu na dobré

vůli, chtěl-li by pak z vděčnosti něčím přispěti k rozmnожení dotčeného dědictví. § 22.

Rozejde-li se jednota, rozhodne světské duchovenstvo, co se má díti se jménem jednoty. § 24.

Účty o důchodech a vydání jednoty uveřejní každého roku kníž. arcibisk. ordinariát a nahlédnouti v ně v kanceláři knížecí arcibiskupské konsistoře každému spoluúdu dle žádosti se povolí. § 26.¹⁾

Družstvo sv. Vojtěcha.

Pod ochranou sv. Vojtěcha ustavilo se r. 1896 zvláštní družstvo k vydávání katolického denníku pode jménem »Katolické Listy«, duchovenského orgánu v Čechách.

Družstvo výše zmíněné, jehož předsedou je hr. Vojt. Schönborn a místopředsedou kanovník dr. Krásl, plní úkol svůj stkvěle s obětmi velikými; naše »Katolické Listy« stojí dnes již na výši spřízněných jím časopisů jinojazyčných. Kéž by se horlivému družstvu sv. Vojtěcha dostávalo i na dále podpory tak všestranné i účinné jako dosud! Bylo by to věru nám ke cti a dobré věci na prospěch.

Společenstvo sv. Vojtěcha.

Spolek sv. Vincence v Praze zavedl r. 1897 zvláštní, velice příhodné a časové zařízení, totiž »Společenstvo sv. Vojtěcha«, družstvo členů spolku svatého Vincence, jež si obralo za úkol, zjednávat užitečné zaměstnání a přiměřenou zábavu škole odrostlým hochům a mladíkům v nedělní odpoledne. Přes krátkou dobu své činnosti nabylo toto zařízení pevných základů i potřebuje pouze hmotných prostředků, aby i na dále vyhověti mohlo svému dobrému a praktickému účelu.²⁾

Sv. Vojtěch ochrancem studánek a pramenů.

Sv. Vojtěch byl ode dívna čten jako přímluvce za potřebnou vláhu, a proto spojováno bylo jméno jeho s prameny a studánkami, u nichž často spatřujeme jeho sochy, ku kterým až po dnešní časy v dobách velikého sucha prosebné průvody se konají.

¹⁾ Viz Časopis katol. duchovenstva, roč. 1862, str. 151 a 550—552, kde stanovy »Dědictví sv. Vojtěcha« jsou otištěny.

²⁾ Národní Politika ze 22. prosince 1897, čís 353.

Ochraně sv. Vojtěcha, jakožto patrona deště, poručeny jsou v Čechách mnohé studánky, z nichž uvádíme alespoň tyto:

V Milavči u Domažlic jest studánka a »lázeň« zvaná *Vojtěška*¹⁾; studánku tu sv. Vojtěch buď objevil nebo posvětil. Nemocní pijí z ní vodu proti rozličným chorobám, vzývajíce světce našeho za přímluvu a mnozí prý skutečně nabýli tak ztraceného zdraví.

Jdeš-li od Zelené Hory k Nepomuku, přijdeš rovněž ke studánce zvané *Vojtěška*; pramen vytryskuje ze skály, je čistý, studený a léčivý. Na bílou neděli chodí tam procesí s korouhvemi a duchovenstvo i lid vzdávají Bohu a sv. Vojtěchu dík způsobem od starodávna zachovávaným. V ten den udělují pánové zámku zelenohorského hojně almužny chudým, jinak prý tam v noci straší a duchové děsně rádi.²⁾

Za vsí Vrčení mezi dvěma vrchy stojí kaple sv. Vojtěcha a nedaleko ní je zase studánka »*Vojtěška*«; sv. biskup náš střelil tam prý po jelenu, leč když se ho chybíl, zaryl se šíp do země, z níž ihned vytryskl hojný pramen vody.

V Chebsku, as hodinu jižně od Teplé, je německá ves sv. Vojtěch (Sct. Adalbert) s kostelem sv. Vojtěcha z r. 1586. Dle pověsti prodlel tam nějaký čas světec náš, když z Říma vracel se do Čech, a studánka, z níž pil, služe podnes »*Vojtěch-Born*«.

Nedaleko kostela ve Lštění nalézá se »Dobrá voda« rovněž pod ochranou sv. Vojtěcha.

Při kapli v »Boučku« u Kasejovic nalézá se rovněž léčivý pramen svatovojtěšský.

U Zdeboře jest pod oltářem sešlé kaple sv. Vojtěcha »zdravá studánka«. Sv. Vojtěch prý tam kdysi odpočíval.

Bliže hřbitovního kostela v Německém Brodě je studánka, již studně »svatovojtěšská« říkají, protože prý z ní sv. Vojtěch pil. Dle jiné pověsti k jeho modlitbě vytryskl ze země občerstvující pramen s mocí léčivou.³⁾

Hora Kutná zásobena jest skoro výhradně vodou bohatého pramene studánky sv. Vojtěcha u *Bilan*, kteráž vede se přes dvoje návrší a kamenný most, 45 m dlouhý, dílem dřevěnými,

¹⁾ Beneš v Památkách archaeologických VII., str. 259.

²⁾ Hájek ve své Kronice a Boletucký ve spise Rosa Boëmica.

³⁾ Ježek, Ze života sv. Vojtěcha, v Praze 1897, str. 24.

dílem železnými rourami až do pivovaru loreckého. Délka celého vodovodu obnáší 4200 metrů, jehož Kutnohorští užívají již od konce XV. století, majíce naň potvrzovací list od krále Vladislava II. z r. 1493.¹⁾

Frind ve své »Kirchengeschichte Boehmens«, díl I., str. 29, vypravuje o studnici v Litoměřicích, z níž světec náš píval a při níž po denní práci někdy odpočíval.

Nejznámější studánkou svatovojtěšskou jest *studánka ve klášteře břevnovském*. Na tom místě prý sešel se Boleslav II. se sv. Vojtěchem ranního času, měvše oba stejný sen: kde ráno uzíj jelena pítí ze studánky, tam že jest místo příhodné k založení kláštera. Že pak leželo ve studánce dubové břevno, dáno prý klášteru jméno Břevnov. Když klášter ten stavěli, často prý sv. Vojtěch u studánky té prodléval.²⁾

V.

Jubilejní slavnosti svatovojtěšské.

Lonské svatovojtěšské triduum bylo nejen v Praze, nýbrž i jinde po Čechách stkvělou manifestací, že jsme dosud národem svatováclavským, oddaným věrně svaté víře otců svých a že dovedeme být patřičně vděčni velikým mužům, kteří s pravou věrou skytali našim praotcům i dobrodiní vzdělanosti křestanské. Vším právem zaplesala tudiž naše vlast v památné dny jubilejní nad zásluhami velikého biskupa a světce našeho Vojtěcha, jehož jediná snaha nesla se k tomu, aby svatou víru a svatý mrav v české zemi upevňoval a jenž, dvakráte byv svými krajany odpuzen strojeným proti němu nepřátelstvím, odešel posléze do ciziny, aby mezi pohany jako věrozvěst přijal korunu mučenickou.

Krásné ty dny zůstanou zajisté trvale v milé paměti všech českoslovanských katolíků!

Aby ani z paměti vděčného potomstva nikdy nevymizely, podáváme zde stručné vylíčení výše zmíněných slavností a to předem v Praze a pak i všechnu jinou oslavu jubilejní po Čechách, ano i v cizině.

¹⁾ Řehák, Kutná Hora, 1879, str. 7.

²⁾ Beneš Fr., Libice a památky kultu sv. Vojtěcha. Viz Památky archaeologické VII., str. 260.

a) pastýřské listy.

Prvním krokem, vybízejícím k patřičné oslavě devítisetletého výročí mučenické smrti sv. Vojtěcha, byly pastýřské listy, jež v měsíci dubnu minulého roku jubilejního vydaly nejdůstojnější episkopáty v Čechách, na Moravě, v Uhrách, ve Slezsku, v Polsku a v Prusku, když chystaly se ku slavnostem svatovojtěšským. Z těchto otcovských, srdečných promluv, svědčících duchovenstvu a věřícímu lidu, podáváme zde některé, pokud nám byly přístupny, alespoň v úryvcích, vyňavše z nich odstavce, po našem soudu nejdůležitější.

Z pastýřského listu, určeného věřícím arcidiecéze pražské, vyjímáme toto :

»V duši člověka již od pirozenosti vložena jest úcta ke všemu, co jest veliké a vznešené. Skutky proslulých mužů, moudrých panovníků, mocných vítězů, učencův a všech těch, kteří si získali o současníky své i potomstvo velikých zásluh, žijí ve vděčné památce národa. Zvěst o těchto skutcích přechází s pokolení na pokolení, jedno století hlásá je druhému.

Čím však vzácnější a drahocennější jest dar, tím více si vážíme toho, jenž nám jej přinesl, tím vděčnější jsme dárci. Jestli si právem na výsost vážíme oněch mužů, kteří jako státníci neb rekovení vojevůdcové vlast naši oslavili, aneb kteří jako umělci a učenci ušlechtily nám připravili požitek, aneb novými vědomostmi nás obohatili, jestli takovýchto mužů velice si vážíme a vděčně je ctíme, čím vzácnější musí nám pak být památka na muže, kteří apoštolským slovem svým a svým svatým životem přinesli nám víru a s ní i naději na život věčný.

Mezi takovými muži stkví se na předním místě sv. Vojtěch, druhý biskup pražský, učitel, apoštol a mučeník, neboť on jako neunavný apoštol rozseval ve vlasti naší símě božské pravdy sv. víry katolické a půdu pro ně svou slavnou mučenickou smrtí zúrodnil.

A proto jest naši povinností, abychom památku sv. Vojtěcha ctili.

Ovšem nemůžeme svým oslavováním a svým uctíváním ničím přispěti ku zvýšení té slávy, kteréž sv. Vojtěchu na věčnosti se dostalo, ničím přispěti k rozmnožení té blaženosti, kteréž svatý patron náš u věčném patření na tvář Boží požívá. Ale nicméně bylo by nevděkem, kdybychom naň zapomínali; neboť povinnost

býti vděčným nikdy nepomíjí, zvláště když dobrodiní, kteréž jsme přijali, stále ještě trvají.

Ku své veliké radosti prohlásiti můžeme, že jako ostatní sv. patronové zemství, tak zejména i sv. Vojtěch v celé naší vlasti veliké požívá úcty. I v nejodlehlejších dědinách jest dobře znám a uctíván.«

Po té následuje vyličení života a blahodárného působení našeho sv. biskupa a pěkný list pastýřský končí takto :

»Veliké bouře za časů našich zmítají lidskou společností: prosme patrona našeho sv. Vojtěcha, aby nám zjednal mír a pokoj žádaný mezi jednotlivými třídami společnosti, aby vyprosil nám svornost mezi oběma národy, kterýmž Bůh ve své prozřetelnosti naši zemi k stálému obývání vykázel, by v jedné svaté vře touž nadějí obživeni a touž láskou rozníci v míru pod společným praporem kříže Kristova k věčnému cíli svému se brali.

Konečně vznáším k vám ještě následující prosbu. Jubileum sv. Vojtěcha roznítiž v srdcích vašich horlivost pro dostavění ctihodného velechrámu sv. Vítá, jenž jest slavné místo odpočinku sv. patronů našich. Nikdo nebude za tak těžkých časův žádati od vás velikých obětí; velmi malé jsou přispěvky, kterých žádá od údů svých spolek pro dostavění velechrámu. Žádám vás tedy, abyste se hojně na zbožném díle tom súčastnili a takto onomu světci, z jehož slavného jubilea se těšíme, spojenými silami pomník lásky a vděčnosti postavili.«

Zároveň oznamuje J. Eminencí svým diecésánům, že apoštolské stolice k jubilejním slavnostem svatovojtěšským ráčila udělit pro celou církevní provincii českou:

a) plnomocné odpustky pro jednou všem věřícím, kteří ve dnech 23., 24. a 25. dubna, ustanovených ke slavení jubilea v Čechách, sv. svátosti příjmu, metropolitní chrám sv. Vítá v Praze, nebo jiný kostel, sv. Vojtěchu zasvěcený navštíví a tam na úmysly sv. Otce se pomodlí, rovněž osobám bydlícím v klášteřích nebo v nemocnicích, navštíví-li vlastní kostel nebo soukromé oratorium;

b) odpustky 7 let a 7 kvadragen každého dne výše zmíněného tridua všem věřícím, kteří se srdcem alespoň skroušeným a nábožně budou přítomni třídenní pobožnosti konané ve chrámě metropolitním, nebo v kterémkoliv jiném kostele nebo veřejném oratoriu a tam na úmysly sv. Otce se pomodlí;

c) kromě toho ráčila Jeho Svatost dovoliti, aby v metropolitním chrámu po všecky 3 jmenované dny, v ostatních pak kostelích pražské arcidiecéze dne 23. dubna o výroční památce sv. Vojtěcha nebo v následující neděli, dne 25. dubna, v kostelích, v nichž se tento den obyčejně slaví památka sv. Vojtěcha — mohla se zpívat jedna slavná votivní mše k uctění sv. Vojtěcha, jakkoli připadá jubilejní triduum v oktávě slavnosti Vzkříšení Páně a na neděli bílou či provodní.¹⁾

Pastýřský list diecéze královéhradecké.

Nejdůstojnější biskup královéhradecký vydal za příčinou jubilea svatovojtěšského pastýřský list ke svým diecésánům, z něhož podáváme zde alespoň několik úryvků na věčnou paměť.

Po krátkém úvodu promlouvá nejdůst. velepastýř ke svým ovečkám tato slova:

»Dočkali jsme se léta Páně 1897, a jest tomu letos právě devět set let, co smrtí mučenickou zemřel sv. Vojtěch, slavný biskup pražský, biskup celé české země. Rok letošní jest tedy rokem neobyčejné radosti, rokem plesu duchovního, rokem jubilejním. Letos obzvláště jest zapotřebí připomenouti si život svatého Vojtěcha a obzvláštním způsobem uctiti slavného biskupa českého, pronásledovaného a umučeného pro horlivé zastávání úřadu svého.« Načež uvádí životopis svatého vlastence a věnuje pozornost pronásledování, jehož se dostalo sv. biskupu za jeho horoucí lásku k lidu křesťanskému: »Navrátil se do Čech usiloval o to, aby lid a panstvo ustalo od obyčejů a neřestí pohanských, zvláště aby se neděle náležitě světila — aby se manželství drželo způsobem křesťanským, jelikož u panstva dosud pohanství nevyhynulo, — aby přestaly pověrečné obyčeje pohanské, zvláště při pohřbech a ctění zlých duchů. To vše od národa žádati bylo zajisté svatou povinností biskupovou. Ale jak se mu odměňoval za jeho péči národ? — Zatvrzelci vzali proto svatého biskupa v nenávist, za jeho péči o spásu jejich duši odplatili se mu nevděkem, posměchem a hanou. A již tenkráte ukazovaly se dvě strany v národě. Slavníkovci, to byl rod sv. Vojtěcha, a Vršovci, kteří jim moci jejich záviděli, a proto bychom řekli — z politických příčin sv. Vojtěchu nepřáli, ač jemu nezáleželo ničeho na

¹⁾ Ordinariátní list arcidiecéze pražské 1897, č. 9.

světských věcech — na politice — nýbrž jedině na náboženství.« Vším právem navazuje ndp. biskup na události ve své diecézi, jež jsou výplodem podobných machinac, jakými Vršovci štvali proti nemilému rodu křesťanských Slavníkovců. Pochopujeme a citíme se vznešeným velepastýřem docela slova, jež vložil ve svůj list: »Z kalicha hořkosti a utrpení, z něhož pil sv. Vojtěch, dáno jest pít i biskupu vašemu nynějšímu. Před Bohem živým a vševědoucím pravil jsem a pravím opět: O nic jiného se mi nejedná, než o zachování náboženství! — Ale vím, že to ani tenkráte mnoho platno nebude u těch, kteří v srdci od Boha odpadli a jen za ziskem, za slávou, za rozkoší se ženou. Jízlivě — jako druhdy sv. Vojtěchu — odpovědí zase.

Devět set let je tomu, co v zemi naší žil, působil a trpěl sv. Vojtěch. O nic jiného se mu nejednalo, než aby přestala pohanská nevěra, pohanská surovost a zpousta mravů, aby vše se řídilo a spravovalo zákonem Kristovým. A právě to bylo, co sv. Vojtěchu přineslo na místo vděku zášť, potupu a posměch, tak že se bezbožníkům takřka vyvrhelem vlasti stal. Jim se jednalo hlavně o moc a o věci světské — jak jsem již dříve pravil — o to, čemu se nyní říká politika, a když se báli, že by sv. Vojtěch jim v tom překážel přísným vedením lidu k náboženství, tu hořeli ohněm zlosti a pýchy proti němu a nedali si pokoji, až z vlasti odešel. — Byli ovšem v Čechách i lepší křesťané, kteří zavrhovali pusté řádění odpůrců proti sv. Vojtěchu, ale zůstali více ve skrytosti, nepostavili se veřejně na odpor jeho tupitelům, a sám kníže kolísal sem i tam a ustupoval bezbožníkům. — Uznáváme pak právem,« dí arcipastýř královéhradecký, »že poučení z dějin plynoucí nám zůstalo zastřeno. Osoby vidíme jiné, ale bojtýž. Způsob pak boje jest skoro intensivnější než před 900 lety, kdy neměli tolik prostředků, jimiž by nepřátelé víry veřejné mírnění falšovali. Ano, za doby naší vystupuje proti víře svatováclavské a svatovojtěšské ještě více nepřátel, než za dob svatého Vojtěcha. Tenkráte nebylo tu církvi nekatolických jako nyní, a o úkladech cizího národa proti víře katolické nečteme též ničeho.« Jedno přání jen má ndp. velepastýř na srdci: »Vratte se s celým srdcem svým k učení Kristovu, jak je hlásal sv. Vojtěch. Ó, kéž by tento veliký trpitel a mučeník pro pravdu předstoupil v den svého umučení před trůnem Božím a volal za ubohý lid český: »Odpust, odpust, Hospodine, lidu svému!« Kéž by se jeho přimluvou rozhárané vlasti naší dostalo žádoucího pokoje a štěstí!

Kéž by svatý mučeník vyprosil nepřátelům svatého náboženství ve vlasti naší odpuštění, nám pak všem šťastnou hodinku smrti!«

Pastýřský list diecése litoměřické.

Jeho Excelence ndp. biskup litoměřický, dr. Em. Schöbel, vydal v ordinariálním listě následující provolání: »Dne 23. dubna t. r. bude tomu 900 let, co sv. Vojtěch podstoupil smrt mučeníckou a vydobyl si palmu života věčného. Poněvadž jako biskup pražský onu část naší drahé vlasti, která tvoří nyní diecési litoměřickou, s pastýřskou horlivostí spravoval a tento pastýřský úřad s neunavnou pilí a bedlivostí zastával, a ježto dále jest jedním z našich mocných zemských patronů, jest zajisté záhadno a spravedlivě, bychom i my památku Jeho s radostí a vděkem oslavili, Bohu, Pánu svému, díky vzdávajice za veškerá dobrodlní, která nám na přímluvu sv. Vojtěcha mučenika udělena byla. Nechť nás chrání sv. Vojtěch svou mocnou ochranou a přímluvou u trůnu Nejvyššího.« Ve všech farních kostelích diecése bude se konati na Bílou neděli přiměřené kázání a zpívané služby Boží. Při odpolední pobožnosti (při litaniích nebo při nešporách) bude vystavena Nejsvětější Svátost Oltární a na konec slavné »Te Deum laudamus«.

V diecézi budějovické nebyl vydán zvláštní pastýřský list na oslavu sv. Vojtěcha; ndp. biskup konal však visitační cestu ve krajích, kde světec náš po své cestě zanechal stopy. Při této visitaci konány byly promluvy na počest sv. Vojtěcha.¹⁾

Pastýřský list diecése brněnské.

Ndp. biskup dr. Fr. S. Bauer nabádal své diecésány k oslavě jubilea svatovojtěšského těmito otcovskými slovy: »Mezi spolu-patrony svými uctívá moravská provincie církevní od staletí i sv. biskupa a mučenika Vojtěcha. Zvláštní tato úcta sv. Vojtěcha zakládá se na domněnce, že, když bylo zřízeno pražské biskupství, i naše vlast za doby té, historicky ještě nedosti objasněné, do obvodu nového tohoto biskupství byla zahrnuta; došla pak uznání a potvrzení, když papež Klement VI. r. 1344 pražské biskupství na arcibiskupství povýšil a biskupství olomoucké, které až po tu dobu náleželo k arcibiskupství mohučskému, jemu podřídil.

¹⁾ Dle soukromého dopisu vldp. kancléře P. Josefa Hůlky.

Dne 23. dubna r. 997 dokončil sv. Vojtěch dráhu apoštolského života svého jako mučeník za sv. víru naši. Devítisetletou památku mučenické smrti jeho oslavují zvláště tři diecéše: varmiňská, ve které svůj život za víru položil, pražská, jejíž biskupský prestol mučenickou korunou ozdobil, a královéhradecká, ve které se narodil. Než, zajisté máme i my dosti příčin, abychom uvažujíce, jakou horlivostí a věrností u sv. víře sv. Vojtěch vynikal, ve víře znova se utvrdili a do jeho obrany a přímluvy se poručili. Hod Boží velikonoční, najmě epištola a evangelium, neděle provodní a slavnost prvního sv. přijímání, která tuto neděli se konává, vhodné příležitosti k tomu poskytuji. Žádají se tedy správcové duchovní, aby věřícím památnou slavnost sv. Vojtěcha oznamili, do kázání o neděli provodní pojali a toho dne při dopoledních neb odpoledních službách Božích slavným »Te Deum« zvelebili.«

Z pastýřského listu diecése vratislavské.

Arcibiskup kardinál Kopp dí v pastýřském listě mezi jiným, jak následuje: »Dne 23. dubna 997 postoupil sv. Vojtěch ve východních Prusích smrt mučenickou. — Země, v níž dotrpěl, jakož i ona, kam ostatky jeho byly přeneseny, Čechy, kde byl biskupem, chystají se oslavili 900letou tuto památku. Diecéše vratislavská má rovněž příčinu, aby se připojila ku slavnostem těm, neboť sv. Vojtěch také ve Slezsku kázal, začež také zde požívá náležité úcty. Již nejstarší kalendáře vratislavských chrámů obsahují jeho jména, a jeho svátek slaven byl vždy významně.« Načež vyzývá všecky duchovní správce, aby v kostelích sv. Vojtěchu zasvěcených byla dne 23. dubna sloužena slavná mše sv., a mimo to dne 20., 21. a 22. dubna bylo slavné požehnání.

List apoštolské stolice arcibiskupu hnězdensko-poznańskému.

K 900letému jubileu úmrtí sv. Vojtěcha poslal sv. Otec Lev XIII. arcibiskupu hnězdenskému, dru Stablewskému, vlastnoruční list, v němž uděluje odpustky ctitelům sv. Vojtěcha a účastníkům slavnosti 900leté. Úvod listu tohoto, jenž jedná o tomto slavném patronu našem, zněl takto: »V řadě vrchních pastýřů, kteří se zasloužili o rozšíření katolické víry mezi Slovany, zaujmá sv. Vojtěch jedno z nejslavnějších míst. Zdá se, jako by tento sv. biskup jen proto ze svého pražského biskupství byl býval úklady nevěřících vypuzen, aby národům v temnotě nevěry

ještě pohřízeným přinesl světlo víry křesťanské. Jako pravý apoštol prošel ve své svaté horlivosti Moravu, Chorvatsko, Slezsko a Polsko a nesčetné duše tu ku Kristu přivedl. Když byl delší čas strávil ve Hnězdně, obrátil se do Prus a svou vlastní krví a přeslavou smrti ve Fischhausích potvrdil tu víru, kterou do duší byl vštípil. Chvályhodný jest proto úmysl váš, 900letou památku slavné smrti tohoto svatého uctiti zvláštní slavností, zvláště když Hnězdnou za svou důstojnost jakožto biskupské sídlo jen sv. Vojtěchu má co děkovat a nad to ostatky tohoto Svatého přechovává v lůně svém.«

Na základě tohoto vlastnoručního listu sv. Otce Lva XIII. vydal arcibiskup hnězdensko-poznaňský, dr. Florian Stablewski svým věřícím pastýřský list, v němž důrazně vyzývá své diecézány k hojným poutěm do Hnězdné, jež posvěceno bylo apoštolskou činností sv. Vojtěcha . . . a spolu oznamuje, že papež Lev XIII. ráčil za příčinou slavností jubilejních milostivě udělit:

a) plnomocné odpustky všem věřícím, kteří v týdnu před nebo v týdnu po svátku sv. Vojtěcha, který se toho roku slaví dne 2. května, tedy v době od 26. dubna do 10. května, sv. svátoсті přijmou, některý kostel navštíví a v něm na úmysly sv. Otce se pomodlí;

b) plnomocné odpustky za týchž podmínek v oktávě před svátkem »přenesení sv. Vojtěcha z Třemešna do Hnězdné« dne 20. října, tedy v době, od 13. do 20. října;

c) odpustky neplnomocné 300 dní, jež mohou se získati každého dne v době od 26. dubna do 20. října, všem věřícím, kteří stoličný chrám ve Hnězdně navštíví a se srdcem alespoň skroušeným na úmysly sv. Otce tam se pomodlí.

Apoštolská stolice zaslala Ondřeji, biskupu varmiňskému, list tohoto znění:

Venerabili Fratri Andree Episcopo Varmiensi Leo PP. XIII.

Venerabilis Frater, salutem et Apostolicam Benedictionem. Significari Nobis curavisti, Te, nono exeunte saeculo, ex quo Sanctus Episcopus Adalbertus Prussiae Patronus martyrium fecit, peculia in tua Dioecesi Varmensi indixisse solemnia, atque cupere, ut ea auspicata occasione coelestium munerum thesauros reserare dignaremur. Nos tuis votis, quae in spirituale fidelium bonum cedunt, libenter obsecundantes, omnibus et singulis utriusque sexus christifidelibus vere poenitentibus et confessis ac S. Communione refectis, qui hoc anno Dominica quarta post pascha,

quae in tua Dioecesi ad Sti Adalberti festum celebrandum assig-nata est, a primis vesperis usque ad occasum solis diei huiusmodi quamlibet eiusdem Dioecesis Ecclesiam devote visitaverint, ibique pro Christianorum Principum concordia, haeresum extirpatione, peccatorum conversione ac S. Matris Ecclesiae exaltatione pias ad Deum preces effuderint, plenariam omnium peccatorum suorum Indulgentiam et remissionem, quam etiam animabus christifidelium, quae Deo in charitate coniunctae ab hac luce migraverint per modum suffragii applicari possint, misericorditer in Domino impertimus. Quoniam vero, quemadmodum Nobis exposuisti, Venerabilis Frater, non omnes fideles praefata Dominica ad s. Synaxim accedere possunt, concedimus, ut hi unum alium diem durante tempore paschali, quod ratione memoratae solemnitatis ad quartam post Pascha Dominicam protraxisti, pro arbitrio se ligant supradictam indulgentiam consecuturi, servatis, quas superius innuimus, conditionibus, et servata, si fieri possit, etiam paschalis praecepti satisfactione, altero die intra praefixum temporis spatium ad sacram Synaxim accedendo. Praesentibus hoc anno tantum valituris. Datum Romae apud S. Petrum sub annulo Piscatoris die XVII. Aprilis MDCCCXCVII. Pontificatus Nostri Anno Vigesimo.

Pro Domino Card. Macchi, Nicolaus Marini, substitutus.

Spolu udělil náš sv. Otec na 10 let:

a) plnomocné odpustky všem věřícím, kteří o slavnosti sv. Vojtěcha, t. j. čtvrtou neděli po Velikonoci sv. svátosti přijmou, kterýkoli kostel navštíví a tam na úmysly sv. Otce se pomodlí;

b) plnomocné odpustky všem věřícím téhož biskupství, kteří by kterýkoli rok o neděli IV. po Velikonoci, kdy se tam koná výroční památka sv. Vojtěcha, navštívili ve Frauenburku katedrální svatyni bl. Panney Marie na nebe vzaté, v ní hodným přijetím sv. svátosti se posilnili a za svornost knížat křesťanských, vykořenění bludařstva, obrácení hříšníků a povýšení svaté matky církve nábožně Boha prosili. Odpustky ty mohou i duším v očistci per modum suffragii přivlastněny být. ¹⁾

Varmiňský biskup Ondřej v pastýřském listě ze dne 2. února r. 1897 vyzývaje k oslavě sv. Vojtěcha rozebírá zevrubně život

¹⁾ Vyňato z časopisu »Pastoralblatt für die Diöcese Ermland«, redakci dr. F. Hiplera ve Frauenburku, č. 5, ze dne 23. dubna 1897, str. 58.

světcův jako vzor a pravidlo pro náš život a to tím způsobem, že na tom závisí naše časné i věčné blaho. I pojednává:

I. o věrnosti u víře Ježíše Krista, v níž byl sv. mučeník náš od mladosti utvrzen, v čemž ho máme následovati;

II. o vyznávání této víry v životě, při čemž poukázal na dvě přední ctnosti světce našeho: sebezapíráni i trpělivé snášení utrpení, jakož i dokonalou věrnost v plnění povinnosti stavu svého;

III. o něžném držení se Krista, hlavy církve, a jeho viditelného náměstka, nástupce sv. Petra, římského papeže, jak to činil sv. patron náš biskup Vojtěch, utíkaje se v mimořádných poměrech do Říma hledat tam rady a pomoci.

V pastýřském listě druhém ze dne 23. dubna píše nejdříšt. p. biskup, jak následuje:

»V dnešní jubilejní den,« kdy před devíti sty lety sv. Vojtěch tyto naše kraje oslavil mučenictvím, obratmež především srdce i hlasy své k Bohu, děkujíce mu za neskonala milost, již nás do lůna sv. církve své povolati a času změnami v ní podivuhodně zachovati ráčil. Zároveň i upřímnou láskou milujme a patřičnou úctu vzdávejme onomu sv. mučeníku, jenž hoře láskou ke Kristu, vše opustil a krev svou proliil, aby nesmrtelné duše získal Spasiteli.

Jak bychom dnešní den slavný patřičně zvelebili, oznamil jsem vám již na den sv. Štěpána, mučeníka a počátkem postu čtyřicetidenního. Dle toho bude výroční památka mučenictví (23. dubna) slavena v našem chrámě stoličném s oktávem, vlastní pak slavnost sv. Vojtěcha (o IV. neděli po Velikonoci) v městě Královci, ve farní to svatyni téhož světce rovněž s oktávem, slavnými službami Božími a kázaním; v ostatních pak chrámech naší diecése nařizujeme pouze v tento den slavnou bohoslužbu s výstavem nejsvětější svátosti Oltářní po 13 hodin. Sv. Otec Lev XIII. zvláštním listem (breve) Nám poslaným ráčil dobrativě tento slavný den obmyslit plnomocnými odpustky. Na trvalou pamět tohoto letošního jubilea žádám, aby konány byly po celé diecézi sbírky na dostavění kostelů ke cti sv. Vojtěcha v městech Lycku a Sensburku zbudovaných, dále na zřízení svatyně v Pankrici (in Pan-gritii Colonia) v předměstí elbinském a konečně na zřízení katolických sirotčinců v Lycku, Christburku a Marienburku.

Nadějí se kojím, milovaní bratři, že na pamět letošního jubilea patrona naší diecése nejen sami dle možnosti své přispějete, ale i své osadníky k hojným příspěvkům na vznešený účel ten vybízeti neopomenete.«

b) Jubilejní slavnosti v Praze.

Pořádek služeb Božích v triduu 23., 24. a 25. dubna, konaném v Praze na oslavu 900leté památky mučenické smrti sv. Vojtěcha,

stanoven takto:

I.

Dne 22. dubna ve svatvečer slavnosti v metropolitním chrámu:

1. Odpoledne ve 3 hodiny slavné pontifikální nešpory (bez požehnání), po nich průvod do kaple »Vlašimské« k ostatkům sv. Vojtěcha, jež ve slavném průvodu se přenesou do kaple »Pernštýnské« na oltář k tomu upravený. (Nešpory v barvě bílé infra Oct. Paschae ut in Direct. cum commem. S. Adalberti, průvod v barvě červené.)

Pontifikant Jeho Eminence nejd. arcipastýř.

2. Večer od 7.—8. hodiny zvonění všemi zvony na všech chrámech pražských.

II.

Dne 23. dubna dopoledne:

1. Tiché mše svaté u ostatků sv. Vojtěcha od 6 hod.

2. V 6 hodin zpívaná matura.

3. O 8. hod. shromáždí se veškerý klerus pražský s metropol. kapitulou v arcib. residenci.

4. O $\frac{1}{2}$ 9. hod. odeběře se Jeho Eminence nejd. arcipastýř ve slavném průvodu veškerého duchovenstva do velechrámu svatého Vítka. (Vstup do chrámu staveništěm do levé lodi postranní k oltáři sv. Jana Nep. k uctění Nejsv. Svátosti, odtud ku hlavnímu oltáři.)

5. V 9 hodin české kázaní koná nejd. pan biskup královéhradecký, Eduard Jan N. Brynych.

6. V 10 hodin slouží Jeho Eminence slavnou pontif. mše sv. (Missa votiva de S. Adalberto v barvě červené, sbor svatovítský zpívá »Missa Papae Marcelli« od Palestriny), po mše sv. požehnání s Nejsv. Svátostí

7. V 11 hod. německé kázaní koná veled. pan rektor Jiří Freund, C. Ss. R.

(Po něm. kázaní vrátí se Jeho Eminence povozem do residence.)

Dne 23. dubna odpoledne:

8. Ve 4 hod. slavné pontif. nešpory, po nich požehnání s Nejsv. Svátostí (Vesperae infra oct. Paschae ut in Direct. cum commem. S. Adalberti, barva bílá). Pontifikant ndp. biskup budějovický dr. Martin Říha.

9. Průvod s Nejsv. Svátostí k oltáři sv. Jana, kdež se Nejsv. Svátost uloží, odkudž místo do kaple svatováclavské běže se průvod k ostatkům sv. Vojtěcha. Choralisté a lid zpívá cestou píseň svatováclavskou a svatovojtěšskou.

10. O $\frac{1}{2}$ 6. hodině u ostatků sv. Vojtěcha litanie ke všem svatým a líbání sv. ostatků.

11. Večer se zvoní »klekání« slavnostně velkými zvony.

III.

Dne 24. dubna:

(Den důstojných OO. benediktinů emauských, kteří obstarají tento den kázání, zpěv a přísluhu při pontifikální mši svaté a nešporách.)

Dopoledne:

1. O 6. hod. tiché mše sv. u ostatků sv. Vojtěcha.

2. V 6 hod. zpívaná matura.

3. V 7 hodin tichá mše svatá Jeho Eminence u ostatků sv. Vojtěcha.

4. V 9 hod. české kázání koná dp. P. Prokop Baudyš, kněz ř. sv. Benedikta z Emaus.

5. O 10. hod. slavnou pontif. mši sv. slouží Jeho Excellence nejd. p. biskup řezenský, dr. Ignác Senestrey (Missa votiva de St. Adalberto v barvě červené), po mši sv. požehnání s Nejsv. Svátostí.

6. O 11. hod. německé kázání, koná vldp. P. Odillo Wolff, převor kláštera emauského v Praze.

Odpoledne:

7. Ve 4 hod. slavné pontif. nešpory s požehnáním a průvodem ku sv. ostatkům jako den předešlý. (Vesp. infra Oct. Paschae ut in Direct. cum commem. St. Adalberti.) Pontifikant Jeho Excellence njdp. biskup litoměřický, dr. Emanuel Jan Nep. Schöbel.

8. O $\frac{1}{2}$ 6. hod. u ostatků sv. Vojtěcha litanie ke všem Svatým a líbání sv. ostatkův.

9. Večer se zvoní »klekání« slavnostně velkými zvony.

IV.

Dne 25. dubna. Dopoledne:

1. O 6. hodině mše sv. sloužená Jeho Eminenci u oltáře s ostatky sv. Vojtěcha, při níž

2. generální přijímání spolků katol. a lidu.

3. V 7 hod. zpívaná matura.

4. V 9 hod. české kázání koná nejdůstojnější pan biskup budějovický, dr. Martin Říha.

5. O 10. hod. slavnou pontif. mši sv. slouží kníže-arcibiskup olomoucký, dr. Theodor Kohn (Missa votiva de St. Adalberto v barvě červené; sbor svatovítorský zpívá: »Missa in honorem St. Adalberti« od Josefa Förstera); po mši požehnání s Nejsv. Svátostí.

6. O 11. hod. německé kázání koná vldp. P. superior Viktor Kolb z Tov. Jež.

Odpoledne:

7. O $\frac{1}{2}$ 2. hod. vyjde z Karlína slavné procesí, k němuž se cestou přidají katol. spolky, jednoty a lid a odeběrou se ku velechrámu svatovítskému.

8. O 3. hod. slavné pontif. nešpory (bez požehnání) koná nejdůstojnější pan biskup brněnský, dr. František Bauer (Vesperae in Albus ut in Directorio cum commem. St. Adalberti, barva bílá).

9. Po nešporách průvod s ostatky sv. Vojtěcha po hradčanském náměstí za vedení Jeho Eminence nejdůst. arcipastýře (barva paramentů červená). Průvod vyjde z chrámu dveřmi u kaple sv. Zikmunda staveništěm kolem bývalého hrobu sv. Vojtěcha, vrátí se pak do chrámu dveřmi u oltáře sv. Jana.

10. Po návratu uložení sv. ostatků v kapli »Vlašimské«.

11. Jeho Eminence odeběré se pak s duchovenstvem ku hlavnímu oltáři, kdež se vystaví Nejsv. Svátost a zpívá »Te Deum«, po němž požehnáním Nejsv. Svátostí slavnost se končí. (»Te Deum« od Jos. Förstera zpívá sbor svatovítorský.)

Výzdoba zevní.

Kdyby obyvatelstvo pražské bylo bývalo vyzváno k okrášlení domů, byla by většina jistě tak učinila.

Že se tak nestalo, omezila se všecka vnější výzdoba pouze na Hradčany a na farnost svatovojtěšskou v Jirchářích. Chrám

svatovítský, jelikož dosud není dostavěn, proměněn ze předu ve stavbě v zelený háj.

Nad vchodem do svatyně stkvěl se zlatý nápis latinský: »Adalberte, Praesul clare, Salve et Jesum exorare pro tuis clientibus« (»Vojtěchu, jasný biskupe, buď pozdraven a oroduj u Ježíše za své vyznavače!«) I kaple pernštýnská a vlašimská vkusně byly dekorovány. Náměstí hradčanské, prapory ozdobené, mělo slavnostní ráz.

Svatvečer.

Již ve svatvečer vojtěšský konaly se slavné nešpory ve chrámu svatovítském. Po nešporách ubíral se průvod do kaple vlašimské v obvyklém pořádku s Jeho Eminencí v čele, kdež vyzdviženy ostatky a vystaveny na připraveném slavnostním místě v kapli pernštýnské. Jeho Eminencí vykonal modlitby; průvod za zpěvu »Hospodine, pomiluj ny!« ubíral se k hlavnímu oltáři, kdež po božnost se skončila. Zbožný lid pak dluho ještě uctíval drahé pozůstatky.

Iluminace ve farnosti sv. Vojtěcha v Praze, na Malé straně a na králov. Hradčanech.

Dp. Melichar Janata, farář svatovojtěšský, vyzval provoláním i poučením v chrámu Páně své osadníky, aby svatvečer nadcházejícího 900letého jubilea mučenické smrti českého svatého věrovněstce Vojtěcha učtili osvětlením svých domů. Vyzvání toho uposlechli téměř veškerí katoličtí obyvatelé svatovojtěšské čtvrti té. Osvětlení počalo za hlaholu zvonů v 7 hodin večer. Mnoho domů o 3 až 4 poschodích, od Národního divadla až po Karlovo náměstí, od Vltavy až k Uršulinské ulici bylo úplně a bohatě osvětleno a transparenty opatřeno. Nejen zámožní obyvatelé, než i méně majetní, živnostníci a dělníci osvětlili svá okna, opatřivše je sochami a obrazy svatých a květinami. Přičiněním maj. domu Cyrillo-Methodějské knihtiskárny pana V. Kotrby byla ulice Pštrossova osvětlena obloukovou lampou elektrickou. Krásně vyjímalo se též prvé poschodí domu p. Václ. Lufra, ozdobené sochami všech sv. českých patronů a bohatými dekoracemi. Fara, také domy a mlýny Šítkovy, ulice Myslikova a nábřeží čarowně odrážely se v hladině Vltavy. Imposantní byl to dojem, zvýšený velebným hlaholem nesčetných zvonů stověžaté Prahy, jenž po-

trval celou hodinu. Davy lidu přicházely k sv. Vojtěchu pokochat se pohledem na osvětlení. Přemnozí litovali, že nebyla celá Praha osvětlena ke cti a slávě sv. Vojtěcha. Také v ostatních částech města bylo mnoho domů osvětleno; tak zejména na Ferdinandově třídě klášter Voršilek. Na Malé straně a na Hradčanech osvětleny a prapory vyzdobeny byly paláce šlechticů. Velice stkvostně byla osvětlena residence arcibiskupská.

I.

První den posvátného třídenní započal úctou kněží. Všecky diecése koruny svatováclavské byly zastoupeny; nescházeli ani zástupci Slezska. Od 6. hodiny ranní slouženy mše svaté, jimž zbožně obcovali věřící, kteří dychtivě čekali na průvod kněžstva s arcipastýři v čele. Celý episkopát český byl súčastněn.

Průvod zahájili bratři Vojtěchovi, dle řehole mnichové emauští se svým opatem, za nimiž šli kapucíni a františkáni a dominikáni, vždy s představenými svými; generální opat vsdp. Starý ze Strahova, vsdp. opat Clementso z Teplé, vždy s četnou deputací zdobili průvod. Následoval seminář s představenstvem, za nímž vedl křižovnický řád ndp. generál dr. Horák, maltány vsdp. převor Warter, jichž následovali hlavní faráři pražští a ostatní duchovenstvo ve valném průvodu. Všechny kapituly súčastnily se buď plně, bud četně, profesoři theor. fakulty, rector magnificus dr. Kryšťufek, dr. Sýkora, dr. Pachta. Malebný byl pohled na nejdůstojnější biskupy a preláty, když zaujali místa svá. Senior episkopátu českého Jeho Excellence nejdp. biskup Schöbel, vedle něhož seděl vzácný nám host dr. Ignác Senestrey, biskup řezenský, po jehož pravici seděli opatové praemonstratští. Na straně epistrolní zaujaly místa nejdůst. kapituly svatovítská a vyšehradská v plném počtu. Celkem 7 biskupů přítomno bylo slavnosti; kromě již jmenovaných súčastnili se slavnosti světicí biskup msgr. Kalous, svět. biskup münsterský hr. Galen. V přečetném zástupu preláů bylo spatřiti všechny hodnosti církevní až po kardinála; zajisté vzácné to podívání. Slavnostním bodem byla řeč nejdp. biskupa Brynucha. Řeč založil na slovech Páně: »Já jsem pastýř dobrý« a líčil boj, jež vedlo a vede pohanství proti křesťanství, moderní materialismus a svatá víra, která oblažuje národy a povznesla i národ náš, jenž byl mocným, dokud byl víre své věren. Důmyslně dotekl se útoků na gloriolu oslavencovu, vyzývaje posluchače

ku věrnosti v apoštolské víře, za niž Vojtěch vylil krev svou. Po slavnostní pontifikální mši sv. kázal ohnivý P. Freund, rektor C. SS. R., o víře. Na kruchtě zpívána Palestrinova »Missa Papae Marcelli«. Po mši sv. odejel J. Eminence do paláce. Odpoledne s podobnou okázalostí konány nešpory, jichž pontifikantem byl ndp. biskup Říha, po nichž opět byl průvod, při němž zpívána píseň sv. Václava a sv. Vojtěcha. O půl 6. hod. podány byly ostatky k uctění, které po celý den četně a bez přestání věřícími navštěvovány. Bylo věru radostno pozorovati úctu lidu českého k svému sv. krajanu a vlastenci.

II.

Den benediktinů.

Druhý den svatovojtěšského třídenní (tridua) měli na péči členové rádu benediktinského v Emausích.

Již ráno budili po Praze pozornost mnichové emauští, ubírajice se se svými chovanci a žáky k oslavě prvního Čecha, mnicha benediktinského. Od rána slouženy mše svaté u ostatků světcových, při nichž vždy četně obcovali věřící.

O 7. hodině sloužil Jeho Eminencí nejdůstojnější p. kardinál mši svatou.

V 9 hodin začalo kázání dp. Prokopa Baudyše O. S. B. z Emaus. Mnich líčil sv. Vojtěcha jako mnicha vzorného, který všem káže svým příkladem sebezapření. Jednotlivostí jeho života využitkoval pro přítomnou dobu jako poučení.

V presbytáři byli z ndpp. biskupů: litoměřický dr. Jan Schoebel, jemuž po pravici seděl brněnský biskup dr. František Bauer a Budějovický dr. Martin Říha a světicí biskup msgr. Ferd. Kalous, deputace vsd. litoměřické kapituly. Protějkem nejd. episkopátu byla vždy věrná metropolitní kapitula. Důstojní členové emaušského kláštera zaujali místa po obou stranách volného presbytáře. Pontifikální mši sv. sloužil ndp. biskup řezenský dr. Ignác Senestrey, při níž hlaholil v Praze vůbec známý zpěv mnichů emaušských.

Bylo nám při něm, jako čteme ve »Vyznání« sv. Augustina, když naslouchal, jsa v Miláně učitelem řečnickví, sladkým zpěvům v kostele milánském. Zpěv jejich nebyl jen precisní, to by bylo malou chváhou, ale zpěv jejich byl zbožný a to právě liší zpěv jich od

každého perfektního zpěvu jiného, byť vycházel z úst sebe dovednějších. Obrazy svatých jen zbožní malíři dovedně a skutečně se svatým výrazem namalovali. Podobně jest se zpěvem církevním. Z úst světských vychází a vyznívá světsky. Přesné zachovávání liturgických předpisů činí služby Boží dojemnými. Zde nejlépe křestan porozumí slovům Augustinovým; mše sv. jest nejvznešenější divadlo.

Mnohemu se zdají snad slova jeho nápadná; srozumitelná jsou, kdykoli vidíme posvátnou liturgii se svědomitou přesností konati. Mocný vliv vznešené liturgie naší ukázal se nezřídka v dějinách. Jsme přesvědčeni, že i mysl lehký neodolá dojmům a že měkne, byť byla tvrdou. Zpěvy chovanců emaušských těšily se viditelné pozornosti. Tak asi i sv. Vojtěch, dojat něžnou řeholí benediktinskou, poslechl hlasu rádce Nila a volil za otce sv. Benedikta, o němž Procházka, professor brněnský, kdysi tvrdil a dokazoval, že byl Slovanem.

Necháváme tvrzení a důvody jeho o své váze a podotýkáme, že nebylo žádných sporů v církvi mezi oběma liturgiemi, jak by některé oči rády viděly. Vždyt posvátný Řím hostil v sobě v době sv. Vojtěcha řehole východní i s jejich odchynou liturgií a po dnes otevírá chrámy své s úctou patrnou stoupencům různých obřadů. Kdo moudrý přihlížeti bude k šatu různému, kde srdece jest jedno? A kdo bude podkládati jiné snahy, kde jest jedna snaha: služba Boží! Jest všeobecně po Praze známo, že kostel na »Slovanech« se těší veliké oblibě a že nepřijdete ve dne do něho, abyste nenašli klečících lidí v něm. Zpěv církevní, jenž doprovází milostnou obět Páně, jest nadán zvláštním vlivem také jemným.

Po ukončení pontifikálních služeb Božích promluvil německy o sv. Vojtěchu vdp. převor kláštera emaušského P. Odillo Wolff. Sobota dala i venku zřejmý poutní ráz okolí chrámu sv. Vítá, poněvadž týž den konala se pouť ve starobylém kostele u sv. Jiří, který byl rovněž četně navštěvován. Mezi hosty byl nejvzácnější zajisté ndp. kardinál sám.

Odpoledne ve 4 hodiny při přeplněné svatyni svatovítské započaly nešpory. Pontifikantem byl Jeho Milost litoměřický biskup dr. Schöbel, jemuž assistovali nejdpp. biskupové brněnský a budějovický.

Po nešporách zpíval sbor benediktinů sequenci ke cti svatého Vojtěcha. Nával obecenstva byl tak veliký, že bylo třeba Krásl-Ježek, Sv. Vojtěch.

raziti cestu. Podobně četná návštěva trvala celé odpoledne až do závěrečné pobožnosti, jež končila uctěním sv. ostatků.

III.

Ranní slavnost na počest sv. Vojtěcha, totiž přijímání katolických spolků, potěšilo každého katolíka. Jeho Eminence přesně v 6 hodin sloužil mše svatou při plném kostele. Řada mužů, která ke stolu Páně přiklekala, byla tak četná, že musil ndp. biskup msgr. Kalous u sv. Jana v milém úkolu vypomáhati. Teprve po 8. hodině skončeno sv. přijímání. Tato oslava byla zajisté nejkrásnější a nejvíce potěšující. Mše sv. se stále střídaly u ostatků sv. Vojtěcha. O 9. hod. kázal ndp. biskup budějovický o sv. Vojtěchu při naplněném kostele. Vzpomenuv míst ve své diecézi, kde sv. Vojtěch meškal, končil prosbou, aby déšť milostí vyprosil lidu českému, jakož i hojnost a pokoj v zemi naší.

Pontifikantem byl ndp. kníže-arcibiskup olomoucký, dr. Kohn, jemuž s benediktinskou přesností akolythovali pp. alumnové pražští. Z ndp. episkopátu přítomni byli: dr. Schöbel, dr. Bauer, msgr. Kalous a všichni hodnostové vždy věrné kapituly. Závěrečné kázání měl dp. P. Viktor Kolb, superior S. J. Mluvil o zásluhách sv. Vojtěcha o zemi českou, o boji duševním, který sv. mučeníka pronásledoval po celou dobu, než se rozhodl opustiti milovanou vlast a národ. Nadšený řečník naplnil hlasem svým celou prostoru chrámovou bez újmy lahody řeči.

Odpoledne ve 3. hod. byly ve chrámě sv. Víta slavnostní nešpory, jež konal ndp. biskup brněnský dr. Bauer, při nichž alumni zpívali.

Manifestační průvod.

V půl druhé odpoledne sešly se katolické spolky v Karlíně. Průvod podobal se řece, která z počátku slabší — každou chvíli z obecenstva nové proudy přijímá. Průvod zahájila mariánská kongregace mužů s odznaky a praporem, jednota katolických tovaryšů z Prahy v plném počtu, pak následovali členové katolického lidového spolku a politického klubu katolického dělnictva, vzdělavací jednota katolických jinochů a mužů na Král. Vinohradech. Všeobecné pozornosti se těšila svatojosefská jednota v Praze-VII. s praporem, za níž krácela řada mladistvých družiček a dámský odbor též jednoty. Průvodu dále se súčastnily

mnohé spolky a četná bratrstva, cestou zpívajíce staročeské chorály a písň. Cestou ke Hradčanům se přidružovaly jiné spolky, většinou

prapory a odznaky. V Ovocné ulici připojily se městské ozbrojené sbory v plném účastenství s hudebami. V téže ulici se připojila čestná setnina městanské gardy na koních. Nával obecenstva vzlástal každým krokem ku Hradčanům, kdež konečně zaujala každá korporace své místo. Ve velechrámu mezi tímto shromažďováním spolků se končily slavné nešpory, po nichž se seřadil průvod, v němž byly neseny drahé ostatky patrona české země. Pohled na Hradčanské náměstí plnil každého Čecha chloubou, když patřil na vlnící se zástupy lidu ve všech prostorách náměstí se tisnicího. Znalci v odhadování počtu lidu z doby výstavní čítali počet účastníků slavnosti přes 100.000 hlav. Mládež vůbec súčastněna nebyla, tedy byly to skoro vesměs osoby dospělé.

Ruch na král. Hradčanech.

Hluboký, velebný dojem zanechala jubilejná velikolepá manifestace katolické Prahy na král. Hradčanech v srdečích a duších statisíc věrných Čechů a upřímných vlastencův. A nejen Čechové z království, ale i milí a drazí bratří Moravané, Slezáci, hosté z Lužice a přemnozí poutníci z ciziny zavítali do majestátní Prahy stovězaté, aby obcovali poslednímu, velikolepému aktu slavnosti našeho českého patriarchy sv. Vojtěcha. Již od raných hodin proudily davy Pražanů na král. Hradčany do velechrámu svatovítského, ba přibyla mnohá větší i menší procesí z pražského okolí. Po hodině polední lidu přibývalo, a záhy celé proudy obecenstva příslušníků všechných stavů plnily tré nádvoří královského hradu a Hradčanské náměstí. Rázem 2. hod. dostavil se policejní inspektor p. Tobiáš a rozestavil četu stráže podél dráhy slavnostnímu průvodu prkny vytčené. Jízdní policejní stráž zůstala ve středu náměstí. Náměstí samo od arcibiskupského paláce a domů nejdůstojnější kapituly s paláci i domy občanskými a ústavy bylo nádherně vyzdobeno. Všude vlály prapory barev papežských, národních a říšských; arcibiskupský palác byl s oken i balkonů dekorován šarlatem a zlatem. Velechrám svatovítský stkvěl se od hlavní věže až po lodi v ozdobě praporů a chvojových věnců. Z celé řady oken hradních zíralo panstvo na ten pestrý ruch a šum. Jakoby svatý patron český k radosti svých věrných byl se přimluvil, valně zachmuřené, mlhavé nebe jasnilo se, a tak zůstalo

bez deště. Kdo díval se s Hradčan na krásnou Prahu, uhlídal, že plní se mosty řadami slavnostních průvodů. Kapely tří ozbrojených sborů měšťanských vřily pěknými pochody, a krátce po druhé hodině přijela měšťanská eskadrona jízdy s praporem a velitelem p. Rašinem rytířem z Ryzmburku na Hradčanské náměstí. Sbor měšťanských granátníků s praporem, s velitelem p. Hrodějem, s historickými sekerníky a kapelou dostavil se a tvořil pohyblivý špalír.

Tou dobou přijel na hrad pražský dvorní rada a policejní ředitel Jiří Dörfel a policejní rada pan Křikava. Pan dvorní rada obešel ihned prostranství a dal bezpečnostní rozkazy všem strážim, neboť nával vůčihledě rostl. Měšťanský sbor pěchoty s praporem a hudbou, se setníkem p. Balatkou postavil se v levém boku, ostrostřelecký sbor s praporem, hudbou a velitelem p. Nocarem zaujal místo na pravo. Neunavným pořadatelem slavných sborů měšťanských byl granátnický setník pan Petzold, který rozdělil jednotlivé funkce sborů na náměstí i v průvodu. Sbor pořadatelů slavnostních, čítající 200 členův obřadně označených, měl skutečně velikou práci.

Za sbory měšťanskými přišli spolkové a kongregace damske i mužské a zaujali pořadem špalíry od velechrámu svatovítského až nad sad na náměstí. Mnoho ekypáží šlechtických i občanských dojízdělo na hrad, a veškeré duchovenstvo pražské a okolní v úborech ubíralo se do chrámu. Rázem 3. hodiny vyjel Jeho Eminence ndp. kardinál kníže-arcibiskup František de Paula ze Schönbornu z paláce ve slavnostním povoze do velechrámu.

Slavnostní průvod s ostatky

seřaděn následovně:

V čele kříž, za nímž se ubírali milosrdní bratří, kapucíni, františkáni, augustiáni, dominikáni, zástupci řádu piaristův, minortův, celý klášter benediktinův emauských, kongregace redemptoristův s P. ministrem Rollem, praemonstráti strahovští a tepelskí s vsdpp. opaty Starým a Clementsem, řád křížovníků se svým ndp. generálem dr. Horákem, řád maltánský s vldp. podpřevorem, za nimiž šli ctihonní pp. alumni kníž. arcib. semináře s představenými. Mezi alumnovy a duchovenstvem pražským, které velmi četně bylo zastoupeno, šla chrámová hudba. Pak následovaly bohoslovecké fakulty, česká a německá. Za fakultami ubíraly se všechny

kapituly: staroboleslavská, vyšehradská a vždy věrná kapitula metropolitní. Za kapitulami šel nejdůstojnější episkopát český a moravský: ndpp. J. Exc. dr. Schöbel, biskup litoměřický, dr. Fr. Sal. Bauer, biskup brněnský, dr. Martin Říha, biskup budějovický, msgr. Ferdinand Kalous, biskup světicí a probošt staroboleslavský; průvodu súčastnil se také hrabě Galen, světicí biskup monastýrský.

Pak nesena část ostatků sv. Vojtěcha ve stříbrném poprsí, zvaném herma, uložená, kterouž nesl řeholní bratr Vojtěchův, dp. Odillo Wolff, převor z Emaus.

Dále nesen drahý poklad českého národa, vetché kosti svatého biskupa a apoštola, kteréž uloženy byly ve velmi těžké olověné schránce, v niž r. 1880 jsou nalezeny. Schránka pokryta rouchem červeným, protkávaným. Ostatky nesli jahnové. Za ostatky kráčel J. Em. ndp. kardinál kníže-arcibiskup pražský Schönborn v plném zlatohlavovém ornátě s četnou assistencí.

Průvod uzavírala deputace městské rady pražské. V průvodu bylo lze pozorovati z vynikajících osob Jeho Excellenci hraběte Fr. Thuna s rádem zlatého rouna, knížete Karla Schwarzenberka, knížete Morice Lobkovice, hraběte Ervína Nostice, hrabata Karla a Vojtěcha Schönborny a přečetné jiné vzácné notability.

Úchvatný byl dojem, když na přeplněné náměstí vneseny ostatky sv. mučeníka; dojem bylo lze čísti ve tváři obecenstva. Mezi průvodem zpívány chvalozpěvy na počest sv. biskupa. Po každém verši zazpívali alumni Alleluja, kteréž hudba opakovala, načež společně zapěna celá píseň svatovojtěšská »Hospodine, pomiluj ny«. Zpívány hymny: »Pozdravena buď, koruno knížat« (hymnus z nešpor), »Již milý den zasvitá«, ze chval sv. Vojtěcha »V jakých radostech se kochají«, hymnus jitřní a žalm 1. »Blahošlavený muž«, a 150. »Chvalte Pána ve svatých jeho«.

Průvod obešel Hradčanské náměstí, což trvalo hodinu, a vracel se zpět do svatyně v témže pořádku, jak jsme nahoře vyspali. Chrám sám byl reservován pro nedostatek místa pro hlavní průvod a deputace jednotlivých korporací.

Průvodu toho súčastnily se:

Pod znamením kříže a s korouhvemi šel třetí řád sv. Josefa z Bubenče a třetí řád sv. Dominika. Velice pěkně a důstojně začal stoupoucí byla jednota svatojosefská z Holešovic s praporem. V čele velikého tohoto spolku kráčel damsý odbor, a to řady družiček

v bílých a krémových úborech s palmami. Přední družička nesla košík s květinami, poslední polštář s věncem palmovým. Pak následoval spolek pražských domovníků, Marianský ústav z Prahy v Ječné ulici, spolek »Samaritán« z Prahy s praporem, vzdělavací jednota katolických jinochů a mužů na Král. Vinohradech; jednota katolických tovaryšů v Prahy s praporem; Marianská kongregace z Prahy; katolicko-politická jednota pro království české; procesí z chrámu Pán sv. Cyrila a Methoda z Karlína; křesťanská akademie; podpor. spolek bratrstva na Smíchově; jednota mariánská z Košíř; katolický lidový spolek pro Prahu a okolí; katolická beseda pražská; sbor vzájemně se podporujících střelců hradčanských. Spolky a sbory měly po většině prapory. Malebný byl průvod jednoty pro dostavění velechrámu sv. Vítá na hradě pražském. Přes 100 dělníků a hutníků v malebných krojích historických krácelo před hodnostáři stavebního oddělení c. k. místodržitelství. Dále spolek sv. Václava ze Smíchova a jednota sv. Václava z Prahy.

Poslední tito spolkové započali průvod slavnostní před veleďstojným duchovenstvem a řeholemi pražskými. Po té kráceli pp. zástupcové královského hlavního města Prahy.

Když průvod za hlaholu zvonů a zpěvů staročeských dospěl na prvé nádvoří a ndp. kardinál za schránkou s ostatky sv. Vojtěcha vešel v nádvoří, volala vojenská stráž do zbraně a hradní stráž vzdala zbraní čest. V té chvíli zavzněly na náměstí kapely měšťanských sborů generálním pochodem, a sborové vzdali zbraní i prapory čest vcházejícímu průvodu slavnostnímu. Tak obešel průvod náměstí. Jako ohromné moře lidu kupily se davy účastníků po celé prostoře, a policie měla velikou práci, aby řady do průvodu se neprolomily, neboť tlačenice byla nesmírná. Té chvíle bylo dle úředního odhadnutí na náměstí přes 100.000 lidí. Policie a sborové měšťanství udržovali řady diváků v mezích, tak že po celou dobu slavnosti neudála se nejmenší nehoda, což bylo skutečně divem. Potom vrátil se průvod do velechrámu.

Uložení sv. ostatků.

Duchovenstvo vešlo do chrámu dveřmi u sv. Jana a postupovalo kolem kaplí. Fakulta a nejdůstojnější kapituly zastavily se u kaple vlašimské, do níž vstoupili toliko ndpp. biskupové s Jeho Eminencí. Alumni zpívali případné antifony: »Pod oltářem Božím

sídlo jste obdrželi, svatí Boží, orodujte za nás u Pána Ježíše Krista«, a častěji prozpěvovali poslední slova našeho patrona: »Jsem rodem Slovan, jménem Vojtěch, slibem mnich, druhdy biskup a nyní z povinnosti váš apoštol.« Po modlitbě uloženy sv. ostatky pod oltář v kapli vlašimské. Jeho Eminence odebral se pak s celou assistencí k hlavnímu oltáři, kdež zapěno »Te Deum«, a požehnáním církevním slavnost skončena.

Defilování sborů a spolků.

Mezitím upravovali pp. pořadatelé náměstí k defilování kolem arcibiskupského paláce, což dalo velikou práci. Jakmile objevil se slavnostní vůz J. Em. ndp. kardinála v prvním dvoře, propukl lid v jásot a bouřlivé volání »Sláva« a »Vivat«, což opakovalo se i po náměstí, až kočár vjel do paláce. Tolikéž bylo, když jel povoz s ndpp. biskupy dr. Říhou a dr. Bauerem i světicím biskupem ndp. Ferd. Kalousem ze Staré Boleslaví. Hodnostářové tito s Jeho Eminencí ndp. kardinálem objevili se záhy na hlavním balkonu paláce, vysokorodí pp. členové rodiny hrabat ze Schönbornů byli v oknech, kdežto notabilita a korporace vešly pod balkon. Na pokyn setníka p. Petzolda započalo defilé. Eskadrona měšťanské gardy, ostrostřelci, pěchota a granátnický sbor, jehož kapela hrála pak všem ostatním spolkům a jednotám. J. Em. velice vlídně děkoval s balkonu všem praporům a důstojníkům, a když nastupovaly spolky občanské a statečná hutní chasa svato-vítská, mávali členové klobouky a čapkami k balkonu, při čemž byla bouřlivě »Sláva Jeho Eminenci!« provolávána. Nadšení bylo veliké, lid provolával s sebou, tak že v tom okamžiku srdce každého citelného člověka radostí se zachvávalo. Defilování bylo za půl hodiny skončeno a spolky táhly pak přes Malou stranu a Karlův most do Prahy. Na náměstí Hradčanském bylo cílo až do večera, neboť davy cizinců i Pražanů procházely ještě za soumraku velechrámem a památným sídlem slavných králů českých.

Moravská deputace.

Všeobecnou pozornost budila deputace lidu moravského, již přivedl do Prahy statečný říšský poslanec dr. Antonín Cyril Stojan. Stkvostně vyjímali se bratři Slováci kunovští v pestrých krojích slováckých.¹⁾

Předními členy deputace moravské byli: dr. Hruban, vůdce katolické strany moravské, J. Harna, městský radní z Kroměříže, Kadlčák, nadučitel z Frýdlantu, redaktor P. Tomáš Šilinger z Brna, redaktor Jiřiček z Olomouce, Alois Hrudička, děkan z Telče, z Rajhradu P. Maurus Kinter, O. S. B., redaktor ze St. Brna P. Jan Dvořáček a jiní.

Vůdci Slováků kunovských byli Fornušek Jiří, Habasta, Hráček a Kalný.

Moravská deputace byla přijata v audienci od Jeho Eminence nejdůst. p. kardinála i od ostatních přítomných pp. biskupů. Laskavou pozornost věnoval jí rovněž J. Excellence p. hrabě Fr. Thun.

Slavnosti jubilejní v některých chrámech na Starém a Novém městě pražském.

Jubileum sv. Vojtěcha konáno také ve ve hl. chrámě Páně u Matky Boží před Týnem, kde je oltář svatovojtěšský s obrazem od Karla Skretty; dne 23. dubna byla slavná mše votivní a po celý oktáv ráno mše sv. a odpoledne litanie s požehnáním.²⁾

Podobně i ve vojenském kostele, založeném ke cti sv. Vojtěcha u Prašné brány, konány byly po celý oktáv služby Boží o 9. hodině.

V chrámě svatojakubském na Starém Městě nalézá se na oltáři sv. Václava též obraz sv. Vojtěcha. Proto o oktáv sv. Vojtěcha, v pátek 30. dubna, byla konána slavnost sv. Vojtěcha tímto pořádkem: Ráno v 6 a v 7 hodin tiché mše sv., při nichž též sv. přijímáním přisluhováno; v 8 hodin mše sv. se zpěvem lidu za průvodu varhan a sv. požehnáním, v 10 hodin velká mše sv. s assistencí a sv. požehnáním. — Odpoledne o 6. hodině slavné litanie a sv. požehnání, načež bylo kázání o sv. Vojtěchu.³⁾

¹⁾ Dle Katolických Listů ze dne 26. dubna 1897, č. 115.

²⁾ Katolické Listy ze dne 29. dubna 1897.

³⁾ Katolické Listy ze dne 22. dubna 1897.

Ve farním chrámu Páně sv. Vojtěcha v Žirchářích byly ve čtvrtek dne 22. dubna slavné nešpory; v pátek (23. dubna) měl slavnostní kázání vsdp. kanovník K. Kmoch, ředitel ústavu hlucho-němých, načež konal pontifikální mše sv. světíci biskup msgr. Ferd. Kalous.

Odpoledne kázal místní farář vldp. M. Janota a po té byly opět slavné nešpory. Po celý oktáv byla ráno zpívaná mše svatá a odpoledne kázání s požehnáním. V oktávě kázali: P. Kašpárek, Konečný, dr. Podlaha, Steinocher, prof. Vacek, Votka S. J. a Jan Zima. Osmidenní slavnost zakončena nešporami, které měl vsdp. kanovník dr. Fr. Krásl.

V klášterním kostele beuronských benediktinů v Emausích konalo se památné výročí svatovojtěšské úterý po neděli bílé, dne 27. dubna, slavnými službami Božími, při nichž zdobil hlavní oltář obraz sv. Vojtěcha, jenž byl odhalen při závěreční jubilejní slavnosti posvátného tridua. —

Ne menší oslavou památného jubilea svatovojtěšského byly sv. missie, které Jeho Eminencí pan kardinál kníže arcibiskup pražský zařídil v některých kostelích v Praze a v předměstích od 3. do 13. dubna 1897 a to u P. Marie Vítězné na Malé straně, v klášteře Voršilek, u sv. Ludmily na Král. Vinohradech a u svatého Cyrila a Methoda v Karlíně. Missie ty konali ctih. Otcové kongregace Nejsvětějšího Vykupitele.

Dále konány missie u sv. Ignáce a u sv. Jilji. Návštěva byla velmi četná. J. Eminencí podával sám komunikantům u sv. Jilji (v klášteře dominikánském) a v Karlíně a sám ukončil missie u Panny Marie Vítězné na Malé straně.

Na venkově konány sv. missie v Počaplích na Labi, ve Svojsíni a Verměřicích.

Aby alespoň jedna česká škola střední v Praze měla účast na slavnostním triduu, konány byly ve školním chrámě Páně na Skalce pro studující c. k. vyšší realky pražské ve dnech od 22. do 25. dubna *velikonoční rekollekce*, jež řídil P. Klapouch S. J.

Závěrkem svatovojtěšských slavností v Praze byla o bílé neděli večer (25. dubna) konána velikonoční hra, představující Vzkříšení Páně, které svým obvyklým precisním způsobem provedli mnichové emauští se svou školou. Hra, která měla přesný náboženský ráz a která vlastně ve zpěv oděla slova Písma, ko-

nala se v klášterním chrámu Páně před oltářem. Plynové osvětlení dodávalo krásného rázu večernímu přítomí kostela. Slavnostní hře velikonoční byl přítomen J. Eminence pan kardinál Schönborn a čtyři nejd. pp. biskupové: brněnský, budějovický, světící biskup Kalous a hr. Galen, světící biskup z Monastýru.

Před vlastní hrou předcházely »hvály Hincmarovy«, jak se nazývaly prastaré ovace při slavnostech. Tak i tenkráte obsahovaly hvály Hincmarovy blahopřání J. Svatosti Lvu XIII., Jeho Veličenstvu, Jeho Eminenci, nejdůstojnějším biskupům, duchovenstvu a přítomnému obecenstvu. Načež následoval proslov s hymnou na počest sv. Vojtěcha.

Hra velikonoční začala zpěvem žen, hledajících Pána v hrobě. Nejkrásnější částí byl výjev, znázorňující zjevení se Páně učeníkům jdoucím do Emaus a zjevení se apoštolum. Hra — ač slušnolitén zbožný výkon pouhou hrou nazvati — končila velebným hymnem na vzkříšeného Pána. Závěrkou slavnosti byl opět hymnus na sv. Vojtěcha, modlitba k sv. patronu našemu a arcipastýřské požehnání. Zpěvem »Hospodine, pomyluj ny« actus festivus velebně byl ukončen.¹⁾

c) Jubilejní slavnosti svatovojtěšské po Čechách.

V Břevnově u Prahy. Památka sv. Vojtěcha, mučenka Páně, patrona české země a zakladatele opatství břevnovského bývala jindy tam oslavena více pro klášter (in choro) než pro věřící lid. Teprv r. 1864 dne 23. dubna byla tam přičiněním faráře P. Ondřeje Veselky ponejprv poněkud slavněji a veřejněji konána, aby také lid se jí súčastnil. O $\frac{1}{2}$ 10 hodině po zpívaném choru měl zmíněný farář před valným počtem shromážděných věřících slavnostní kázaní, po němž vik. sekretář a farář stodulecký Vojtěch Kratochvíle sloužil s četnou assistencí velkou mši sv. Odpoledne pak vedl František Farář, duch. správce jinonický, s assistencí průvod ke studánce Vojtěše, kdež litanie k sv. Vojtěchu se pomodlil a do chrámu Páně se navrátil, požehnání s velebnou svatostí udělil. Tot začátek průvodu do Vojtěšky v klášteře břevnovském! O památné slavnosti jubilejní kromě kázaní, mši sv. a nešpor konáno v neděli dne 25. dubna rovněž procesí ke studánce sv. Vojtěcha v zahradě klášterní, kde duchovenstvo s lidem modlilo se litanie. Po návratu do farního kostela bylo obvyklé požehnání.

¹⁾ Katolické Listy ze dne 27. dubna 1897.

Téhož dne súčastnil se konvent břevnovský nešpor a hlavního procesí u sv. Vítá na Hradčanech.

Také v Broumově, filiálním to klášteře břevnovském, bylo patřičně oslaveno jubileum světce našeho.

V Davli. Na oslavu 50letého panovnického jubilea císaře Františka Josefa usnesla se obec davelská postaviti v obci Davli jubilejní kapli, ve které bude občas sloužena mše sv. pro školní mládež místní čtyřtřídní školy. Základní kámen ke kapli položen byl ve výroční den 900leté smrti sv. Vojtěcha. Obřad církevní za velikého účastenství obyvatelstva vykonal dp. Jan Mačí, kaplan u sv. Kiliána, jenž proslovil též přiměřenou řeč. Staročeským chorálem »Hospodine, pomiluj ny« byla slavnost ukončena. Kaple byla vysvěcena roku 1898.

V Domažlicích a v Milavči. Každoročně ubírá se z královského města Domažlic na den sv. Vojtěcha processí do Milavče, kdež památka sv. Vojtěcha v úctě se chová. Dle pověsti meškal při této dědině sv. Vojtěch, když po druhé z Říma do vlasti se vracel a odtud krajině té i celé vlasti žehnal. Na pobyt světcův připomíná studánka Vojtěška, z níž mocný pramen léčivé vody se prýšti, a kostel, ku poctě sv. Vojtěcha zasvěcený, který jest farním kostelem pod protektorátem města Domažlic. K oslavě jubilejní památky sv. Vojtěcha konalo se processí obzvláště okázale a stkvěle. Po velké mši sv., kterou sloužil vdp. děkan Dobrý za assistance obou pp. kaplanů, a již obcoval purkmistr Hana, členové městské rady a výboru, jakož i množství věřících, ubíral se mohutný průvod, jež vedl řečený děkan za četné assistance, do Milavče. Průvodu toho se súčastnila městská rada, dítky školní a značný zástup věřícího lidu, jenž čítal na půl druhého tisíce hlav. Za zpěvu náboženských písní, doprovázených hudbou, a za velmi příznivého počasí průvod brzy se octnul před Milavčem, kdež důst. farář milavčský, Fr. Lang, průvod očekával. V Milavči vystoupil na kazatelnu farář Lang a v překně řeči vylíčiv život sv. Vojtěcha, dodal, že boj mezi pohanstvem a křesťanstvem, jehož obětí se stal sv. Vojtěch, dosavade trvá; poukázav pak na rozličné formy novopohanství, prohlásil s přesvědčením jisté vítězství křesťanství. Po službách Božích ihned průvod u vzorném pořádku nastoupil cestu zpáteční. Ovšem, že každý účastník té pobožnosti také navštívil studánku sv. Vojtěcha, aby buď sám vodou její se občerstvil, anebo v nádobě léčivé té vody donesl domů.

V děkanském pak kostele ukončena pobožnost udělením požehnání s Nejsvětější Svatostí. V neděli na to konala se v Milavči pouť sv. Vojtěcha, ku kteréž opět veliké množství věřících z okolních osad se sešlo.

V diecézi budějovické konány sv. missie na *Modré Hůrce*.

Na Libici. Jestliže půl vzdělané Evropy oslavovalo 900leté jubileum mučenické smrti sv. Vojtěcha, biskupa a patrona české země, jest samozřejmo, že i rodiště oslavencovo, Libice, snážilo se uctiti požehnanou památku svého sv. rodáka. Z té příčiny od 19. až do 25. dubna konána tam sv. missie; přes 900 kajicníků přijalo v těch málo dnech sv. svatosti, což při malém počtu duší, asi 1500, při velikém počtu jinověrců, daleko přes 1000, v době jarní polní práce, bylo zajisté číslo potěšitelné. Ano, rodáci svatého Vojtěcha přihlásili se k víře jeho i své, oni po celou dobu sv. missie podávali důkazy, že váží si svého náboženství.

Středem a vrcholem celé slavnosti byl pátek dne 23. dubna, vlastní den narození sv. Vojtěcha pro nebe. Na všech domech katolických vlály prapory českých barev. Odpoledne pak nastala pravá slavnost, svěcení totiž missionárního kříže. Kříž přijel posvětit sám nejvyšší pastýř diecéze královéhradecké, npd. biskup Eduard Jan Nep.; z Hradce samého ku zvýšení slavnosti zavítalo mnoho duchovních. Ke 4. hodině npd. velepastýř přijel od Poděbrad, provázen vdp. proboštem poděbradským L. Mazačem, c. k. okr. hejtmanem Rebensteigrem a ředitelem panství poděbradského Salichem. Jeho Milost ve farním domě se oděla v roucha bohoslužebná, načež hnul se průvod v obvyklém pořádku při podobných slavnostech. Průvod 28 duchovních uzavíral npd. biskup se svými assistenty, dpp. vikaristy Kleplem a Hubertem, provázen jsa dp. ceremonářem Josefem Novotným. Za npd. biskupem kráčeli p. okr. hejtman a ředitel panství; v zadu pak šli ostatní účastníci zpívajíce »Tisíckrát pozdravujeme Tebe«. Když se došlo na místo, kde missionární kříž měl být postaven, a kříž skutečně vztyčen a od npd. biskupa posvěcen, tu veškeré četné shromáždění obnovilo křestní slyby. Po svěcení vystoupil npd. biskup na kazatelnu a radostí zaplálo oko jeho, když viděl před sebou tolik posluchačů, kteří všichni pozorně naslouchali, když světitel líčil význam missionárního kříže.

Po kázání udělil npd. biskup požehnání Nejsv. Svatostí Oltářní. Všichni tlačili se k němu, by mu políbili ruku, a on téměř nesen byl na rukou svých oveček. Byla to slavnost krásná,

která utkví účastníkům v paměti až do smrti, vždyť mnozí pravili: »Takového něco jsme dosud neviděli a sotva kdy uvidíme.« V sobotu pokračováno ve sv. missii, a v neděli missie ukončena. Velmi dojemné bylo odpolední kázání vdp. missionáře, když se loučil s osadou, při čemž bylo slyšeti hlasitý pláč. Potom dpp. missionáři odjeli ku Praze, a tak slavnost skončena.¹⁾

Kromě na Libici konány sv. missie v biskupství královéhradeckém v Chocni a v Choiči.

V Obříství a okolí. Blíže Neratovic, podle české severní dráhy, stojí památná kaple sv. Vojtěcha a to na místě, kde dle pověsti sv. biskup náš převozníky neratovskými byl ztýrána. Kaple ta v celém okolí ve veliké úctě se chová. A proto konána tam obvyklá pouť svatovojtěšská r. 1897 s nevšední okázaností. V sobotu večer bylo v Obříství, Dušníkách, Semelkovicích i v Libiši stkvělé osvětlení. At chudý, at bohatý, at katolík, at evangelík, — jichž zvláště v Libiši mnoho — všichni osvětlili svá okna. Při tom hrály hudby, doprovázeny střelbou z hmoždířů. I v Neratovicích stříleno bylo po tři dny.

V neděli ráno po 8. hodině spěchala processí za neobyčejného účastenství ku kapli sv. Vojtěcha, a sice z Obříství, Chlumína, Kojetic, ano i ze vzdálených Všetat a Záboře vesměs vedena duchovními správci. Slavnostní kázání proslovil dp. Ant. Postřihač, kaplan u sv. Mikuláše v Praze, pojednav vhodně o náboženství a vlasteneckví. Pak byla slavná mše sv. za assistance všech přítomných duchovních. Krásnou figurální hudbu i zpěv s pravou virtuositou obstarali s nevšední ochotou ct. páni učitelové i dámy z okolí. Kéž by tisíce návštěvníků jubilejní pouti podržely v srdcích svých světlo pravé víry, jež v tomto kraji sv. Vojtěch hlásal.²⁾

V Počaplich na Labi. Devítisetletá památka mučenické smrti svatého Vojtěcha, patrona farního kostela, byla oslavena předcházející sv. missií. Pro náhlé onemocnění p. missionáře musilo se však od konání sv. missie na ten čas upustiti, byla však později. Ale pouť svatovojtěšská dopadla stkvěle; byly tam troje služby Boží. Lidstva sešlo se tolik, že slavnostní kázání, jež měl P. Ettel, provinciál řádu kapucínského na Hradčanech, musilo venku před kostelem být konáno. Slavnostní kazatel vyličil svatého Vojtěcha jakožto Bohu-, lidu- a vlastimilého. Kázání to vý-

¹⁾ Katolické Listy ze dne 30. dubna 1897.

²⁾ Katolické Listy č. 117, str. 3—4.

borně promyšlené a přednesené činilo hluboký dojem na posluchače a zajisté, že utkvělo na dlouhá léta v dobré paměti. Na to měl v kostele slavnou mši sv. vdp. dr. Kordáč, rektor bisk. semináře litoměřického, a po ní dávány ostatky sv. Vojtěcha k libání. Při službách Božích stříleno hojně z hmoždířů. Farář počaplský podělil na památku děti i mnohé odrostlé krásnými obrázky.¹⁾

Ve Voticích. U Votic »na Větrově« stojí starobylá kaple sv. Vojtěcha, již tam dal r. 1680 postaviti Ferdinand hrabě z Vrbty. Podání lidu vypravuje, že na tom místě světec náš odpočíval. Rok co rok na den sv. Vojtěcha koná se u kaple této pěkná slavnost církevní. Z města i z okolí vystupují toho dne na Větrov zástupové poutníků, kteří seřaděni za kostelními korouhvemi opěvují život sv. patrona písňemi dle staré legendy složenými. Zpěvy ty po lese se rozléhající dojmímají mocně srdce účastníka i pozorovatele.

R. 1896 dne 19. května byla zmíněná kaple svatovojtěšská v noci boháprázdnými tuláky zpustošena a zneuctěna: oltářní obraz roztrhán, rám rozbit, svícný přelámány, rozličné ozdoby roztrhány, zkrátka, vše zničeno.

Jelikož se blížil jubilejní rok svatovojtěšský, pomýšleno na důstojnou obnovu oblíbené této kapličky. Sbírkou ve farní osadě votické, ouběnické a bystřické sehnáno na 100 zl., za něž kaple vymalována, obnoven oltář a opravena dlažba; okna opatřena byla plechem pobitými okenicemi a rovněž i nové dvěře pořízeny s bezpečným zámkem.

Nový obraz oltářní, představující sv. Vojtěcha, dala akadem. malířem Šeivlem z Prahy vymalovati baronka Amalie z Nádherných a Borutina, majitelka panství janovického. Mimo to dala též dobročinná paní starý dosavadní rám obnoviti a čistě pozlatiti. Jistá slečna z Prahy věnovala vkusné antependium a jiný dobrodinec daroval pro oltář 6 pěkných svícnů. O druhém svátku velikonočním r. 1897 vykonána byla *benedikce* opravené kapličky, aby v jubilejní den sv. Vojtěcha byla již přístupna poutníkům. Den ten byl pro celé okolí pravou slavností, na níž účast bralo místní zastupitelstvo votické, mnoho spolkův a veliký zástup věřícího lidu.

Na den sv. Vojtěcha, dne 23. dubna, konala se v kapli na

¹⁾ Katolické Listy ze dne 1. května 1897.

Větrově pouť, ku kteréžto slavnosti drahně processí s duchovními z blízka i z dálí tam zavítalo.

Diecézní sjezd katolíků v Hradci Králové. Diecéze královéhradecká oslavila 900leté jubileum svatovojtěšské v měsíci srpnu diecézním sjezdem katolíků v Hradci Králové, nebot v jubilejním pastýřském listě pravil nejdůst. p. biskup Eduard Brynych v tato slova: »Sjezdem katolíků naší diecéze chceme oslaviti jubilejní rok svatovojtěšský tím, že se přihlásíme veřejně k víře otců svých, k víře svatováclavské, svatovojtěšské, a že budeme hleděti v ní se posilniti a jí v životě veřejném i soukromém se spravovati.« Diecézní sjezd katolíků v Hradci Králové pořádán byl u přiležitosti posvěcení domu »Adalbertina« ve dnech 22., 23. a 24. srpna za velmi hojně účasti katolíků nejenom diecéze královéhradecké, nýbrž i ostatních diecézí českomoravských.

Působením nejdůst. pana biskupa Edvarda Jana postaven byl v Hradci Králové velikolepý diecézní spolkový dům, střediště katolických spolků a srdce katolického života diecéze hradecké. Dům ten nazván jest ku poctě sv. Vojtěcha »Adalbertinum«. Je v něm kaple, veliký sál, místnosti pro spolkové záležitosti, biskupská tiskárna, pohostinské pokoje a vše jiné, čeho vyžaduje jeho účel. Jeho posvěcením v neděli dne 22. srpna odpoledne zahájen byl sjezd katolický. Imposantní průvod ubíral se z katedrály do »Adalbertina«; na tisíc příchozích jenom z řad řemeslnictva a dělnictva pod šestnácti prapory, na sta duchovních, tisíce účastníků ze všech ostatních stavů.

Svěcení vykonal nejdůst. pan biskup, při němž promluvil nadšenou řeč na základě hesla: »Obnovte se«. Křesťanství obnovilo znenáhla starý pohanský svět, křesťanství obnoví i nynější náš svět, novomodním pohanstvím prosáklý.

Večer byla v Klicperově divadle první schůze, při níž promluvil Karel Ervík hrabě Nostic »O politice«.

Druhého dne v pondělí 23. srpna sloužil nejdůst. pan biskup v katedrálním chrámu Páně pontifikální mši sv., při které zapěly cyrillské jednoty chorálem. Po té ve druhé schůzi proslobil řeč ředitel Fr. Lepař »O životě rodinném«, redaktor Fr. Štábl »O tisku«, profesor dr. G. Domabyl »O českých dějinách«.

Opoledne ve třetí schůzi měl řeč hospodářský správce Krubner a rolník Ječný »O rolnické otázce«, dělník V. Myslivec z Prahy »O otázce dělnické«.

Třetího dne v úterý dne 24. srpna ve čtvrté schůzi pronesl

řeč nejdůst. pan biskup Edvard Bryných « »O otázce školské« a dr. Horský »O otázce socialní«, čímž byl katolický sjezd ukončen.

Účastníci katolického sjezdu v Hradci Králové, poučeni byvše o důležitosti a nutnosti křestanství praktického, t. j. má-li lidstvu vůbec a našemu národu zvláště být dobře, musí jej všude a ve všem pronikati nauka Kristova, a potěšení a posilnění k nové vytrvalé a užitečné práci na tomto základě volali si při rozchodu: Na přesrok na sjezdě všech českých katolíků v Praze »Na shledanou!«

Mimo diecésní sjezd katolíků, jenž s posvěcením Adalbertina konán na oslavu jubilea svatovojtěšského, slaven v diecézi královéhradecké také svátek sv. Vojtěcha dne 23. dubna. J. M. nejdůstojnější p. biskup nařídil totiž v pastýřském listě svém toto: »Ve všech kostelích naší diecéše, sv. Vojtěchu zasvěcených, budiž na den sv. Vojtěcha konána zpívaná mše sv. a u večer pobožnost před Nejsvětější Svátostí na ten úmysl, aby Pán Bůh naši vlast pohrom, jakými jí nové pohanství hrozí, uchrániti ráčil. V ostatních pak kostelích budiž totéž s přiměřenou řečí konáno v neděli po sv. Vojtěchu.«

Případným zakončením slavností svatovojtěšských v Čechách byla pouť »Svatováclavské Jednoty« z Prahy do Libice, rodiště sv. Vojtěcha, ustanovená na neděli dne 5. září. Pouť ta dopadla přese všecku nepohodu předcházejících dnů velice stkvěle. Mezi účastníky dlužno uvést Marianskou kongregaci u sv. Ignáce, která tak, jako jednota Svatováclavská přijela s praporem, Křesťansko-socialní spolek žen a dívek, Spolek křesťanských matek od sv. Kajetána a m. j. Mezi poutníky byla nejedna vynikající osobnost, z nichž zvláště jmenovati dlužno J. O. hraběte Vojtěcha ze Schönbornu, který k pouti té dal první podnět. Z kněží súčastníci se vsdp. kanovník dr. Frant. Krásl, jenž vedl průvod, prof. Havránek, P. Em. Žák, P. Železný, P. Vrátňá, P. Jul. Košnář. Na nádraží libickém seřadili se poutníci a za zpěvu chorálu svatovojtěšského ubírali se k libickému kostelu. Průvod vyšlo vstříc libické procesi, vedené farářem libickým vdp. Tom. Blažkem, libickým kaplanem Ant. Zikešem a admin. v Sánech P. Kladivou. Když oba zástupy splynuly v jedno, byl pohled na průvod takřka úchvatný. Hlahol chorálu staročeského nesl se široko daleko a co více, pořádek byl přímo vzorný, ač zástupy rostly téměř krok za krokem. Po tiché mše sv. vystoupil na kazatelnu dp. J. Košnář z Prahy, aby proslovil první slavnostní kázaní, v jehož úvodu

přál dědině svatovojtěšské pokoj, mír a požehnání jménem poutníků pražských, jakož i to, aby památka svatého rodáka libického, velikého mučeníka a patrona národa českého nevyhynula na věky. Další řeč vinula se kolem víry naší, již jako dědictví po svatém Vojtěchu dlužno si vážiti, a to nejen jednotlivci, ale i národu celému. Po kázaní sloužil pontifikální mše svatou vdp. kanovník dr. František Krásl za asistence desíti duchovních. Při té zpěvaci libičtí zapěli velice dojemně sbory a příslušné vložky. Odpoledne před 2. hod. byla vycházka na hradisko libické, kde příslušné výklady podal vedle vdp. kanovníka též i vlp. kaplan libický P. Zikeš, jež ukončil provoláním slávy požehnané památky sv. Vojtěcha. Po modlitbě sv. růžence kázel ještě prof. Havránek, jehož řeč byla plna nadšení a mocně uchvátila věřící, jimiž chrám byl přeplněn. Pout skončena sv. požehnáním, hymnem sv. Ambrože a závěrečnou řečí kanovníka dr. Fr. Krásla, při níž nezůstalo snad ni jedno oko suché. Libičtí osadníci doprovodili po té průvod opět k nádraží, kde dojemně loučili se s Pražany se staročeskou upřímností a láskou.¹⁾

d) Jubilejní slavnosti svatovojtěšské na Moravě.

I sesterská Morava brala účast na jubilejných slavnostech svatovojtěšských nejen v Praze, nýbrž i doma. V biskupských, farních i klášterních chrámech po celé Moravě konány slavné služby Boží a mimo to ještě na posvátném *Velehradě*, ve *Studnicích* u Telče a ve *Slavičíně* konány slavnosti zvláštění. Slavnost ve Studnicích je tím zajímavá, že oslava svatého Vojtěcha byla tam sloučena s oslavou apoštolů slovanských, svatého Cyrilla a Methoda.

Na Velehradě.

Dne 19. dubna m. r. v pondělí velikonoční oslavovali členové »Kraticko-čtenářského spolku« českoslovanského arcipastýře a velikého apoštola sv. Vojtěcha v místnostech spolkových. Obrazy sv. Otce Lva XIII. a pod ním nejd. arcipastýře Theodora v záhonku vonného kvítí sloužily za výzdobu. P. T. pan děkan z Boršic s dpp. faráři z Buchlovic, Jalubí a Kunovic a prof. Alf. Sauer z Uh. Hradisť zavítali na slavnost.

Po kantátě: »My jsme národ katolíků, sv. Václave, navzdor

¹⁾ Katolické Listy ze dne 7. září 1897, č. 248, str. 4.
Krásl-Ježek, Sv. Vojtěch.

křiku odpadliků,« promluvil dp. Antonín Rejzek, T. J., ke shromáždění o významu slavnosti, řka: »Běda národu nevděčnému k těm, již mu činili dobře. Na posvátný Velehrad vede nás přímo 900letá památka slavného biskupa českomoravského, kde sv. apoštolé naši slovanští Cyril a Method nám Slovanům kolébku sv. katolické církve postavili a rozžehli světlo sv. víry, jímž napotom svítil sv. Vojtěch národům slovanským nejen v Čechách a na Moravě, nýbrž i ve Slezsku, v Uhrách, v Polsce a v pohanských zemích pruských. Mezi 30 velmoži, kteří s Bořivojem na Velehrad z rukou sv. Methoděje přijali křest sv., byl bez snadu jeden z předků vysokého rodu Slavníkova. Ideálem bylo sv. Vojtěchu státi se missionářem a apoštolem a v hojně míře dostalo se mu obého i s apoštolskou mzdou.«

Po úchvatné řeči této přednesla jednota cyrillská velebný chorál »Zdráv buď, svatý Vojtěchu, vlasti našich milý strážce«, načež byla na programu báseň čestného člena »Katol. čten. spolku« Beneše Kuldy »Český náš národe, národe světců«. Následovalo vrchnopastýřské požehnání ndp. arcibiskupa olomouckého, jehož zaslání provázeno bylo slovy: »Jeho kníž. Milost byla mile dojata ujištěním mužů katolíků o lásce k církvi sv. jakož i k velepastýři a uděluje všem vrchnopastýřské požehnání, prose Bohorodičku, by na přímluvu sv. věrozvěstů našich apoštolů a sv. Vojtěcha přijala je a jich rodinu pod plášt milostný.«

Starobylou písni svatovojtěšskou zakončena slavnost velehradská.

Dne 10., 11. a 12. srpna 1897 uspořádali ctih. páni českomoravští bohoslovci pouť, schůzi a akademii posluchačů vysokých škol na Velehradě. Při akademii měl ctihodný pán H. Beránek přednášku »O sv. Vojtěchu«.

Ve Studnicích u Telče.

Loňský svátek sv. Cyrilla a Methoda (dne 5. čer vence) neupadne zajisté věřícím kraje telečského tak hned v moře zapomenutí, neboť toho dne slavena společně s památkou sv. věrozvěstů slovanských i devítistá ročnice mučenice smrti sv. Vojtěcha, patrona starobylého kostelíka studnického u Telče, jediné to svatyně v celé diecézi brněnské, světci tomu zasvěcené. Dle starého podání stojí filiální kostelík studnický na místě, kde sv. Vojtěch kdysi byl odpočíval. Svatyně tato byla loni důkladně i vkusně opravena.

Věřící ze všech téměř farností děkanství telečského, doprovázeni svými duchovními správci, sešli se v městě Telči, odkud bral se velikolepý průvod za hlaholu zvonů a radostných zpěvů do Studnic ku sv. Vojtěchu, kde už čekala processí z Třeště, Růžené, Pavlova a Urbanova. K velikým zástupům lidu promluvil vzletně dr. Rob. Neuschl; v delší řeči ukázal, co prospělo a prospěje národu našemu k pokoji, vylíčiv všecko neštěstí, jež stihlo naše předky zpronevěrou Husovou a později jedem německého protestantismu a poukázav spolu k neštěstí, v jaké upadá i nyní národ náš, neváží-li si pokladu sv. víry. Na konec připomenul, jak z kalicha utrpení, z něhož pil sv. biskup Vojtěch, píti jest i nynějším nejdůstojnějším biskupům po vlastech československých. Po slavné mši sv., již sloužil vdp. děkan z Telče P. Alois Hrudička za přísluhy mnohých kněží, uděleno venku požehnání velebnou Svátostí a zapěna starobylá píseň »Hospodine, pomiluj ny!«, načež hlavní průvod vrátil se do Telče.

Milou památkou poutníkům byl obrázek sv. Vojtěcha, pořízený dle starobylé sochy světcovy v kostelíku studnickém, jenž tam byl prodáván členy jednoty svatojosefské.

Telčanům pak zbyla nad to v pamět svatovojtěšského jubilea konference sv. Vincence Paulanského ku podporování chudých. Tak bylo a bude trvale a prakticky uctěno jméno sv. Vojtěcha, štědrého dobrodince chudiny.

Ve Slavičině.

V arcidiecézi olomoucké v děkanátu pozlovickém jest jeden z nejstarších chrámů ve Slavičině, zasvěcený sv. Vojtěchu. Fara při něm připomíná se ve starých památkách již r. 1256. Jubileum svatovojtěšské bylo tam slaveno v svatvečer před sv. Vojtěchem litanií a požehnáním; o slavnosti samé, konané dne 25. dubna, bylo přiměřené kázání, jež měl vikář O. P. z Uh. Brodu, po něm byla slavná mše svatá s assistencí a odpoledne zpívaná litanie s »Te Deum« a sv. požehnáním. Mimo to konána tam na sklonku roku 1897 obnova sv. missie kněžími kongregace Nejsvětějšího Vykupitele z Červenky, jež potkala se za všeobecné účasti s výsledkem stkvělým. Kommunikantů bylo na 4000 osob.

e) Jubilejní slavnosti v Uhrách.

Požehnaná činnost apoštolská sv. Vojtěcha nevztahovala se toliko k Čechám a Moravě, nýbrž i k Maďarům, Polanům a Prusům, a proto i tito národnové oslavovali způsobem důstojným 900leté jubileum jeho smrti mučenické.

V arcidiecézi ostřihomské, která je posvěcena šlápjemi sv. patrona našeho, hleděli zvelebiti loňské jubileum slavnými službami Božími, zejména v Ostřihomě, kde sv. Vojtěch křtil nebo biřmoval syna knížete Geyzy, potomního prvního krále uherského sv. Štěpána. Neméně pěkné byly slavnosti v Rábu, v Hatvanu, Muszle, Bajně, Verebely, Sárfö a jinde.

Podobně dál se oslava jeho i na Slovensku po městech a venkově. Slovenské »Narodnie Noviny« přinesly dne 23. dubna o sv. Vojtěchu pěknou stat, v níž vzpomínajíce hlavně jeho pobytu na Slovensku r. 984 a křtu sv. Štěpána končí slovy: »Po devat sto rokach, v deň jeho mučenicej smrti rozpomíname sa na pražského biskupa v minulosti slovenského národa, kde celu jednu dobu objasňují deje s menom sv. Vojtecha spojené.«

f) Jubilejní slavnosti svatovojtěšské ve Hnězdně a ve krajích polských i ruských.

Ve Hnězdně, dne 26. dubna 1897.

Milý příteli!

Odjížděje o svátcích velikonočních z matičky Prahy za vědeckými studiemi v museích do metropole nad Sprévou, dal jsem Vám při loučení našem čestné slovo, že nemoha se súčastnití slavností svatovojtěšských ve vlasti, vybavím se koncem dubna z prací svých, podniknu malý výlet do Hnězdna, a co a jak jsem tam shledal, s Vámi sdělím. Pohřbu byl bych málem na slib svůj zapomněl, kdybych byl náhodou v pátek večer dne 23. dubna nezašel do kavárny Bauerovy »pod lipami« a tam novinami českými nebyl býval upozorněn, že právě týž den svatovojtěšské slavnosti v Praze již započaly.

Proto druhého dne ráno spěchám s malým vakem na nádraží a nejbližší vlak unášel mne přes Frankfurt nad Odrou k Poznani. Bohužel jel jsem vlakem osobním a tudíž teprve odpoledne stanuli jsme v Poznani, kde jsem vystoupil a ostat, neboť

vlak hnězdenský nedávno před tím odejel a příští měl odejeti teprve s večerem. Učinil jsem tak jednak, abych si prohlédl bývalé hlavní město staré Velkopolsky, jednak že jsem se obával, abych snad ve Hnězdně pro nával cizinců neměl nesnáze s noclehem.

Město Poznaň neučinilo na mne valného dojmu a také nemíním Vás týrat zevrubným výpočtem jeho památností, podotýkaje pouze, co snad Vás bude zajímati, že je tam kostel svatého Vojtěcha, a že jedno předměstí na břehu Varty po našem světci jméno má. Snad by mne byla zajímala bibliotéka Raczyńskich, ale na prohlédnutí této vzácné knihovny bylo již pozdě.

Stará, počernalá radnice stojí uprostřed nevelikého náměstí, jako opuštěná truchlící žena; poslouchám — lid mluví polsky, rozhlížím se kolem, vidím Poláky, ale přece to nejsou Poláci, jak je znám z Krakova nebo z Varšavy; lid ten připomíná spíše od pohledu Lotyše kurlandské. A pak je na něm znáti tuhý boj o existenci životní i národní. »Vyhubití (ausrotten!) lid polský«, jež stalo se heslem státu pruského v naší době, nebyla pronesena řečníkem v ohnivé diskusi parlamentární, nýbrž vyšla klidně a rozvážně z úst německého filosofa.

Ubytovav se v předním mi doporučeném hostinci, nalezl jsem tam společnost čistě německou; pouze ze sousední nálevny u výčepu zlehlo k nám do vnitř, když se otevřely dvěře, to ono slovo polské.

V neděli ráno (dne 25. dubna) jdu na nádraží za zástupy lidu, jež se tam se všech stran hrnuly; měl totiž býti dő Hnězdná vypraven zvláštní vlak poutnický za příčinou první slavnosti jubilejní. Boje se návalu obecenstva ve vozích, rozhodl jsem se pro vlak osobní, který jel před poutnickým. — »Proszę o jeden drugiej do Gniezna,« pravím u pokladny nádražní, chtě se pochlubiti svou trohou polštiny. Ale pan pokladník prohlíží si mne, vrtí hlavou, zahledí se do mne, jakoby mne chtěl svýma černýma očima probodnout a zvolá po chvíli: »Versteh' Sie nicht!«

A já bloud myslil, že jsem v Polsku a svou znalostí polštiny že učiním dobrý dojem.

Cesta drahou z Poznaně do Hnězdná trvá obyčejně hodinu, my však jeli poněkud déle, ano na každé stanici drahé lidí přistupovalo.

I vytáhnu svého kapesního průvodce Woerla, abych konal předchozí, orientační studie. A tak na rychlo dovdádám se, že

Hnězdnō, královské město pruského vládního obvodu bydhošt-ského, ležící v úrodné krajině mezi pahrbky a třemi jezery na křižovatce železnic, čítá i s vojenskou posádkou na 20 tisíc obyvatelstva, z nichž je nadpoloviční většina polská a katolická, že má 9 katolických chrámů a jeden evangelický, arcibiskupskou konsistoř se světicím biskupem (arcibiskup sídlí od r. 1821 v Poznani), bohoslovecký seminář, gymnasium, vyšší dívčí školu, rozličné zemské úřady, krajský soud, ústavy humanitní a kasárny, že dle pověsti město to bylo založeno Lechem as r. 550, bylo sídlem knížete Popela, Ziemovita a nástupců až do Mečislava, jenž r. 965 ve Hnězdně byl pokřtěn a na místě chrámu pohanského křestanský kostel tam vystavěl, v němž byla pohřbena kněžna Doubravka a sv. Vojtěch. R. 1000 přijal a uvítal zde velmi okázale Boleslav Chrabrý německého císaře Otu III., jenž putuje sem ke hrobu sv. Vojtěcha, u příležitosti té založil zde arcibiskupství, prvním pak arcibiskupem učiněn Radim či Gaudentius, bratr Vojtěchův. R. 1038 utrpělo Hnězdro velice vpádem českým, rovněž domácími (1236) a křižáckými válkami (1331); také bylo nějaký čas v rukou Švédů (1655—1656). Ve středověku bylo Hnězdro sídelním a až do r. 1320 korunovačním městem polských králů. Od r. 1793 a 1814 (po druhé) patří Prusku. Hnězdenské arcibiskupství obsahovalo vedle pruských i biskupství vratislavské, kaminské a labušské, od XII. století i poznańské. Arcibiskup byl legátem papežské stolice a od r. 1416 primasem polským s právem korunovati polské krále. Od r. 1572, nastalo-li v Polsku bezvládí, zastupoval primas hnězdenský jako »interrex« ve vládních věcech krále samého.

Zatím co jsem ve své příručce cestovní tyto řádky zvolna pročítal a duchem zalétal do časů vodou dávno uplynulých, minuli jsme stanice Kobelnici, Biskupice, Pudewice, Weissenburg, a již zřítm před sebou cíl pouti své — staroslověné město Hnězdro.

Můj protějšek ve voze, polský farář, nebo, jak se mi představil, proboszcz, poznávaje ve mně cizince, ochotně mi oknem ukazuje, že tam v tom kostele o dvou věžích s měděnou střechou je hrob sv. Vojtěcha se vzácnými památkami, že vše tam nádherné a samé zlato, až prý mi z toho přejde zrak. Když jsem mu za jeho ochotu poděkoval a zároveň se představil, že jsem Čech a Pražan, pousmál se, a po chvíli, když jsme právě slézali s vozem, doložil polsky na rozchodnou: »Ó, vy tam v Praze nic nemáte, my

však máme svatého patrona našeho celého. S Bohem! Na shledanou!«

A s tím se Vám, jsa již dnes všecek tělesně i duševně znaven, poroučí

oddany

Dr. J. Š.

II.

Ve Hnězdně dne 27. dubna 1897.

Dnešní dopis počínám s jakousi obavou, vyhovím-li jím přání a účelu Vašemu čili nic; leč těše se známou průpovědí: *Etsi desint vires, tamen est laudanda voluntas, vpadám hned in medias res.*

Hnězdro, toto jindy tiché město provinciální, dnes by věru nikdo nepoznal; na tisíce poutníků přichází sem denně, dráha je dopravuje ve zvláštních vlačích po 1000—1500 osobách. Mimo to přicházejí sem z blízka i z dálka četná processí pěšky. Tam, kde jindy mezi pouliční dlažbou roste z jara klidně tráva, proudí dnes od rána do večera nepřehledné davy lidu, že nutno často cestu pracně si raziti, chceme-li rychleji ku předu.

Poutníci nepřicházejí sem pouze z Německa, Polska, Ruska a Rakouska, nýbrž až z Ameriky přišlo sem několik karavan. Když včera na nádraží jistý poutník z Ruska ptal se, kudy se dostane k dómu, bylo mu odpověděno: »Jak vyjdete ven před nádraží, dejte se jen za ostatními; proud lidu vás tam již dovede.« Cestující, kteří jedou přes Hnězdro do Toruně a Gdanska nebo do Poznaně, Vratislavi či Berlíná, diví se těm zástupům lidu s krouhvemi, prapory, kříži, soškami a rozličnými odznaky, tlačící se na nádraží a před ními. Město samo, jež přečetnými novostavbami činí dojem moderního města, je pěkně okrášleno; již u nádraží zříš slavnostní brána. Vysoké, bílé stožáry ovinuty jsou jedlovou zelení. I četné domy a obchody jsou dekorovány věnci. Čím blíže přicházíš ke katedrále, tím více domů vidíš ozdobených, zejména v ulici tumské, jež vede k dómu, pak farské a františkánské. Před náměstím u stoličního chrámu stojí veliká brána slavnostní s nápisem: »Św. Wojciechu, módl se za nami!« Na věncoví, jež táhne se po ulicích, visí obrazy sv. Vojtěcha, na dolehách jeho sošky; ve výkladních skříních knihkupců, u fotografů a papírníků zříš fotografie dómu a všech jeho památek svato-

vojtěšských. Největší reliquií domu hnězdenského je částečka z hlavy sv. Vojtěcha ve stkvostném zlatém pouzdře (v podobě rakvičky), zářícím vzácnými safíry, již jindy dne 23. dubna a pak ve výroční den přenesení ostatků z Třemešna do Hnězdna podává starší kanovník lidu k libání. Reliquiář ten nesen byl při slavném processí odpoledne dne 25. dubna u přítomnosti arcibiskupa dra. Stablewského a světicího biskupa Andrzejewicze, kanovníků hnězdenských a poznaňských kolem katedrály za velbeného zpěvu starobylé písni »Bogarodzica«. Když došel slavnostní průvod k missionářskému kříži z r. 1892, proslovil nejdůstojnější arcipastýř nadšenou a dojemnou řeč úvodní k jubilejným slavnostem svatovojtěšským a ke svatým missiím, které byly s nimi spojeny. Celkem budou zde konány troje missie, a to první, jež už započaly, v katedrálním chrámu od 25. dubna do 2. května, druhé v téže svatyni od 3. do 9. května v jazyku polském; třetí pak v kostele františkánském od 1. do 4. května v řeči německé.

Po celou slavnost konány budou v katedrále o 10. hodině pontifikální služby Boží s kázaním, odpůldne pak pobožnost růžencová a na večer slavné nešpory s kázaním. Dne 10. května — jak dočetl jsem se v »Kuryeru Poznańskim« — budou slavnosti svatovojtěšské ukončeny podobně jako byly zahájeny: pontifikální nešporami, poslední promluvou arcibiskupa Stablewského a slavným průvodem s reliquiářem kolem dómu.

Ve starobylém kosteliku sv. Jiří bude vždy odpoledne o 4. hodině udělována svátost biřmování.

Katedrála hnězdenská, již mohl jsem si teprve dnes rádně prohlédnouti, zbudována byla Mečislavem I. v letech 966—977; z původní stavby téměř nic se nezachovalo, neboť po několika velikých požárech v XIV., XVII. a XVIII. věku byla opět a opět přestavována, takže se jeví stavbou zcela moderní, nikoli starožitnou. I vnitřek svatyně je celý moderní, nový, veliký, o třech lodích, prostorný a až příliš světlý, beze slohu a zvláštního rázu. Kolem v lodích pobočních je 14 kapliček s oltáři a pomníky znamenitých osobností, jako arcibiskupa Jakuba III. († 1480), arcibiskupa Zbigněva Olešnického († 1493), kanovníka Jana Grotha († 1532) a j. v., uprostřed pak chrámu září ve zlatě velikolepý náhrobek sv. Vojtěcha, zbudovaný v podobě známé konfesse sv. Petra v Římě, a za ním pak rovněž zlatý veliký oltář hlavní. Zdá se nám, že toho zlata bylo tam naneseno až příliš, zejména na oltáři

a na stěnách; pohřbu není to zlato třpytivé, nýbrž matné, spíše zlatá barva než stkvěle zářící kov. I ta ballustráda, čtyři vysoké točité sloupy, v rozích nesoucí baldachýn, vše je pozlacenno, zlatem až přesyceno. Pod ozdobným baldachýnem pozvedá se kamenný oltář, na něm v rozích 4 stříbrné postavy, představující kněze, rytíře, měšťana a vesničana, ani klečeče drží na ramenou stříbrnou raketu, v níž jsou uloženy některé ostatky sv. Vojtěcha.

Na rakvi, opírajíc se poněkud o pravou ruku, v níž drží berlu s křížem na konci, pozvedá se, jakoby chtěla povstat, postava světcova v plném odění biskupském s mitrou na hlavě, levici pak má opřenu o knihu, postavenou na levém koleně.

Pod rakví stojí 6 orlů s korunami na hlavách; každý z nich opírá spáry své o stříbrnou kouli. Až do r. 1896 spočívala raket sv. Vojtěcha bezprostředně na oltáři, podpírána jsouc zmíněnými 6 orly; r. 1896 slovutný řezbář VI. Marcinowski zhotoval výše vypomenuté čtyři postavy lidské, z nichž zejména postava kněze a rytíře jsou prací mistrnou. Vzhledem k celému náhrobku jsou však postavy ty poněkud malé; velikost přirozená byla by zde věru na místě. Poněvadž postavy ty klečí, zdají se nám zdola menší než vlastně jsou. Přes to vše může velikolepý sarkofag sv. Vojtěcha stoličnímu chrámu hnězdenskému záviděti celý svět.

První náhrobek sv. Vojtěcha nákladem svým pořídil r. 1486 arcibiskup hnězdenský, Jakub de Sienno; dnešní konfesse je původkyní kapitula hnězdenská, která ji zbudovala z rozličných na ten účel věnovaných darů. Stříbrnou raket, jejíž boky ozdobeny jsou 10 mistrně vytepánými polovypuklinami, znázorňujícími výjevy ze života světcova, daroval r. 1662 Vojtěch Pilchowicz, biskup hipponský, suffragán varmiňský a kanovník hnězdenský; práci tu provedl za 30 tisíc zlatých Petr Rennen, zlatník v Gdansku.

Obrazy na bocích rakve představují:

1. Volbu sv. Vojtěcha za biskupa;
2. vjezd jeho do Prahy;
3. Vojtěch sytí denně 12 žebráků a slouží jim;
4. káže pohanským Prusům;
5. ničí modloslužbu;
6. koná obět mše sv., při níž Prusové ho usmrcují;
7. po rozčtvrcení těla pověšena hlava na žerd'
8. kníže Boleslav vykupuje tělo světcovo;
9. poslové blíží se k Třemešnu se svatým tělem; Boleslav Chrabrý uctivě je od nich přijímá;

10. Ota III. odjíždí s drahocennou reliquií (rámě sv. Vojtěcha) z Hnězdna, podaroval Boleslava kopím sv. Mořice a korunou královskou.

Mimo to jsou tam ještě tři nápisy bez obrazův: »Pro zásluhy sv. Vojtěcha, vyslyš nás Kriste!« Stručné vylijení smrti světcovy i vykoupení jeho sv. ostatků a dedikace Vojtěcha Pilchowicze, biskupa hipponského, suffragána, kanovníka varmiňského a hnězdenského.

Před náhrobkem visí 3 stříbrné lampy, jež o nedělích a svátcích zpravidla se rozžehují.

Jinou památností vzácnou je *rámě* (část) sv. Vojtěcha a pak *achatový kalich*, obé z kostela třemešenského, jež také jsou zde vystaveny na oltáři k veřejnému uctění.

Ve chrámu hnězdenském je i hrob české kněžice Doubravky, choti Mečislavovy; tělo její odpočívalo v hrobce pod velikým oltářem až do r. 1842, kdy Ed. hrabě Raczyński s povolením kapituly hrob ten otevřel a nalezené kosti do nové, kamenné rakve uložil.

Odcházejí hlavními dveřmi ze svatyně hnězdenské, povšiml jsem si ještě důkladně i této vzácné památky starožitné. Poláci ji nazývají »bramą śpiową« (branou bronzovou, zlatou); dvěře ty jsou lité a ciselované, na nichž spatřuje se 18 výjevů ze života sv. Vojtěcha. Polovypukliny ovinutý jsou různými ornamenty; uprostřed každého křídla je lví hlava, svírající v tlamě kruh. Umělecké dílo to daroval svatyni Boleslav Křivoústý. Napoleon I. dal jedno křídlo brány té z příčiny neznámé podštít, takže jest skutečně o něco kratší.

V sakristii jsou umělé práce zlatnické z XV.—XVIII. století a stkovstné paramenty.

Ve věži chrámové i veliký zvon je pojmenován po našem sv. patronu —

Prohlédnuvše si katedrálu i její památnosti, vratme se opět mezi lid na náměstí. Mezi poutníky předčí většinou Poláci; sedláči procházejí se ve dlouhých kabátech, těžkých botech s velikými černými plstěnými klobouky na hlavách; podle nich vykračují si selky v pestrobarevném svátečním úboru s krajkovými čepci na hlavách, na těle pak s kabátci z tuhého, šustícího hedbáví. Jiné mají ovinutý hlavy pestrými hedbávnými šátky, na těle různobarevné sametové šněrovačky, batistové košile s nadmutými rukávy. Mladé dívky nosí se téměř tak jako ženy, mají však jen

pramalé čepečky a mnohé z nich spuštěné vzadu dlouhé pletence vlasů, což jim pěkně sluší.

Veliká processí táhnou do města za hlaholu zvonů všech katolických chrámů hnězdenských, za zpěvu »Bogorodzica« a hudby při osvětlení oken ať ráno, ať odpoledne nebo s večerem. Nejedno processí čítá na 4000 hlav s četnými korouhvemi a prapory barvy modré, zelené, červené, žluté, bílé a zelenobílé, z nichž zejména veliké bílé prapory panen růžencových a zelenobílé spolků mládeneckých bijí do očí. Prapory spolkové mají rozličné odznaky, jakož i příslušníci spolků těch. Různobarevné praporce a široké stuhy na vše strany vlající dodávají průvodům zajímavé malebnosti.

Všecka processí rozestaví se vždy na konec pobožnosti před palácem biskupským, jenž stojí naproti katedrále, arcibiskup dr. Flor. Stablewski objeví se pak zpravidla na balkoně, promluví krátce zvučným hlasem svým k lidu a uděluje přítomným vrchnopastýřské požehnání.¹⁾

Na protější straně náměstí stoliční svatyně stojí kazatelna, odkud missionáři z kongregace Nejsvětějšího Vykupitele každou hodinu k lidu činí promluvy polské i německé. Mluví všickni tak silným hlasem, že tisícům lidí, již obkličují kazatelnu, neujde ani jediné slovo.

V pozadí velikého náměstí jsou krámy a boudy, v nichž prodávají se rozličné devotionalie, obrázky, růžence, medailionky a jiné dáinky na památku.

Nepěkný dojem činí zde množství mrzáků a jiných žebráků, kteří sem ze všech končin se sešli a po celé dny pronikavým skřekem a sípavým hlasem dožadují se almužny. Cizinci zdá se, jakoby dlel někde na dalekém východě.

Že i množství dlouhoprsáků, tak zvaných kapsářů, se sem dostavilo (někteří až z Berlína), podotýkám jen mimochodem; kněžstvo veřejně v kostele varuje před nimi příchozí poutníky.

Rozumí se samo sebou, že město Hnězdro vyjma vzácné památky chrámové jako jsou: veliký náhrobek či konfesse sva-

¹⁾ Když při jedné takové promluvě dalo se náhle do deště, arcibiskup pohleděv k nebi zvolal: »Pada oto i niebo zachmurzono. Tak i v naszych losach jak krople deszczu padaja lzy nasze, niebo pokryte chmurami a oko stěsknione za słońcem nie może sie łatwo dopatrzeć promyka.« Načež po chvíli v posvátném zanícení doložil: »Padejte jen, rosné kapky s nebe, a zavlažte srdce naše, aby v nich neuvedla nikdy láska k Bohu a milé otčině.«

tého Vojtěcha, kovové hlavní dvěře ve slohu byzantském s 18 vy-
pouklými obrazy ze života světcova, zlatý missál atd. skýtá ještě
leccos, čeho dlužno si povšimnouti.

Ve stoliční škole (Domschule) je výstava rouch chrámových.
Na jeloneckém jezeře několik set kroků od dómu je Gawellův
établissement, kde předvádějí se obecenstvu veliké obrazy ze ži-
vota sv. Vojtěcha. Že tam není nedostatek rozličných panorám
a jiných věcí na podívanou, leží na báledni. Zejména kolem závodu
Gawelova je nadobyčej živo; zde zříš karavanu Laponců, kteří
zpravidla provádějí své produkce v zahradě zoologické, tam je
Fuhrmannovo světové panoráma, pak vzduchoplavba, houpačky,
parní kolotoč a j. v. I koncerty, ohňostroje a podobné bývají
tam. V hostincích a v obchodech je plno cizinců.

Veliký nával poutníků očekává se ve dnech 2. a 3. a pak
8. a 9. května, kdy přibudou největší vlaky.

Pěkné počasí jarní, jež nastalo počátkem slavností jubilejných,
činí modrými jezírky obklopené a v samých zahradách ležící
město Hnězdro velmi půvabným.

Tím končím, an za hodinu odjíždím již zpět do Berlína ku
pracím svým. Pohlížejte na toto prosté a stručné vyličení slavností
hnězdenských jako na ličení laika, jenž psal za prvních
dojmů beze všech dalších praetensií. A s tím, nemaje na ten čas
co jiného psát, Vašnosti ku paměti se připomíná

v dokonalé úctě oddaný

Dr. J. Š.

Druhé jubilejní slavnosti svatovojtěšské ve Hnězdně konaly
se ještě v oktávě před svátkem přenesení sv. Vojtěcha z Tře-
mešna do Hnězdně ve dnech od 13.—20. října 1897. —

Vedle téhoto okázaných slavností ve Hnězdně slavili po celé
arcidiecézi hnězdensko-poznańské jubileum sv. Vojtěcha v neděli
dne 2. května velikou mši sv., kázaním, písničemi svatovojtěšskými
a chvalozpěvem »Te Deum«.

V Krakově.

Po Hnězdně předčil v polských krajích oslavou sv. Vojtěcha
Krakov. V pátek dne 23. dubna, o jubilejním výročí mučenické
smrti světce našeho konána první slavnost v prastarém kostelíku
sv. Vojtěcha na náměstí krakovském, kde dle podání apoštola

Polanů činil kázaní k lidu. Následující pak neděli slavena byla
devítistá ročnice nebeských narozenin sv. Vojtěcha v kostele
nejblah. Panny Marie. Slavnou mši pontifikální měl v bohatě
osvětleném a věřícími všech stavů přeplněném chrámu nejdůstř.
kníže biskup krakovský J. M. Puzyna za přítomnosti stoliční kapitu-
ly, místního duchovenstva a alumnů diecézního semináře. Po
evangeliu proslovil prelát dr. Chotkowski slavnostní kázaní, jež
upomínalo na nejlepší dobu kazatelství polského.¹⁾

Rovněž i v Těšině konány případné slavnosti svatovojtěšské.

Jubilejní slavnosti svatovojtěšské v Gawluszwicích.

(Diecéze tarnovská.)

Ve vsi zvané Gawluszwice, ležící nad ústím Visloky do
Visly, ve vikariátu mieleckém, stojí starodávný kostel dřevěný,
zbudovaný r. 1677 nákladem Maxim. Osoliánského.

Kostel ten je 15 sáhů dlouhý a 8 sáhů široký.

Starý kostelík z r. 1245, stojící nad samou řekou Vislokem,
odnesla r. 1685 veliká voda.

Staré podání vypravuje, že starý kostelík stál na místě, kde
kdysi sv. Vojtěch kázel lidu. Poněvadž i starý i nový kostel byly
posvěceny ke cti sv. Vojtěcha, jest pravdě podobno, že dávná
pověst není planá.

Na hlavním oltáři je dobře zachovaný obraz, představující
sv. Vojtěcha v rouše biskupském a třímajícího v ruce veslo.

Péčí místního faráře dr. Adama Kopyciánského konala se
jubilejní slavnost na osadě té velmi okázale.

Od 19. do 23. dubna trvala renovace sv. missie za vedení
Bern. hraběte Lubieńského, rektora OO. redemptoristů z Mościsk,
a kněze P. Vojtěcha Styky.

Kommunikantů bylo 2300.

Na den sv. Vojtěcha celebroval pontifikální mši sv. St. Wal-
czyński, probošt kapituly tarnovské, který tam schválně přijel.
Před bohoslužbou posvětil p. probošt nový zvon s nápisem:

997.

O devítisté ročnici mučenické smrti sv. Vojtěcha,
patrona Polska i farní osady Gawluszwické.

1897.

¹⁾ Kuryer Poznański ze dne 28. dubna 1897, č. 96.

Na druhé straně zvonu je bílý orel z časů jagellonských s korunou Kazimíra Velikého a pod ním slova:

»Boże zbaw Polskę.«

Po svěcení promluvil p. probošt k lidu. Po té posvětil ještě dvě korouhvě; na jedné z nich je namalován zdařilý obraz, představující sv. Vojtěcha, an slouží mše sv., při níž ministruje starý polský sedlák v bílé haleně.

Po kázaní, jež měl výmluvný kněz Bern. Łubieński, dáno lidu požehnání reliquemi sv. Vojtěcha, jež loni tomuto farnímu kostelu daroval biskup tarnovský Ig. Łobos.¹⁾)

„Na Zawodziu“ u Kališe v království Polském.

»Na Zawodziu« u Kališe oslaveno 900leté výročí svatovojtěšské ve starém dřevěném kostelíku, který dle pověsti zbudován byl v době, kdy sv. Vojtěch ubíral se na missii do Prus. V kostelíku tom jsou tři oltáře, jeden velký a dva poboční malé; na velikém nacházela se socha sv. Vojtěcha, zhotovená slavným řezbářem Vítěm Stvošem, která později přenesena na vedlejší oltář levé lodi kollegiátního chrámu kališského a nahrazena jest podobnou sochou jiného řezbáře.

Dne 2. května o 10. hodině dopoledne vyšlo z kollegiátní svatyně kališské po mše sv., při níž zpívána mužským sborem starobylá píseň »Boga-Rodzica« a po ní »O sanctissima«, processí čítající na tisice věřících, provázené několika kněžími a členy kapituly do kostelíka »Na Zawodziu«. Tam zpívána byla slavná votivní mše, při které zpěváci za řízení p. Niteckého zapěli několik sborů kostelních.

Po té kázel na hřbitově s upravené kazatelny kanovník Jabłkovski. Odpoledne konány nešpory a po nich kázel kanovník Szafnicki; vylíčil stručně život sv. mučeníka a význam 900letého jubilea. Teprve po deváté hodině večerní vrátil se nepřehledný zástup lidí zpět do Kališe.²⁾)

¹⁾ Kuryer Poznański ze dne 3. května 1897.

²⁾ Kuryer Poznański ze dne 5. května 1897.

g) Jubilejní slavnosti v Prusích.

Sv. Vojtěch dokonal svou pouf pozemskou v Prusích, dle podání v krajině sambijské u nynější dědiny, zvané Tenkitten, na blízku města Fischhausenu, ležícího ve vládním okresu královeckém ve východní provincii pruské, a proto i v těchto končinách konány slavnosti jubilejní.

Ve *Frauenburku*, biskupském to sídle diecéze varmiňské (Ermland), která se spojenou s ní starou diecézi sambijskou (Samland) výše dotčené mučeníště sv. Vojtěcha v sobě uzavírá, konány o loňském výročí jubilejním po celou oktávu ve stoliční svatyni slavné služby Boží a sv. missie.

Biskupská residence, příbytky kanovníků a jiné domy byly pěkně vyzdobeny.

Podobně oslaveno bylo sv. missiem a velikými službami Božími jubileum svatovojtěšské v *Královci* (Königsberg), bývalém to sídle biskupském diecéze sambijské a to ve dnech od 13. do 26. května.

V ostatních farních kostelích diecéze varmiňské konala se o svátku sv. Vojtěcha 13hodinná pobožnost před vystavenou nejsvětější Svátosti Oltářní s připadným kázaním o svatém patronu Prusův.

Mimo to na trvalou pamět lonského jubilea sv. Vojtěcha zbudován bude nový chrám k jeho poctě v kolonii pangritzcké u Elblągu, na jihozápadní straně zátoky fryžské, a založeny budou katolické domy pro sirotky a katechumeny v *Lycku*, *Christburku* a *Marienburku*, jež povedou řeholní sestry. Nejdůst. biskup varmiňský J. M. Ondřej Thiel oznamuje hned na počátku minulého roku pastýřským listem jubileum svatovojtěšské i způsob jeho oslavy, žádal věřících, aby na výše zmíněné účely přispěli milodary. Tento nejdůst. arcipastýř připutoval v srpnu r. 1897 do Prahy uctit ostatků našeho sv. patrona.

V diecézi *chelmnenské* (Chelmno, Kulm, pro západní provincii pruskou) konala se třídenní slavnost svatovojtěšská ve stoliční svatyni v *Pelplinu* a pak ve farním kostele sv. Vojtěcha na předměstí *St. Albrecht* u Gdanska ve dnech od 25.—27. dubna; v ostatních chrámech farních konala se dne 25. dubna třináctihodinná pobožnost před vystavenou velebnou Svátostí Oltářní.¹⁾)

¹⁾ Kuryer Poznański ze dne 28. dubna 1897, č. 96.

Nad to pak na trvalou pamět loňského jubilea bude vystavěn kostel v Rosenberku a zřízen gymnasiální konvikt v Chelmnu.

Konečně v diecési vratislavské oslaveno bylo jubileum svatovojtěšské odpoledními pobožnostmi ve dnech 20.—22. dubna a velikými službami Božími dne 23. dubna.

Případná slavnost konána i v městě Opole, kde vděčná pamět na světce našeho dosud žije.

Ale nač shledávati ještě dále zprávy o slavnostech svatovojtěšských v jednotlivých diecésích pruských, když sami pruští protestanté měli v nich účast opravdu čestnou.

Berlinský časopis orthodoxních protestantů »Kreuzzeitung« uveřejnil počátkem měsíce dubna 1897 toto provolání: »Dne 23. dubna 1897 bude tomu 900 let, co Vojtěch, biskup pražský, zemřel smrtí mučenickou, pokoušeje se pohanským Prusům hlásati evangelium. Byť pak jeho snaha nebyla přímo korunována výsledkem zevnějším, přece jeho kázaním urovnána jest cesta křesťanství v Prusích, kdež později jeho světlo skutečně vzešlo. Právem nazývají dějiny Vojtěcha apoštolem Prusů. Odvážný skutek víry musí potrvati v posvátné vzpomínce. Řád německých rytířů uctil památku Vojtěchova kaplí, kterou dle podání zbudoval na místě jeho mučenictví u Tenkittenu blíže města Fischhausenu (Rybáki). Kaple ta, od věřících často navštěvovaná, podlehla severním bouřím a přívalům východního moře a sésula se roku 1669. Na ssutinách kaple čněl od roku 1822 dubový, od roku 1834 železný kříž; i tento kříž jde zkáze vstří a pusto je kolem něho. Na podnět východopruské provinciální synody sešli se podepsaní, aby vyzvali evangelíky východních Prus, postavit důstojnější pomník mučeníku, jenž před 900 lety káže Prusům evangelium, krev svou vycedil. Na výši příspěvku, které nás dojdou, bude záležeti jakost pomníku. Všichni, kdo si víry váží, vědomi jsouce požehnání křesťanství, a kdo chtí udržeti v živé paměti jednu z nejdůležitějších upomínek staropruských dějin, necht nám laskavě poskytnou příspěvků.«

Mezi podpisy nalézáme předsedu hraběte Jindřicha Lehn-dorffa, generálního adjutanta J. Veličenstva, hraběte Viléma Bismarcka, vrchního presidenta východní provincie pruské, Brauna, generálního superintendenta, a celou řadu vynikajících předáků. O devítisté ročnici smrti sv. Vojtěcha byl u Tenkittenu položen základní kámen k tomuto novému, důstojnému pomníku svatého Vojtěcha, při kteréž slavnosti proslovil řeč tajný rada professor

JUDr. Zorn z Královce. Město Fischhausen bylo pěkně vyzdobeno. Nad to nařídila protestantská konsistoř v Královci, aby o následující neděli ve všech kostelích východní provincie pruské při kázaních bylo vzpomenuto sv. Vojtěcha.

V Antverpách. Ani v Antverpách neobešlo se jubileum svatovojtěšské bez oslavy. Malý hluček tu a tam roztroušených Čechů zapěl ke cti světcově pomocí několika Poláků originelní píseň dvouhlasou, jež učinila na přítomné veliký dojem.

Byla to první větší manifestační schůze našinců a katolických Poláků z Haliče v Antverpách, jež zajisté povede ku sbližení a sdružení se našich krajanů v cizině.

I v Paříži oslavili tamější Poláci 900letou památku mučnické smrti sv. Vojtěcha přiměřenou slavností.

Ale ještě nejsme u konce s líčením oslavy 900letého jubilea smrti svatého Vojtěcha. Milý náš svatý krajan byl minulého roku nejenom oslavován za hranicemi koruny svatováclavské, nýbrž i za oceánem. Naši bratři v Americe, Čechové a Čechoameričané v Chicagu a jinde spojili se s námi v jubilejném holdu, vzdávaném sv. Vojtěchu. V benediktinském opatském chrámu Páně v Chicagu konaly se slavné služby Boží a postaven byl nový oltář sv. Vojtěcha, v němž byla uložena částka ostatků sv. Vojtěcha, kterou dostalo opatství sv. Prokopa r. 1875 od papeže Pia IX. z chrámu Bartoloměje na ostrově Tiberském v Římě.

Za velikolepé slavnosti položen byl též v Chicagu základní kámen k novému kostelu sv. Vojtěcha, do něhož přijde svým časem onen oltář se sv. ostatky.

Americký časopis »Katalík«, jež vydávají benediktini, vyšel dne 24. dubna ve stkvostném rouše, s velikou podobiznou svatého Vojtěcha, kterak světec náš, vraceje se do Čech, modlí se na Zelené Hoře za blaho české země. Mimo to Jan Malecha, farář osady sv. Vojtěcha v East Clevelandu, vydal »Jubilejní vzpomínku na památku 900leté mučenické smrti sv. Vojtěcha«, jejíž úprava jest krásná a obsah vybraný.

Takovýmto způsobem závodili mezi sebou v uplynulém roce vděční Čechoslováni, Poláni, Prusové a Uhři v oslavě sv. Vojtěcha u příležitosti 900leté památky mučenické jeho smrti. Tato velikolepá oslava sv. Vojtěcha naplníuje nás katolíky posvátnou radostí, poněvadž byla stkvělou manifestací katolického ducha za doby naší, kdy křesťanská víra a láská u mnohých hasne; naplníuje nás posvátnou chloubou jako Čechy, ježto týkala se našeho

krajana, prvního biskupa Čecha, patrona a dědice země české — sv. Slavníkovce Vojtěcha. Jubilejní oslava sv. Vojtěcha byla konečně zřejmým důkazem jeho veliké úcty a krásným odleskem jeho slávy, které jako vynikající světec a mučenik požívá na zemi a na nebi. A proto nemůžeme lépe ukončiti, než slovy z jubilejního pastýřského listu milovaného našeho arcipastýře, Jeho Eminence nejdůstojnějšího pana kardinála knížete arcibiskupa pražského Františka de Paula ze Schönbornů: »S obnovenou tedy důvěrou utíkejme se k velikému sv. biskupu pražskému. Prosme ho, aby víru naši přímluvou svou posilnil, aby oživil naději naši na věčnou blaženosť a vyžadal, by láska Boží účinná přebývala v našich srdcích. Veliké bouře zmítají za našich časů lidskou společností. Prosme svého svatého patrona Vojtěcha, aby zjednal žádaný mír a pokoj mezi jednotlivými třídami společnosti, aby vyskil svornost mezi oběma národy, kterýmž Bůh ve své prozřetelnosti naši zemi k stálemu obývání vykázal, by v jedné svaté víře touž nadějí oživeni a touž láskou rozníci v míru pod společným praporem kříže Kristova k věčnému svému cíli se brali.«

VI.

Básně, hymny a chvalořeči.

Ku zvelebení loňských slavností jubilejných vydány v různých časopisech básně (latinské, české, polské i německé), hymny, rythmy a chvalořeči, uveřejněny staré sekvence a různá čtení (lekce), elogia, z nichž některé zde podáváme ukázkou.

Chvalořeč sv. Vojtěcha

biskupa a mučeníka pražského, českého patrona, Uher, Polsky, Pruska apoštola, k devítistému roku od jeho úmrtí.

Laudet Praga bonum Pastorem alumque Patronum
praesul Adalbertus fidei Defensor apertus
Cultor virtutis docuit praecepta salutis
mundanamque viam sprevit coluitque Mariam
is populum verbis numquam obiurgavit acerbis
Comis mansuetus cordis bonitate repletus
profuit exemplo fuit ingens gloria templo

indixit bellum pompis iuvitque misellum
carni non favit coelestia semper amavit
forma gregis factus divinō numine tactus
usque illud fassus crudelia vulnera passus
occubuit laete Martyr sanctaque quiete
clarus Adalbertus coelesti laude refertus
e solio genti pergit succurrere egenti
Defensorque gregis sit Dux custodia regis
Factori rerum commendet denique clerum
qui capiti caro Benedicti ex ordine claro
plausit et indixit festa et pia carmina dixit.

Vojtěcha biskupa nechť chválou velebí Praha stálou,
jenž hlasatel míru brání stkvěle Kristovu víru,
vždy pěstil jasnou ctnost cestou lid veda spasnou,
zhrd' životem všedním, Marii ctí v zápalu vroucím,
nikdy řečí drsnou nezarmoutil národa Vojtěch.
Byl mírný a tichý, dobrotu duše na věky slavný,
vzor ctnosti všeliké, velká zdoba Kristovy církve,
světskou slávu zavrhl a pomáhal v bídě a nouzi,
nepřál nikdy tělu, hvězdné v duchu vítaje vlasti,
pastýř stádo neunavný vždy ve zápalu božském
Hospodinu sloužil; záhy však smutně vražedným
sklán ramenem, korunou krvavou čelo krášlil.
Vojtěchu, patroně náš slavný, naše prosby uvítej!
Žehnej vlasti drahé, pomocí svou k národu pospěš,
stádo opatruj dál, našeho chraň císaře, krále;
Strůjci sudeb věčných na konec své bratry odevzdej,
již v řeholi slavné Benedikta vzdávali pocty
hlavě drahé a zbožnou ji vždy chválili písni! ¹⁾)

¹⁾) Příloha Katolických Listů k č. 118. Překlad chvalořeči té pořídil
K. Burian, O. Cr.

S. ADALBERTI EPISCOPI ET MARTYRIS
PRUSSIAE APOSTOLI ET PATRONI
ANNIVERSARIUM NOVIES SAECULARE
DIE XXIII. MENSIS APRILIS MDCCCXCVII
SOLLEMNITER CELEBRAT CLERUS POPULUSQUE WAR-
MIENSIS.

Mane pueritiae
 Fulsit donis gratiae
 Pro rectorum gloria

Adalbertus inclitus,
 Martyr praesul praeditus
 Ex magnis natalibus.

Infans fit oblatio
 Cleroque prodigio
 Redditur parentibus.

Scholis ut apponitur
 Virtutum efficitur
 Lucerna Saxoniae.

Daemon prodit pessimus,
 Quod pastor sanctissimus
 Factus sit Bohemiae.

O beatus pontifex,
 Quem supernus artifex
 Adstans somno excitat
 Et se vendi clamitat.

Romae in monastica
 Vita, laus mirifica,
 Visu coelum patuit:
 Vox dulcis insonuit.

Lapsu actum vas confractum
 Cum sincero levat mero
 In nullo deperditis.

Imperator fit amator
 Sancti viri, erudiri
 Suis suetus monitis.

Adalberte pie, per te
 Languor cedit, panem edit
 Ignara septennio.

Culpae iure moriturae
 Te impedis, dum intendis
 Reae et martyrio.

Coelo decus destinatum
 Auro legis exaratum
 Munus, tibi egregia
 Quod praestat sponsa filia.

Gregem sequi te nolentem
 Linquis, Hungarorum gentem
 Vocas ab idolatria,
 Sclavos cum Polonia.

Transis tandem in Prussiam
 Verbo parans Dei viam,
 Tibi morte laeta sorte
 Crucem fundas corpore.

O patrona tu benigne,
 Throno Christi consors digne,
 Te precantes, naufragantes
 Salva mundi aequore.
 Amen dicant omnia.¹⁾

Hymnus

Blasii Verghetti, Anagniae majoris ecclesiae, theol. doctoris.²⁾

Martyrem Adalbertum, praeclera e gente Bohema
 Hymnis laetitiae concelebrare decet.

Chorus.

Martyri Adalberto fac nos iungamur, Jesu.
 Nomen Adalberti lingua laudetur ab omni:
 Plaudet Adalberto Regia Coelicolûm.

Gloriam Adalberti, virtutum exempla, puelli.
 Dicite, et antiquae nobilitatis opes.

Chorus, ut supra.

A teneris annis studuit placuisse Mariae,
 Cuius praesenti numine convaluit.

Chorus, ut supra.

Praestans ingenio, Pragensi in Sede locatus,
 Lumen erat coecis, pauperi et auxilium.

Chorus, ut supra.

Efficitur Monachus: Benedicti exempla secutus,
 Usque pius sanctâ simplicitate nitet.

Chorus, ut supra.

¹⁾ Pastoralblatt für die Dioceze Ermland č. 5 ze dne 23. dubna 1897.

²⁾ Katolické Listy ze dne 25. dubna 1897 č. 114. Hymnus ten přeložil
 Karel Burian, křižovník.

Pro grege multa tulit, fideique elementa Polonus,
Hungariae et populos leniter edocuit.

Chorus, ut supra.

Is, dum sacra litat, gladio confossus iniquo,
Occumbit Martyr coelica regna petens.

Chorus ut supra.

Devotum Clerum et populum bonus adspice coelo,
Atque tuis validam Fratribus affer opem.

Chorus, ut supra.

Rythmus.

Bohemorum splendor clare, Jasná hvězdo slavných Čechů,
Adalberte, Praesul care, kníže drahý, náš Vojtěchu,
Tibi vota solvimus. Tobě chválu vzdáváme;

Redit pompa saecularis ze propasti věků vstává
Dedicata tuis raris, znova dnes Tvých činů sláva,
Adalberte, meritis. již Jsi skráň Svou ovinul.

Hungarorum es patronus, Uhrů vlast Tě oslavuje,
Te salutat et Polonus : Tebe Polska pozdravuje,
Tibi plaudit Prussia. pruský velebí Tě ret.

Sectatores Benedicti Benedikta synové Ti
Nomen Martyris invicti neustanou hymny pěti,
Omnes laeti praedicant. mučeníku vítězny!

Tibi puero Maria, K Tobě děčku, Páně Matka
Mater clemens, dulcis, pia milostivá, zbožná, sladká
Aegrotanti profuit. v nemoci se sklonila.

Primo flore iuuentutis, V mládí Tvého prvém květu
Tuae omnigenae virtutis zářila již všemu světu
Nitescebant decora. Tvoje ctnost svou nádherou.

Pastor factus, forma gregis, Stáda pastýř neunavný
Observator divae legis, zákona byl's strážce slavný,
Deperibas Dominum. jejž nám zjevil Hospodin.

Stipem pauperi erogare
Tu solebas, et domare
Corpus cruciatibus.

Tu pedester ad sacra
Loca, votis celebrata,
Ibas in supplicium.

Mundi factus peripsema,
Martyr obis: gens Bohema
Sacrum corpus obtinet.

Adalberte benedicte,
Gloriae nunc stolá amicte,
Audi preces populi.

Pro peccatis tuae gentis
Iram Dei Omnipotentis
Numquam cesses flectere.

Fac ut fides reflorescat,
Spes et Charitas splendescat,
Pax ubique fulgeat.

Patrem, Natum, Paracletum
Laudent omnes: hymnum laetum
Adalberto concinant. Amen.

Anagniae,
Idib. Mart. MDCCCXCVII.

Blasius Verghetti,
Anagniae Maioris Ecclesiae
Doctor Theologus.

Pro chudého chleba mělo
srdeč Tvé, však vlastní tělo
trýzníval jsi mrtvením.

K místům drahým posvěceným
se srdcem Jsi rozníceným
putoval rád kajicně.

Stav se povržením světu
v mučenickém skonal's vznětu,
vlast si vzala tělo Tvé.

Patrone náš velebený,
slávy jasem ozářený,
prosby Svého lidu slyš!

Vzhledni k Svému Hesopodinu,
by netrpěl za svou vinu
národ Tvůj tak zkoušený.

Dej, af víra zas se vznítí,
naděje a láska svítí,
mír se snese na zemi.

Otci, Synu, Duchu vzdejme
chválu všichni — hymny pějme
ve nadšení Vojtěchu! Amen.

Přeložil

Karel Burian,
O. Cr.

Sequence ku cti sv. Vojtěcha.

V knihovně kláštera strahovského chová se vzácný a drahocenný rukopis ze druhé polovice XV. století. Jest to missál psaný na pergameně s překrásnými initialkami a nad míru jemnými malbami miniaturními, jest dobře zachován a neporušen, až na to, že při vazbě roku 1681 zhotovené okraje poněkud přiliš byly

seříznuty. Missál tento pochází z roku 1483, jak zřejmo z nápisu uvedeného dole na přední stránce předposledního listu: »Finis hujus operis Aº 1483«; obsahuje 286 pergamenových listů v malém foliovém formátě a jest vázán v deskách z červené kůže, bohatými zlatými ozdobami opatřených. Rohy ozdobeny jsou mosazným kováním, jehož prostředek tvoří vypukliny; celá kniha spjata jest dvěma dobře zachovalými sponami mosaznými.

Pisatelem missálu tohoto byl kanovník praemonstrátsky z kanonie lucké u Znojma na Moravě, jehož obraz i jméno jest hned na první straně prvního listu, následujícího po kalendariu a obsahujícího formulář mše sv. pro první neděli adventní. Celou tu první stránku zdobí překrásná a stkvostná arabeska, uprostřed níž v levo jest modrý štít s bílým jednorožcem, nad nímž lze spatřiti klečícího řeholníka praemonstrátského, nad jehož hlavou na modré páse zlatými majuskulemi napsáno: »Frater Benedictus, Canonicus Ecclesiae Lucensis,« kterýž nápis byl povždy za jméno pisatele tohoto missálu a malíře ozdobných obrazů jeho považován.

Na listě 190. missálu tohoto jest a to in corpore po svátku sv. mučeníků Tiburcia a Valeriana a před svátkem sv. Jiří formulář mše sv. na svátek sv. Vojtěcha (Adalberti Martyris) »Protextisti« s jinými arcit kollektami než jakých v nynějším formuláři v »Proprium Provinciae Pragensis« užíváme i s jinou epištolou Justum deduxit Dominus) a s evangeliem: »Ego sum vitis« (Joan. 15). Po lekci následuje »Alleluja« s veršíkem doslovňě takto: »Alleluja. V. Laetabitur justus in Domino et sperabit in eo et laudabuntur omnes recti corde.« Po tomto veršíku umístěna jest kuchta a slávě sv. Vojtěcha t. zv. prosa nebo sequence, zavírající v sobě deset slok, jimiž vyzývá se národ český, aby zpěvem a hudbou projevil radost svou nad dary nebeskými, poskytnutými mu prozřetelnosti Krista Ježíše; dále vyzývá se i Praha ku plenání nad korunou, kterouž uvila jí vzácnou umělostí prozřetelnost božská; nazván tu jest sv. Vojtěch květem stkvoucím, ustavičně pučícím a kvetoucím; velebí se tu dále jeho čistota mravů, pak jeho mučenictví v zemi pruské, kdež jej národ sveřepý, boje se ho, nepřijal a opětný jeho návrat do vlasti české, jejímž jest na nebi neunavným povždy přímluvčím.

Znít pak sequence ta následovně:
Hodiernae lux diei celebris in martyris Dei clarescit memoria.
Decantentur (h)armoniae, sonent cordis symphoniae, laudet
euterpeya.
Jocundetur plebs bohema, cui coeli misit dona Christi providentia.
Praga plaudat sub corona, quam confecit arte bona divina pro-
videntia.
Flos est tuus Adalbertus, cujus color est repertus, candens, vernans,
germinans.
Castitatis vi refertus, labem carnis inexpertus, in candore ger-
minans.
Florem rosae maritavit castitati, dum perlavit ejus pectus lancea.
Rore coeli suos pavit, quem Prussorum gens expavit nec admisit
ferrea.
Salve martyr, qui regresus a Prussia, figis gressus in tua Bohemia.
Advocatus indefessus sis ut nobis es concessus a coelesti curia.
Jest tudiž na jevě, jaké úcty sv. Vojtěch požíval již od časů dávnověkých v církvi své a za jakou ozdobu a chloubu vlasti naší české a za jak mocného v nebi přímluvce národa českého povždy byl pokládán.¹⁾

**Čtení (lekce) nejstaršího tištěného varmiňského brevíře
(z r. 1494) na den sv. Vojtěcha.²⁾**

Lectio II. Beatus Adalbertus natione sclavus ex regio semine et deo deuotis parentibus ortus fuit. Hic literis appositus proficiebat etate et sapientia: et domum parentis sui non est egressus: donec psalterium cordetenus didicisset. Mittitur itaque ad archiepiscopum adalbertum: qui praeerat ciuitati quae vrbs virginum nominatur: vbi cum secularis philosophie scientiis sufficienter instructus esset: mortuo archiepiscopo predicto: rediit ad patriam ad parentes. Sanctitate igitur vite et morum honestate, opinione ac fama omnibus spectabilis habebatur. Unde non multo tempore elapso in episcopum pragensem eligitur et consecratur. Susceptus itaque a clero et populo cum ingenti gaudio cunctis diebus pontificatus sui deo fideliter servuiebat.

¹⁾ Příloha Katolických Listů k č. 114, str. 14–15.

²⁾ Brevíř ten byl vytiskněn v Norimberce. Pojednáno bylo o něm v časopise »Pastoralblatt für die Diöcese Ermland« r. 1893 na str. 141.

Lectio III. Sanctus Adalbertus ad dycesim suam reuersus, videns quod in populo suo nil proficiebat, auctoritate apostolica sibi concessa in vngariam est profectus, ubi cum verbo pradicationis et multis miraculis innumerabilem populum conuertisset, in sambiam terram specialem in pruscia venit adiunxitque se cuidam prutheno, quem ad fidem conuertit et in hospitio eius mansit. Imminente vero passione eius tempore, cum missam celebraret indigene terre predicte hoc intelligentes inter se clamorem excitauerunt dicentes: Eamus et hunc in cantaforem et maleficum occidamus. Unde quasi furibundi Christi atletham inuadunt. Et ecce ydolorum sacerdos iaculo penetralia cordis eius transfixit. Deinde concurrunt omnes et percussuras commiscentes eum occiderunt.

Oratio. Da nobis, quae sumus domine deus noster, ut intercedente pro nobis beato et glorioso martyre tuo atque pontifice Adalberto illius oraculo proficere et terrena potius contemnentes sempiternam valeamus possidere laetitiam.

K 900letému jubileu sv. Vojtěcha.¹⁾

V tu vřavu všední, v příboj hesel divý,
jenž ideály svaté deptá v prach,
jak Promethea Olymp závistivý —
dnes paprsku se dere jasný nach!
Idejí dávných zálepelné zkazky,
křestanské hymny věkověčně mladé,
symboly víry, naděje a lásky
Čechie — matka v zbožné úctě klade
na Vojtěchův hrob v českém Pantheonu —
ve pražském dómu za hlaholu zvonů!

Ó dóme svatovítský, hrobko slávy,
idole Čechů, místo svatosvaté,
nad štítěm tvým duch českých dějin staví
dnes peruti své k letu rozepjaté!

¹⁾ Český Východ v Chrudimi ze dne 24. dubna 1897, č. 17.

Ve stěnách tvých jsou děje naše psány,
ty děje práce, sterých utrpení,
vítězství naše, bolů našich rány,
noc úpadku i slávy rozednění!

V tvých dějin listy zrak můj rozechvělý
dnes zírá, hledaje tu krve blánu,
kde Vojtěchův duch láskou Boží smělý
psal život Svěj, spěchaje v nebes bránu! —
A před mou duši anděl rozevídá
trnovou cestu Vojtěchova žití,
kříž za křížem ku nebi v bolu zírá
a v náručí mu krve nach se ntí!

To známá cesta učeníků Páně,
jí každý v trpkém záporu jít' musí,
kdo modly času káci odhodlaně,
jež pravdu Boží stínem noci dusí! —
I Ty's jí šel, ó mučeníku svatý,
naději velkou maje v nitra klínu,
že duch Tvůj láskou Ježíšovou vzňatý
ku Kristu svábí drahou domovinu!

Zklamán však, k většímu jsi rozpjal letu
Svou duši, v dálné pospíchaje kraje,
bys cizí lány získal Parakletu,
jež víry svaté nepoznaly taje!
Na břehy Baltu v orla letu smělém
kříž Kristův nesl's, světlo víry pravé,
bys rozzehl, v šatu zkrvavělém
Tě zmírat zřely vlny moře dravé
v modlitbě lásky dosud neslychané:
»Co činí, nevědí, jim odpust, Pane!«

Již věků devět v hloubi létlo času,
sta bouři velkých nad Čechií hřmělo,
nad dómem svatým, který v milojasu
dnes nad hrobecm Tvým zdvihá svoje čelo!
Ó viz, Vojtěše, v české Svoje lány,
lid krve Tvé má starou svoji víru,
Tvůj lid, cizoty dechem často štvaný,
přec neztratil své srdce v času víru!

Tvůj lid dnes spěchá v nadšení v své chrámy
a srdce jeho láskou k Tobě vroucí
hlaholí vzdechem sterým, modlitbami:
»Vojtěše, za nás pros i za budoucí!«

Vladimír Horňov.

Ku czci świętego Wojciecha

v 900-letnią rocznicę męczeństwa.¹⁾

Niech modłów chórem brzmi katedry strop prastaréj,
I niech z kościelnych wież potężnie bije dzwon:
Dziś wielki święczim dzień zasługi i ofiary,
Gdy pierwszy święty nasz męczeński poniósł zgon.

Za swą królewską w ślad z sąsiedniej czeskiej ziemi
z miłością przybył on oświecać bratni lud
I glosił »dobrą wieść« ustami natchnionemi
Od stromych stoków Tatr aż do Bałtyku wód.

I pośród mrocznych puszczy, przez knieje i przez lasy,
I pośród jasnych pól, gdzie skrzetny snul się kmieć.
I śród horodyszczy ścian, zkąd rycerz biegł w zapasy,
On światło wiary niósł — pogaństwa zrywał sieć.

A wszędzie, kiedy szedł i wiary zlewał zdroje,
Wznosił się Boży dom nastawał mir i ład,
Aż przeszedł wszystek kraj — owczarnię całą swoje —
I jako pasterz dusz, w stolecznym grodzie siadł.

A dla owieczek tych, co silą swéj pravicy
Przez długi wieków rząd bronili mieczem krzyż,
On wzniósły stworzył hymn na cześć Bogarodzicy,
Co z piersi zbrojnych bil, jak dźwięczny dzwonu śpiż.

I sam, jak żołnierz, padł nad morską — heń zatoką ...
Lecz cenny byl to dar — męczeńska święta krew
Spoila z wiarą kraj, złączyła go z opoką,
Co u piekielnych bram burz rwanących przetrwa wiew.

¹⁾ Kuryer Poznański ze dne 1. května 1897, č. 99.

Rocznica godna czci! wielokroć pamiątkowa!
Dziś pierwszy święty nasz męczeński poniósł zgon ...
Ze łzami módl się doń, owczarnio Wojciechova,
On modły twe i lzy przed Boski złoży tron.

I. B. Aksel.

K uctění památky sv. patrona vychází ve Hradci Králové od r. 1897 *Knihovna sv. Vojtěcha*, t. j. sbírka spisů theologických v nejširším smyslu slova, určených hlavně pro duchovní správu, za redakce prof. dr. Šulce.

Prof. Fr. Janovský v Brně vydal roku 1897 kázání na dobu svatodušní »Paraklytus« v pamět devítisté ročnice mučenické smrti sv. Vojtěcha, biskupa a dědice drahé naší vlasti.

Jako u nás v Čechách, podobně v zemích polských a německých přinesly časopisy na oslavu jubilea svatovojtěšského slavnostní články a vědecká pojednání, i byla vydána celá řada menších a větších spisův o sv. Vojtěchu. Zvláštní zmínky zasluguje přání, které vyslovil dr. Frant. Hippler, kanovník ve Frauenburku ve svém článku »Zum St. Adalbertsjubiläum«, uveřejněném ve vědecké příloze předního německého katolického denníku »Germany«: »Nechat svatovojtěšské jubileum je u nás podnětem, aby apoštol Prusů netoliko ve východních, nýbrž ve všech pruských diecésích jako patron byl ctěn a vzýván, a aby jeho svátek ve všech kostelích těchto diecésí byl svěcen, až by jednou snad na celou církev byl rozšířen.«

Končíme tuto řadu závěrečnými slovy první promluvy arcibiskupa hnězdensko-poznańskiego konané dne 25. dubna 1897 při zahájení loňských slavností jubilejních:

»Ty św. Wojciechu! z niebieskiej krainy wyproś nam laskę tego blogosławieństwa dla téj biednej ziemskiej krainy, dla tego ludu naszego ukochanego, który Cię tak umiloval, tyle świątyń i ołtarzy Ci wznosił, tylu modlitwami Cię wielbił i wielbi. Wyproś nam laskę wyznawania wiary, czystości życia, bojaźni Bożej aż do ostatniego tchnienia naszego, choćby nas Bóg miał prowadzić drogami prób najcięzszych. Ty żywy będąc porywal serca ojców naszych do krzyża św., spojrzyj z niebieskiej krainy na nędze i lzy nasze, zakryj błędy, ulomności i grzechy nasze a pokuty i modlitwy nasze ponieś przed tron Boży!«

Podwój orędownictwo Twoje za nami, aby ten lud stawał się coraz lepszym, aby coraz świętszem życiem wielbil Boga, aby coraz mniej pomiędzy nami było grzechów: przyczyn gniewu i chlosty Bożej. Wyjednaj nam też modlitwą swoją miłość i zgodę bratnią, wyrozumialość wzajemną, dobrą wolę w uczynkach naszych, abyśmy pod skrzydłami matki naszej wspólnej, Kościoła naszego świętego, zjednoczeni, przetrwali wszystkie trwogi a doczekali się już tu na ziemi tego pokoju, który tylko jest z Chrystusem i przez Chrystusa!«

VII.

Miscellanea.

V čem sv. Vojtěch byl první?

1. Oslavenec náš byl první Čech na prestolu biskupském, první Čech, jenž vstoupil ve šlápěje a pravomoc apoštolův.

Dále byl první mnich řehole sv. Benedikta.

Sv. Vojtěch jest první z Čechů, o němž známo, že jako poutník vykonal největší cesty po Evropě v době, kdy prostředků komunikáčních bylo ještě poskrovnu. Na jihu dospěl až na horu kassinskou a do Valliluky u Bari, na západ až za Paříž, na sever do krajin baltického moře a na východ až do Ostřihoma.

Sv. biskup náš byl první Čech, o němž historicky známo, že plul po moři, a to za účelem, aby na území pobřežním, kam jiní jezdili jen pro vzácný jantar, rozséval perly pravd evangelických, aby tam, kde jiní se obohacovali, prolil svou krev.

Vojtěch byl první Čech, jenž měl styk s Prusy.

Konečně byl prvním synem našeho národa, jehož život byl velice pohnutlivý: na Libici zrozen, v Děvíně na školách vzděláván, v Čechách biskupem, na Aventině řeholníkem, v Uhrách a v Polsku apoštolem, v Prusku mučeníkem, ve Hnězdně pochován a konečně do Čech přenesen.

První Čech, jemuž vlast jeho nestačila, nebot veliké srdce veliké tužby mívá.

2. Stará kronika hildesheimská k r. 1000 vypravuje takto: Císař Ota III. ubíral se v postě do Polska; tam svolav synodu zřídil 7 biskupství a Gaudentia učinil arcibiskupem v Hnězdně k vůli Vojtěchovi. Vraceje se, byl o květné neděli v Děvíně, Velikonocce slavil v Kvedlinburce a Letnice v Cákách. Dle Jana

Noppia položil tehdy v Cákách základy ke chrámu sv. Vojtěcha; a dle téhož kronikáře daroval císař této svatyni část hlavy sv. Vojtěcha. Jindřich II. stavbu dokončil a zřídil při kostele kollegiální kapitulu. Reliquie světcova za válečných bouří ztratila se a teprve r. 1475 dne 1. září za přítomnosti Bedřicha III., nuncia apoštolského, a mnohých knížat i lidu v chrámě nalezena a slavnostně vyzdvížena jest. A skutečně mezi svatými ostatky, jimiž tato svatyně se honosí, uvádí se na místě sedmém hlava sv. Vojtěcha.

V listině zakládací čteme: »Quoniam indubitanter scimus in conspectu Dei placere, Sanctorum loca instituere, et sublimare spe divinae remunerationis: pro remedio animae nostrae, conjugisque nostrae dilectae Cunigundis, videlicet Imperatricis Augustae, nec non parentum nostrorum, cum etiam pro confirmando sub Divina protectione regni nostri statu, ecclesiam in honorem S. Adalberti Martyris et Episcopi, in monte contermino Sedi nostrae Aquensi a nobis fundatam, omni libertate donamus etc. Anno MXVIII, Indictione regni nostri XVII, Imperii v. Actum Aquisgrani feliciter.« Acta Sanctorum XII. Aprilis, tom. III., pag. 180.¹⁾

3. I německý císař Bedřich uctívá sv. Vojtěcha. Německý císař Bedřich, uděliv Vladislavovi II. titul a korunu královskou, ustanovil, aby mohl Vladislav nositi korunu tu »na božie narozenie, na velikú noc, na letnici, na sv. Václava, na sv. Vojtěcha, aby tiem ti světi dědici větší chválú poctěni byli.«²⁾

4. Mimo Prahu nalézají se ostatky sv. Vojtěcha: V Cákách (část lebky³⁾), ve Hnězdně (část lebky a menší kostičky), v Třemešně (rámě), v katedrále varmiňské (prst a část ruky), v kathete-

¹⁾ Haec ibi quae ad XIV. pertinere probat martyrologium Aquisgranense, ubi dicto die notatur Dedicatio S. Adalberti in Aquis.

²⁾ Kronika Pulkavova v Pramenech d. č. V., str. 268.

³⁾ Přinesl ji tam Ota III. r. 1000, vyměnil ji s Boleslavem Chrabrým za zlatou židli, na níž mrtev seděl císař Karel Veliký. Reliquie ta přišla v zapomenutí a byla teprve r. 1475 objevena. Z té doby pochodi tamější pěkný reliquiář. Viz: Noppius, Aachner Chronik, Köhn 1632, pag. 76; dr. Bock, Die Reliquienschätze, a Floss, Gesch. Nachrichten über die Aachener Heiligtümer. Z té reliquie dána r. 1696 částečka malá farnímu kostelu sv. Vojtěcha v Lütichu (Lüttich). — Ve výklenku vedle zvonice v Cákách stojí pěkná socha sv. Vojtěcha v životní velikosti ze XIII. nebo XIV. věku. R. 1878 dal sochu tu obnovit farář Nottenbaum.

drále lundské ve Švédsku¹⁾ (reliquiae in quarta pixide eburnea), v Krakově, Ostřihomě, u sv. Bartoloměje v Římě. Část ramene (brachium s. Adalberti) dal Ota III. r. 1002 klášternímu chrámu v Pereu.

5. Invocatio s. Adalberti juxta Surium: Vocat nunc Te cor contritum, vocat nostrorum temporum infinitus error: clamat, Tibi felicissime Martyr, nostrarum miseriarum magnus clamor. Tu cum purpureis proceribus in conspectu Dei delectatus, tu cum suavisonis Angelorum vocibus intra sancta sanctorum epulatus, ne obliviscaris veros captivos, non sentientes, in quanta tribulatione versemur. Tu, qui multa potes ad Regis cortem, fac nobis legem et justitiam de iniquo odio tantorum hostium. Ad grandem miseriam necessarium est magnum adjutorium. Veniat Tecum non unus Sanctus: salus hominum quorum est ars, stet tecum Angelorum sana pars. O amor, qui regis omnia coelo, respice miseras terras animo benigno, in quibus hoc aevo magna grassatur iniquitas. Fac, quod fecisti, terra factus propter pietatem, fuso sanguine propter nimiam caritatem. Dic tu ante omnes, dic bone Adalberte: »Deus optime, miserere nostrae ruinae varios labores, compesce aestuantis avaritiae in immensum crescentes errores: qui amorem Dei, maxime hoc aevo, commutare volunt in amorem saeculi, bonum dicentes, malum in finem ferentes; permittunt delectare, et faciunt laborare; dicunt se adjuvare, et non nisi nocere neverunt.« Si quid potes, imano quia potes, nostris medere vulneribus. Amen.

¹⁾ Dříve v Dánsku; dcera Boleslava Chrabrého provdala se za dánského krále Kanuta či Knuta Velikého, a tak se tam zmíněné sv. ostatky dostaly. Kolberg, Ein Brief des hl. Adalbert von Prag, str. 39; Langbeck, Scriptores rerum Danicarum VIII, 450.

DODATKY.

(PRAMENY.)

1.

Utrpení sv. Vojtěcha.

1. Sanctus Adalpertus, primis Sclauorum natalibus Slauuinihc patre et Adilburc matre editus, prahctiae uirtuti inherens theoricaeque desudans, ascendendo succrescit, donec pubeda uixdum episcopale in Praga concendit culmen. Sedis quoque suae aecclesiam pastorali regimine, ut dignum erat, quinque annorum per curricula regens, intra semetipsum tam glorianter sese in populo haberi detestando, ac de hac gloria exui ambiens Romam pederemtum aggressus est, ultra mare concupiscens exulari, sed ab apostolico retardatus est. Incolarum autem eiulatio, spem suam abesse condolens, Willigisum Magontiensem archiepiscopum pro reditu patris sui interpellabant, uti auctoritate sua eum reuocaret. Suscepta enim uero hac epistola vir domino plenus uoluntati suorum remeando satisfecit. Paulisper in aduentu suo eos demulcens itemque eodem anno paucis secum sumptis Romam regrediens, Johanne papa consentiente, in monasterio sancti Bonifacii monachico induitur habitu. Tribus tantummodo annis cum his moratus fratribus. Ottone igitur tertio imperatore urbis Romane excelsa menia ingrediente, inibi sanctum uirum inueniens, ut ad Saxoniam exiret, multipliciter et humiliiter exoratus est. Cesaris petitionem haud renuens, uoluntatem suam impleuit. Saxonica tellure in breui recedens, in Polaniam regionem cursum direxit, et ad Mestriss locum diuertens, coenobium ibi construxit, monachosque quamplures congregans Aschricumque abbatem eos ad regendum constituit, qui postea archiepiscopus ad Sobottin consecratus est; in quo loco aliquantisper moratus est.

2. Post hec uidelicet sumpto baculo paucis se comitantibus latenter quasi fugam moliens Pruzae se intulit regioni. Urbi quoque Cholinun appropinquans, venerat in quoddam nemus ciuitati pro-

pinquum, satis uenustum, in quo erat planities iocunda, eodemque die uigilia erat sancti Georgi martiris. Cespite hoc Aprili considerans, congressoribus suis Radim et Bugusse: conveniens mihi, inquit, uidetur, quatenus hoc gramine pulchro pernoctemus, et uespertinales nocturnalesque laudes rerum creatori suoque militi persoluamus, ac eo propitiante, orto sole, officiis missarum peractis ciuitatem, prout uenimus, ingrediamur. Frater autem eius Radim, mutato nomine Gaudentius dictus, qui postea archiepiscopus effectus: quid nobis agendum est, aiebat, quoniam esuriendi inopia lassi sumus? Obtice, frater, presul infit, noli contristari, deus prouidebit suos. Uoluntas tua mox saturabitur domini prouidentia. Officio uespertinali finito, ipse ab eis paulum recedens, siluaticos per campos uagando tantam attulit eis fungorum herbarumque copiam atque dulcedinem, uti uariorum ciborum superhabundantia se vesci, qui aderant, congauderent. Lucifero excussa nocte assurgente astro, qui tunc erat canendus, insegnis insistebat imno. Prius enim, quam quintam oroscopos tangeret umbram, sacrum celebrabat officium, eoque finito, abstracta tantum casucula reliquo episcopalibus uestimentis ornamento indutus, comitatu cum paruo urbem, que Cholinun uocatur, impavidus adiit. Erat enim ante introitum portae illius profundum specus, longitudinis non paruae, ita tenebrosum, quod is, qui foris et intus erat, non uideri sed audiri ab altero potuit. Presul uero uenerandus audacter accedens, ferulaque sua postes portae, ut episcoporum mos est, pulsans: aperi infit, ianitor! angelus regis gloriae intratus est; ipse rex dinoscitur uirtutum omnium, cuius freno et potestate regitur machina eoeli et terrae. Urbanus custos: quenquam intromitti noster mos non est, respondere fertur, sed regrediens in eminenti, qui urbi praeminete ostende cumulo; ut, quis sis, prius videaris: tunc demum primate iubente intrandi licentia haud tibi denegabitur. Haec dicenti athleta domini oboediens in praemonstrata se videndum praesentauit altitudine.

Viso sancti domini vultu custodum unus terribiliter mirum alto clamore vociferauit, atque mox more irascibilium apum quasi tumultuantis populi, quicquid virorum ac mulierum inerat concurrere. Improbi quoque facto agmine unanimiter circumvallantes sanctum dei, quis sive unde esset, ammirati sunt. Unus uidelicet ex eis, cui antea cognitus erat, eum esse, qui populum aquaria submersione pessum daret, loquebatur: nosque simili modo

perdere uenerat. Quid est verbis morandum? non densior grando sata conterendo furit, quam armata lapidibus manus caput suum penitus conterrendo saeuuit, nec furori nimio ante pepercit, quam mitram uillosam, qua pro pilleo usus est, penitus dilacerabat. Circumfusus proprio undique crux, immobilis docendo perstitit, donec limphata gens lapidandi uiribus defecerat, et martirem sanctum ultimum claudere sperabat diem. Weihtahc almus maioris triumphi gloriam sibi esse paratam agnoscens, regrediebatur memoriam defunctorum uigilias canendo caelebrans, orationes usque ad dicendas peruenit. Interdum eleuatis ad collum digitis stolam humeris applicauit. Bugussa uero subdiaconus suus retro respiciens, octo uiros post se properantes contemplauit, quod mox pio presuli palam fecit. Ille molliter ridens ab inceptis non obtinuit orationibus; subitoque in illum irruens ex illis unus, extensa dolatura capitali eum martirisuit sententia. Corpus (vero) truncatum corruit in terram, spiritus autem polorum intravit gloriam. Asseclae uidelicet eius in fugam conversi, proximae latibus se seruandi causa dedere siluae.

3. Trucidatores nefandi eleuato capite fixere illud in altum sudem; reliquum corpus amni prope fluenti inmersere, inuidentes coruscantem populo lucere lucernam. Interea quoque, dum hec agebantur, caput de sude oracula aeternae eructabat uitae. Ast ubi homines nefandi uelle suum in sanctum dei perfecere, notae urbis claustro sese intulere. Viatoris cuiusdam, ut fertur, gressus iuxta semitam fluentis amnis, quo haec contingebant, situs erat, qui caput fixum cernens de sude depositum sua abdidit in pera, Pulslaque ad ciuitatem, Chnazina uocitatem, concitato cucurrit tramite. Stansque coram principe rem sancti martiris omnem, sicut nouerat, ordinaliter exposuit, abstractoque de pera capite in medio manifestauit. Quidam procul dubio super impositi sceleris reatu ferreo compede per crura inretitus, qui sequenti mane decollandus erat, contemplato sancti martiris capite, catenam de cruribus dissilire gaudebat, qui per inerita testis dei a proscripta liberatus est paena. Hoc primum perhibetur esse suum signum. Hanc insoliti uirtutem signi ammirantes, in quorum praesentia beati martiris passio peracta est, aduenere, ueroque testimonio, que uiator retulit, confirmauere. Pulslavo quoque tantae sanctitatis cupidus, pecunia sua uiatori data ipsum emit caput sanctum, ac misso magni thessauri pondere, nuntios suos cum discipulis sancti Adalberti ad redimendum reliquum corpus direxit. Mira res et

inaudibilis: sex dies corpus alnum in flumine, cui inmerserant, requievit; septimo autem die piscino more defluit ad ripam, ubi inveniebatur; tribus uidelicet diebus caput in sude fixum ab aquila, ne ab ullo uolucrum tangeretur, custoditum. Pulslauuo praefatus, dum a praeeuntibus sanctum cadauer uenire cognosceret, cum infinita se comitantum frequentia obuiam iens, condigno honore suam deportari fecit in urbem, ac in basilica, quam Misico, bonae uir memoriae, domino fabricauerat, reuerenter collocauit, ubi deo praestante assiduis uirtutum in dies floret signis.

II.

Kanaparuv život sv. Vojtěcha.

1. Est locus in partibus Germaniae, dives opibus, praepotens armis ferocibusque viris, quem incolae Sclavoniam cognomine dicunt. Huius maxima pars infidelitatis errore praeventa, creaturam pro creatore, lignum vel lapidem pro deo colunt; plerique vero nomine tenus christiani, ritu gentilium vivunt; quibus causa periculi fit res salutis. Nonnulli tamen ex eadem gente et bene credunt et pro spe futurae mercedis bona opera agunt. Igitur in illis finibus, ubi christianitatis religio pulcherrima floruit, erat vir Zlaunic nomine, potens in honore et divitiis, amore iustitiae ac operibus misericordiae perrarus civis; vir magnus inter cunctos eius terrae habitatores, auro et argento locupletissimus, inter delicias fidus custos divinae legis, ambulans sollicite iuxta precepta sacerdotum, carus toto pupulo, sed proprie amicus pauperum. Hic accepit uxorem dignam generis sui, et ipsam honestis moribus plenam; quae audiendo verba vitae plus situit, et eadem operando famem non explevit; nec delectabatur matronarum pompis, nec auro lapidibusque preciosis, pro minimo ducens, quae stulti maxima putant. Sancta erat moribus, sancta sermonibus, fortis ut dicunt in iejunio, familiaris deo in oratione; mater lugenti pupillo, peregrino et viduae gratissima soror. Pro his ergo et his similibus, quas ambo egerant, virtutibus honoraverunt eos nobiles et divites et coluerunt-maxime pauperum turba.

2. Itaque cum de tam praenobili coniugio sancta proles merito foret nascitura, inter magnanimos iuvenes, quos procreaverant, natus est illis puer speciosior cunctis; cui post in sacri baptismatis lavacro datum est nomen Woytech. Iste quantus esset facturus, cum ignoratum fuerit, parentes pepercerunt formae eius, et prae-

nimia pulchritudine, quam habuit, destinaverunt eum seculo. Quicquid autem pius error, verum mala venia, parentum in hoc deliquid, mox culpae proditor coelestis irae gladius correxit. Cerneret namque infantuli corpusculum subita magnitudine excreuisse, et prae nimia inflatione ventrem toto corpore maiorem; sic in horas maiore dolore addito periculum mortis imminere coepit. Turbantur parentes; decurrent ubertim lacrimae patris, et curvis unguibus lacerat ora pallida nutrix; stant moesti fratres; saevit dolor inter viscera matris, nec vox nec animus nec color certa sede manent. Tandem sub ipsa morte configunt ad pium et misericordem dominum, et quae pro hominum necessitate plus omnibus sanctis succurrere solet, matrem domini appellant. Inde veniunt ad templum cum magna humilitate et deiectione cordis; ponentesque puerum supra altare sanctae Mariae, votum placabile voverunt eum domino. His ita actis, aversa est indignatio dei, et extenuato ventre puer pristinæ redditur pulchritudini.

3. Parentes vero, qui causa huius mali erant, poenitentia ducti glorificaverunt dominum, qui pro melioratione hominum irae sua flagella disponere novit. Puer autem proficiens aetate et sapientia, ubi tempus erat, christianis inbuitur litteris; nec egressus est domum patris donec memoriter dedicit psalterium. Proinde pro discendis liberalibus studiis misit eum pater ad archiepiscopum Adalbertum, qui ab eo, quod verbis docuit, moribus et vita nusquam recessit. Praeerat autem idem sacrae urbi, quae latine virginum civitas, graece Parthenopolis vocatur; urbs quondam nota populis, et una ex magnis urbibus, dum primus Otto sceptra regalia rexit; nunc autem pro peccatis semiruta domus et malefida statio nautis. Ipso tempore erat magister scolarum Octricus quidam philosophus, sub quo turba iuvenum et librorum copia multa, nimis crescente studio, floruerunt. Ergo archiepiscopus ille puerum cum magna caritate suscipiens, dat sibi confirmationem sacrosanctis crismatis, et suo nomine Adalbertum appellans tradidit scolis. Aderat sibi discenti spiritus semper individuus comes, et cucurrit divite vena ingenium, ratio et sensus.

4. Toto autem tempore scolaris studii non emulatus fuerat facientes iniquitatem, nec stetit in consilio eorum, quibus erant inutilis actus et puerilia negocia; sed mox ubi longius aliquid positus magister ei locum praebuit, occultis itineribus ad sanctorum martyrum domicilia confugit. Ibi secundum mensuram temporis orationum vota persolvens, rursum ante occursum magistri loco suo resedit. No-

cibus quoque, ut opus suum bonum ab humani laudibus occultaret, circuit pauperes, debiles et caecos, quibus secundum modum miseriарum amica solamina praestat. Verum ne a bonae operationis studio cessaret, pater et eius optima mater omnia sufficienter dederunt. Quin et magistro suo aurum et argentum et quaecumque oculis hominum dignissima erant offerentes, caro filio doctrinam magno precio emerunt. Ille vero indefesso cursu ad omne virtutum exercitium semet ipsum semper extendens, inter suos collegas pulcherrimus processit. Recessu magistri, quando caeteri inanibus ludis et ioco labore legendi sibi minuerunt, ille vero, Davitici nectaris mella degustans, spiritali risu se solatur. Quando illi prandentes in angulis scolae dulcia obsonia magistro furantur, ille furtivas orationes dominae suae mittens, angelicam dapem sibi mercatur.

5. Videamus nunc inter alias virtutes, quas habuit, sanctae simplicitatis quam ditissimus erat. Quadam die dum iret de scolis, unus, qui erat socius itineris, praetereuntem puellam humo prostravit, et causa ludi eum desuper proiecit. Concurrunt scolares, et quidnam foret acturus, cum ingenti chachinno exspectant. Ille vero quia vestitam virginem tetigit, o bona stultitia! iam se nupsisse verissime creditit. Inde erigens se de inuisa virgine, dedit se bene simplex puer in amarissimas lamentationes, atque continuo imbre oculos humectans: heu me! nupseram, inquit, et criminis machinatorem digito monstrans: hic me nubere fecit! Haec et his similia deo plenus infantulus iam tunc agendo, multorum oculos in se defixit, mirantium eius acta et dicentium: Benedicens benedixit hunc puerum deus, qui infra limina pueritiae adhuc positus, ad optima quaeque sic arduus surgit. O ter quaterque beatus, si haec humanitatis studia tota devotione adimplerit, et arrepti operis cursum congruo exitu terminaverit! Quibus vero cognitus erat pater et eius mirifica mater: non est mirum, aiunt, si tantus est de tantis parentibus ortus. Patris iustitia floret in eo, et maternae pietatis imago in purpureo pectore vernat. Quot annis studuit, incertum est; sed quia saecularis philosophiae sat scientissimus erat, novimus omnes. Quem dominus, credo, ad hoc humanae philosophiae studere voluit, ut post divinae sapientiae montes faciliore gressu scandere posset; aut pocius saeculi amara parvulus potare debuit, ut post vir factus dei dulcia avidiore animo hauriret.

6. Post haec magister scolarum, imperatoris servitio ascriptus, accessit in regiam curtem. At archimandrita Adalbertus debitum naturae persolvens, ex hoc pelago ad litora sempiternae beatitudinis transvolarat. Alumnus autem ille patriam carosque propinquos revisens, sub sacrae civitatis Pragae episcopo arma christiane militiae militaturus assumpsit. Nec multo post coepit languor pessimus eundem episcopum, et detestabili fine clausura vitam venit ei ultima dies. Nam in extremo anhelitu, cum tamen adhuc magna pars animae superstes foret, astantibus, quorum ille adolescens unus erat, hanc fabellam aegra voce retulit: ei mihi! qualis eram et quantum diversus ab illo, qualem me nunc esse vellem! Ei me miserum! perdidisti dies meos; iam poenitentiae fructus nusquam! Perii! Ubi nunc honor meus et inanes divitiae? O caro putribilis et esca vermium, ubi nunc gloria et pulchritudo vanitatis tuae? Decepisti me, decepisti, fallax seculum, promittens mihi annosam aetatem, et ecce! insperatae mortis gladio ut male interemisti animam meam! Sed meum scelus utcumque veniable tamen erga pium dominum foret, nisi quod commendatae plebis sclera ad cumulum miseriарum accedunt. Voluptates enim et desideria eis pro lege erant; nec prohibui furentem, nec prohibere potui sponte perceuntem populum, qui adhuc hodie nil sciunt vel faciunt, extra quod digitus satanae in eorum cordibus scripsit. Ve mihi, quia silui! Hoc est, quod dolet, et dolebit in aevum. Nam ecce! dirae mortis victima in infernum recta via proficiscar, ubi vermes mei non morientur, et ignis meus ardebit in aeternum, et ultra! Sic ait, et citius dicto obdormivit; factusque est planctus magnus super eum. Timuerunt autem timore magno, sed praे omnibus adolescens Adalbertus, qui his diebus deliciosus miles erat. Nocte eadem sacco indutus cilicino et caput cano cinere respergus, singulas circuit aecclias; pauperibus quoque, quae habuit, large dispersgens, se et causam suam precibus domino commendavit. Ipsi autem episcopatus honorem iam tunc aliqui tacitis repromotionibus, nonnulli publico sermone promiserunt.

7. Post mortem vero episcopi non longe ab urbe Praga factus est conventus desolatae plebis una cum principe illius terrae; et fit diligens inquisitio, quem pro illo ponerent. Responderunt autem omnes uno ore: et quis alias, nisi indigena noster Adalbertus, cuius actus, nobilitas, diviciae ac vita cum honore concordant? Hic quo ipse gradiatitur, optime novit; hic etiam ducatum animarum prudenter amministrat. Eodem die dominico, quando

haec electio facta est, quidam validissimo daemone raptus fertur in aecclesia, ubi sedes episcopalnis est; et coepit palam confiteri mala sua, quorum sibi conscius erat. Tunc convenerunt ministri dominicalis mensae, orantes pro eo et sacris verbis inimicum persequentes. Exclamavit autem per os illius impurissimus daemon dicens: quid mihi ac vobis? Venistis detrudere me de hoc habitaculo meo! Quid prodest iactare vos inania verba? Ego illum, qui sessurus est in ista sede, valde timeo; ubicumque eum video vel audio, non ausus sum stare. Et continuo spumans daemon murmura et horrisona verba ingeminat; et diris dentibus diu infrendens, ad ultimum exivit homine sano. Die postero ante ortum solis venit nuntius dicens, quia heri dominus Adalbertus consensu publico electus est in episcopum. Concurrunt populus cum clero, glorificantes et gratias agentes domino, quia volens nolens que nequam spiritus confessus est electionem illius.

8. Rediens interea de Sarracino bello, adiit Veronam imperatorius apex, scilicet Otto secundus, cui fuit manus in proelio fortis, in parvo corpore maxima virtus; augustus melior bono patre, et ut fama meminit, per omnia caesar christianissimus. Idem tunc victor et victus recolligendo milite huc venerat, volens ultum ire damna victoriae, sed nesciens, quia mors eum proxima pulsat. Ad hunc ergo Sclovonica manus perrexit, ferens legationem de parte ducis et obtulit electum episcopum, rogans eius manu popularem confirmari electionem. Non minus imperator eorum dignae petitioni adquiescens, dat ei pastoralis virgam; et, cuius suffraganeus erat, Mogontino archipraesuli in episcopum direxit consecrandum. Consecratus ille festo amicorum domini nostri Jesu Christi, Petri et Pauli, multo comitatatu equitat in dulcem patriam. Equus autem, cuius tergo insederat, non more frementium equorum nec properis cursibus gradiebatur, neque auro et argento portat fulgentia frena; sed in rusticum morem torta canape ora strictus, incessit ad arbitrium sedentis. Ventum est ad sanctam civitatem Pragam, ubi dux praefularus Wencezlaus quondam regnum tenuit ac in dei servitio vivere suum egregie perduxit; postea vero sub impii fratris ferro nobile martyrium consummans, manifestis inditiis ac ingentibus usque hodie miraculis sua merita probat. Ibi tum novus ille pontifex vincla pedum solvens, nudo pede intrat urbem, hinc humili et contrito corde orationis iura persolvens, magno gaudio civium episcopalem cathedram ob-sedit.

9. Erat autem cunctis diebus pontificatus episcopii sui pie ac fideliter serviens domino, sed multo tempore ac inproficuo labore christianitatis normam exercens in populo. Res aecclesiasticas sub aequa divisione distribuit in quatuor partes; primam partem pro necessariis vel ornatibus aecclesiae; secundam canonicorum commoditatibus ascripsit; terciam vero in agmina pauperum proflua miseratione expendens, ultimae partis summulam pro suis usibus servat. Praeterea omni die festo plurimos pauperes elimosinarios ad misericordiae opera vocat, quae eis necessaria erant, affluente copia ministrans. Item cotidianis diebus ter quaternos habere solitus erat, quos in apostolici nominis honorem dape et potu saciat. Raro autem extra festum aliquod vidit eum meridianus sol manducantem, et numquam media nox somno indulgentem. Stat lectus paleis plumis et ostro rigidus, die oculos hominum pascens; nocte vero aut habuit fratrem Gaudentium aut caecum natum, extra quos suo cubili amicissima familiaritate iunctos, et se tertium, nemo quartus recubuit in una domo. Ipsi vero nuda humus, vel lene cilitum, et lapis pro capitibus sustentaculo, somnum dabant. Numquam saturo ventre ivit dormitum, et nondum expleto sopore surgit ad solitae orationis convivia. Corpus vero et corporis incentiva acerrimis attriverat ieuniis, nec ulli umquam voluptati animum dare volebat. Parva quies oculis et nulla venia est defectis pedibus.

10. Lustraverat enim carcerem et carcere positos, quorum longa series et infinitum agmen erat. Nulli plus nota propria domus, quam sibi erat, quis, quo nomine et in qua parte cubaret infirmus, aut quot capita rediviva salus vitae, quot fatalis hora mitteret laeto. Quorum omnium post pia obsequia, si seminis tempus erat, ad campum decurrit, et sacione peracta unde viveret, propriis manibus se laborasse gaudebat. Hinc viator intrepidus aderat sacris aedibus; saepius domino prelator importunus caelestes fores pulsat: nunc longis genuflexibus orationem protrahit, nunc aegra suspiria cordis multo flumine rigat. De completorio usque ad primam non exiit sermo de ore eius, et ad instar monachicae professionis nocturna silentia servat. Post primam pastoralibus causis studia sua impendit, audiens diligenter, quid cum praedato paupere peregrinus et vidua eiularent. Quando autem exteriore cura vacabat, usque ad missae celebrationem Dauidicis utitur colloquiis. Homini non locutus est verbum, quamdiu dominicae mensae insulatus astitit et supra sancta

sanctorum immolat angelicum panem. Post aut opera manuum laborat, aut cum caris capellanis sacrae lectionis cibaria degustat. His ociis longum diem, talibus negotiis totam ducere noctem. Hi sibi mores, hoc studium, hec erat meta vivendi.

11. Post completorium cum solitis orationibus incubaret, quidam pauper, cui nil praeter vitam et membra impius latro re*l*iquit, miseris ululatibus templi ostia pulsat. Quo auditu cum de erogatis opibus nulla superfuissent, coepit curiosus excogitare, quid illi dare posset; et cum nihil aliud occurreret, ingressus cubile, quod solum habuit, tulit inde sericum pulvinar, cui abstrahens sericum, plumas circumquaque per domum respersit; deinde ad iacentis mendici clamorem recurrens, inanem purpuram in rugas complicavit et per coeuntium ianuarum foramina emittens, hoc fertili dono manum pauperis accumulavit. Cuius furti auctor cum lateret, cumque Myz domus suae camerarius hoc inter pueros asperius requirere vellet, prohibuit eum dicens: nequaquam inimicus hoc fecit, sed qui indigens erat, forsitan pro explenda necessitate assumpsit.

12. Inter haec sancta opera non desiderat pluere praedicationis verba; nec sibi solum bonus, nec nisi cum pluribus coelestium gaudiorum particeps esse voluit; singulis compassionē proximus, et prae cunctis in contemplatione suspensus; sic alta petens, ut proximorum infirma non despiceret; sic infirmis proximorum congruēns, ut alta petere non desisteret; sic discretionis artem servare novit, ut esset in eo et iuste consulens misericordia et pie saeviens disciplina. Ipsi autem contraria voluntate ad carnalem sensum lapsi, bonum pastorem sequi noluerunt. Novo quippe modo cum essent coelestibus bonis pasti, peccatorum fecibus explebantur. Ille spiritualibus adiutoriis caulas suas præmunire instat; illi destruere, quod fecit, diabolicis inpugnationibus festinant. Ille a captivitate daemonum et vitiorum populum liberare parat; illi eo arcus se in omni peccato obligare non cessant. Vedit ergo episcopus, quia divinis legibus adversum ire omnibus modis festinarunt: vedit, quod abdurate corde in deum grandia quaeque et nova scelera adimplere meditantur; vedit optimae gubernationis frustrari lacertos, plus etiam obesse sibi quam populo prodesse. Deflet ergo peccatum, et amarissimo luctu prosequitur dampna perdite gentis. Ad ultimum cogitat, melius esse relinquere quam in caeco et sponte pereunte populo operam perdere. Quod maxime de tribus causis actum esse dicunt, quia huius rei ordinem

ipso narrante comperierunt. Prima et velut principalis causa propter plures uxores unius viri; secunda propter detestanda coniugia clericorum; tertia propter captivos et mancipia christianorum, quos mercator Judaeus infelici auro emerat emptosque tot episcopus redimere non potuit. In somnis quoque apparuit ei dominus, suscitans eum et de lento sopore surgere iubens. Inquit ille: Quis es tu tam imperiosae auctoritatis, vel cuius rei gratia quietem frangere iubes? Respondit: Ego sum Jesus Christus, qui venditus sum. et iterum vendor Judaeis, et tu adhuc stertis? Ille expergefatus, secum tacito corde pertractat, quidnam haec visio vellet. Admovet solvendae quaestiunculae socium elegantem virum Williconem. Hic honore praepositurae praeerat ceteris, hunc vir sanctissimus omnium consiliorum suorum participem fecit. Cui cum suam visionem exponeret, respondit in propria verba et cogitationes ille mitissimus heros: quando venduntur christiani Judaeis, hanc venditionem patitur ipse Christus, cuius nos corpus et membra, a quo movemur et sumus.

13. Haec sanctus episcopus aequa lance perpendens, et ab imo cordis longa suspiria trahens, amplius stare timuit; sique consilio doloris accepto, venit Romam, et apostolicae sedis pontificem, quid in tanto suo populique discrimine foret acturus, gemebundis quaestibus inquirit. Commendatus, inquit, mihi grex audire me non vult, nec capit sermo meus in illis, in quorum pectoribus demoniae servitutis imperia regnant; et ea regio est, ubi pro iusto virtus corporis, pro lege voluptas dominatur. Ad haec apostolicus: fili, inquit, quia te sequi nolunt, fuge quod nocet. Operae precium est enim, si cum aliis fructum agere non potes, vel te ipsum non perdas. Quare meo consilio arripe tibi ocia contemplationis, et sede inter eos, qui vitam quietam in studiis dulcibus et salubribus agunt. Hac itaque velut divina responsione animatus cum ad futura sanctorum gaudia ardenti desiderio anhelaret, statuit secum natale solum notioresque populos derelinquere. Vult pro domino peregre proficiisci, atque velut sub alio sole inopem ducere senectam. Omnia dura et aspera pro dilecto Jesu dulcia sibi visa sunt; pro divite Christo angustam pauperiem pati, non tam labor quam ingens amor erat. Post hanc suae mentis deliberationem argentum pauperibus large distribuens, episcopalem cameram evacuat.

14. Erat autem ipsis diebus Romae imperatrix augusta Theophanū, mater eius, qui modo regnat, tercius et deo iuuante ma-

ximus Otto; cui pia cura circa pauperes cum summatibus viris et bene quaerentibus Christum sincerissima dilectio fuit. Haec comperto, quod gratia orationis exulans ille usque Hierosolimam pergere vellet, clam venire illum fecit, et argenti tantum, quantum iuuenis Gaudentius vix levare posset, pro viatico accipere fecit. Quod eadem consequenti nocte pauperibus fideliter divisit, atque ab uno denario totum expendens, nil sibi retinuit. Deinde pueris remissis in patriam, mutat habitum; et asinum pro portandis oneribus mercatus, cum tribus numero fratribus socium iter assumpsit. Habens itaque animum Hierosolimis sepulcrum domini visere, venit ad montem Casinum, in cuius cacumine monasterium sedet, quod in hoc loco primus construere coepit beatissimus pater, monachorum flos et gloria, Benedictus; ibi quoque, ut Gregorii mellifluum os sonat, ultimam partem vitae deguit, et verae religionis exemplar omnibus, qui in Christo pie vivere volunt, dígito conscripsit. Hic tum licet agnitus non fuisset, tamen domino, quod futurum erat, providente, honorifice hospicio susceptus est. Post paucos autem dies cum iter coeptum agere vellet, accessit ad eum illius loci abbas, et cum ipso admodum inlustres viri, haec consilia velut ab divina arce ferentes: viam, inquiunt, quam acquirendae beatitudinis causa coepisti, longe est a recta via et ab illa, quae dicit ad vitam. Perplexitatibus quippe fugacis saeculi carere magni animi est; sed cotidie loca nova mutare minus laudabile est. Sicut enim hiberni maris inconstancia malum nautis, ita vagatio de loco in locum periculum suis sequacibus minatur. Stare autem loco et supernis usibus eo liberius perfrui, non nos, sed praecepta maiorum virorumque forcium exempla tibi dicunt. Quod consilium providus heros non secus quam divinitus datum accipiens, ibi finem laboris et errabundae vagationis cogitavit.

15. Haec eo cogitante, frustratur eum deus, volens dilecti hominis desideria aliquantulum dilatare, ut quanto nunc amara primum et labore parta, tanto post dulciora fuissent. Nam cum ibi monastica lege vivere vellet, cumque a minimo usque ad maximum omnes hoc libentissime vellent, repente attonitas terrible verbum transverberat aures: et bonum est, inquiunt, ut stes nobiscum. Hic monachicum induas habitum; hic deo placitum vivere ducas; nostras quoque ecclesias novo opere constructas, cum sis episcopus, sacrare potes. Quo auditio, ille heros iam dudum intra se turbatus, haec ira dictante reddidit: utrum me hominem vel asinum putatis, ut cum amota filiorum cura episcopus esse desisterem, nunc sub

nomine episcopi vestras domus consecrarem? Nec mora, ivit deorsum per montis convexa, et quasi duorum dierum itinere acto ad magnum virum Nilum perrexit, cuius nobile meritum in monastico ordine velut novus lucifer in aetherio axe refulget; sub quo etiam duce ac divinae artis magistro discipulorum plurima manus deo militarunt. Hi vero omnes propriis manibus victum quaerentes, secundum regulam sancti patris nostri Basilii coelestibus vestigiis innituntur. Hac fama ductus, aggreditur sanctum senem, et provolutis genibus diu profudit lacrimas, quaerens ab illo responsa et amica solatia. Quem intuitus dominus abbas Nilus, cuius meriti in conspectu domini viveret, iam in primo sermone cognovit, qui et usque hodie ita amore Christi ferventem non meminit se vidisse aliquem iuvenem. Et receperissem te, inquit, dulcissime, nisi haec susceptio mihi meisque nocitura, tibi tamen minime esset profutura. Etenim ut iste habitus et barbae pili testantur, non indigena sed homo Graecus sum. Terra autem quantulacumque est, quam ego et mei cum incolunt, illorum, quos tu bene fugis, propria est. Si, quod deo volente nimis vellem, una nobiscum cohabitaveris, tollunt illi, quae sua sunt; ego cum caris filiis expellor totus, tu de incerta re plus incertus eris. Quin immo accipe patris consilium, et unde digressus es, repeate urbem Romam. Quo cum angelo bono te ducente perveneris, dominum abbatem Leonem nobis amicissimum ex nostra omniumque persona salutes, atque epistolam nostram feras in haec verba: aut te apud se, quod plus volo, retineat, aut si ei difficile appetat, ad abbatem sancti Sabae mea vice commendet.

16. Hac spe confirmatus, regreditur ad sacratam arcem, urbium dominam et caput mundi Romam. Inde, cui monasterio abbas Leo praefuisset, diligenter inquirens, ad sanctorum limina Bonifacii et Alexii monstrante populo perductus est. Postquam ingressus est, et cum abbe datur copia fandi, obtulit salutationem et litteras, quas miserat abbas Nilus. Quibus perfectis, et ex longo usu spiritum probare doctus erat, priusquam receperisset illum, arguta arte cuncta explorat. Primum coepit indignationem simulare; quis, qua mente praeditus esset, averso vultu indagare, aspera et dura illi praedicens, cunctaque archana mentis eius sagaci ingenio perquirens. Justum vero ac tenacem propositi virum nec dira hominis responsio frangere valuit, nec venientia temptationia a semel arrepta voluntate revocare potuerunt. Abbas vero Leo ubi non solum (non) avertere a suo praeposito, sed etiam

dira praedicando plus accendere poterat, accepturum se fore illum pollicetur. Statuit autem, dominum apostolicum cum humiliato antistite prius convenire, ut quicquid agendum foret, tanti patris sententia suorumque cardinalium consilia deliberarent. Post haec rite peractis omnibus, qua die dominus discipulorum suorum pedes lavit ac lintheo extersit, monachilem habitum sanctus ille episcopus accepit. Sabbato sancto, quando baptizati catecumini criminalibus vinclis solvuntur, soluta est et ipsi capite pendens cuculla. Hinc secundum regulae morem fratrum numero addictus, quaerendum angusto calle coepit ardentius cupere Christum. Duo autem ex fratribus, qui cum eo erant, iam dudum videntes, quia se monachum facere vellet, non bene relicto clipeo fugam dederunt. Solus vero Gaudentius exemplo constantis viri remanens, cum beato viro monachatum atque probabilem conversationem consecutus est; qui etiam sibi carne et spiritu duplex germanus, et ab infantia semper fidissimus comes adhaesit.

17. Ipse vero omni oboedientia ac humilitate ambulans inter fratres, contra bella temptantium viciorum intrepidus tyro accingitur. In cogitationibus suis ad humilem confessionem semper confugiens, quassatae mentis archana spiritalibus viris pandere non cessavit. Cessante vero temptationum imbre, in novam messem virtutum floruit, ac post vitiorum victoriam solito clarior eluxit. Processit ergo ut lux splendens, et crevit usque ad perfectum diem. Obedientia, qua donavit eum suus abbas, huiuscemodi erat, ut coquinae fratrum aquae ministratorios usus humero apportaret, manibus quoque eorum lavandis simile obsequium ageret. Sic se cunctis fratribus servire laetatur. Nec moratur interea aemulus hostis, nunc aperto bello, nunc latentibus insidiis hominem dei inpugnaturus. Et cum testatia vasa nunc aqua, aliquando vino plena portaret, praedictus hostis callido astu lapsus parat, ac ut conftracta in partes spargerentur efficiens, sacri viri faciem ingenti rubore perfudit. Haec dum multociens fierent, et ipse tot vicibus veniam prostrato corpore peteret, tandem ultius eius confus onis respexit ad haec negocia deus. Nam una dierum cum fratrum mensae aportaturus foret merum, offenso pede corruit ipse super vas, et vas ingenti cecidit super marmora lapsu. Audit a longe pater monasterii, cunctique fratres per ordinem, quomodo labitur ille heros, nescientes, quia hunc casum prosperrima adversitas comitaretur. Ita enim vas sanum et vini porcio non minuta reperitur, ac si nulla facta foret ruina. Item nobilis quaedam femina monasterium hoc

causa orationis ingreditur; et cum caritatem ibi facere iussa foret, iam septem annis panem se non gustasse profitetur. Ille vero hunc abstinentiae morem pro infirmitate adhaesisse ei regnoscens, allato pane salutiferae crucis signaculum impressit, ac deinde prandenti matronae eum apponens: in nomine domini mei Jesu Christi, filia, inquit, manduca panem. Non licet tibi sanctam caritatem violare; pro eius enim amore hoc parum prandii accipere iussa es. Ad hanc vocem credula mulier panis munera degustans, cum gratiarum actione regreditur in domum suam. Exhinc ergo communī cibo usa, rem novam sibi contigisse civibus narrat; ac glorificat vox omnium dominum deum. Nec praetereundum est, qualiter cuiusdam Johannis filiam, qui nunc Urbis praefectus esse dinoscitur, atrocissimus febrium dolor vexare coepit. Quam cum homo dei sacratissima sua manu tangeret, omnis languor corporis eius imperio abcessit.

18. Archiepiscopus vero Mogontinus beati praesulis gregem sine pastore ire conspiciens, misit legatos cum litteris, per quos dominum apostolicum de sancti viri reditu interpellat. Factaque est Romae sinodus pro hac causa; et oritur utrimque litigium grande, ex una parte eorum, qui monachum perdere timuerunt, ex alia eorum, qui pastorem suum cum auctoritate quaesierunt. Cumque inuicem pugnantibus sententiis utraque pars diu decertaret, tandem dubiam nunciorum primas vix promeruit victoram. Hic ipse primas frater erat ducis, cuius terrae, qui exigebatur, episcopus praefuit. Tum apostolicus non tam voluntate quam iure dei permotus, talia respondit: reddimus, quod iuste quaerunt, quamvis de bono patre iam degenerasset filii, et dabimus eum hac lege: si audierint eum, teneant cum dei benedictione, faciantque sub eo fructum centuplum. Si autem a consueta iniquitate sua recedere nolunt, hic noster absque periculo sui capit malorum consorcia declinet. Haec ubi dicta dedit, finita est sinodus; et soluto coetu, redierunt quisque in domum suam. Abscedunt legati, monachis tristibus, et laeto animo ac magna exultatione. Cumque emenso itinere Pragam venirent, eunt ei obviam omnis aetas et sexus, et quasi cum ingenti gaudio acceperunt eum. Dant manus ac promittunt omnia, velut qui de sua reversione oppido gauderent, secundum eius praeepta priorem vitam plenissime emendare vellent.

19. Sed paulo post cepit eos ignava mollices, et neglectis prædicationibus itur in omne nefas. Veterum quippe viciorum recordationibus præventi, in carnalem partem relabuntur, et pereunt

labor pastoralis et diligens cura boni patris. Inter haec luctuosum et miserabile crimen exoritur. Mulier cuiusdam nobilis cum clero adulterasse publice arguitur. Quam cum more barbarico parentes dedecorati coniugis decapitare quaererent, fugit illa per celeres auras, donec voce et cursu usque ad optatum pervenerat episcopum. Volens autem de illorum manibus mulierem liberare, clausit eam in monasterio sanctimonialium, quod sub vocabulo et veneratione sancti Georgii consecratum, firmissimis moenibus vallatur. Clavim vero ecclesiae custodi fideliter commendat, credens, ut femina inter feminas solacia doloris et sub altaris defensione vitae securitatem haberet. Crimen quoque in se referre voluit, ut se sceleris auctore magnum aliquid fieret: scilicet ut per poenitentiae fructus aut illam vitae servaret, aut ambo simul iussi morerentur. Qua voluntate quia martyrii coronam exposcens erat, adimpleret utique quod voluit, nisi eum prudenter dominus Willico prohiberet. Impia manus interea absconsae mulieri ferrum necemque parans, armato milite episcopale forum irruperunt. Quaerunt minis et contumacibus dictis episcopum, qui contra divinum fas et legalia iura adulteram defendere vellet. Quod ille divinae contemplationis ocio vacans ubi aure percepit, cum velut divisae noctis hora esset, dicto versu fregit silentia, et in quo clausus erat exivit de templo. Deinde qui secum erant fratribus pacis oscula libans: bene valete, inquit, et pro me misero ferte pia vota Christo! Inde totus ardore martyrii flagrans, non tardiore desiderio et cursu, quam qui fugit hostem, sponte venit in hostem; ac medium agmen intrepido gressu incedens: si me quaeritis, inquit, praesto sum. Unus autem ex illis, cui cum bonis semper laeva voluntas erat, omnium ore talia respondit: cassa spes martyrii te tenet et nobilis gloria laeti. Errat pro certo haec sanctitas, quae nostrum vult fieri peccatum. Non inplebitur tua voluntas, sed agitur aliquid, quod plus dolet; quia nisi haec meretrix nobis citius reddatur, habemus fratres tuos, in quorum uxoribus prole et praediis hoc malum ulciscamur. Haec dum furens Sclavus contra episcopum dilatravit, ecce corruptus auro proditor adest; qui excerpens eos clam ex agmine vocat, seque itineris ducem praebens, domum, in qua clausa erat, domusque custodem manifestat. Custos vero tentus ab illis, nunc minis, nunc amicis affatis, ut illam in manus eorum redderet, diu probatur; ad ultimum mortis timore perterritus, non sic sibi creditam cruentis hostibus prodidit feminam. Rapitur infelix, frustra pressis altariis, et sub manu coniugis capitalem iussa est subire senten-

ciam. Quod cum ille, velut vir iustus, facere nollet, sub gladio vilis vernulae truncata, poenas male usi corporis capite exsolvit.

20. His atque horum maioribus popularis nequitiae studiis cum sermo docentis episcopi contraire nequiret, flet bonus pastor, quia in morbido grege signa salutis nulla inesse prospexit. Hinc prospectandis sequentibus malis oculos claudere volens, dulcis Romae moenia revisit, et nave monasterii mutat pastoralia frena. Congaudent illo redeunte monasticae plebis sacra collegia, ac sanctitatis suae amore pariter et utilitate perfruuntur. Dilexerunt eum omnes, sed prae omnibus abbas suus, qui et post se totis cohortibus fratrum praefecerat illum. Ille autem omni vilitate et extremitate contentus, quanto magnus erat, tanto se cunctis inferiorem praebuit; quanto spiritualibus divitiis dives, tanto in oculis hominum parvus, pauper et despctus esse cupiverat. Dicunt autem abba et fratres eius de eo, quia in omni virtute ad unguem perfectus est, et extra martyrium vere sanctus erat. Sic de die in diem semper novus et se ipso robustior succrescens, ad divina contemplationis fastigia velut castissima turtur evolaverat. Volens autem dominus ostendere servo suo, cuius meriti viveret in conspectu suo, monstrat ei per visum duos ordines in coelo, unum purpureo, alterum niveo amictu, quibus sub diversa specie singulare meritum et propria merces; ambobus tamen esca et potus erat laus perpetua creatoris. Et facta est vox ad eum dicens: inter utrosque est tibi locus, convivacio mensae et aptissimus honor. Cuius rei visionem abbati suo cum exponeret, non hoc de se, sed velut sanctissimus Paulus reuelationis suae mysteria de alio homine narrat: scio, inquit, huiusmodi hominem, cui dominus per visum talia ostendit et haec ipsa donaturum se promittit.

21. Hoc ipso tempore iter agit Romam rex Francorum Otto tercius, pulchri caesaris pulcherrima proles. Decursis quippe puerilibus annis, cum iam velut prima lanugine barbae floreret, tempus et virtus maior annis, imperatoriam sibi exposcerant dignitatem. Roma autem cum caput mundi et urbium domina sit et vocetur, sola reges imperare facit; cumque principis sanctorum corpus suo sinu refoveat, merito principem terrarum ipsa constituere debet. Suus ipsis diebus pontifex acerrima febre correptus, corpus terrae, animam coelo, utraque in sua dimisit exordia. Rex autem Otto Alpium nives multo milite transmeans, iuxta sacram urbem Ravennam regalia castra metatus est. Ibi in eius occursum ve- niunt epistolae cum nuncis, quas mittunt Romani proceres et

senatorius ordo. Primo illius adventum, velut toto tempore paternae mortis non visum, totis visceribus desiderare ac debita fidelitate pollicitantur exspectare; deinde in morte domni apostolici tam sibi quam illis non minimam invectam esse partem incommordorum annunciant, et quem pro eo ponerent, regalem exquirunt sentenciam. Erat item in capella regis quidam clericus nomine Bruno, secularibus litteris egregie eruditus et ipse regio sanguine genus ferens; magnae scilicet indolis, sed quod minus bonum, multum fervidae iuventutis. Hunc, quia regi placuit, a maioribus electum Magontinus archipraesul Willigis et suus collega Hildebaldus episcopus adduxerunt Romam; proinde a Romanis honifice acceptum, ad hoc ordinati episcopi apostolico honore promulgarunt. Superveniens etiam rex Romano more egregie accipitur; deinde et magno gaudio omnium imperatorum attigit apicem. Laetantur cum primatibus minores civitatis, cum afflito paupere exultant agmina viduarum, quia novus imperator dat iura populis, dat iura novus papa.

22. His temporibus christianissimus ille caesar, cui circa servos dei maximum studium semper et diligens cura fuit, crebro alloquitur sanctum Adalbertum, et habebat eum sibi familiarem, audiens libenter, quaecumque sibi diceret. Archiepiscopus vero Willigis veterem quaerimoniam canens, dominum apostolicum de sancti hominis reditu interpellat; congreginat vota cum votis, et ut reportaret illum, modis omnibus instat. In apostolica quoque sinodo canonum testimonia revolvens, coram omnibus se iusta petere clamat; peccatum esse, singulis aecclesiae maritatis solam Pragam suo pastore viduari; iuste poscentibus benivolam aurem, viduae aecclesiae maritum suum praebere, libera mente postulans erat. Rursum ex itinere, quo versus est ad patriam, continuis litteris hoc idem reiterare non cessat; nec dimisit prius, donec pollicitus est dominus apostolicus, facturum se esse, quae vellet. Tristatus est autem homo dei, quia relinquere cogitur monasterium. Praescierat enim, quia populum, cui pastoralem curam debuit, a via sua mala nemo flectere quisset. Sed tristem eius animum hoc valde solatur, quia si in commissis sibi animabus dignos fructus agere nequisset, extraneis et non baptizatis praedicator missus fuerat. Ergo multis lacrimis fratrum dulce monasterium linquens cum summae discrecionis viro Notherio episcopo ultra Alpes proficiscitur.

23. Cumque velut duorum prope mensium iter agerent, venerunt

Magunciam, ubi regressus ab Italicis horis imperator commoratus est. Cum quo vir dei mansit bonum tempus, qui valde familiaris simus sibi erat; et nocte pariter ac die velut dulcissimus cubicularius imperiali camerae adhaesit. Hoc autem non sic, velut saeculi aliquo amore captus, sed quia dilexit ipsum, et dulcibus dictis ad amorem coelestis patriae accendere voluit. Nam die sive nocte, cum turba locum dedit, sanctis alloquiis aggreditur illum, docens, ne magnum putaret, se imperatorem esse; cogitaret, se hominem moriturum, cinerem ex pulcherrimo, putredinem et vermium escam esse futurum; viduis se exhibere maritum, pauperibus et pupillis monstrare se patrem; timere deum ut iustum ac districtum iudicem, amare ut pium veniae largitorem ac misericordiae fontem; sollicite pensare, quam angusta via, quae dicit ad vitam, et quam perpauci, qui intrant per eam; bene agentibus esset per humilitatem socius, contra delinquentium vicia per zelum iustitiae erectus. Ad hunc modum plura subnectens, monet carum filium, praesentis vitae bona despicere, aeternitatis electionem desiderare, mansura quaerere, in rebus temporalibus et transitoriis fiduciam non habere. Cunctis, qui in regia domo erant, servitutem serviens, velut servus omnium, sic eorum vilissima quaeque manibus tractat, et omni humilitate eorum servitia facit. Noctibus quoque cum carpserant somnum, calciamenta eorum componere cura fuit; ab ianitore usque ad principem regiae domus omnium caligas aqua abluit, et purgatos sordibus eos suo loco restituit. Ad hunc modum plurima servitia egit in camera; quanto quaeque vilissima erant, tanto libentius ea pro humilitate ministrat. Sed serviminis auctor diu incognitus latuit, donec quidam Wolpharius, imperialis minister et sibi dilectus cubicularius, sanctum prodidit furem.

24. Vedit quoque ibi somnium nocte una, quod huiusmodi erat. Putabat se fratri sui curtem adire, et media curte stare domum, cuius structura aspectu erat delectabilis, parietes et tecta nivei candoris; intus duo lecti, unus sibi, alter fratri suo deputatus erat: uterque scilicet, ut decuit, multum honoris gerens; sed lectulus suus omnem gloriam alterius longe praecellens, totus purpureo splendore et sericis ornamenti amictus, ad caput vero aurei statim in lintheo pulcherrime redimitus. Sursum vero in capite erat aureis litteris scriptum: Munus hoc auctentum donat tibi filia regis. Cuius visionis ordinem cum aliquibus narrando exponeret: vide, inquiunt illi, quia Christo domino secundante martyr eris

futurus. Regis filia, quae dat tibi regia dona, hoc est dominae coeli, sacratissima virgo Maria. Hoc audiens ille, factus est laetissimo animo; et ingressus cubiculum cordis, egit gratias sancto sanctorum angelorum domino et omnipotenti Christo. Hinc matrem gratiarum, quae regis solio proxima sedet, prona cervice et gavisae mentis iubilo adorat: gloria tibi, inquiens, virgo, maris stella, quae me ut pia domina humillimum servum tuum respicere dignata es.

25. Hac ipsa tempestate adiit Turoniam quaerens auxilio sanctum senem Martinum. Nec praeterit Floriacum, qui beatissimum corpus confessoris nostri et patris Benedicti suo gremio collocare meruit; ubi etiam, quis ille sit domino, caecorum visus, claudorum gressus, surdorum auditus et coelestium miraculorum multa milia protestantur. Horum duorum carissimorum patrum sacris confabulationibus pastus, laeto animo regreditur ad imperiale domicilium. Inde quid sibi menti foret, quae volente deo agere vellet, sublucem proferens, coepit cum dilecto caesare familiarem extremum sermonem habere. Finita locutione, pacis oscula invicem libant, et amplius numquam sociandos non absque dolore separant amplexus. Vir ergo sanctus eius caram vitam carissimo Jesu multum commendans, secundum placitum archipraesulis sui ad apostolicam gentem pergere coepit. Sapuit ipse, quod consilio suo non obaudirent, sed ne inobediens esset, iussum iter adimplere maluit. Hoc etiam eius animo magnam spem tribuit, quia si non in filiis, in alienis et barbaris animarum lucra congregare potuit. Erant enim multae nationes per circuitum, per quas aut sibi martyrium, aut eis baptismi gratiam conferre potuit. Gens autem haec sceleratissima, ad quam redire compulsus est, in odium sui nominis grande nefas peregerunt. Nam parentes suos nobiles et praeclaros viros, misero vulnere prosternunt; fratres fratumque filios, masculum una cum insonte femina, omnes morte sevissima dampnabant; civitates quoque eorum igne ac ferro devastantes, omnia eorum bona in captivitatem redegerunt. Unus autem ex suis fratribus, dum haec mala domi geruntur, cum Bolislavo Palaniorum duce foras in expeditione imperatoris erat. Dux vero ille pro amore sancti fratris magnis promissis et amicis opibus eum solatur.

26. Ergo pro his sceleribus aditum sibi clausum esse putans ille sanctissimus heros, noluit frustrari adventum suum; sed declinavit ad praefatum ducem, quia sibi amicissimus erat, et si se-

recipere vellent, per eius missos explorare potuit. Quo facto, econtra illi magna indignatione remittunt ei irae et furoris plena verba, dicentes: sumus peccatores, populus iniquitatis, gens durae cervicis; tu sanctus, amicus dei, verus Israhelita, et tibi omnia cum domino. Tantum ac talem non portant cohabitationes et consorcia iniquorum. Et tamen unde novum hoc genus, ut tocis repulsos, tocis abiectos non unius sed diversarum mentium requirat episcopus? Agnoscamus, ingeminant, quid sub colore pie-tatis mendosum tinniat haec sanctitas. Nolumus eum, quia si veniet, non venit pro nostra salute, sed pro puniendis malis et iniuriis, quae fratribus suis fecimus et fecisse iuvat. Non est, qui recipiat eum, non est usque ad unum. Haec et his similia audiens beatus episcopus, tanto laeticiae risu exuberat, ut pene a solito rigore magnum aliquid excederet. Disrupisti, inquit, vincula mea. Tibi immolo gloriam et sacrificium laudis, quia pastoralis curae funes et vincula de meo collo ipsorum refutatio liberavit. Fateor me hodie, o bone Jesu, totum esse tuum; tibi, dominator virtutis aeternae, laus, honor et gloria. Noluisti eos, qui te nolunt et qui a via veritatis in desiderio declinant.

27. Inde adversus diram barbariem prophanosque idolatras gladium praedicationis acuens et aptans, cum quibus primum, cum quibus postmodum dimicare oporteret, animo deliberare coepit; utrum Liutenses, quos christianorum praeda miserorumque hominum dampna pascunt, an Pruzzorum fines adiret, quorum deus venter est et avaritia iuncta cum morte. Tandem alternanti pectori sentencia successit animo, ut quia haec regio proxima et nota fuerat duci praedicto, Pruzziae deos et idola iret debellaturus. Dux vero cognita voluntate eius, dat ei navem, et ipsam pro pace itineris terdeno milite armat. Ipse vero adiit primo urbem Gyddanyzc, quam ducis latissima regna dirimentem maris confinia tangunt. Ibi, divina misericordia adventum eius prosperrante, baptizabantur hominum multae catervae. Ibi, missarum solemnia celebrans, patri immolat Christum, cui non post multos illos dies se ipsum pro hostia fuerat oblatus. Quicquid vero superfuit de eo, quod ipse et novi baptizati communicarunt, colligere iubet, et mundissimo panno involutum sibi servabat pro viatico deportandum.

28. Postera autem die salutatis omnibus inponitur carinae et pelago, et tollitur ab eorum oculis, numquam postea videndus. Hinc nauticum iter velocissimo cursu peragens, post paucos marinum

litus egreditur, et reversa est navis cum armato custode. Ipse autem pro praestitis beneficiis gratiam vectoribus et vectorum domino agens, remansit ibi cum geminis fratribus; quorum alter presbiter Benedictus, alter dilectus et a puerō sibi comes frater Gaudentius erat. Tunc magna fiducia Christum praedicantes, intrant parvam insulam, quae curvo amne circumvecta, formam circuli adeuntibus monstrat. Venientes vero loci possessores cum pugnis expulerunt eos. Et quidam, arrepto naviculae remo, astitit episcopo proprius, et ut forte psalmos in libro decantaverat, ingentem ictum inter scapulas dedit. Excussus manibus volat in diversa codex, et ipse extenso capite et membris iacet humo prostratus; sed exterius afflito corpore quid pia mens intus ageret, risus cordis per vocis organum mox patefecit. Gratias tibi, inquit, domine, quia etsi amplius non erit, saltim vel unum ictum pro crucifixo meo accipere merui. Transiens vero in aliam partem fluminis, stetit ibi sabbato. Vespere autem facto dominus villae divinum heroa Adalbertum transduxit in villam. Congregat se undique inhers vulgus, et quid de illo foret acturus, furibunda voce et canino rictu exspectant. Tunc sanctus Adalbertus, quis et unde esset, vel ob quam causam illuc veniret, interrogatus, talia econtra miti voce respondit: sum nativitate Sclauus, nomine Adalbertus, professione monachus, ordine quondam episcopus, officio nunc vester apostolus. Causa nostri itineris est vestra salus, ut relinquentes simulacra surda et muta, agnoscatis creatorem vestrum, qui solus, et extra quem alter deus non est; et ut credentes in nomine eius vitam habeatis, et in atriis inmarcescibilibus coelestium gaudiorum premia percipere mereamini. Haec sanctus Adalbertus. Illi autem iam dudum indignantes et cum clamore blasphemiae verba adversus eum proclamantes, mortem sibi minantur. Et extemplo terram baculis percutientes, fustes capiti eius apponunt, et infrendunt dire dentibus in eum: magnum sit tibi, inquiunt, quod hucusque impune venisti; et sicut celer redditus spem vitae, ita tibi parvae morae necis dampna creabunt. Nobis et toto huic regno, cuius nos fauces sumus, communis lex imperat et unus ordo vivendi; vos vero, qui estis alterius et ignorantiae legis, nisi hac nocte discedatis, in crastinum decapitabimini. Ipsa vero nocte in naviculam inponebantur, et retro ducti manserunt quinque dies in quodam vico.

29. Haec dum in illa parte geruntur, ecce in monasterio, ubi ille talis nutritus fuerat, cuidam converso Johanni Canapario talia

dominus per visum ostendit. E summo coelo velut volantia deorsum veniunt usque ad terram duo linteamina, alba sicut nix et munda absque omni sorde et macula. Ambo sua honera, singulos quidem viros, de terra levant; ambo felicissimo cursu nubes et aurea sydera transnatant. Unius nomen extra ipsum, qui haec vidit, admodum paucissimi sciunt; alter vero erat, ut adhuc hodie ipse meminit, dominus Adalbertus, cui angelicus minister iam coelestis mensae convivia praeparavit. At pater Nilus ignotum est, quid de eo videret; sed dulcibus scriptis eundem virum ita alloquitur: scias dulcissime fili, quia amicus noster Adalbertus ambulat cum spiritu sancto, et beatissimo fine praesentem vitam erit terminaturus. Item fratri Gaudentio, quae opere futura erant, nocturna quies textis ambagibus dixit. Expergefactus ergo, si vellet audire somnium suum, interrogat diiectum patrem. Respondit autem ipse: dic, si quid habes. — Vidi, inquit, in medio altaris calicem aureum, et hunc vino semiplenum; custos vero eius nemo erat. Me itaque volente bibere merum, opposuit se mihi minister altaris, et audacibus meis coepitis velut quadam imperiosa auctoritate contradixit, qui nec mihi nec alicui hominum hanc licentiam dare vellet, pro eo quod tibi in crastinum pro mistica refectione foret servatum. Haec eo loquente, fugit somnus ab oculis, et occupat trementia membra torpor ingens: deus, inquit, fili, prosperet hunc visum! Fallaci somnio neminem credere oportet.

30. Iam exsurgente purpureo die, coeptum iter agunt, et davitico carmine viam sibi abbreviant et dulcis vitae gaudium continuo appellant Christum. Inde nemora et feralia lustra linquentes, sole ascidente ad meridiem, campestria loca adierunt. Ibi fratre Gaudentio missam celebrante, sanctus ille monachus communicavit, et post sacram communionem pro allevando labore itineris pauxillum obsonii accepit. Et dicto versu et sequenti psalmo, surgit de gramineo cespite, et quantum iactus est lapidis vel missus sagittae, progressus loco resedit. Hic cepit eum somnus; et quia diutini itineris fessus erat, pleno cornu profudit eum sopori fera quies. Ad ultimum pausantibus cunctis, affuit paganicus furor, et irruerunt super eos impetu magno, et iniecerunt omnes in vincula. Sanctus vero Adalbertus stans contra Gaudentium et alium fratrem ligatum: fratres, inquit, nolite contristari! Scitis, quia haec patimur pro nomine domini, cuius virtus ultra omnes virtutes, pulchritudo supra omnes decores, potentia inenarrabilis,

pietas singularis. Quid enim fortius, quid eo pulchrius, quam dulcem pro dulcissimo Jesu fundere vitam? Prosilit e furibundo agmine igneus Sicco et totis viribus ingens iaculum movens, transfixit eius penetralia cordis. Ipse enim, sacerdos idolorum et dux coniuratae cohortis, velut ex debito prima vulnera facit. Deinde concurrerunt omnes, et vulnera miscentes, iram exsatuant. Profluit purpureus sanguis per foramina utriusque lateris; ille oculis ac manibus stat orans in coelum. Exiit rubeus amnis divite vena, et extractae hastae septem ingentia vulnera pandunt. Ille vincis solutis extendit manus in modum crucis, et suppliciter fusis precibus pro sua et persecutorum salute ad dominum clamat. Sic illa sancta anima carcere suo evolat; sic nobile corpus protensa cruce terram occupat; sic quoque multo sanguine vitam fundens, beatis sedibus et semper carissimo tandem perfruitur Christo. O sanctum et beatissimum virum, cuius in vultu angelicus splendor, in corde semper Christus erat! O pium et omni honore dignissimum, qui crucem, quam voluntate semper et animo portavit, tunc etiam manibus et toto corpore complexus est! Accurrunt undique armis dira barbaries, et nondum expleto furore, auferunt corpori nobile caput, et separant exsanguia membra. Corpus vero loco dimittentes, caput palo fixerunt, et laeto clamore sua scelera laudantes, reversi sunt unusquisque ad proprias sedes. Passus est autem sanctus et glorioissimus martyr Christi Adalbertus 9 Kalendas Mai, imperante rerum domino Ottonum tercio pio et clarissimo cesare, feria 6; scilicet ut qua die dominus Jesus Christus pro homine, eadem die homo ille pro deo suo pateretur. Cui est misericordia in saeculum, honor, laus et imperium in saecula saeculorum. Amen.

III.

Brunův život sv. Vojtěcha.

1. Nascitur purpureus flos Boemicis terris, maior filius ex parentibus magnis; aureum pomum processit e nobilibus ramis; progreditur pulchra facie, sed pulchrior spiritu, Wogitiq puerulus, quod nomen interpretatum sonat: consolatio exercitus. Pater eius erat uir magnus et prepotens; substantia eius integra, possessio diffusa. Est ei mortalium felicitatum copia, sub se positorum hominum unda, familia multa perstrepens, argento et auro plena domus.

Cum esset dominus terre, fuit tamen mediocris homo; oratio rara, sed habitaverat secum misericordia bona; neglecta castitas, et larga pauperum cura. Mater clara ex genere Sclavorum erat nobilissima digna iugalis iuncta digno marito; marito videlicet qui tangit reges linea sanguinis, quem longe lateque iura dantem hodie tremunt populi, Heinrico regi accessit proximus nepos. Femina, aiunt, casta moribus, plena elemosinis, fidem loquens operibus, nobilitati sue pulchrum responsum dedit. Sed discipula virtutis, bene fit rea custos fratri. Nam dum zelat zelo castitatis, dum fit familiarius famula orationis, dat viro occasionem peccandi non cum una, sed cum feminarum turba. Bonus pater, sed melior mater, optimus qui nascitur ex ipsis.

2. Lacte plenus interea parvulus homo febricitans, mortem vicinam parentibus minatur, fletum movet oculis videntium suos sidereo vultus. Pater fecit spissum gressum, ad quem amat pre filiis filium, testatur crebris lacrimis, quantus vivat amor pueri in visceribus patris. Mors amara in foribus, ecce occurrit salus bene cogitantibus. Dixerunt ergo territi parentes tremula prece: non nobis, domine, non nobis vivat puer iste; sed clericus in dei matris honore portet iugum tuum pulchra cervice. Sic dicunt ponuntque super altare virginis, et recessit in ictu oculi vis doloris. Infantulus ad se redit sospes in omnibus membris. Bona angelorum imperatrix augusta, perpetua virgo, sic in se clamantium ad deum portat hominum vota, dum negare nescit corde potentibus, dum de celo fert opem egris mortalibus, splendida stella maris. Signasti servum, virgo Maria, tuum.

3. Qui cum intra plenilunium sensibilis pueritie venisset, rudisque lingue meatus ad loquelam extenderet, primis elementis inficiendus, presbyterorum datur in manus. Tunc minister eius, qui infantilibus cunis familiarius adhesit, ut mos est humani ingenii, laborem fugiens parandis literis se comitem subtraxit. Propter quod arduum iter desperat, semel et secundo concita fuga ad dulces parentes perrexit. Quo facto pater infrendens diris ictibus et vitalibus plagiis fugam correxit, et cum indignatione sequens, non ab re filium tradidit amare salubribus scholis. Nam aperuit deus puero aurem cordis, et interiecto mensis spatio tanta gratia perfudit, ut exinde parvo seniori usque ad unguem philosophiae, eius papas morum et magister sensuum foret.

4. Decursis itaque rudis infantie balbutientibus annis, Wogitiq Davitico nectare potatus, parvoque melle dulce canantis Gre-

gorii pastus, ut partem suam comedat, ad septem panes sapientie portatur, traditur, inquam, ad ingenuam Parthenopolim. Theutonum novam metropolim, liberalibus disciplinis imbuendus; quam urbem rex maximus, primus trium Ottonum, imperator augustus, in magnum archipraesulatum erexit, et ut hodie cernere est, sancto Mauritio in fluminis Albis pulchro litore, pulcherrimam domum prope construxit. Urbis episcopus tunc Adalbertus, ipse et primus, qui, quem suo nomine Adalbertum vocavit, bone indolis puerum Wogitechum secundo crismate linivit. Hec cum facta essent, non norunt, postea quando finito scole duello domum redeunt, recordata est mater pueri, quia Pruzis episcopus gentium positus, cum idem Adalbertus per regnum patris iter ageret, deducit filium cum ungendis pueris, ut tunc primo eum crismate episcopus liniret.

5. Igitur ad frontem scole hospes processit, ianuas timoris intrat, ubi plures epulas appositas cernere erat, quas, prout cui vene in levo pectore saliunt, amena turba discipulorum avido ore carpebat. Scolis praeerat tunc Ohtricus quidam facundissimus, etate illa quasi Cicero unus, cuius memoriale clarum usque nunc per omnem Saxoniam habetur; quem, quantus foret, discipulorum facies inspecta sine lingua sonat, et per vicinas urbes circumquaque diffusa sophia digito monstravit. Apponuntur pedagogus et herus legere, sicut consuetudo erat domi discere; adest puero divina gratia, currunt divite vena ingenium, sensus et ratio. Hoc autem asserunt mirabile in eo, si forte magister amoveret pedem, ut proprium est vagis puerorum animis, aliquando prodeunte ludo totum consumpscerat diem. Cumque de lecta lectione nec verbum saperet, et bene iratus magister flagellare inchoaret: dimitte me, inquit, legam; et dimissus, ut rem notam, optime legit. Dicunt etiam tribus linguis pro una locutum; cum scope tergum verrunt, et ferientia flagella dolentem carnem frangunt. Auditoribus enim usus erat latialiter fari, nec ausus est quisquam coram magistro lingua barbara loqui. Unde admotis urentibus virgis, primum, mi domine garrit, iam cum increscit dolor, qui legem non habet, eodem verbo nunc Saxo, nunc Sclavus misericordiam clamat.

6. Annos ter ternos in area studii palestram exercet ingenii; effodiens terre cordis obrutos sensus contra ignorantie densam noctem predidit scientie diem. Post capella regis magistrum tulit. Scola dixit: sat prata biberunt, discipulorum divisa manus certas sedes domosque revisunt. Repatriat novo nomine Adalbertus, por-

tans secum dulces sapientie liquores; dat caris parentibus visus filius gaudium magnum. Hoc toto tum tempore adeo lascivus, ut homo, incubat terrenis deliciis, vacat puerilibus iocis; querens cibum et potum, ut pecus incurvat vultum, nescit rectus cernere celum.

7. Moritur interea Boemie provincie episcopus; et si est, ut auditum, coram astantibus desperata voce testatur, quod ab nigris spiritibus immundis ad tartareum chaos incaute portatur. Presens enim erat tunc Adalbertus, unus extrema videntium, et verba morientis aure audientium; quem ut ipse post abbati in monasterio dixit, visionis illius magnus horror invasit, et ad primam salutem direxit. Exinde emendare mores, frena ponere animis, desideria carnis igne divini amoris excoquere cepit.

8. Conveniunt dux terre et maior populus, et pro eligendo pastore varias sententias ducunt; omnes tamen ad ultimum manus levant, aera clamoribus implent, non habere meliorem, nec alium oportere esse suum episcopum, quam indigenam Adalbertum, cuius nobilitas, dicitur, alta sapientia et placabiles mores cum tanto honore concordarent. Ergo in hec verba levatur terre episcopus, mutata mente, pius Adalbertus. Hac ipsa die, ubi erat episcopium, audientibus multis, locutum est daemonium, cum presbyteri sacris imprecationibus urgerent, ut exiens de homine possesso daret honorem deo vivo: quid mihi molesti estis? inquit. Ve satis est mihi! Amplius hic stare non possum, quia electus hodie est populo terre episcopus, quam valde timeo, christicola Adalbertus. Sic ait, et quasi citius dicto cessit daemon impudens spiritui sancto, et ut flagello fugatus exivit homine sano. Cui rei homo, qui hora illa praesens erat, Willico quidam, bonus clericus et sapiens, visible testimonium asserebat, quod nos legimus, cum ad abbatem nostrum hoc scripto filius mandaverat. Ipsum episcopus Adalbertus sue ecclesie praepositum habuit; post super cordis arida flante spiritu sancto, nobilem monachum mons Cassinus recipit.

9. Igitur electus episcopus auricomam Italiam vadit; quem obese cluse artas vias egressum prima civitas Verona recepit, que in fauce regni pulcre levat caput. Ibi eum pastorali virga investit Otto secundus, qui tunc loco patris rapidis cruribus montem imperii scandit; sed non dextro omne, nec vivo matureve sapientie signo rem publicam rexit; et dum omne quod vult regem oportere sequi, non bene, putat, collectum orbem amisit, et quam patris terror peperit, pacem interfecit. Sensit Theutonum tellus

patrem scilicet mortuum, nautam maris; sensit dormientem aurigam orbis, cum quo prospera dei cucurrerunt, multa bona christiane religioni accreverunt. Migrans migravit Otto pius, Otto rigidus, fluxa gubernare doctus, cuius aurea tempora nunc gravi gemitu memorat, quando pressa malis sancta ecclesia absque ulla requie hostes insurgere dolet. Duorumque oblitera Ottonum, antiquum nominat: vere inquiens meus »felix mundus erat, Otto dum sceptra gerebat«. Ergo archimandrita Mogontinus, gravis homo, Willigesus Adalberto, cui deus interiori gratia benedixit, venerabile caput oleo unxit, et in presentia imperatoris ad sacerdotii altitudinem provexit.

10. Ea tempestate effera gens Luttizi pagani iugum christianitatis deponunt, et — quo errore adhuc laborant — post deos alienos erecto collo cucurrerunt, et, qui fugientes fugere nequeunt, christiani multi ceciderunt gladio. Tunc peccato Ottonis multa mala surrexere, maxima ubique et miserrima naufragia emerserunt, res publica turpitudines passa de solio descendit, christiana religio lacera iram dei sensit. Actum est bellum cum Polanis, dux eorum Misico arte vicit, humiliata Theutonum magnanimitas terram lambit, Hodo pugnax marchio laceris vexillis terga vertit. Alia hora, quem rex congregat optimus populus et, qualem postea videre non contigit, valde grandis exercitus, cum esset melius zelo pugnare cum paganis, sine reverentia fraterne christianitatis congreiduntur cum Karolinis Francis. Expectare non audent, qui in viribus regni iratum imperatorem sciunt, non durantes virorum fortium cedunt hostes ad impetum fortissimum. Sed dum vino ventrique collum flectunt, regnante Ottonis infortunio, victores in turpem fugam desinunt. Ultimum et lacrimabile bellum confecit cum nudis Sarracenis, quorum dum ultra incredibilem modum numerus excrevit, cede cadaverum lassa dextera defecit, et bellantium herorum virtus fracta succubuit. Stratus ferro occidit flos patrie purpureus decor flave Germanie, plurimum dilectus augusto cesari, qui cum stupentibus oculis nefas horret, tandem pudet, quia mulierem audivit, tandem sero penitet, quia infantilia consilia secutus, sententias maiorum proiecit. Qui putas color queve facies talia cernenti erat? Que tibi, que magnanime uenis illa dies erat, quando in potestatem Sarracenam populum dei traditum vidisti, et sub pedibus paganorum christianum decus laceratum aspexisti? Vere ut quidam spiritu canens domino ait: cum sis iustus iuste omnia disponis; eum

quoque qui debet puniri recte condempnas. Quodsi augende christianitatis gratia non terre causa cecidissent, tanti boni cum aliter nequeat, homo natus ad laborem nisi mori debeat. Adeo sevum vulnus doloris mater ecclesia pro nichilo curaret. Sed ve nostro miserabili evo! quia nemo rex studium habet, ut convertat paganum, quasi deus de celo iubeat. Diligunt honorem suum, o Christe, non lucrum tuum. Post sanctum et imperatorem magnum Constantiū, post optimum exemplar religionis Karolum, ut converterent paganos ad Christum, nomen et rem glorie coram deo et hominibus pauci acceperunt; est eheu pro peccatis, qui persequatur christianum, et nullus prope dominus rerum, qui ecclesiam intrare compellat paganum. Ergo rex puer, cernens caros ablatos, optimates occisos, nescius quo se vertat, irato deo quo vadat, maximam filiam criminum, desperationem impegit. Illud post miseriā sequens, quod poetarum quidam iacens in marmoreis hortis cantat: una salus victis nullam sperare salutem, emissō equo dedit se in mare. Nat sonipes; ubi lassus cessat. Ipse rex nandi peritus super undas diu natat, donec obvia navis Grecorum fessum levat, et extra spem care coniugi et superstiti populo incolumem reddit. Erat ut accepimus vivida virtus in eo, fervida et effrena iuventus, manus prompta bello, sed rara unquam cum consilio. Multa bona fecit, sed quia etas lubrica errare fecit, et plura praecipitatione peccavit. Prope semper perdidit diebus suis, ubi prelum cepit; extra Theutonum consuetudinem, pugnantibus eis, secutum est omne infortunium. Est cuius efficiens causa contra dominum regis tacita offensa.

11. Retro sumit iter sanctus episcopus Adalbertus; venit in terram suam, pulchre regens animam suam, et pascens bene optimis pascuis subditam plebem. Res episcopii in partes partitus, quatuor divisiones fecit, unam clerus, alteram agmen pauperum suis usibus sumpsero; tertiam mater ecclesia pro captivorum redemptione et sua restauratione possedit; quartam ipse cum coherentibus sibi ad necessarios sumptus recepit. Cernere erat alium hominem, o qualem, o quantum mutatum ab illo, qui paulo ante post pulchra temporalia equorum cursu cucurrit, aut tota mente in terrenis actibus iacebat, vel in desideriis errare sine magistro doctus erat. Redit ad se! recognovit propter quod deus hominem fecit! mutavit amorem, correxit pedem! divina concupiscens et sola celestia suspirans. Delicias egre fert! divitias non vult. Aurum computat pro nullo, argentum pro luto, et quecumque

humana vanitas usque ad mortem amplectitur et amat, alta mente despexit. Horum vero quicquid est in pauperum usus et ornamento ecclesie, ut dixi, et ad sola utilia convertere cura erat. Noluit regnum dare divitiis! intellexit se dominum ipsis secundum illud: dilige denarium, sed parce dilige formam. Seculum et eius pompam, quam clericus tota mente quaerebat, episcopus tota mente fugere cepit. Una cogitatio, unum studium erat, nichil concupiscere, nichil quaerere praeter Christum. Inter hec o domine quam bonus et suavis spiritus tuus in omnibus! et utique non volentis neque currentis, sed miserentis est dei, cuius nunc spiritu compunctus laborare cepit episcopus Wogitihe! in digito dei facere et docere episcopalia potuit. Quid non potest omnipotens cum vult, cum meliora cogitat deus? Vult neminem perire, immo suorum neminem patitur perire! pura bonitas, sana eternitas! una veritas, sola dulcedo! tota pulchritudo, secreta salus et beata praesentia! pulchra caritas et cara eternitas et cara misericordia deus. Quem loqui, quem suave sedulo meditari, o quam delectabile, felix et insatiabile! cuius lucis absentes radios nos vere miseri, nos vive glorie exules, nos mortui et ceci patienter sustinemus! utique quia quam suave et incomparabile bonum perdidimus, ad maiorem cumulum miserie merito ignoramus. Auribus nostris audivimus, quam mirabilis in operibus sis maxime, o domine! o dulcedo, vita et panis angelorum! agnovimus te in misericordiis tuis, cuius risus et sacer ludus esse solet una hora vertere impium, et facere sanctum! sicut est: respexit dominus Petrum, et Matheum ex publicano quoque dedit apostolum, et ex lupo fecit optimum Paulum. Ita cuncta opera dei valde bona, maxime misericordia et redemptio salutaris dei! in cuius nunc virtute veteres pennas proiecit, et novos mores assumpsit celicola Adalbertus, cui dum acerrimis ieuniis longos soles ducere, macris vigiliis incentiva carnis domare, continuis genuum flexionibus veniam peccatorum impetrare, perdia et pernox cura erat. Quomodo sacra lectio in cordis palato sapiat, quantum psalmorum nobile carmen in oculis dei valeat! hoc ipse aut nemo probavit. Sentiens sensit deum propitium et, cuius oratio dat spiritum sanctum, intime gustat dulcem salvatorem. Quantum ad exteriorem hominem, maiores labores plus districtum et austерum vivere nunc in episcopio quam post in monasterio habuit. Refugit non solum, quod suave est, sed ipsi etiam nature necessaria negavit, incurrens beate memorie verbum: O nimium felix, cui parcus sufficit usus. Contra varias voluntates et labia insur-

gentium vitiorum omni arte, omni studio virtutum occurrit, donec desideriorum spinas velleret, terrenasque delectationes vinceret. Multa passus, proficuum et ingentem sudorem consumpsit. Mirantur fervorem suum omnes, qui eum ante noverant et qui prope latus vadunt, amatores carnales rigidum vivere odio habent. Ita fame et siti non sine causa laborat! frigore nimio, vigiliis et hirsuta veste sine misericordia corpus afflit. Desiderium quippe eius in deo erat, et postpositis cogitationibus malarum curarum, quas amor vanitatis habet, animam semper in manibus habuit, nullum volens habere inimicum, nisi inimicum. Debellat eius apertas, et cavet eius occultas nequias! cui utique tot colaphos dedit, quot opera bona fecit. Calcat mundum sub pedibus, subiecit libero animo terre felicitates! habens spem celo, nec sensit transitorios labores. Semper aborsum fugiens, quo caro trahit, omni annisu festinans sursum quo spiritus vocat. Bene vixit, bene docuit; ab eo quod ore dixit nunquam opere recessit. Populus autem erat dure cervicis, servus libidinum factus; miscebantur cum cognatis, sine lege, cum uxoribus multis. Mancipa christiana perfidis et Judeis vendebant; dies festos confusa religione observant, dies vero ieuniorum, voluptatibus vacantes, omnino non curant. Ipsi clerici palam uxores ducunt, contradicentem episcopum iniquo odio oderunt, et sub quorum tutela quique fuerunt, contra ipsum maiores terre excitaverunt. Erat autem labor plurimus, contradictio crescens; et cum emergentia mala emendare non posset, ubi piscatio sua nichil cepit, sanctus episcopus locum dare necessarium duxit.

12. Itaque ad sanctam civitatem, ubi memoriale sanctum, ubi sepulchrum domini est, pedester venire affectans, matrem martyrum, apostolorum domicilium, auream Romam intravit. Ibi tunc pulchrum luctum greca imperatrix augusta, que iam longos dies mortuum flevit, sepulti coniugis memoriam reparat, dulcem Ottонem elemosinis et orationibus celo commendat. Non enim diu supervixit Otto cesar, postquam rei publice talem errorem genuit, christianorum tot mortibus paganorum animos satiavit. Mira res. In tantis adversis illum circumfluentibus non resipiscit; quid contrarium ministro eterni imperatoris gesserit, quid pio Laurentio peccaverit, non recognoscit. Episcopatum, quem pater in sacrum honorem pretiosissimo martyri erexit, ambitione suorum in peccatum ductus filius destruxit; non faciens ordinem, quasi qui aquam in mare fundit episcopatum deiecit, ut plenum deliciis archiepisco-

patum ditaret. Tulit episcopum optimo Laurentio, posuit Parthenopoli archipraesulem nostro Mauritio; factum est contra jus in ecclesia dei, donec adveniens novus rex et religiosissimus erorem correxit. Post tres Ottones Heinricus christianissimus ecce venit. Propter hoc peccatum velut pater, pugnante Laurentio, ubi vis gentium victoriam fecit, ita filius lesu Laurentio victoriam perdidit, diebus suis omnem confusionem recepit. Avertente faciem deo, que sit tua virtus, o homo? specta nunc in homine uno! Quid prodest bellicus ardor? Quid valet virtus nec suo loco? Age fac cuncta cum consilio. Quorsum venis sapiens iniquo deo; sicut scriptum est: non est consilium nec ratio contra dominum. Quapropter audiamus bonum consilium, quo dicitur: omnes vires et cogitatum tuum iacta in dominum, quia ipse te enutriet; spera in domino, et ipse faciet. Inspiciamus magne indolis virum, ex multo merito imperatorem augustum. Ecce dum peccat, et non emendat, plenus adversis; media vita moritur, iacet nunc inglorius, o! utinam et non reprobis, pulchre virtutis alumnus! Prius vero quam moreretur, ut ad penitentiam hominem stimularet, sicut est solus semper clemens deus, talem visionem cuidam sapienti ostendit, quam ut auditam recolimus, infra notare non absurdum putamus. Nocte intempesta, quando altus sopor occupare solet homines, vidit ipsum de quo agimus regem Ottонem aureo solio sedentem, sub pedibus eius argenteum scabellum; episcoporum et astantium procerum circa ipsum prospexit seriem longam. Intravit autem decora facie ad instar ignis iuvenis, quem nivea vestis vestivit et purpurea stola in pectore cinxit. Nec stat, via vadit, argenteum scabellum de pedibus cesaris cum indignatione subtraxit, et averso vultu ianuam petit. Quod egre ferens post illum cucurrit, tale somnum cernere qui meruit. Queso, inquit, domine mi, dedecus ne facias, subpedaneum reddas, quisquis es qui tanta audes, obsecro, regem coram populo ne confundas. Hec magna potentis Laurentii aurea persona erat, sicut illi episcopo post agnoscere deus concesserat. Qui dixit illi: immo, si meum dedecus non emendat, maiora faciam; subtracto scabello ipsum de solio deponam. Huius visionis terrorem minasque exitiales cum cognovisset rex puer, facinus non correxit; sive amor hominis suasit, sive ira dei iussit. Huic in parvo corpore melior virtus, magnus amor et fides suis, larga manus sine quaerela cunctis, sapientia maior in annis, pia humanitas dei servis, confessio et oratio bona regnum tenuerunt; sed heu pena de statuendis

episcopis, ut est humanum peccare, in pluribus periculose exercuit iocum iuventutis, et cuin esset in pulchro usu super doctrina librorum, sola infelicitas bellorum victoram tulit. In medio cursu, cum dulcissima vita et gratissima lux iuvenibus hec est, non adiuvat honor regis, fit victima mortis; pulvis in pulverem reddit. Videte quantum glorie cesar reliquit! Sed peccatum, quod vivens neglexit, mortuo marito emendare uxor superstes instabat; legatos mittit, elemosinas et orationes multorum, per quos propitium redemptorem appellaret, ut peccatorem regem ab incendio liberaret. Hec tunc, ubi sanctum virum adesse cognovit Adalbertum nominatissimum episcopum, et Hierosolimam properare audivit, clam ad se vocat; oransque, ut pro anima senioris oraret, massam argenteam obtulit ingentem. Ubi accepit vir dei onus argenti, suo itineri aut necessitati parum providens, omnia secutura nocte pauperibus expendit.

13. Nec mora, magnam Romam egressus, ad sanctam civitatem Hierusalem praeter spem imperfectum iter assumpsit. Nam ea via ductus montem Cassinum usque pervenit, ubi beatus Benedictus caram sedem posuit, et multos filios Christo generans, pulchram militiam pulcherrime finivit. Ibi abbatis et fratrū piis monitis castigatus, ne inutili vagatione vitam expenderet; loco staret; ita melius virtutum fructus congregaret. Deum vero propitium bene vivens omni loco inveniret, ut illud in psalmo: in omni loco dominationis eius benedic anima mea domino; et rursum Hieronimi sententia bona: non Hierosolimis venisse, sed Hierosolimis bene vixisse laus sive salus est. Animadvertisit divinum animal habens oculos ante et retro, ita esse, ut dicunt, nec stetit in suis distinctionibus, dans locum salubribus consiliis. Legerat enim hoc periculum esse hominis, si non spiritualium maiorum adquiesceret consiliis. Nec mora montem festinus descendit, et quem in philosophia Christi perfectiorem discipulum invenit, patrem Nilum calida spe accensus petivit, sub quo parvulus factus iugum Christi ferre et obedientie aureas litteras parare satagebat. Amplexusque genua senis, in hoc firmus herebat. Non negat pater Nilus. Ast, inquit, homo ego sum Grecus, melius convenient, cum quibus agas, monachi latini. Redeas Romam, nutricem sanctorum filiorum. Quere nobilem abbatem, amicum nostrum Leonem; dic me misisse te rudem discipulum ad tales magistrum. Hoc duce itineris prelia dei pugnaturus securus incipe; ad servitatem dei fortiter accede, sub hoc patrono contra adversantia cuncta anime ad deum

progradienti salvus enabatis, et maiore flamma, que nunc in te ardet, accensus, excrescit cottidie in te deus et dei focus.

14. Fecit ut homo dei bonus dixit: ad sanctum Bonifacium monachilem vestem accepit; sub abbatे quo diatim regula duce militavit. Pedem iunxit obedientie imperio, et tamquam ad epulas, ita ad complenda iussa festinus, et si quis quid praecepit, adeo laetus quo plus vile erat, servitium omne libens facit; cuncta humilia diligent studiо in se format, ut ad similitudinem dei proprius scandat. Obliviscitur se episcopum, factus parvulus in medio fratrum. Coquinas purgans, ebdomadas intentissime procurat, scutellas lavat, et ad necessaria cuncta cocorum cursu pervolat. Manibus fratrum aquam de puto ministrat, mane ad claustra, vespere, meridie ad mensam aquas humero apportat; ut enim vespere, mane et meridie integre congregationi serviret, talem obedientiam de abbatе rogans accepit. Cogitationem tacitam in se regnare numquam permisit; quicquid accedens ad animum diabolus dixit, statim senioribus palam fecit. Acutissime autem interrogavi de scripturis sanctis, sedulo percunctatus de certantibus vitiorum vel virtutum naturis. Sed ad hec, quod ante nescivit, quaerenti illi recte abbas respondit, ut ipse non semel ad nos dixit; unde luce clarius constat, quia inspiratio dei erat, et gratia discipuli hec erat. Jacit in domo anime sue fundamenta profundaе humiliatis; ex quatuor virtutibus instar crucis expressis: prudentia, iustitia, fortitudine, temperantia angulares lapides erexit, ex quibus durabiles parietes vivo saxo construxit, quos cavo ferro obedientie explanat, albo limo patientie munivit. De hinc que duplo calamo texit dive caritatis aurea tecta superposuit. Templum domini se fecit, regale cubile filio regis intra se praeparavit. Orationum lectionumque studiis eo licentius incubuit, quo negotia praepedientis seculi nulla ad aurem venerant; nulle cure vel pericula regendarum animarum vexabant. Ex quo vel ex cuius ore nunquam contentio, nunquam venit amara murmuratio. Et cum abbas vehementissime eum increparet, occurrit benigna patientia, et semper flexa humiliatio. Erat laetus ad omne iniunctum opus, non solum maioribus sed etiam minoribus obedire paratus; que est prima via virtutis ad summa tendentibus coelicolis viris. Quinquennio pleno miles monasterio erat, dulcedine morum cunctis placens, altitudine virtutum longe antecellens. Si cui forte venit invidia suae sanctitatis, hunc humilitate cito placabat. Proficiebat de die in diem, de virtute ad virtutem. Processit in hospitio suo hospes Christus; tamquam in

gradibus eburneis rex coronatus procedens processit, et usque ad perfectum diem crescere fecit.

15. Post populus terrae episcopum suum revocat; sancti viri papatem Radlam sapientem et — quia frater carnis domino terrae fuit — Christianum monachum virum eloquentem in hoc opus eligunt. Hi duo cum litteris metropolitani Romam veniunt, de reditu pastoris papam appellant, populo penitenti matrem suam requirunt. Promittunt ex ore populi errata corrigere, que deliquerunt solvere, desinere a malis, studium dare bonis. Abcessus sancti viri contrarius erat domino pape; talem margaritam a suo corpore avellere, durum erat magne Rome. Sed facta sinodo, ratio obtinuit, quia gens sua plenam satisfactionem pollicens vocat, dimissum gregem contra voluntatem repetat. Amborum, pape et abbatis, imperio parens, fracto suo libitu flens episcopus ad episcopium reddit, pro cuius regimine virgam, pro pignore anulum dante apostolice accepit. Dominica die veniens venit domum, ad unam civitatem, ubi ipsa die mercatus erat magnus; que visio non parum adduxit tristitie sancto viro. Ad eos vero, qui se reportarunt, improporando sic ait: ecce vestra promissio bona: penitentes vestri nec feriantur hac die sacra! Stetit tamen in episcopio suo, pascens macrum pupulum divino pabulo, et si vellent, potans salutari poculo. Primum novo adventu pastorem verentur, quasi vivi fideles matrem ecclesiam petunt, et parum repressa mala consuetudine, quasi cum christianis actibus Christum adorant. Verum nova religio cito dorsum vertit, antiqua consuetudo superiore manum tenuit; spreto deo carnalem populum caro traxit; delectata iniquitas desideriorum vias currere praecepit. Voluptas pro lege erat; cui servire regnare est, unum dominum nolunt; ad ignominiam suam, ut multis dominis servitia agant, nectunt sibi funes peccatorum, quibus trahi valeant in eternum exitium, quia discere nolunt, ubi sit sapientia, ubi sit vita, lumen oculorum et pax.

16. Accidit, ut solet humanis erroribus, ut quaedam matrona ingenitam nobilitatem oblita, scortum faceret, et palam facto peccato, maritus vitam mulieris quaereret. Ipsa autem ad episcopum concita ala pedum confugit; quam in oratorio sancti Georgii retro altare abscondit, ut satisfactionem suaderet, et vitam servaret. Ecce adest ex improviso armata manus; et si non redderet moecham, ambobus episcopo et femine minantur gladium. Audivit sonitum armorum et minas verborum procaces, audivit episcopus

letus, et si forte semper martirium optatum nunc miserante deo inveniat, tacita cogitatione ruminat, dubio gaudio exultat. Ah mala mens! et peior vox! Index venit, secretum prodidit, ubi latebat mulier, digito monstravit. Quid prodest refugium ad sancta sanctorum? Quis curat regnante barbarismo fas christianum? Frangunt templum, prensis crinibus quam educunt, tremulam mulierem capite truncant. Crescent culpae, vetera scelera non cadunt, nova cottidie surgunt. Quicquid boni promiserunt, mentitos esse voce operum dicunt. Unde cogitans episcopus, quod nec illis, nec sibi cassus labor profuisset, animae vero suae talis statio obesset, papati suo ait: scias certum, aut, ubi sum ego venies, aut amplius me nunquam videbis. Ipsi tamen erat labor magnus non praeterire, quominus admoneret clerum et populum, secundum quod etas, discretio, gradus et qualitas criminis postulavit; nec dabant somnum oculis, qua arte, qua virtute compescere posset nascentes errores, inquirens. Non tacendum, quod iuxta positis Ungris nunc nuntios suos misit, nunc se ipsum obtulit, quibus et ab errore parum mutatis umbram christianitatis impressit.

17. Ergo divus heros ascendit equos, dulcem Romam revisit, et quasi post pericula maris quassata navis occupat optatum portum, sic secretos monasterii sinus, ac caram requiem intrat; amplexus pulchram Rachel, oblivious laboriosam Liam, utitur sacris deliciis, esurientis anime pulchros ritus, orationum lectionumque perfruit felicibus ferculis. Usus vero sibi maximus erat colloquia quaerere spiritualium et seniorum, qui crebro illic pro caritate abbatis plures confluxerant: Graeci, inquam, optimi veniunt, Latini similes militarunt. Superioribus quatuor pius Basilius, inferioribus quatuor magnus Benedictus dux sive rex erat. Inter quos medius incedens deum sitiens Adalbertus, verba vite sumit et gluttit; raptus in altum cum fratribus dulcius contemplatur deum. O quantotiens obortis lacrimis memini dicentem, cum causa aedificationis aggressus essem Johannem abbatem: ubi sunt, inquit, margaritae meae? Ubi sunt dulces cibi animae meae? Cum convenerunt sancti viri, pluebant ibi sermones dei, accense sententie mutuo cursant, arsit ignis super terram cordis, testatur praesentem deum unda compunctionis. Hoc Gregorius abbas, hoc erat Nilus pater, hoc Johannes bonus et infirmus, hoc simplex Stratus et super terram angelus unus, hoc ex Rome maioribus Dei sapiens Johannes, hoc silens Theodorus, hoc Johannes innocens, hoc simplex Leo, psalmorum amicus et semper praedicare paratus. Ad hec quamvis

soleant signa et prodigia ostendere non facere sanctum, animum piis moribus coluit, ita quod ex parte et nos cognovimus Adalbertus signorum operarius adhuc in vita claruit. De quibus est illud, scilicet dum fratribus serviret, et offenso crure supra durum marmor satis valde cecedit, quia vinum nescio, an aquam portavit testitudine, cum eo quod intus erat, illaesam servavit. Audierunt ex mensa fratres clarum sonum, quod nemo dubitavit fractum, mirantur omnes vas sanum. Solebat prius obedientiam facienti multotiens fragile vas frangi, et cum pro peccato negligenter veniam peteret, angelus superbie humilitatem eius aegre ferens, ut pro nimia frequentia verecundiam ingereret, mala voluntate, ut testitudinem frangeret, adiuvit. Sed quia non cessavit obedientia, nec generavit fastidium maiorum tristitiam, servo suo deus solatium dedit in gravi ruina! et tunc illaesam testudo apparuit, et postea, puto, nunquam aliam fregit. Dicunt etiam labrantem oculis filiam, nescio cuius, cum manum imponeret, oratione sanasse. Alteri quoque cum monasterium causa orandi pro medela infirmitatis intraret, quem tribus annis sumere non potuit, sanctus panem pro benedictione obtulit! et primum insueto hoc cibo hesit: sed qui aderant, quod vir dei benedixit cum manducare suasissent, sumpta fiducia parum gustavit, et ex illa die, quem omnes possunt, qui vivere volunt, sine invidia panem manducare cepit. Hunc episcopum nostro seculo indignum, cum sine baculo iter agens Ravennam veniret, cur sine virga pastorali vir tantus incederet, optime cautus dei servus, proprium nomen Durans, interrogavit. Respondens memorie verbum ille homo, qui vere potuit loqui: vivit deus, in cuius conspectu sto; facile est, inquit portare baculum; difficile reddere rationem, cum venerit in iudicio districtus iudex vivorum et mortuorum sive in vitam, sive in ignem aeternum mittendorum. Hunc aliquando sanctimonialis femina, que tempore adolescentie sat cognovit, factum episcopum, credo Parthenopoli vidit, cuius scola ad gloriam dei talem alumnum nutritivit; et admirans, cur, que dat licentior etas, et a ioco et risum moventibus verbis ita episcopus iuvenis abstineret! ait sancto viro diverse mentis femina: alium Adalbertum video. Cur qui quondam eras pulcherrime laetus homo! es nunc severus ut rigidus Cato? Nonne cum magister scolarum sapientiam docere venit ad nostrum cenobium, nobiscum ludendo duxeras totum diem laetum? Ille graviter suspirans proiecit verbum cordis: vere scias domina, quia quicquid feci talium iocando vobiscum, alto et

acerbo vulnere dolet animum meum. Alia hora furibundo animo Aschericus clericus suus contra sanctum virum arguendo, increpando, cum multa inutilia loqueretur ultra limitem rationis protensa contentione progressus, quasi quem amplius videre nolle, magna amaritudine dirimit. Arrepto itinere tota die ipse, et cum eo suus homo equitavit. Errare ceperunt, ut quam notam habebat sicut manum viam invenire non valens, ex pena cognovisset, quam grave peccatum contendendo contra episcopum deliquit; et ad vesperum noctis casso labore reversus in urbem, quicquid ira dictante propter humanitatem deliquit, penitere coram deo toto corde cepit. Similiter vidua quedam occurens equitanti, cum nude penurie aliquam consolationem quaereret, mecum hic nihil habeo, inquit, cras veni ad civitatem, sumens a me tue necessitati, que dare valeo cum caritate. Cumque dimissa muliere cepto itineri insisteret, quem melior cogitatio tetigit, vocans mulierem episcopus dixit: quis scit, si usque mane vivamus? Hodie compleat acceptio datum! ne ego iudicium, illa sentiat damnum. Et data cappa, qua amictus erat, reliquit exemplum bonum. Opus non tardet nescientibus, quid futura pariat dies.

18. Interea purpura natus Otto rex tertius causa scandendi culmen imperii, ut mos est a magno Karolo regum Francorum, multo comitatu Romam intravit; optatum diu caput Latine terre ostendit, quasi post deum secunda iustitia veniat. Inqui omnes tremunt, boni magno gaudio gaudent. Fecit propter quod venit; quem ipse in capellam suam tractum posuit, papa Gregorius censem, benedixitque; populus Kyrie eleyon celsa voce canunt. Ascendit unctus cum corona imperii imperator augustus, gerens sydereos vultus, et bone voluntatis plena praecordia ferens. Post hec facta est synodus; et zelo iuris ductus Mogontinus archiepiscopus antiquam cantilenam cantat, et episcopum sanctum a quiete monasterii ad relictos greges abstrahere parat. Assentit papa Gregorius, et semel susceptum impune non posse dimittere gregem scripturarum voce testatur. Sive velit, sive non velit, vir dei eat, sedentes episcopi inquiunt; aliter vincula nectant anathematis! At ille secretum petens ad papam ait: hostis quieti meae invidet, qui vos suo stimulo instigat, ut eo me redire compellatis, ubi animarum fructum non faciam, detrimenta autem mea in anima sumam. Mitiga erumnam meam; defectui meo pone remedium; tristi abcessui meo da vel solatium unum. Si audiunt oves meae, quam clamo vocem, vivens morior cum eis; si non,

pietas tua mihi succurrat, ut vel verba vite eis spernentibus, cum licentia tua vadam ad exteras et incultas gentes, que nesciunt nomen dei praedicare. Acquievit libens voluntati hominis dei papa Gregorius, ut erat satis bonus, quantum permisit vaga iuventus. Reliquit sanctus Adalbertus monasterium non sine magno planctu suo et fratrum, moleste ferens ruptam quietem; sed habens de albo martyrio spem vivam, de quo in suo pectore ardebat desiderium longum. Homo dei ne timeas; habens causam vade securus; stella maris tuum iter praeibit, et dux bonorum Petrus filiolissimus comes coherabit.

19. Igitur cum puero imperatore Alpium nubila tranans, causa orationis Turonum pedibus petit, ubi corpore iacens, beneficia praestat, qui nullo loco clamantibus se negat, baculus pauperum, dulcissima mater peccatorum, benignus Martinus et larga manu dare paratus. Parisium quoque pedester venit, ubi sanctus et pretiosissimus martyr ariopagita Dionisius fuso sanguine corpore requiescit, qui Athenis philosophie studuit, ubi quem Paulus praedicat, ignoto deo ara posita erat; qui etiam evangelizandi responsa ad Gallos accepit, quando optimus Clemens Petri sedem tertius sedit, et dum paganis Christum ingereret, pulcherrimo martyrio vitam finivit. Cuius hoc inter cetera est gloriosum et mirabile, quia post necem religiosus truncus proprium caput manibus portavit, et sequens multitudo angelorum laudes deo cecinerunt. Populo celi semper gaudium est de triumpho terre, unde et nunc exultans iubilat de carissimo Dionysio, et »gloria tibi domine in excelsis« exultat, ad quem misericordie largum si quis peccator confugerit, nunquam sine misericordia recedit. Huic caput inclinans, ad Floriacum monachorum ingens cenobium avido cursu volat, ubi corpore iacet et miraculis fulget magister mundo mortuentum, et tota mente celestia quaerentium, re scilicet ac nomine Benedictus! vino et oleo infirmorum medicus pulcher, sub umbra alarum pullorum dei toto orbe inclita mater. Nec dimisit, ubi corpus discipuli quievit, ubi et primus monachorum gregem rexit, abbas Maurus, signo sanctitatis et miraculorum dulcedine magistro simillimus. Horum sacra domicilia, et si qua occurrunt similia, quem desiderium aeternorum afflavit, Adalbertus pede circumvolat, adiutores ad sua praelia vocat.

20. Hinc ad imperatorem reddit, qui hominem deia deo dilexit; cuius morem nobilem novimus, quia omnes bonos eo plus amare studuit, quo quemque habita bonitas maiorem fecit. Cum quo ali-

quos dies commoratur, nec nocte nisi ante conspectum imperatoris iacere permissus est. Horis congruis semper de celestibus docuit regis pueros, et circapositos proceres suavissime admonuit, ne vel in parum infimis et terrenis cor figerent, et procul a regno dei projecti, pro parvo gaudio eterna tormenta subirent. Noctibus quoque calceos dormientium clam raptos aqua abluit, discipulus humilitatis manibus suis lutum tulit, lotos restituit. Ibi nocte soporem parum molli lecto requiescens, vite sue desiderabilem terminum aspexit, quamvis ipse non nosset, quid sibi somnium vellet, donec tactus spiritu alienigena hoc revellavit. Putabat se videre in domo maioris fratris duos lectos bene praeparatos: unus erat suus, alter erat fratribus destinatus. Pulcher ille et decorus, sed qui suus debuit esse, multo pulchrior refusit, purpureus et floridus, et incomparabili ornamento vestitus. Erat autem in superiore parte panno capitali aureis litteris inscriptum:

Munus hoc donat tibi filia regis.

Quod somnium cum coram imperatore quibusdam familiaribus exponeret; cui vivax ingenium natura dedit, et facundia insignem fecit, Leo palatii episcopus, pulchre alludens ait: homo tibi contrarius, cito inveniens, quodquaeris, dono virginis procul dubio martyr eris. Nec minus quod vidit de lecto fratrum, partim ante se vidit, partim hoc anno esse completum, sic collige mecum.

21. Quinque fratres habuit, omnium animas gladius pertransivit. Ex quibus maior frater in servitium imperatoris profectus pagorum expugnationes adjuvit, ubi et cum Bolizlavus Polanorum duce gratiam amicitie promeruit. Quaerelas etiam imperatori fecit, quod dux Boemiorum Bolizlavus sine misericordia sibi suisque fratribus plura mala fecisset. Huius usque in adventum et seros reditus relicti domi quatuor fratres pacem impetrarunt; ex parte ducis securitatem et sacramenta acceperunt. Proh divinam humanaque fidem! Numquid non est catholicus melior pagano? Vae homini, cui in cordis vena malus dolus salit! Eheu nostra infelia tempora! Sapientem vocamus, cui fallere ingenium callet, cui in ore mel, in corde fel latet. Ecce iterum Judas, qui per pacem didicit facere bellum, promittit vitam, ut inferat mortem; dat Bolizlavus fidem, ut inopinato occidat fratrem. Nec longe quaeras exemplum: in eadem linea sanguinis occidit frater suus sanctissimum Ventizlavum. Interea quis non deploret squallores miserie nostre, quis non exhorret cecum natum hominem nostrum? Dum nescit cavere minus, incurrit peccatum maius; dum vadit, quo

ceca voluntas dicit, nascitur peccatum de peccato! non habet finem, donec cadat unde non resurgat in delictum maximum! et fit misero modo, quia cum potest, non vult; ut dulce peccatum non valeat dimittere post, etiam cum vult. Ita et nunc aliud cogitans, aliud loquens pervenit ad homicidium, ut vindica domine sanguinem vox clamet de terra ad celum. Homo complesti propheticum apponens iniquitatem super iniquitatem! expecta nunc illud evangelicum: sanguis, qui effusus est, super te et super filios tuos. Itaque sacramento fidunt, liber populus per campum ambulat; non enim data fide bellum cogitat. Stat proximo periculo civitas secura. Ecce hostes ex improviso veniunt; armatus exercitus aperte bellum dicunt, et diffusa multitudine civitatem circumcingunt. Sexto die in vigilia pretiosi martyris Ventizlavi bella incipiunt, nichilominus et sabbato certatim insistunt; honorare festum ignorant, quia dulcia scelera tanquam epulas amant. Nec iuvat quod urbani diem sanctum venerari petunt; contra quos forenses superbie verba iaculaunt: si, inquiunt vester sanctus est Ventizlavus, noster utique est Bolizlavus. Sed quamvis post caperent civitatem, penas dedit asperum verbum. Civium namque gladio die illa ceciderunt hostium multa capita, et omnes, qui in illo consilio fuerunt, aut moriebantur, aut ceci et dispersi vivunt. Cessit civibus bellis saucia civitas, miserabili exilio sunt familie disperse bona cuncta iacent in manu inimicorum. Inundat planctus mulierum: stupet mortua facies puerorum; geminatis dextris virorum stat silentium speculantum clericorum. Sancti viri fratres quatuor, strenui bello et nescii cedere loco, dum, de quo dixi, Radla clericus consilium dedit, parum valentia arma dimiserunt, et quam praeliando pulchram mortem putarunt, confugiendo ad ecclesiam — ut est in humanis oculis — turpem acceperunt. Nam falsa data est spes vivendi; et dum exeentes ecclesiam sponte in manus hostium vadunt, fefelit manus senioris et in conspectu omnium pulchra corpora subierunt capitalem sententiam.

22. Hec tunc scilicet fuerunt; sed quando digna indigni scribimus, nunc est mortuus gladio frater maximus. Completa autem est pii Adalberti visio tota, dum ante se bis duorum fratrum, post hoc anno maximi fratris mors est subsecuta; quorum mortibus mors sua quam praestantior foret, quorum lecto suus lectulus quam pulchrior emineret, omnis intelligit, qui ipsum causa dei, illos causa seculi et defendende vite cecidisse cognoscit. Vedit etiam in monasterio et aliam visionem, quam non de se, sed quasi

de aliquo alio reverentissimis viris exposuit. Agnosco hominem, cui duos ordines in celo deus arridens digito praemonstravit, unum purpurei splendoris, alterum ultra quam dici possit nivei candoris. Inter hos et illos, blanda vox ait, manet te locus et certa sedes.

23. Ergo quem suo labori adiutorem deus praeparavit, ducem Polanorum, Bolizlavum, rerum dubius petit. Cuius auxilio nuntios suos miserat ad populum sibi commissum, et multocies contradicentem interrogans, si eum recipere vellent. Interim cum Bolizlavo nuntiorum adventum expectat. Qui cum redirent, plenam contumeliis legationem referunt. Bene venias inquiunt episcopus ad non semel refutatam plebem. Mira res! Ad populum sponte venis, quem semper invitum vocare et necesse erat tenere. Scimus, que cogitas, o homo! Omnino nolumus, nec est tibi locus in populo tuo, qui vis vindicare occisos fratres vulnere magno. Accipiens ille libellum repudii et superborum contumelias, non minus letus efficitur, quam homines, cum sicubi non sperant, leta verba et horum oblationes accipiunt. Disrupisti inquit ille deus vincula mea! Hoc est quod exspectans exspectavi, desiderio desideravi. Ablatum est periculum meum. Qui respondet in faciem, quia me non vult, quomodo possum regere gregem? Euge! non timeo revocantem amplius papam, nec tristia ferentem metropolitani inmitis epistolam. Qui antehac paganis operibus in fugam vertunt, ecce palam verbis: nolumus te dicunt.

24. Igitur soluto fune liber episcopus, apprehendit circumfluentibus ulnis desiderium, quod in corde ardebat, martyrium pulchrum, apostolica ad hoc usus licentia. Duos socios, quos cogitat fortiores sacro bello, et aptiores portando evangelio, itineris comites sumpsit. Prius tamen, ut mater regula docet et viva verba patrum lingua monent, oratione fratum voluntatem dei exquisivit, et consilio fratum quasi ferrea clamide munitus, agōnem currere cepit. Dux itaque Bolizlavus diligebat eum. Quem monet, ut se adiuvet; videns videat, quomodo in terram Pruzorum navigio maris iter exponat, propter quaerendas animas et scindere vomere dei incultas gentes. Complet dux iussa spiritualis patris; quamvis ut secum staret divitem voluntatem haberet, verum occurtere sancto proposito non ausus erat. Est in parte regni civitas magna Gnezne, ubi sacro corpori placuit, ubi mille miraculis fulget, et si corde veniunt, recta petentibus salutes currunt. Ibi ergo, quia in via sua erat, cuius longo tempore silentium exercuit missam celebrat, sacras hostias obla-

turus, viva mox hostia et ipse Christo futurus. Baptizat populum grandem nimis, inde nullas moras nectit, navem ascendit, quam ne prophanus quis tangere praesumat, dux sollicitus multo milite armaverat. Post non multos dies carina secante terga maris, deum nescientibus illabuntur Pruzorum terris. Festinantes vero naute sanctum onus deponunt, et nocturno auxilio remeantes, securam fugam capiunt. Rapit iter homo dei plenus, iacturus retia sua super horrisonum mare, si forte veniat, quod in mensa dei comedere ponat, aut si nullum pisces capiat saltim in nomine filii dei oblatum calicem bibat. Fervet in eo spes ardua pro Christo moriendi, et in viridi corde vivus ignis vim habet ardendi; tamquam in aureo altari accensa aromata flagrant et fumantia scandunt. Ergo miles dei cum duobus sociis intraverat parvum locum, qui circumlabente unda fluminis imitatur insule vultum. Ibi aliquos dies steterunt; et fama volans paganorum auribus adduxit, habere se hospites ignoto habitu et inaudito cultu.

25. Primum ex improviso homines numero non plures parva nave veniunt; dant saltum ad terras, barbarum nescio quid frenidunt; magna ira fumant, et hospites quaerunt. Ros regis, id est psalmi, ros mellis tum episcopo in ore fuerat: codex psalmorum ante se in gremio iacuit, in quo omnia verba oris dei, in quo summa salutis et vita hominis certa manent et clausa sedent. Ad quem unus ex ipsis peiorum pessimus proprius accessit nil boni loquens nodosa brachia alte extollit, et cum conto, quo minavit navem, celestia ruminantem episcopum inter scapulas fortissime percussit: si non abitis, inquit, citius capite plectemini, vexati duris poenis et mortibus multis. Evolat e manibus volumen excussum; alia ex parte ipse humi stratus dat oscula viridi terre; mente extensus et corpore toto. Exterior corruptitur homo, interior ad vitam novatur; per penetral cordis erupit vox letitie et salutis. Benedictus, inquit, deus, benedicta misericordia dei! Si plus non accipiam pro crucifixo meo, unum pretiosum ictum habeo! Homo, putasne simplex plaga splendeat in dorso tuo? Aut pretium habeat super terram, talia libenter pati in memoriam filii dei vivi. Utique non sic margarita splendet in sterquilinio, non purpura regis in populo nec facies rose in terre gremio, adhuc nec aureus sol in celo, ut est in corde pulchro una percussio, quam habes letus glorie pro Christo tuo! Quid tunc? foras proiecti veniunt in mercatum, ubi confluxerat unda populorum. Circumstant subito celicolam virum longo agmine capita

canum; pandunt cruentos rictus, interrogant unde esset? quid quaereret? quare venisset, quem nemo vocavit? Lupi sanguinem sitiunt, minantur mortem, quod ad eos portet vitam! Donec loquatur vix exspectant; horrent et derident; melius enim non sciunt; loqui iubent et capita movent. Accinxit vir lumbos, os aperuit, et quia multa audire nequeunt, breviter alloquitur: de terra Polanorum, quam Bolizlavus proximus christiano dominio procurat, ad vos pro vestra salute venio; servus illius, qui fecit celum et terram, mare et cuncta animantia. Venio vos tollere a manu diaboli et faucibus immanis averni, ut cognoscatis creatorem vestrum et deponatis sacrilegos ritus, abrenuntiantes mortiferas vias cum immunditiis cunctis, et ut loti balneo salutis, efficiamini Christiani in Christo, habentes in ipso remissionem peccatorum et regnum immortalium celorum. Hec sanctus; illi vero contra iam dudum deginantes, celestia verba irrident, baculis terram percutiunt, aërem mugitibus implent, manus tamen non iniciunt, sed furorem dictant, et verba districte severitatis ad aures hospitum mittunt. Propter tales, inquiunt, homines nova non nascuntur animalia, vetera moriuntur. Exeuntes exite de finibus nostris; si citius non retro pedem ponitis, crudelibus poenis afflicti, mala morte peribitis. Illis vero, qui in ingressu regni possiti bonos hospites eo loci dimiserunt, mortem minantur; domum incendere, divisus rebus uxores et filios vendere, spumante ira pollicantur.

26. Videns athleta Christi nullum fructum animarum sequi, et desiderate mortis spem auferri, deiecit animum et tristitia magna affectus, varios curarum estus in casto pectore versat; dixitque fratribus: pressi magnis adversis, quid consilii arripimus? Quo nos vertamur, nescio. Habitus corporum et horror vestium nostrarum, ut video, paganis animis non parum nocet; unde, si placet, vestimenta mutemus, cesariem pendentibus capillis crescere sinamus, tonse barbe comas prodire non prohibeamus; forsitan non agniti, melius habemus salutem operari; similes eorum effecti, familiarius cohabitamus, alloquimur et convivimus; laborantes quoque manibus propriis victum quaeramus ad instar apostolorum, absconsa mente revolvamus sensum psalmorum. Interea prosperrante misericordia salvatoris fit aliquid salutis ut dum hac arte et hac fraude eos opinio deludit, evangelizandi occasio certa veniat, ita ut inventarum animarum thesaurum magnum lucremur, aut dulcem vitam pro dulcissimo Christo fundentes, desiderata morte

moriatur. Ergo viso consilio meliora sperans, conceptum merorem gaudii gladio occidit, egressurus regionem malam, accensis animis movet gressus. — Ad ferocium quidem Luiticum idola surda predicationis equos flectere placuit, quorum linguam cognovit et quos nec dum visus, mutata veste et habitu fallere potuit. Hoc tunc ingenio hoc bono dolo cogitavit, ut Christo reperiret novum populum, aut longis desideriis ponere finem. Sed o venerabile caput, quid te fatigas implexis cogitationibus? Prope est, quod queris. Non necesse habes initiare longam viam; dabit tibit breviori via deus, quod tanto tempore quaesisti, recto ore, mundo corde, animo toto. Ecce iuxta te pulchritudo tua, ecce in foribus cuius nescit homo pretium felix, et incomparabile martyrium ut nostro etiam aevo virginis ille filius, insperato faciet martyrem suum! O quam pulchre ridet celum, quando cum corona intrantem videt Sclavum!

27. Rome interea monasterio, quo sanctus iste philosophia Benedicti patris nutritus erat, divina revelatio hec dicta dedit: inter pures visiones, quas rapta mente, sepe levatus vidi et ita crucifixus mundo, Joannes monachus et abbas, venerunt a celo usque ad terram descensu delectabili, aspectu pulchro, duo linteamina ut nix candida, absque ruga et macula. Unum ex eis accepit, quem querere venit; possedit carum pignus et dulce onus; fruens fruitur suo Adalberto, intrat celum aureum tramite recto. Quem aliud linteum suo amplexu acciperet et ad deum portaret, ab eius ore, fateor, numquam excutere potuimus, et ideo, sive hic sive alter sit, certa mente nescimus. Nec hoc nos fatigat, qui nostrum intercessorem in manibus habemus. Adalbertum, domine, tuum sancta sanctorum intrasse, cognovimus et amantes veneramur. Cum numquam sanguinem funderet, que est prima beatitudo et passi Christi quedam similitudo, tamen alta morum humilitate et puro dei amoris intuitu vere esset filius celorum, et qui numquam peccaverunt, frater angelorum.

28. Hac hora pater Nilus ad monasterium eius per spirituales fratres hec verba miserat, dicens: Notum sit vestrae dilectissimae fraternitati, quia amicus noster viam bonam habet; vere Adalbertus, qui vere cum spiritu sancto ambulavit. Interea ipse Adalbertus in terra pagana cum sociis suis carpit iter secus litora maris, et fit repente collisio undarum, quasi se moveat aliqua ingens bestia maris, et ad aures gradientium fragor ille validus venit. Comites securi audiunt; medius senior atrocissime obstruit, et velut pavida mulier consternatus exhorruit. Cui Gauden-

tius, ex parte patris caro et frater suus, subridens ait: pavit fortitudo tua, audacissime miles. Si saliret super nos armata et ad bellum prompta manus, quid tunc ageres, qui nunc inania times? Respondit: nos sumus fragiles, tu fortis; nos imbecilles, tu potens; nos certe et minima timemus; sed eo melius deus noster refugium et virtus, quo est maior inopia timentis et virium parva supplex. Eo felicius, eo gloriosius diligam te, domine virtus mea, quo sentiens meam infirmitatem, cognosco te meam virtutem.

29. Vedit et idem Gaudentius sequenti nocte somnium, quod ludentibus verbis irrisit pavescentem episcopum. Ingressus delectabile oratorium, cognovit paratum pontificem Adalbertum celebasse missam. Commesto autem sacrificio, cum vestimenta placent, propius accessit ad cornu altaris, cuius in medio stat aureus calix; acclinat collum, os ponit, haurire de aureo calice parat. Volat cursu custos sacri altaris et unde talia praesumat, insolentem Gaudentium severioribus dictis increpans: non licet, ait, fauces tuas de aureo calice sumere pocula vite. Solus totum bibere debet, qui Christo immolato missam oratione legavit; tibi sicco palato nec gutta remanebit. Mane facto, Gaudentius infit: audi, senior meus, noctis somnium, quod vidi. Expleta missa, quam celebrasti in templo dei, accessi potum sumere de aureo calice, qui stetit in medio altari; et prohibuit me minister altaris dicens: alieno nequaquam licet; pontifex totum sumere debet! Respondit beatus Adalbertus passioni propinquus: mihi frater, iubente deo somnium tuum prospere vadat; peccans caro peccati donum dei non impiediat, misericordia creatoris victoriam tollat.

30. Igitur sexta feria Gaudentius, sancto viro duplex germanus, cum scandens sol tres horas complesset, missarum solemnia in leto gramine celebrat. Post parum obsonii recumbentes, ut in fortitudine cibi positum vigorem fessa membra resumerent, et viam longam sine labore reparati pedes citius minarent. Pulsa fame recreati surgunt et pergere incipiunt, et non longe ab eo loco, cibum ubi sumunt, invalescente lassitudine caput ponunt, et vexata corpora somno indulgent. Dormitaverunt omnes et dormierunt; adest sonitus armorum, fulgorans hasta, sonans clypeus et gladius acutus. Cuius frater a Polanis occisus erat, zelo ductus barbarus venit; nec non cum quo, qui exultant in rebus pessimis, conspiravere penitentia ducti, quia eos prius dimiserunt, impetu

tunc appropinquarent. Nec mora equos dimittunt, volatili pedum fuga accurrunt, requiem hostium turbant, vincula iniciunt, tamquam latrones deberent, manus et brachia christianorum stringunt. Stupent fratres, et non suaviter expergesfacti, insperato animo vincula et hostes agnoscant. Nec minus qui semper hoc spectaculum omnibus votis desideriisque accensus quaesivit, nunc magnus Adalbertus timet; quasi homo amarae mortis gustum exhorret, ultra quam solet consternata mens ignavia laborat; moritura caro colorem mutat, pavore vita tremula hebet. Nec miretur vel fractum defecisse sanctum, qui tot annis inter temptationis ventos inconvulsa arbor stetit; maxime nunc, quando propinquante termino palmam accipere debet. Nonne maior dominus, redemptio nostra, Christus propinquante passione sanguinem sudat, et qui potestatem ponendi et sumendi animam habet, sequentibus discipulis tristem se asserit usque ad mortem? Si deus trepidat, turpe est, ut homo paveat, cum carnis mors prope accedit? Purgantur electi timore mortis, sine quibus non sunt, a levibus peccatis, et, si qua vestigia remanent, criminum raris maculis. Vir bone, quid times? Cur inermi pavore tabescis? Deo tuum sanguinem fundis, quo fuso securum commeatum et liberum iter habes ad coelum, sine occursu insultantium daemonum, sine obiectione vel minima peccatorum. Martyribus certe non occurrit accusans satan, nec verbum opponit, procul fugiens, eo quod salvatoris umbram imitantur; et sicut dominus sine peccato propter nos mortuus est, ita et martyres, quamvis criminum rei, fuso sanguine propter deum omnino cunctis peccatis carebunt.

31. Ceteri sancti, quamvis candidam et odoriferam vitam ante oculos dei habuerint, de hoc seculo securi non recessunt, sed circa extremam horam infinita angustia laborant, nescientes, utrum eorum munda vita ab eo iudicetur digna, cuius comparatione sunt inmunda omnia. Martyrio autem stat sua ratio restituta, et singularis gloria, quam accipere dono dei promeruit rara avis terrarum, felix martyr, infelicum Adalbertus nostrorum temporum. O quam beatum, o quam glorie plenum ita mori, ut non apparet ulla peccata, quoniam que secundum finem lavantur baptismo, extinguntur in martyrio. Iam quanta dignitas, quanta securitas leticie? O quales opes et divitiae claudere in momento oculos, quibus homines videbantur et mundus, et aperire statim interiores, ut videantur angeli et deus, cuius pulchrum est omne, quod fecit, et pulcherrimus ipse. Nec erit iam ullum

malum, quia eo pervenitur, ubi adest omne bonum. Ubi quid nescit, qui omnia scientem novit? Quid non habet, qui omnia habentem habet? Ubi quem non potest adiuicare miserum, cui est praemium deus ostendens se ipsum? Harum sententiarum habemus te testem clarum qui, in hoc mundo positus, morum virtutibus viruisti, et in his servata humilitate mirabilius claruisti, nunc pro Christo mortuus celesti beneficio et miraculorum dulcedine ciarior, immo clarissimus innotescis. Palam loqueris sub celo nil esse pulchrius, nil quicquam dulcius quam pro dulcissimo Jesu Christo dulcem dare vitam! et nunc monstras nimirum quam bene vivas, ad cuius mortua ossa tot salutes exeunt, tot signa misericordie sine taedio currunt.

32. Aiunt, qui in illo agone fuerunt, nec unum verbum fecisse pallidus episcopus, nisi, quando ligatum ad montis supercilium ducunt, ubi septem lanceis pulchra viscera forant, ad illum, cuius tunc lancea primum debuit ictum et torvo aspectu occidendum martyrem loco statuit, hoc unum verbum: Quid vis pater? exili voce interrogans fatur. Habes, quod semper volebas, mori passus pro desiderato Christo, hac die felix victima functus, qua die salvator pro te et pro mundo crucifixus et ipse tunc sanans languidum, magnum totum hunc mundum, nunc vero te faciens martyrem suum. Nil timeas periculum, eo quod est mors amara, mors anxia. Nam si esset nulla mortis molestia, canente melifluo Gregorio, non esset tanta martyrum gloria. Septem donis ditavit te Christus, virtute multa fluxit tibi gratia sancti spiritus; nunc in eius honorem septem lanceis confossum amplectere desiderabilem Christum. Quicquid peccasti in hoc tempore, quod volvitur septem diebus, expians et expurgans septem vulneribus, calca abyssum et terram sub pedibus; ultra omnem creaturam scandens apprehende dulcem creatorem. Beatus homo, quem possedit gloria paradysi! quem accepit confessio et pulchritudo ante oculos dei, ut sapiat ex sententia, que solet dicere: quod oculus non vidit, nec auris audivit, nec in cor hominis ascendit, quae preparavit deus diligentibus se. Vocat te nunc cor contritum, vocat nostrorum temporum infinitus error! clamat tibi, felicissime martyr, nostrorum miseriarum magnus clamor. Tu cum purpureis proceribus in conspectu dei delectatus, tu cum suavisonis angelorum vocibus inter sancta sanctorum epulatus! ne obliviscaris veros captivos, non sentientes, in quanta tribulatione stamus. Tu qui multa potes ad regis curtem, fac nobis legem et iustitiam de iniquo odio tan-

torum hostium; quia et nunc cum Christo regnum tenens, necesse est satyricum illud plores: O curas hominum, o quantum est in rebus inane. Ad grandem miseriam necesse est magnum adiutorium. Veniat tecum non unus sanctus salus hominum, quorum est ars! stet tecum orans angelorum sana pars! O amor, qui regis omnia e celo, respice miseras terras animo aequo, est quarum iniquitas maior hoc aevo. Fac, quod fecisti terra factus propter pietatem, fuso sanguine propter nimiam caritatem. Dic tu ante omnes dic, ex quibus novus martyr enatasti, dic bone Adalberte: »melior deus miserere nostre lune varios labores«. Compesce estuantis avaricie in inmensum crescentes errores; qui meretricis pulchritudine amorem dei maxime hoc aevo commutare volunt in amorem seculi, bonum dicentes, malum in fine ferentes! Promittunt delectare, et faciunt laborare! dicunt se adiuicare, et nesciunt nisi nocere. Cui convenit illud poete: Fistula dulce canit, volucrem dum decipit aucepis; immo convenit illud evangelicum: quid prodest homini, si universum mundum lucretur, anime vero sue detrimentum patiatur? Quod flet in sacro eloquio, qui securus sui de nostro periculo est timidus! qui stantes inter mille gladios nunquam dormientis diaboli, habentes et ingenite nature centum pericula, nutrimus adhuc avaricie sevam pestem, ut res extra nos perdat intus nos. Eheu! inquit, in praesentium rerum voluptatibus positi, quo amplius concupita adquirimus, eo amplius ac multiplicius os patens avaricie in inmensum aperimus. Nescio, monstri quid simile patimur? Post expletionem voluptatum amplius esurimus, et adeptis carnalium rerum voluptatibus, sufficit nunquam dicimus. Hoc est commune malum omnium, maxime hec est miseria mei, et si sunt mei similium! qui toto spiritu alta cogitare debuimus, prope sola carnalia cogitamus. Si quid potes, nostris medere vulneribus.

33. Primum dux et magister nefarie cohortis ardenti furore igneus perforat penetralia cordis, post saliente malitia et currante manu ceteri scelus peragunt. Ut autem ostenderet clemens divinitas, quia soluta erant servo suo carcer seculi, compedes magne et peccatorum vincula cuncta, postquam sanctum corpus secarunt, nemine volente ligature manuum se solverunt. Ipse vero amicam mortem amplexus, quam semper sequens dilexit, in modum crucis manus extendit. Cadens cadaver matrem terram occupat; anima sancta ad vitam feliciter intrat; admirans risum dei et gaudia canentis celi. Reli-

quisti sub pedibus pulchrum hoc quod apparet; experire nunc quod intrinsecus latet; post fletus hominum transi in letum numerum angelorum, ubi te vident leti omnes sancti, maxime martyres Christi! Adhuc ultra angelum, martyr, ad martyrum regem ascende cum gloria, ad vivum salvatorem, ad ipsum, a cuius conspectu fugit celum et terra; loquere facie ad faciem, quasi homo ad amicum suum! Effugisti, quid non amaritudinis? quid non habes dulcedinis? ubi sunt alte complectationes interne refectionis, ubi est cibus et potus laus perpetua creatoris.

34. Ipsa die dicunt, dum quidam presbyter missas ficeret, sacras hostias iuxta ritum religionis offeret, revelans spiritus ad aures dixit, ut beati martyris Adalberti suffragia laboranti mundo imploret. Paret ille libens monitis divinis et intra memoriam sanctorum martyrum Adalbertum vocat, ut pro nostris erroribus divine misericordie mactata hostia intercedat. Igitur impii viri duos fratres immisericorditer ligatos secum portant, et sancti viri nobile caput a reliquo corpore dividunt, et sub fida custodia utramque partem custodiunt. Ne cogites religionem faciant, qui prophanare tantum sapiunt; a duce finitimo Bolislavo grandem pecuniam accepturos se putant, ut res erat, quando reverentissimum corpus et caput, desiderabilem thesaurum vendunt. Vos fecistis vestram insaniam, sed ignorando o qualem genuistis beatitudinem! ut recordatur volendo vos convertere ad Christum salvatorem, dedistis ei nolendo immortalē dignitatem. Martyrizatus est autem pretiosissimus martyr, Karissimus Adalbertus, qua die pius Georgius est saxo tritus. Bene autem una die, quia se petentibus ambo boni confulgent crebris miraculis, et presto sunt egris mortibus. Ecce iterum boni, et estis michi sepe vocandi. Loquimini, orate ad Christum, ad cor celi! surgat stella maris, beata dei genitrix! iungat se angelus Michahel et propitius Petrus! sequatur et omnis sanctus! Propter deum loquimini bonum de vivis miseris, bonum in conspectu principis; praestante domino deo propter dilectum filium in spiritu sancto, cui est gloria, hominum salus, regnum et imperium, sana pars angelorum, cum quo fuere et sunt et veniunt aurea regna immortalium seculorum. Amen.

IV.

Z Kosmova letopisu českého.¹⁾

Interea rediens philosophiae de castris, ubi decem aut plus militarat annis, secum haud modicam librorum copiam referens, aderat spectabilis heros nomine Wogtech, adhuc ordine subdiaconus; qui velut tener agnus inter oves sui pastoris super morte moerentes, sedulus exhibebat exequias funebres; orationibus diurnis instans simul et nocturnis animam patris universalis elemosinis commendabat deo largis et precibus sacris. Quem dux Bolezlaus et eius optimates, in tam bono opere devotum cernentes et in futurum devotiorem fore sperantes, gratia Spiritus sancti inspirante, iuvenem nimis renitentem rapiunt et adducunt in medium, atque inquiunt: Nolis, velis, noster episcopus eris, et Pragensis vel invitus episcopus vocaberis. Tua nobilitas, tui mores et actus optime concordant cum honore pontificatus.

Tu nobis bene talos a vertice notus ad imos.

Tu bene scis nobis pandere viam, qua itur ad coelestem patriam. Iussa tua nobis quam posse sequi, tam velle necesse est. Te dignum omnis clerus, te universus idoneum episcopatu acclamat populus. Facta est autem haec electio non longe ab urbe Praga Levigradec in oppido XI Kal. Mart. eodem quo obiit Diethmarus episcopus anno.

Ea tempestate rediens de Saraceno bello adiit Veronam urbem praeceilentissimus imperator Otto secundus, pacis amator, iustitiae cultor, gloriosissimo patre primo Ottone gloriosior, qui in omnibus proeliis extitit victoriosissimus victor. Ad quem Sclavonica manus Boemiae cum electo pergit episcopo, ferens ex parte ducis legationem ac totius cleri atque populi petitionem, quo imperiali nutu eorum communem confirmaret electionem. Igitur serenissimus imperator condescendens eorum dignae petitioni III Non. Junii dat ei annulum et pastoralem virgam: et, cuius suffraganeus erat, Willigisus, Maguntinus archipraesul, qui ibi forte aderat, iussu imperatoris consecrat eum in episcopum nomine Adalbertum. Nam archipraesul Adalbertus Magidburiensis ecclesiae olim confirmans chrismate, hoc proprio suo vocitarat eum nomine. Consecratus autem III Kal. Julii cum suis sequacibus equitat in dulcem

¹⁾ Prameny d. č. II., str. 38–46.

patriam, et ut pervenit ad civitatem Pragam nudo pede et humili corde, clero et omni plebe piae laetitia modularite episcopalem obsedit kathedram. Huius tam paeclari pastoris Adalberti consilio et predictae et dilectae suae sororis abbatissae Mariae interventu dux Bolezlaus, quicquid praesul Pragensis usque hodie in suo possidet vel obtinet episcopio, vel quicquid abbatissa optavit dari et fieri utilitatis in suo coenobio, gratuita utriusque concessit pietate et canonum sacra confirmavit auctoritate.

Anno dominicae incarnationis 981 obiit Slavnic, pater sancti Adalberti, cuius de moribus et vita licet plurima eniteant memoriae digna, ex quibus ut referamus pauca, coepita intermissimus nostra. Erat enim vir laetissimus ad omnes facie, in consiliis serenissimus mente, alloquis blandissimus, locuplex diviciis quam secularibus tam spiritualibus. In domo illius honestas fulgebat et sincera dilectio, iudicorum rectitudo et procerum multitudo. In operibus eius erat legum cognitio, pauperum refectione, moerentium consolatio, peregrinorum receptio, viduarum et orphanorum defensio. Huius tam insignis ducis metropolis fuit Lubic, sita loco ubi amnis Cydlina nomen perdit suum, intrans liberioris aquae in fluvium Labe. Habuit autem sui principatus hos terminos. Ad occidentalem plagam contra Boemiam rivulum Suriam et castrum, quod est situm in monte Oseca iuxta flumen Msam. Similiter plagam ad australem contra Teutonicos orientales has urbes habuit terminales: Chinov, Dudlebi, Netolici usque ad medium silvam. Item solis ad ortum ad Moraviae regnum castrum sub silva situm, nomine Luthomisl, usque ad rivulum Svitawa, qui est in media silva. Item ad aquilonalem plagam contra Polonię castellum Cladzco, situm iuxta flumen nomine Nizam. Hic dux Slavnic, quamdiu vixit, feliciter vixit.

Anno dominicae incarnationis 984 obiit Romae caesar Otto secundus. Huic imperatori Adalbertus, praesul Pragensis, adeo fuit familiaris et carus obsequiis, ut in pascha domini, quod celebravit rex Aquisgrani in palatio coram omnibus episcopis, haec eum officii celsitudine sublimaret, quo sibi coronam inponeret et maiorem missam celebraret, quod solum fas erat, ut archiepiscopus faceret. Post festum vero cum iam acciperet a caesare licentiam redeundi ad patriam, sevocat eum caesar in secretarium, et faciens suorum confessionem peccaminum, commendat se piis recordationibus eius orationum. Insuper dat ei paramenta, in quibus missam celebrarat in pascha, scilicet albam, dalmaticam, casulam, cappam et faci-

terium, quo ea habeat sui ob memoriam. Quae usque hodie in Pragensi ecclesia honorifice habentur et dicuntur paramenta sancti Adalberti.

Anno dominicae incarnationis 987 obiit Strezilava, sancti Adalberti mater venerabilis et deo acceptabilis matrona, tanta et tam sanctae sobolis dici mater et esse digna.

Anno dominicae incarnationis 990 sanctus Adalbertus Romae ad sanctum Alexium, inscio abbate, quis esset, factus est monachus.

Nec transiliendum censeo, quod ab aliis praetermissum video. Nam praesul Adalbertus videns, quod grex sibi commissus semper in praecipium iret, nec eum ad rectam viam convertere quiret, timens, ne et ipse cum pereunte plebe periret, non ausus est cum eis amplius stare, nec passus est suam ulterius incassum praedicandi operam dare. Sed cum iam iamque Roman iter arripere vellet, forte fortuna tempore in ipso Ztrahquaz, de quo supra retulimus, sui abbatis cum licentia venerat de Radisbona, post multos annos visere patriam dulcem et cognatos atque fratrem suum Boemiae ducem. Cum quo vir dei, praesul Adalbertus, secretum petuit et colloquium tenuit, multa conquestus de infidelitate et nequitia populi, de incesta copula et super illicita discidia inconstantis coniugii, de inobedientia et negligentia cleri, de arrogantia et intollerabili potentia comitum. Ad ultimum omnem intentionem sui cordis sibi aperuit, quod vellet Roman apostolicum consultum ire, et ad gentem apostatricem numquam redire. Inter haec et ad haec haec addidit: Et bene est, inquit, quod tu frater nosceris esse ducis, et huius terrae ex dominis originem ducis: te plebs ista mavult dominari, et tibi magis obedire quam mihi. Tu consilio et auxilio tui fratris superbos comprimere, negligentes arguere, inobedientes corrigere, infideles increpare poteris. Tua dignitas et scientia, tui habitus sanctimonia multum concordant ad pontificalia regimina. Quod ut fiat, ego tibi cum dei voluntate et mea potestate concedo, et ut liceat me vivente, istic episcopus ut sis, apud apostolicum omnibus votis intercedam. Et quem forte manu tenebat episcopalem baculum, ponit sibi in sinum. Quem ille, quasi furibundus in terram proiecit, et haec verba insuper adiecit: Nolo aliquam dignitatem in mundo, honores fugio, pompas seculi despicio: indignum me iudico episcopali fastigio, nec tantum pondus pastoralis curae ferre sufficio. Monachus sum, mortuus sum: mortuos sepelire non possum. Ad haec praesul respondit:

Scias, frater, scias, quod modo non facis cum bono, facies autem postea, sed cum tuo maximo malo. Post haec praesul, ut proposuerat, Romam iter arripit, et gentem suis praeceptis inobedientem relinquit. Et quia tunc temporis dux non erat suae potestatis, sed comitum, comites versi in dei odium, patrum iniquorum pessimi filii, valde malum operabantur facinus et iniquum. Nam sub quadam festiva die furtim irrumpunt urbem Lubic, in qua fratres sancti Adalberti et milites urbis universi velut oves innocentes assistebant sacris missarum solempniis festa celebrantes. At illi ceu lupi inmanes urbis moenia irrumpentes, masculum et feminam usque ad unum interficientes, quatuor fratribus sancti Adalberti cum omni prole ante ipsum altare decollatis, urbem comburunt, plateas sanguine perfundunt, et cruentis spoliis ac crudeli praeda onerati hilares ad proprios redeunt lares. Interfecti sunt autem in urbe Lubic quinque fratres sancti Adalberti a. dom. inc. 995, quorum nomina sunt haec: Sobebor, Spitimir, Pobrazlav, Porey, Caslav.

His ita peractis, dux Bolezlaus inito consilio cum clericis, Maguntinum praesulem his sollicitat verbis: Aut nostrum pastorem Adalbertum ad nos revokes, quod magis volumus, aut alium nobis in sui loco ordines, quod inviti poscimus. Nam Christi ovilia adhuc in hac gente fidei novicia, nisi eis assit vigilans pastoris custodia cruentis lupis optima recta fiunt edulia. Tunc metropolita Maguntinus sollicitus, ne populus nuper Christo adquisitus, relapsus in antiquos pereat sacrilegos ritus, mittens legatos ad apostolicum clamat, ut aut viduatae Pragensi ecclesiae maritum remittat, aut alium in loco sui ordinari permittat. Et quoniam servus dei Adalbertus iussu apostolici factus liber a custodia gregis dominici in coenobio sancti Alexii cum senatoribus coeli infra amoenam cuitam terreni conversabatur Elisii,

Hunc dominus papa, suus et pius insimul abba,
Talibus alloquiis moestum solantur amicis:

O fide dulcissime et frater amantissime, per caritatem dei te deprecamur, et per amorem proximi obtestamur, ut ad tuam parochiam dignanter redeas regimenque tuarum ovium diligenter recipias. Si te audierint, deo gratias: si te non audierint, fugientes te fugias, ne cum pereuntibus pereas, et ad nationes exteriores praedicandi licentiam habeas. Hac praesul valde exhilaratus sententia, quod sibi sit data docendi exteriores gentes licentia non sine magna moesticia fratrum dulcia linquit consortia. Et cum viro summae

discretionis praesule, nomine Nothario, adiens archiepiscopum Maguntinae urbis, in palatio rogat, quo per eius missos scire posset, si se suus grex recipere vellet. Quo facto, quid sibi suus grex responderit, aut quam ob causam eum non receperit, vel ad quas gentes inde transierit, quantae etiam frugalitatis omnibus diebus sui episcopii fuerit, quanta morum honestate enituerit, scire poterit, qui vitam eius seu passionem legerit.

Nam mihi iam dicta bis dicere non placet ista.

Tunc Ztrahquaz, frater ducis, de quo supra meminimus, videns episcopum quasi iure et regulariter a sua plebe repudiatum, tumido fastu exarsit in episcopum. Et quia facile est volentem cogere, protinus hunc ydiotam et sicophantam populus nequam in episcopalem levat kathedram. Sic enim, sic deus saepe permittit per sui providentiam pravorum hominum invalescere potentiam, sicut in hac irregulari electione ludicra praevaluere Cereris generi. Nam fuit hic Ztrahquaz veste compositus, mente tumidus, actibus dissipatus, oculis vagus, verbis vanus, moribus ypocrita, et totius erroris mandrita, atque in omnibus operibus malis iniquorum archigeronta.

Plura referre pudet Ztrahquaz de praesule pseudo.

Sufficient pro multis pauca. Ventum erat Maguntinae sedis ad archipraesulem; ubi peractis omnibus, quae agenda erant, per ordinem, sicut fieri solet, post examinationem episcopalem, choro letaniam modulante, dum procumbit super tapetia archipraesul inflatus ante altare, et post eum inter duos suffraganeos, qui ordinandus erat Ztrahquaz dum prosternitur in medio, heu dira condicio, arripitur atroci daemonio: et quod servus dei olim sibi praedixerat clanculo, palam fit coram clero et omni populo. Hactenus haec inseruisse sufficiat.

Anno dom. inc. 996 postquam insignis signifer Christi, praesul Adalbertus, retibus fidei coepit Pannoniam simul et Poloniam, ad ultimum dum in Pruzia seminat verbum dei, hanc praesentem vitam pro Christo feliciter terminavit martirio IX. Kalendas Maii, feria VI. Eo anno fuit pascha VII. Kalendas Maias.

V.

Z rýmované kroniky české.

(Prameny dějin českých III., str. 65—67.)

Prvý biskup mnich, ten Sasic bieše
a Dětmar jménem slovieše.
Druhý svatý Vojtěch, ten také mnich bieše.
Otec jeho jmě Slavník jmějše,
matka jeho Střezislava bieše,
sestřenec kněziu zlickému bieše.
(Slavník ten v Liubici dvorem sedieše).
Ale že cti netbajieše,
Strachkvasovi mnichu biskupstva postúpiti chtieše,
ale Strachvas přijeti nerodieše.
Tehdy mu svatý Vojtěch povědě:
»Synku, jáz to dobře vědě,
ty nynie moha, i nechceš přijeti,
potom budeš chteti,
a nelzět bude jmieti.«
Svatý biskup chtieše liud pohanských obyčejov odvesti,
chtě jej ke křestanským obyčejům přivesti,
by v pravé manželstvo vstúpili,
a pohřeb u svatých jměli,
a trhu v neděli nedielni,
liudí robotných nejměli.
Když kopřiv z své zahrady nemóž' vypleti,
musí všiu zemi zakleti.
Zaklev zemi, svatý Vojtěch do Říma jide,
proti jeho vóli Strachkvas na biskupin stolec vznide,
Když jeho na biskupstvo světiechu
a knězie oko jeho stojiechu,
črt v Strachvas vstúpi;
doniudž dušę, dotud z něho nevystúpi.
Pak svatý Vojtěch do Čech sě vráti,
otklev zemi, do Polan jide, chtě tam kázati.
Opět zaklev zemi, do Prus jide,
odtud s korunú mučenníkovú k Bohu dojide.

To sě sta léta od narozenie božieho
po devięt set po devięt dcát šestého.
Z jeho smrti ciesař Čechy vini,
bez jich děky Tekdaka biskupem učini.

VI.

Z passionálu pražské kapituly metropolitní.

(H. 12 v 4° na papíře l. 44b—45a.)

Text passionálu shoduje se v podstatě s rýmovanou krounikou, pročež klademe zde jen ty odchylky, jež jsou poněkud charakteristické.

Když byl biskupem Vojtěch, kněz svatý,
syn zemský, šlechtic, a ovšem bohatý.
Otec jeho Sladovník bieše,
matka jeho Střezislava slovieše.
Ten Sladovník v Hluboci sedál,
až do Moravy tudy vše dědiny jměl.
To syn jeho Vojtěch té cti svěcké netbajieše
biskupstva Strachokvasovi postúpiti chtieše,
ale Strachokvas nerodi přijíti atd.

V tu dobu svatý Vojtěch před papežem mší slúžieše,
a když po božiem tělu tajně stojieše,
anděl božie kázal jemu do Čech na cestu vstáti,
v Hlubnici své bratřie zbitú pochovati.
V ten čas anděl jeho postavi v Hlubnici,
i uzre, že jeho bratřie ležie zbiti.

Po devięti stech po devięti nást léta šestého.
Jeho smrti papež Čechy vzvini,
a bez jich děky Tehdala Sasicě biskupem učini.¹⁾

¹⁾ Prameny d. č. III., str. 299.

VII.

O svatých pěti bratřích.

(Z rýmované kroniky české. Prameny d. č. st. 75—76.)

Toho časa českých mníškův šest,
poznavše toho světa lesť,
u polské lesu sediechu.
Zelicě za obyčej jediechu,
chleb po řiedku jmějiechu
jahly na velikú noc jediechu,
masa, sýra, vajec i jmenovati nechtiechu.
Rohožě za posteli jmějiechu,
kámen hlavě za podušku kladiechu.
Hrozným bitím na modlitvě sě tepiechu,
řiedko kdy co mezi sobú mluviechu.
Jedno když bič v svej rucě jmějiechu
tehdy takto diechu :
»Otpustíš-li mi, hřešíš,
tepa dobrě, mě spiešš.«
Tehdy Mezka, polský kněz bohatý,
vzvěděv jich život tak svatý,
poslav posla k nim věrného,
da jim sto hřiven střiebra čistého,
aby jím své chudoby zbyli,
za-ň snažně Boha prosili.
Uzřevše střiebro, mluviti sě jechu,
již u pól létu k sobě nemluvili běchu,
řkúc: »Toto jest duši zátopa
a do pekla náhlá stopa.
Ktož sě tohoto přídržie,
u přezni Boha neobdržie.«
Proto o něm nic netbachu,
šestého z sebe, točiúš Barnabu, poslachu,
by kněziu střiebro vrátil opět.
A tu osta bratrý pět,
Benedikt, Matěj, Jan, Kristin, Isaak jim diechu ;
Barnabu s střiebrem vyslali běchu.
Zloděje na ně přijidú
a v jich chyšku vnidú

jechu sě střiebra hledati.

Když jim nejmiechu co dáti,
pět bratří po liútých mukách hrdla řezachu,
a tak je k Bohu poslachu.
To sě sta léta od narozenie syna božieho
po tisiúci čtvrtého.

VIII.

Přenesení sv. Vojtěcha.

Pak kněz (kníže Břetislav), chtě pomstiti děda svého,
jede na Mezku, knězě polského.
Mezka proti jemu mocně vynide,
a v tom boju Mezka snide.
Ot Čech až do Hlohova
neslyšal by byl polského slova;
neb všiu zemi u popelem postavi.
Bračislav v Hnězdně české stany zstavi.
Ottud pěti bratří těla vzěchu,
i svatého Radima ottud vzpodjechu.
Svatý Vojtěch neda sebe vzieti,
až musichu tři dni póst přijieti.
Sliuby veliké činiechu :
krčmy v svátek zapověděchu,
pravé manželstvo sliúbichu,
pohřeb na poliu zatratichu,
robotné liudi zprostichu.
Ktož by to rušili, ti biskupem kleti běchu.
A když to rychle zděchu,
tělo sv. Vojtěcha podjechu ;
neb jím dřieve proto kleti biechu.
Toho sě odpověděvše, domov jej vzěchu,
a všecky jiné pobrachu svaté.¹⁾

¹⁾ Prameny d. č. III., str. 87.

List Thietpaldův psaný sv. Vojtěchu.

Ze sbírky rukopisů, jež náležely benediktinskému klášteru v Tegernsee, vydal roku 1729 list tento Bernard Pez v díle *Taurus Anecdotorum* (Tom. VI., str. 131, August. Vindel. et Graecii). Rukopisů těch nemohl se však Bielowski již nikde dopídit a proto ve svých »Pomniki dziejowe Polski« Lwów 1864, otiskl list náš dle vydání Pezova.¹⁾ List svědčí o stycích Vojtěchových s benediktiný bavorskými, jakož i o zvláštní úctě, již ku světcí našemu chovali.

Výše zmíněný list zní takto: »Divini fluoris rore madenti, sanctae Prissensis ecclesiae cathedrae praesidenti, Adalpero, unicae sibi dilectionis episcopo, Thietpaldus, spiritu pauperum etsi extimus, aspersionem sanguinis Christi, et quicquid illud est, quod egregius praedicator cum Christo in Deo absconditum esse testatur. Novi, praesul venerande, nihil sanctitatem vestram philosophicae compilationis a mei pauxillitate exigere; sed si quia in re sunt, simplici potius veritate cedere velle, minime recordans, quia stultam fecit Deus sapientiam mundi hujus, postquam exsiccavit fluvios Ethan. Prae dulcitudine enim decem chordarum Davidis, intromittensque Dei, quantum ex me, suis, pene oblitus sum totidem categoriarum Aristotelis. Quo circa elegi abjecta quasi et mediocria, cui ad unguem labra non maduere Pegaseo fonte, Domino meo praesentare magis, quam, in quibus tantum dishonestius caderem, scrupulosius insuadere. Si fatuus dicor remordens circuitum, gratias ago: et id quidem merito, dummodo refocillatum me fatear furfure Platonis et te patrem cognoscam saciatum super ferculum Salomonis. Quid plura? In primis vos valere, et in omnibus prospere agere meum pro certo sciatis gaudere: quia, ut decet in Domino, ex vestrae commoditatis, vel, quod absit, ineptiae, utcunque se habeat, cumulo meum commodum vel infortunium specto. De voluntaria vero servitutis meae in vos qualitate quid opus est verbis, cum ultra omnem vestrae subjectionis clericum vel clientem iuxta majorem rerum mearum facultatem me in omni loco (non) possitis habere promptiorum simul et devotiorem.

¹⁾ Bielowski, *Monumenta Poloniae historica*, Lwów 1864, I. díl, str. 150.

Rejstřík jmenný a věcný.

Čísla znamenají stránky.

A.

- Anastas (Askrík, Astrik), opat břevnovský, 168, 191, 324, 331, 332, 333, 380.
Andrzejewicz, světicí biskup hnězdensko-poznaňský, 680.
Annaly Baroniovy 25.
Annaly Kvedlinburské, letopisy 16.
Arcibiskupství: děvinské 87; morušké 90, 99, 646; moravské 81, 86; ostřihomské 168; pražské 98.
Arnold, kanovník pražský, 340.
Arnulf, vévoda bavorský, 49, 54, 55, 58, 80, 82.
Askrík, vychovatel Vojtěchův, 76, 332, viz Anastas.
Assemani J. A., učený spisovatel, 72.
Aventin, vrch a klášter v Římě, 129, 170, 180, 702.
Aventin Jan, historik, 79.

B.

- Balbín, historik, 18, 22, 23, 24, 25, 168, 251, 252, 276, 328, 388, 482, 489, 490.
Altaich Horní (benediktinský klášter) 344, 345.
Alzog dr., profesor a spisovatel, 250.
Alžběta, sestra Brunova, 17, 52, 103.
Ambros dr., spisovatel, 273, 277.
Amort Vil., sochař, 587.
Analekty Varmiňské 20, 22.

- Baldwin, vévoda bavorský, 54, 55, 58, 80, 82.
Banner, švédský vojevůdce, 457.
Basil sv., zakladatel basilianův, 16, 168.
Basnage, spisovatel, 17.
Baudyš Prokop, kněz rádu sv. Benedikta v Emausích, 652, 656.

- Bauer Fr. S. dr., biskup brněnský, 646, 653, 656, 658, 661, 663.
 Bavor, opat břevnovský, 318, 340.
 Bavorovský Adam Ben., opat emaušský, 315, 442, 456.
 Bavory 50, 54, 91, 93.
 Beckovský, kronikář, 27, 492.
 Bedřich, císař německý, 703.
 Bedřich II., král pruský, 492, 498, 499, 507.
 Bedřich Saský, vévoda, 203.
 Bedřich, vévoda olomoucký, 316.
 Bedřich Vilém III., král pruský, 319.
 Bedřich Vilém IV., král pruský, 204, 600.
 Bechyňsko, župa, 50, 156.
 Bělochorvati 50.
 Bělovský (Bielowski), spisovatel polský 3, 18, 247, 257.
 Benedikt, biskup a legát na Moravě, 80.
 Benedikt, praemonstrát z Lucka u Znojma, 696.
 Benedikt s pěti sv. bratřími, viz sv. pět bratří.
 Benedikt, soudruh sv. Vojtěcha (Bohuš) 192, 206, 212, 213, 224, 226, 227, 229.
 Benedikt sv., 6, 143, 180, 185.
 Benedikt VI., papež, 89, 90, 91, 175.
 Benedikt VII., papež, 94, 121, 179.
 Benedikt IX., papež, 221, 222.
 Benedikt XII., papež, 359.
 Beránek H., bohoslovec, 674.
 Berenburgové (Ursinové) 23.
 Berka z Dubé Hynek 317, 353, 354, 362, 363.
 Berka z Dubé Ladislav, opat u sv. Mikuláše v Praze, 459.
 Berka z Dubé Zbyněk, arcibiskup (1595–1606), 428, 432.
 Berla sv. Vojtěcha 633.
 Bernard Halberstadtský 71, 136.
 Berně kláštera břevnovského 375.
 Berounka, řeka, 48.
 Bertold, bratr krále Arnulfa, 54.
- z Bienenberka, rytíř Karel Josef Biener, spisovatel, 328, 578, 585.
 Biesiada literacka, časopis, 41.
 Bílá Hora, 522.
 z Bílenberka, Matouš Ferdinand Sobek, benediktin břevnovský, prвobiskup královéhradecký a arcibiskup pražský, 24, 476, 481, 482, 483–492.
 Bílinský Michal, opat sázavský, 441.
 Biskup nitranský 98.
 Biskupové slovanští 86, 87.
 Biskupství: braniborské 71, 87; halvberské 71, 87; kaminské 678; krakovské 101; labušské 678; meziborské 71, 87; míšenské 71, 87; oldenburské 87; olomoucké 646; poznańské 71, 87, 678; pražské 49, 85, 86, 101, 175, 646; starogradské 71; vratislavské 678; žičské 71, 87.
 Bismarck Vilém hrabě, 204, 688.
 Bittner David, benediktin broumovský, 520, 537.
 Bláha Armand, benediktin břevnovský, 527.
 Blažej, opat sázavský, 340.
 Blažek Tom, farář na Libici, 66.
 Bobowski M. dr., spisovatel, 286.
 Bobřané, kmen, 96.
 Boga-Rodzica, píseň polská, 41, 190, 270, 271, 284–288, 576, 595.
 Bohuše (Bugussa), průvodcí sv. Vojtěcha, 4, 5, viz Benedikt.
 Boletlucký, farář a spisovatel, 21, 23, 24, 55, 56, 62, 63, 65, 66, 67, 168, 272, 273, 274, 275, 276, 277, 283, 284, 582, 612.
 Boleslav I. Ukrutný 57, 83, 84, 85, 86, 87, 102, 116, 123, 136, 156.
 Boleslav II., kníže české, 48, 49, 50, 59, 60, 78, 87, 88, 89, 90, 96, 97, 100, 101, 103, 112, 114, 115, 120, 135, 136, 137, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 161, 162, 164, 182, 188, 189, 252, 275, 312, 315, 321,

- 322, 325, 326, 332, 378, 587, 641.
 Boleslav III. (Ryšavý) 157, 158, 159, 162, 575, 595.
 Boleslav Chrabrý 5, 9, 12, 15, 16, 60, 158, 159, 164, 170, 189, 190, 193, 194, 204, 214, 217, 221, 580, 678, 703, 704.
 Boleslav III. Křivoústý 249, 252, 590, 592, 594, 682.
 Boleslav Mladá 159.
 Bollandisté 5, 24, 72, 267, 388.
 Bonfinius, spisovatel, 168.
 Bonifac, opat hradišťský, 329.
 Bonifac VIII., papež, 143.
 Bonifac IX., papež, 366, 368, 504.
 Bonifac sv., apoštol Němců, 99.
 Bonifanti svatovítští 348, 349.
 Borislav, kníže Pomořanů, 194.
 Bořek Otomar, benediktin břevnovský a spisovatel, 527.
 Bořivoj, kníže české, 79, 80, 102, 123, 674.
 Bosco Meziborský, biskup, 72, 279.
 Bouška Sigmund, benediktin břevnovský a spisovatel, 531.
 Božej, župan z rodu Vršovců, 63.
 Brančavský Benno, probošt rajhradský, 520, 527.
 Brand František, benediktin břevnovský a děkan v Polici, 531.
 Brandl J. P., malíř, 474, 583, 585, 611.
 Brandl Vinc., archivář a historik, 272.
 Bratři sv. Vojtěcha 60, 65.
 Braun, generální superintendant, 204, 688.
 Breuner hrabě Josef Jan, arcibiskup pražský, 477, 478, 609.
 Brevíř varmiňský, nejstarší tištěný, 697.
 Brokoff Jan Ferd., sochař, 586, 612.
 Broumov, město, 353, 356, 358, 362, 367, 398, 399, 408, 430, 453, 455, 457, 483, 484, 488, 494, 495, 497, 506, 507, 509, 511, 512, 513, 515, 520.
 Krásl-Ježek, Sv. Vojtěch.
- Brož z Horsteina Šimon, suffragan arcibiskupa pražského, 24, 273, 274.
 Brun, biskup augšpurský, 14.
 Brun Kverfurtský, biskup, životopisec a missionář, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 20, 21, 22, 23, 25, 48, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 58, 59, 60, 67, 69, 73, 75, 76, 85, 149, 156, 169, 170, 173, 174, 180, 183, 187, 191, 200, 204, 231, 232, 272.
 Brusel, město, 21.
 Brynych Ed. J., biskup královéhradecký, 651, 655, 667, 671, 672.
 Břena, sestra sv. Václava, 56.
 Břetislav, kníže, 100, 118, 218, 219, 220, 222, 223, 232, 234, 244, 252, 316, 322, 335, 575, 577, 633.
 Břevnov, klášter, 46; opatové břevnovští, statky břevnovské atd. viz tato hesla.
 Bříství, ves, 46, 320, 327, 357, 358, 360, 367, 373, 400, 403.
 Budějovice, hrad a město, 50.
 Büdinger Max., historik, 82.
 Buchta Placid, benediktin rajhradský a spisovatel, 569, 570.
 Buh, řeka, 97.
 Burkard Caroloman, rytíř, 538.
 Burkard Míšenský, biskup, 72.
 Burkhart Jan, soukeník, 433, 435, 436, 443.
 Burkhardt Pavel, 437.
 Burian K., křižovník a spisovatel, 695.
- C.
- Cáhy, město, 702, 703.
 Canisius, člen řádu tovaryšstva Ježíšova, 418.
 Casparides Vincenc, řeholník rajhradský a spisovatel, 547.
 Celestin V., papež, 143.
 Cella benediktinská v Přimdě 314;

- v Brzvanech 314; v Rajhradě 316, 323.
Cerularius, patriarcha caříhr., 126.
Cidlina, řeka, 61, 62, 63.
Císař německý Bedřich uctívá svatého Vojtěcha 703.
Clementso, opat v Teplé, 655, 660.
Clo v Březnici 323; v Hartmanicích 358, 371, 400; v Litoměřicích (ze soli) 371, 400; v Náchodě 362; v župě prachenské 362.
Conrád Ottmar, mnich rajhradský a spisovatel, 546.
Cornerus David, benedikt. broum., 520.
Cranach, malíř, 582.
Crugierius Jiří, jesuita, spisovatel, 22.
Crescencio Řehoř de, kardinál, 341.
Cyrill sv., 79, 179, 674.

Č.

- Čakovice, ves, 485.
Čapek Florian, benedikt. broum., 520, 527.
Čáslav, bratr sv. Vojtěcha, 60, 164.
Čáslavsko, kraj, 61.
Čeip Jošt, benedikt. břevn., 527.
Čelakovský Fr. L., spisovatel, 277.
z Čenkova a Frenstettu Matěj Stehlík, professor, 530.
Černí Uhří 13.
Červená Rus, krajina, 115.
Červeň, hrad, 97.
Čtvrtička Pius, benedikt. broumov. a spisovatel, 539.

D.

- Dąbrówka, ves, 195.
Dąbrowski H., vůdce polský, 591.
Dalimil, kronikář český, 26, 46, 50, 226, 250.
Daniel, biskup a legát na Moravě, 80.
Daniel (Milík), biskup pražský, 340, 585.
- Dánsko, země, 89, 704.
Daun, maršál a vojevůdce, 507.
Dekanát broumovský, 339.
Deocarus, mnich břevnovský, 389.
Desátek papežský, 376.
Desátky kláštera břevnovského, 320, 321, 322.
Desiderius Didier, opat, 143.
Děčané, kmen, 95.
Děd, hrabě, 136.
Dědictví sv. Václava 489.
Dědictví sv. Vojtěcha 638.
Dědošané, kmen, 96.
Děthard, opat sázavský, 336, 389, 392.
Dětmar, biskup pražský, 103, 104, 105, 106, 107, 109, 276, 278, 279, 281, 311.
Dětmar Meziborský, kronikář, 8, 16, 19, 64, 73, 75, 101, 151, 278.
Dětřich Pražský, malíř, 582.
Dětřich Vít, 66.
Děvín (Magdeburk), město, 7, 8, 17, 71, 75, 88, 169, 702.
Dienzenhofer Kilián, stavitel, 611.
Dienzenhofer Krištof, stavitel, 474.
Dittersbach, dvůr, 511.
Dlugoš, historik polský, 21, 176, 232, 244, 245, 248, 249, 250, 251, 252, 253, 286, 619.
Dobner Gelasius, spisovatel, 18, 19, 21, 22, 25, 388.
Dobroslaus, rektor v Krakově, 177.
Dobrovský Jos., učený slavista, 272, 273, 276, 277.
Dobrý, děkan v Domažlicích, 667.
Dohnálek Cyril, benedikt. a farář v Orlové, 531.
Domažlici, kmen, 93.
Dooms Kašpar, rytec, 24.
Doudleby, hrad župní, 47, 49, 328.
Draguš, hrad, 64.
Drahomíra, knězna česká, 48, 49, 57.
Drauschovius Petr Kašpar, děkan nepomucký, 26.
z Dražic Jan III., biskup pražský, 503.

z Dražic Jan IV., biskup pražský, 235, 251, 357, 358, 360, 381, 611.

Drexler Anselm, spisovatel, 537.
Družstvo sv. Vojtěcha, 40, 638.
Dubravius J., spisovatel, 22, 251.
Dúbravka, dcera Boleslavova, 136, 379, 678, 682.

Dudelin, biskup braniborský, 72.
Dudík Beda, historik moravský, benediktin rajhradský, 67, 93, 97, 98, 100, 106, 113, 167, 175, 550, 552—555, 601.

Dudo, biskup havelberský, 72.
Dümmler, historik německý, 100.
Dunaj, řeka, 14, 101.
Dunajewski, kardinál a biskup kakovský, 620.

Durinsko, země, 136.
Dyje, řeka, 92.
Dyleň, hora, 93.
Dvěře broncové (brána zlatá či královská) ve Hnězdni 591, 592, 682, 684.

Dvořák Meinrad, benedikt. břevn., 531.

Dvořák Samuel, rytec, 24, 582.
Dziennik Poznański, časopis polský, 42.

E.
Eger Kajetán, benedikt. břevnov., 531.

Ekhard, markrabí, 137.
Ekkart, biskup pražský, 120.
Eimer Kašpar, opat u sv. Jana pod Skalou, 537.

Elsterá (bílá), řeka, 94, 99.
Emler Jos. prof. dr., spisovatel a archivář, 3, 18.

Eppo, župan bílinský, 323, 335.
Erben Karel Jaromír, spisovatel, 128.
Erchenbald, biskup štrasburský, 104.
Etablissement Gawellův ve Hnězdně 684.

Ettel, provinciál rádu kapucínského na Hradčanech, 669.

Expositura benediktinská v Tuškově 314.

F.

Fara libická 62.
Farář František, duch. správce jinonický, 666.

Farář na Libici (nota) 66—67.

Fastr Methoděj, benedikt. břevn., 531.

Ferdinand I., císař, 413, 415, 417, 419.

Ferdinand II., císař, 451, 452, 453, 456.

Fernando, legát papežský, 397.

Filip, biskup eichstaettský, 355.

Fischhausen, město v Prusku, 648, 687, 688, 689.

Forstr Aug., benedikt. broum., 520.

Foytství broumovské 348, 353.

Fragmentum praebendarum ecclesiae s. Georgii 22.

František I., císař, 514, 515, 542, 620.

František Josef I., císař, 516, 551, 553.

Freher, historik, 5, 18.

Freund Jiří, rektor C. Ss. R., 651, 656.

Frida Jeronym, benedikt. břevn., 519, 531.

Fridland, město, 339.

Fridrich Falcký, 449, 450.

Fridrich Rakouský Krásný, vévoda, 355.

Frind Ant., spisovatel něm., 641.

Fritsch Petr, benedikt. a hodinář, 538.

G.

Gabert Sig., benedikt. břevn., 527.

Gaberth Marián, benedikt. břevn. a professor, 531.

Galen hr., světící biskup monastýrský, 655, 661, 666.

Galindi (Goljadi), kmen, 197.

Gallové 185.

Gallus, mnich břevnovský, 394.

Gallus Martin, polský kronikář, 5, 20, 22, 247.

Gawlusowice, ves, 685.

Gdansko, město, 20, 194, 195, 205.

- Gehrke, historik, 22.
 Gerard sv., 173, 382.
 Gerbert, učenec, 5, 19, 75, 182.
 »Germania«, katolický časopis německý, 42, 701.
 Gero, markrabí braniborský, 135.
 Gerson V., malíř polský, 41.
 Gejza, kníže uherské, 98, 167, 171, 172, 192, 333, 676.
 Gfrörer, spisovatel německý, 87, 113.
 Giesebricht V., spisovatel, 3, 34, 100, 202.
 Gilý Ivan, benedikt. břevn. a prof., 531.
 Gimša Bruno, benedikt. břevn. a professor, 538.
 Gisela, sestra Jindřicha, vévodkyňa bavorského, 13, 171.
 Giseler, biskup meziborský, 78, 94.
 Glanfeil (Glannafolium, Saint Maur nad Loirou) 185.
 Glos Jan, praefekt římský, 182.
 Goldpurg Kar. dr., benedikt břevn. a spisovatel, 537.
 Gotové, kmen, 196, 197.
 Gotsch Leopold, benedikt. břevn., 520.
 Groth Jan, kanovník hnězdenský, 680.
 Grunau Šimon, kronikář, 22.
 Gryf Klement hrabě, kastelán krajovský, 620.
 Gumpold, životopisec, 79, 82, 83.
 Gustav Adolf 454, 455.
 Gymnasium broumovské 475, 520, 521.
- H.**
- Habrich Aleš, benedikt. rajhr. a spisovatel, 546.
 Hadrian II., papež, 88, 111.
 z Háje František, hejtman, 408.
 Hájek, kronikář český, 26, 55, 65, 227, 251, 276, 290, 301, 312.
 Halabala Ignác Method, benedikt. rajhr. a spisovatel, 556.

- Hanel, spisovatel, 178.
 Hausdorf Rupert, benedikt. břevn. a spisovatel, 520, 537.
 Hanuš Ign., spisovatel, 274.
 Harrach Arnošt, kardinál a arcib. pražský, 27, 456, 486, 488, 609, 613.
 Hauck Albert, spisovatel, 100, 104.
 Havel, písar, 357.
 Havránek J., professor, 672, 673.
 Havraň, župa, 64.
 Heger, protest. farář v Tenkittenu, 39.
 Heimburský Jindřich, letopisec, 233.
 Helikard, biskup pražský, 380.
 Helmold, kronikář, 64.
 Helwisch, spisovatel, 25.
 Henschen, spisovatel, 17, 18.
 Herber, spisovatel, 178.
 Hergenröther J. dr., historik, 73.
 Herimon, vévoda český, 45.
 Herma sv. Vojtěcha, 241, 661.
 Hiller Ferdinand, benedikt. břevn. a professor, 532.
 Hiltin Jan, biskup, 204, 205.
 Hippler Fr. dr., kanovník a spisovatel, 21, 39, 42, 268, 288, 701.
 Hizo, mnich břevnovský, později biskup pražský, 334, 380.
 »Hlas«, časopis v Brně, 41.
 Hlava Gothard, benedikt. břevn., 532.
 Hlavňov, škola, 515.
 Hlobil Petr, benedikt. rajhr. a spisovatel, 562, 563.
 Hněvsa, Vršovec, 161.
 Hnězdro (Chnázina, Gnesen), 4, 20, 60, 189, 190, 191, 192, 200, 216, 218, 589, 590, 591, 648, 676, 677, 678, 679, 680, 683, 684, 702.
 Hohmann Tobiáš, opat v Kladru-bech, 469, 470.
 z Holešova Jan, mnich břevnovský, 23, 272, 273, 274, 275, 369, 390, 397, 398.
 Hollas Damian, benedikt. břevn., 532.

- Holub Bonifac, benedikt. břevn. a spisovatel, 532.
 Homilie ctihonodného Bedy, 268.
 Homilie sv. Vojtěcha, 267.
 Homola Rafael, benedikt. břevn. a professor, 532.
 Honorius III., papež, 341.
 Höppner Jakub, benedikt. břevn. a spisovatel, 537.
 Horák dr., generál rádu křížovn., 655, 660.
 Horák Kristian, benedikt. břevn. a professor, 527.
 Hornov Vlad., spisovatel, 700.
 Horský R. dr., farář a spisovatel, 672.
 »Hospodine, pomiluj ny!« píseň, 270, 272, 273, 274, 275, 276, 277—284, 396, 576, 577, 595.
 Hostinský O., professor, 280.
 Hradčany 653, 659, 660, 661, 663.
 Hradecko, kraj, 107.
 Hradiště u Libice, 64.
 Hron, řeka, 98.
 Hron Kil., benedikt. břevn., 520.
 Hrudička Al., děkan v Telči, 675.
 Hřeben sv. Vojtěcha, 630.
 Hubený Leander, benedikt. břevn. a spisovatel, 532.
 Hübner Aleš, benedikt. břevn. a spisovatel, 537.
 Hugo Žižský, biskup, 72.
 Hůlek Joachim, benedikt. břevn., 527.
 Hundius Viguld, historik, 79.
 Hus Jan, 369.
 Hutberk, škola, 515.
 Hýbl Fr., spisovatel, 18.
 Hymnaria břevnovská 396.
 Hymny latinské, jež obsahují data k biografii sv. Vojtěcha: »Woytēch sancti tam praeclaris« 21; »Laudem dignam tam praeclaris« 21; »Hodiernae lux diei« 21; »Mane pueritiae« 21.
 Hynais Vojt., malíř, 584.
 Hynek, biskup olomoucký, 359.
- Ch.**
- Chanovský Alb., jesuita-spisovatel, 22.
 Chebsko, kraj, 93, 99, 100.
 Chlodomastaeus Šimon, prob. břevnovský 449, 451.
 Chmel Jakub dr., benedikt. břevn. a spisovatel, 509, 510, 511, 532.
 Chnázina viz Hnězdro.
 Chociszewski Jos., spisovatel, 38.
 Cholinun, město v Prusku, 4, 200, 201, 202, 209.
 Chomora (Komerau), město pruské, 201.
 Chorvati, kmen český, 50.
 Chorvati bílí, kmen, 98.
 Chorvatsko bílé, kraj, 97.
 Chotkowski dr., prelat, 685.
 Chrám sv. Bartoloměje na ostrově tiberském v Římě 689.
 Chrám sv. Benedikta v Břevnově 335, 355, 371, 394, 418.
 Chrám u sv. Ducha v Broumově, 517.
 Chrám sv. Jimrama v Nitře 176.
 Chrám sv. Kosmy a Damiana ve St. Boleslaví 223.
 Chrám Marie Panny ve Hnězdně 38, 214, 215, 648, 678, 680, 682.
 Chrám bl. Marie Panny na nebe vzaté ve Frauenburku 649, 650.
 Chrám sv. Mořice v Děvíně 9, 70.
 Chrám sv. Václava ve St. Boleslaví 222.
 Chrám sv. Václava v Broumově 466.
 Chrám sv. Vítě 62, 82, 83, 84, 105, 107, 110, 235, 236, 643, 651, 653, 654, 657, 658, 659.
 Chrámy svatovojtěšské v Praze: v Jirchářích 608, Vojenský u Prašné brány 609; v Čechách: ve Starém Přerově, Sluháč 610, na Březových horách, v Jilovém, Vejprnicích, Štáhlavech, Počaplich, Sct. Adalbert u Teplé, ve Slatině u Velvar 611, u Neratovic

611, 669, v Broumově 466, 612, ve Vlčici u Trutnova, na Libici, v Něm. Brodě, v Běcharech u Vrsce a v Bojišti u Ledče 612, v Ústí nad Labem, v Litoměřicích, v Kruhu, Krtech, v Bukovině Rohozecké 613, v Milavči 613, 667, v Horšově Týně 613, v Ratibořských Horách 613 a ve Lštění 613; na Moravě: ve Slavičíně 614, 675, ve Studnicích u Telče 614, 674; v diecézi poznańské: v Poznani 614, 677, Rusku, Margoninu, Smolicích, Jankowě Zaleśném, Chrzypsku, Pohořelicu 614, ve vsi Wilkowyj, Rojowu, Wojciechowě, Bnině, Czlopě, Dalewě, Kaszczoře a Trzcielu 615; v diecézi hnězden-ské: ve Hnězdné, Budziejewu, Parchanie, Kobiernu, Stodolech, Sadkách, Lawkowě, Staromeście 615, Bielinách 616; v gubernii varšavské: na Zawodziu pod Kališem 616, 686, v Rudzie a Męce 617; v diecézi varmińské: v Chomoru 617, Královci 598, 617, 659, Lautenburgu 617, Sensburgu 617, 650, Riesenburgu 617, Lycku 617, 650 a kaple ve Frauenburgu 617; v diecézi chelminske: v Bobavě, Kielnu, Rogožnu, Jehlenci, Raslasině, Jablonově, Církviči 617, v Soldavě 618; v diecézi vratislavské: ve Vratislavě, Velké Střelici, Nicolai, Radzionkově; v diecézi krakovské: v Krakově 595, 618, 684, Modlnici Wielke, Drogynii, Bulowicích 619, v Mu-charzi, Jelešnii, Staniatkách 620, v Jaworžnu, Dankowicích, Zatoru 621; v diecézi přemyšlské (r. l.): v Staszkočích, Szymbarku, Bachórzu, Grébowě 621, v Rzeszówě 622; v diecézi tarnovské: ve St. Wiśniczu, Boleslawi, Cmolasu 622, ve Szczawnici 623,

Gawlusowicích 623, 685, Rožnowu, Lisiogóře 623; v arcidiecézi lvovské: v Bilce Szlachecké, Stojanówě, Cieszanówu, Rosochowaciecu 623; v arcidiecézi ostřihomské: v Ostřihomě 217, 602, 623, Bajně, Verebely 623, Udvardu, Sárfö 624, Hatvanu 602, 624 a v Muszle 602, 624; v diecézi rábské: proboštství v Rábu, v diecézi koločské: v Homokmény a v Sedmihradsku: v Böö a Bé-lafalvě 624; v Cákách 19, 217, 703; v Lutichu 703; v Římě 40, 217.

Chrám sv. Vojtěcha v Břevnově 335, 355, 394.

Chrám nový a oltář sv. Vojtěcha v Chicagu 689.

Chrám sv. Vojtěcha v Pankrici, 650, 687.

Chrám v Kališi 686.

Chrám v Rosenberku 688.

Chraſť, panství, 487.

Chraſzcz J. P., spisovatel 39.
»Chronica Bohemorum accurata«, rukopis, 25.

Chrudim, město, 373.

z Chvaletic Václav, mnich břevnovský, 369, 391, 397, 398.

Chvály Hincmarovy 666.

Chýnov, hrad, 47, 328.

I.

Ibrahim ibn Jakub, cestovatel, 101.
Idzikowski, historik, 177, 178.

Ikonografie česká svatovojtěšská: pěteti s obr. sv. Vojtěcha: 578, 579, 603; miniatury 579, 580, 603; obrazy na mincích 580; medaille 580; obrazy mosaikové 581, 582; rytiny 582; obrazy tabulové ze XIV. a XV. století 582, 583; obrazy olejové ze XVII. a XVIII. stol. 583; obrazy z našeho století 584, 603; fresky 585; skulp-

tury a sochy 585, 603, 605; sochy 586.

Ingelheim, město, 185.

Innocenc III., papež, 338, 340.

Innocenc IV., papež, 345, 346.

Innocenc VI., papež, 363.

Innokent I. B., arcibiskup a spisovatel ruský, 576.

Interpolator k Ademarově kronice 22.

Isák, jeden z pěti sv. bratří, 226, 227, 231, 232, 233.

Isingrin, biskup řezenský, 81.

Itz z Mildeneština Ed. dr., spisovatel, 532.

J.

Jablkowski, kanovník v Kališi, 686.

Jacek sv., dominikán, 177.

Jakub III., arcibiskup hnězdenský, 680.

Jan, arcibiskup a legát papežský, 80.

Jan, biskup moravský, 81.

Jan, biskup olomoucký, 360.

Jan II., biskup pražský, 320, 345.

Jan III., biskup pražský, 318, 348.

Jan I., biskup sambijský, 202.

Jan II., biskup sambijský, 202.

Jan, jeden z pěti svatých bratří, 10, 11, 13, 229.

Jan Kapistran 177, 618.

Jan I. Lucemburský, král český, 352, 354, 355, 358, 359, 361, 381.

Jan, mnich břevnovský, později biskup olomoucký, 334.

Jan, mnich břevnovský, později probošt rajhradský, 390.

Jan VIII., papež, 88, 123, 126.

Jan IX., papež, 80, 81.

Jan X., papež, 111.

Jan XIII., papež, 71, 85, 87, 88, 102.

Jan XV., papež, 141, 182, 183, 283, 323, 324, 378, 503.

Jan XXII., papež, 143.

Janata Mel., farář u sv. Vojtěcha v Praze, 654, 665.

Jankowski Č., spisovatel, 41.

Jankovský Bart., bened. břev., 527.

Janoušek J., professor, 40.

Janovský Fr., professor, 701.

Jaromír (Gebhard), biskup pražský, 90, 91, 100, 101.

Jaromír, syn Boleslavův, 159.

Jaschke Prokop, bened. břevn. a rytec, 538.

Javůrek Karel, malíř, 584.

Ječný, rolník, 671.

Jedlička Basil, benediktin břevn. a hudebník, 532.

Jednota cyrilská 674.

Jenewein Felix, malíř, 584.

z Jenštejna Jan, arcibiskup pražský, 366.

Jeronym Pražský, apoštol Litvanů, 251.

Jeřábek Athanáš, benediktin břevnovský a professor, 532.

Jesenský Martin, benediktin břevnovský, 532.

Ježek J., professor, 40.

Jiljí, biskup míšeňský, 188.

Jindřich, bratr Oty I., 54, 55, 136, 137.

Jindřich III., císař, 221.

Jindřich IV., císař, 90, 91, 100, 175.

Jindřich Korutanský 354.

Jindřich I. (Ptáčník), král, 54, 82.

Jindřich II., král německý, 12, 13, 14, 15, 16, 52, 53, 54, 55, 159, 182, 224, 230, 703.

Jindřich Minsterberský, kníže, 410, 411, 524.

Jindřich, vévoda bavorský, 55, 78, 115, 136, 174.

Jindřichův Hradec, město, 27.

Jireček Herm. dr. 90

Jireček Jos. 276, 277.

Jiří Poděbradský, král český, 405, 406, 407.

Jiří Štýrský, opat sázavský, 441.

Jordán Poznaňský, biskup, 72.

Josef II., císař, 66, 314, 512, 513. Jubilejní slavnosti svatovojtěšské:
 a) pastýřské listy pro diecése: pražskou 642—644, královéhradeckou 644—646, litoměřickou 646, brněnskou 646—647, vratislavskou 647, hnězdenskou 648, varmiňskou 649—650, list apostolské stolice arcibiskupu hnězdensko-poznańskemu 647—648 a list papežem Lvem XIII. zasláný biskupu varmiňskému 648; b) jubilejní slavnosti v Praze: pořádek služeb Božích 651—653, výzdoba zevní 653—654, svatevčer 654, illuminace ve farnosti sv. Vojtěcha v Praze, na Malé straně a na královském Hradčanech 654—655, první den slavnostní 655 až 656, den benediktinů 656—658, třetí den slavnostní: služby Boží 658, manifestační průvod 658—659, ruch na královském Hradčanech 659—660, slavnostní průvod s ostatky 660—662, uložení sv. ostatků 662—663, defilování sborů a spolků 663, moravská deputace 664; slavnosti jubilejní v některých chrámech na Starém a Novém městě pražském: u Matky Boží před Týnem 664, ve Vojenském kostele u Prašné brány 664, u sv. Jakuba 664, u sv. Vojtěcha v Jirchářích 665, v Emausích 665; sv. missie na oslavu jubilea v některých chrámech pražských a předměstských 665, sv. missie na oslavu jubilea na venkově 665, hra velikonoční v Emausích na oslavu jubilea 665, 666; c) jubilejní slavnosti svatovojtěšské po Čechách: v Břevnově 666; v Broumově 667, v Davli 667, v Domažlicích a v Milavči 667, 668, na Libici 668, 669, v Obříství a okolí 669, v Počaplích na Labi 669, 670, ve Voticích 670,

671, diecézní sjezd katolíků v Hradci Králové 671, 672, pouť z Prahy do Libice 672, sv. missie na Modré Hůrce 668, v Chocni 669, v Chotěboři 669; d) slavnosti na Moravě: na Velehradě 673—674, ve Studničích u Telče 674—675, ve Slavičíně 675; e) v Uhrách: v arcidiecézi ostřihomské, v Rábu, v Hatvanu, v Muszle, Bajně, Verebely, Sárfö, na Slovensku 676; f) v krajích polských a ruských: ve Hnězdne a arcidiecézi hnězdensko-poznańskiej 676 až 684, v Krakově 684—685, v Těšíně 685, v Gaułuszowicích 685—686, »na Zawodzie« u Kališe 686; g) v Prusích: ve Frauenburku 687, v Královci 687; v diecézi chebské: v Pelplinu 687, ve St. Albrecht u Gdanska 687, v diecézi vratislavské 688, v Opolí 688.

Judita, dcera Arnulfova, 54, 55, 58

Judita, královna, 315.

Julius II., papež, 143.

Jungmann Jos., spisovatel, 277.

Jurik, mnich břevnovský, 329, 330, 331.

Jurik (Georgius), mnich rajhradský, 316.

Just Vintíř dr., benediktin břevnovský a professor, 539.

K.

Kade A. dr., spisovatel, 21, 224, 231.

Kaindl R. F., historik, 5, 7.

Kalich sv. Vojtěcha v Třemešně, 590, 682.

Kalina A. dr., spis. polský, 286.

Kalivoda Jan, opat rajhradský, 543.

Kalous Ferd., světící biskup, 655, 656, 658, 661, 663, 665, 666.

Kalousek Jos. dr. a prof., 18, 40, 55, 56, 58, 92, 98, 99, 100, 127, 128, 139.

Kameny svatovojtěšské, 588.

Kanapar Jan, opat a životopisec, 3, 4, 5, 6, 7, 8, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 48, 51, 55, 57, 58, 59, 68, 76, 77, 79, 105, 140, 162, 167, 170, 174, 182, 200, 215, 217, 288, 637. Kanéra Cyril, benedikt. břevn. a spisovatel, 532.

Kanovníci pražští 117.

Kantor Jan, písar, 579.

Kaple: v Davli 667; sv. Jana na Vyšehradě 166; sv. Jiří v Kouřimi 371 a 400; Pernštýnská u sv. Vítá 651, 654; sv. Vavřince na Petříně 166; Vlašimská u sv. Vítá 651, 652, 654, 663.

Kaple svatovojtěšské po Čechách: na Větrově u Votic 611, 670; »na planinách« u Chválenic 611; v Příčovech u Sedlčan, v Ostrově u Kostelce, v Glasbergu u Kraslice, u Mýta, v Černém Kostelci, v Terešově, u Kounova, v Tišově na Litomyšlsku, v Běstvíně u Chotěboře 612; v Hutí, Oberberzdorfu, Radčicích, v Zámostí u Hluboké, ve Čtyřech Dvorech, v Jivně 613; v Michově, v Boučku, Škudrech, Střebejcině, Vojtěšicích, Tětěticích, na »Hůrce«, v Urceně, v Petrovicích, Navěscích, v Oulehlí, Mečichově, Svinech, Klokočech, u Vodňan, Měkynici a v Hodějově 614.

Karamuel, opat emauzský, 487.

Karásek Vavř., bened. břevn., 533.

Karel I. (Veliký), císař, 111, 703.

Karel IV., král a císař, 26, 250, 314, 352, 361, 362, 365, 381.

Karel Lotrinský, vejevúdce, 497, 506.

Karlín, předměstí Prahy, 653, 658.

Kassiodor, státník a učenec, 74.

Kasule sv. Vojtěcha, 629.

Kašubové, kmen polský, 195.

Katastrofa libická 60, 164—165.

Katolicko-čtenářský spolek 673, 674.

Katolické Listy 40.

Kázání (sermones) latinská, v kterých se dovídáme o životě sv. Vojtěcha: »Vidi alterum angelum« 21; »Legitur de S. Adalberto« 22; »Egredere de terra« 22.

Kazimír I., kníže polské, 247, 252. Kazimír Veliký, král polský, 622, 686.

Kętrzyński dr., spisovatel polský, 5, 7, 20, 21, 58, 100, 101.

Kéza Simon, kronikář, 173.

z Khünenburka Ferdinand, arcibiskup pražský, 479, 480, 587.

Khunt Fort, převor břevn., 533.

Kinter Maurus, benedikt. rajhr. a spisov., 561.

Kirschmann (Keresander) Klement, pastor, 437, 439.

Kladiva, kněz a admin. v Sánech, 672.

Kladsko, hrad, 47, 50, 329, 331.

Klapouch P. S. J. 665.

Klappitz Ant., benedikt. rajhr. a spisovatel, 546.

Klář Pavel Alois, spisovatel, 277.

Klášter aventinský (sv. Boniface a sv. Alexeje v Rímě) 9, 17, 147, 170, 184, 267, 312.

Kláštery benediktinské: v Břevnově 155, 166, 312, 313, 453, 503, 506, 641; v Rajhradě na Moravě (sv. Petra a Pavla) 313,

316, 318, 338, 355, 357, 359, 382, 398, 420, 447, 462, 463,

514, 522, 540, 541, 542, 579; v Polici nad Metují: 313, 316, 317, 318, 338, 351, 359, 302,

420, 423, 466, 500, 501, 518, 512, 513; v Broumově: 383,

319, 327, 328, 338, 360, 382, 453, 466, 475, 491, 498, 500,

501, 506, 508, 512; ve Wahlstattu ve Slezsku 313, 319, 320, 382, 475, 494, 495, 506; v Emavisch v Praze 127, 129, 313, 442,

451, 486, 503; na Bezdězi 313,

512; na Ostrově 313, 351, 486; u sv. Jana pod Skalou u Berouna 313, 382, 453, 461, 477, 503, 512; na Velízu u Žebráka 313; v Zátoni u Krumlova 313; v Sázavě 127, 314, 322, 336, 338, 352, 382, 417, 423, 441, 462, 464, 477, 490, 503, 512; v Opatovicích 314, 319, 382, 503, 579; v Křesoboru ve Slezsku 314, 477; v Kladrubech u Plzně 314, 453, 503, 512; ve Vilémově u Časlavi 314, 382, 503; v Uherčicích na Moravě 314, 382; v Postoloprtech 314, 382, 503; v Podlažicích 314, 356, 382; na Novém městě v Praze (sv. Ambrože) 314; na Starém městě (sv. Mikuláše) 315, 382, 453, 457, 464, 503, 512; Hradiště u Mnichova Hradiště 315, 316, 382; v Litomyšli 315, 382; v Želivě 315, 382; u sv. Jiří v Praze (ženský) 64, 65, 105, 315, 503, 512; »Milosrdenství Božího« (sv. Ducha) v Praze (ženský) 315, 360; v Teplici (ženský) 315, 503; na Smíchově (ženský) 315; v Hradišti u Olomouce 382; ve Klášterci 382; u sv. Tomáše v Praze 382; v Třemešné 190, 191, 213; v Ochsenhúzech 18. Klášter fleuryjský 185. Klášter sv. Maximina v Treviru 72. Klášter (řecký) sv Michala u Bari. Klášter sv. Mořice (Mauricia) v Děvíně 71, 72. Klášter varadinský 168. Klášter na Zvěřinci u Krakova 595. Klášterec u Riesenburku (Klösterchen) 201. Klement VI., papež, 646. Klinke, vikář a spisovatel, 39. Klouček Bened., benedikt. břevn. a spisovatel, 533. Knauz Ferd., historik, 175.

Knihovna: břevnovská 23, kapituly krakovské 21, kapituly pražské 19, 23, kníž. Metternicha v Kynžvartě 18, královská v Berlíně 22, královská v Mnichově 3, 20, mariánská v Gdansku 20, univerzitní v Praze 18, 20, 23.

»Knihovna sv. Vojtěcha«, časopis ve Hradci Králové, 701.

Knorr Ondřej, pastor, 439, 440, 443.

Knut (Kanut) Veliký, král dánský, 704.

Koblitz Ant., benedikt. břevn. a professor, 539.

Kodex sv. Vojtěcha 594.

Kodex bruselský 22.

Kodex mnichovský 22.

Kodex upsalský 20.

Koflík dřevěný sv. Vojtěcha 633.

Kohn Th. dr., arcibiskup olomoucký, 653, 658.

Koch Aug., opat rajhradský, 542.

Kolář Emilián, benediktin břevn., 533.

Kolb Viktor, superior z Tov. Jež., 653, 658.

Kolberg dr., kanovník a spisovatel, 3, 19, 20, 22, 39, 56, 69, 167, 172, 205, 253, 254, 257, 260, 265, 704.

Kolín, město, 61.

Koloč (Kalocza), město v Uhrách, 168.

z Kolovrat Hanuš 242.

Konference sv. Vincence Paulanského v Telči 675.

Konfesse sv. Petra v Římě 680.

Konfesse sv. Vojtěcha v Hnězdňě 592, 680, 681, 683.

Königsmark Konrád, biskup vratislavský, 398, 399, 405.

Konopka Ant., spisovatel, 38.

Konrád, biskup olomoucký, 345, 346.

Konrád III., kníže znojemské, 235.

Konrad I., král, 54.

Konrád Karel, professor a spisovatel, 272, 275, 277, 279, 280.

Konstancie, choť vévody Jana, 182, 191.

Konstantin Porfyrogeneta, spisovatel řecký, 50.

Konstantin (Cyrill) sv. 128.

Konvikt gymnasiální v Chelmnu 688.

Kopp, arcibiskup vratislavský a kardinál, 647.

Kopyciński Ad. dr., farář v Gavlušovicích, 685.

Korčian K. Bened., opat rajhrad., 545.

Kordáč dr., rektor bisk. semináře v Litoměřicích, 670.

Körös, řeka, 13.

Korouhev sv. Vojtěcha 46, 632, 633.

Kosmas, letopisec český, 18, 20, 21, 22, 41, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 56, 59, 67, 68, 79, 83, 84, 91, 97, 100, 102, 104, 106, 109, 110, 114, 118, 119, 122, 158, 161, 169, 170, 176, 182, 218, 219, 221, 224, 226, 244, 245, 247, 248, 250, 251, 275, 276, 278, 326, 328, 336, 389, 573.

Kostely: Františkánský a sv. Jiří ve Hnězdňě 680; kostel ve Hrobech 443 a 444; sv. Jiří na Hradčanech 62, 102, 103, 657; sv. Jiří na Libici 62, 65, 66, 167; sv. Klimenta na Levém Hradci 112, v Kostelci u Plzně 372; Panny Marie v Broumově 360, 367, 368, 436, 437, 443, 478; kostel Panny Marie v Břevnově 358; na hradě pražském 102; v Krakově 685; na Libici 62, 65, 66; v Polici 356, 357; kostel v Nečtinách 372, 373 a u sv. Tomáše v Praze 319, 320, 351.

Kostelec nade Mží u Plzně 312.

Košín Václ., opat sázavský, 477, 478.

Košnář J., katecheta, 672.

Koštál Klement, benedikt. břevn. a matematik, 533.

Kotyza Al. Jos., benedikt. rajhr. a spisovatel 569.

Kouba, řeka, 93.

Kouřim, hrad a město, 19, 46, 47, 51.

Kouřimsko, kraj, 107; župa 46, 50.

Kozák Roman, benedikt. břevn., 533.

Kráčmer Cyril, benedikt. rajhr., 562.

Krakov, hrad a město, 21, 97, 98, 100, 180, 590, 684.

Král Ondř., benedikt. břevn. a dovedný kovář, 527.

Královec, město, 598.

Krásl Fr. dr., kanovník a spisovatel, 154, 639, 665, 672, 673.

Kratochvíle Vojt., farář stodulecký, 666.

Krejčík, řezbář, 66.

»Kreuzzeitung«, evangel. časopis v Berlíně, 688.

Krch, professor a spisovatel, 56, 57, 125.

Kristian II., kurfirst saský, 437.

Kristian, životopisec, 57.

Kromer, historik, 168, 244, 250.

Kronika hildesheimská 702.

Kronika magdeburská 16.

Krosno, město, 94, 96.

Krotkovský Prokop, benedikt břevn. a spisovatel, 533.

Krubner, hospodářský správce, 671.

Krušina z Lichtenburka Hynek, vojevůdce, 399, 402.

Kryšpín Fr., malíř, 584.

Kryštufek Fr. dr. a prof., 56, 57, 58, 82, 113, 655.

z Křesobora Konrad, biskup vratislavský, 398, 399, 405, 523.

Křestan Rajmund, benedikt. břevn., 533.

Křištan (Kristian), pasovský biskup, 56, 57.

Křištan, jeden z pěti sv. bratří, 226, 227, 231, 233.

Křištan (Strachkvas), mnich, syn Boleslava Ukrutného, 139, 140, 152, 388.
Kříž Václ. Mik., benedikt. rajhr. a spisovatel, 548.
Kuffe Michal, benedikt. břevn. a spisovatel, 537.
Kulda Ben. Meth., kanovník na Vyšehradě, 674.
Kunhuta, královna česká, 324.
Kunhuta, manželka Lipolda, vévodky bavorského, 55.
Kurfirstové braniborští 196.
»Kuryer Poznański«, polský denník, 42, 680.
Kuthen Mart., kronikář, 251, 261.

L.

Labe, řeka, 14, 24, 61, 70, 80, 95.
Lambertus Schaffnaburgensis, letopisec, 72.
z Landštejna Vilém 358.
Lang Fr., farář milavečský, 667.
Lange, spisovatel, 42.
z Lanse Ludvík, velmistr řádu německých rytířů, 202.
Łaský Jan, spisovatel polský, 285.
Latinská liturgie 81, 85, 88, 127, 154.
Lebduška Eman., benediktin břevnovský a professor, 533
»Lech«, časopis polský, 42.
Lech, kníže polské, 678.
Lehndorff Jindř., hrabě, 204, 688.
Lehnice, město, 96.
Leichius J. H., spisovatel, 72.
z Lekna Bohumír, opat, 201.
Lemuzi, kmen, 95.
Leopold I., císař, 166, 236, 464, 467, 471.
Lepař Fr., spisovatel, 671.
Lešek, kníže polské, 135.
Letopisec saský 172.
Letopisy hildesheimské 72.
Letopisy kvedlinburské 16, 72.
Levý Hradec, kníž. hrad u Prahy, 112.

Lev, kněz břevnovský, 391.
Lev, opat aventinský, 6, 7, 8, 17, 148, 170, 180, 181.
Lev Ostienský 8, 251, 252, 253.
Lev XIII., papež, 80, 647, 648, 650, 666, 673.
Lev z Vercelli 186.
Lewicki, spisovatel polský, 160.
Lhota Antonín, malíř, 584, 612.
Liber de passione martyris 522.
Liber viaticus, rkp., 579.
Libice, ves a hrad, 23, 45, 47, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 162, 165, 673, 702.
Libutius, mnich, 72.
z Lichtensteina Karel kníže, 451, 453.
Lipold, otec Arnulfův, 54, 55.
Lippert Jul., historik, 329, 383, 384.
List záslibný sv. Vojtěcha 24, 255, 256.
Literatura svatovojtěšská pruská 600, 601.
Literatura svatovojtěšská uherská 603.
Litoměřice, město, 95.
Litoměřicko, kraj, 107.
Litomyšl, hrad, 47, 50, 329.
Litvané, kmen, 196.
z Lobkovic Zdeněk Popel 233.
Łobos Ig., biskup tarnovský, 686.
Lodereker Petr, opat emauský, 533.
Lohelius Jan, arcibiskup pražský, 236, 439, 442.
Lohmeyer K., historik, 5.
Lochmann Eleutherius, františkán, 528.
Loketsko, kraj, 95.
Lonovics, spisovatel maďarský, 172.
Loserth, profesor, 18, 100, 104, 122.
Lothar III., král německý, 46.
Lotyši, kmen, 196.
Louňovice, statek, 490.
Łubieński hrabě Bern., rektor OO. redemptoristů z Mościsk, 685, 686.

Lučané, kmen, 95, 161.
Ludmila sv. 56, 57, 80, 102, 124.
Ludvík, král český, 415.
Lukas Michael, převor broumovský, 446.
Lupač z Hlavačova, kronikář, 336.
Lutici, kmen slovanský, 16, 72, 83, 137, 139, 151, 152, 157, 190, 208.
Lux Kristin, benediktin rajhradský a spisovatel, 568, 570.
Luxet, náčelník kraje pruského, 206.
Lužnice, řeka, 93.

M.

Mabillon, spisovatel, 17.
Maciejowski C., biskup krakovský, 622.
Mačí Jan, kaplan u sv. Kiliána, 667.
Maďaři 83.
Mailberk, městys, 92.
Maixner Petr, malíř, 584, 609.
Malha Emilian, benediktin břevnovský, 527.
Malocha Jan, farář americký v East Clevelandu, 40, 689.
Manes Jos., malíř, 584.
Manso, opat na Monte Cassino, 144.
Mapa Čech Komenského 24.
Mapa Čech Sadelerova 24.
Mapa Čech v Boleluckého »Rosa Boēmica« 214.
Marcinkowski Vl., sochař, 592, 681.
Marek, probošt na hradě pražském, 118, 119, 120.
Marie Anna, arcivévodkyně, 514.
Marie Terezie, císařovna, 493, 494, 505, 510, 512, 519, 520, 527, 529, 538.
Marienburk, město v Prusku, 203, 600.
Marignolova kronika 22, 229.
Markotí Kl., bened. břevn., 527.
Markus, kněz břevnovský, 391.
Martin, opat břevnovský, 318.
Martin V., papež, 504.
Mašek Fr., malíř, 66, 581, 584, 612.

Matěj, probošt břevnovský, 369.
Mathon Placid, bened. rajhrad. a spisovatel, 558–560.
Matauš Bernard dr., bened. břevn. a professor, 533.
Matouš, jeden ze sv. pěti bratří, 226, 227, 231, 232, 233.
Matouš Ferdinand, arcibiskup pražský, 458, 459, 460, 461.
Matoušek Timothej, bened. břevn. a spisovatel, 533.
Matyáš, císař něm., 439, 441.
Maxmilian II., císař, 421.
Medek Martin, arcibiskup (1581 až 1590), 427.
Meissner Ludvík, bened. břevnov. a spisovatel, 537.
Menhart Bamberský 234.
Merkl A., opat u sv. Mikuláše, 481.
Mestris, klášter (Třemešno), 4.
Method sv., 79, 80, 81, 85, 123, 127, 277, 674.
Metličany (lokality) 515.
Mezibor (Merseburg) 13, 71, 94.
Měčislav, kníže polské, 4, 89, 90, 97, 101, 115, 135, 136, 137, 151, 190, 216, 217, 225.
Mělník, město, 95.
Miechowski, kronikář polský, 232, 244, 250.
Mierzyński A., spisovatel polský, 25.
Michal, biskup řezenský, 83, 84, 85.
Miklík Pius, bened. rajhrad., 562.
Mikuláš, biskup pražský, 345, 349.
Mikuláš, převor břevnovský, 369.
Mikuleš, mnich, 382.
Milaveč, ves, 23, 153.
Milčané, kmen, 96.
Milo, biskup mindenský, 129, 169, 257, 258, 266.
Miltic z Bolehradu Arnošt Jan 445, 446, 448, 449.
Minich, učitel poděbradský, 62.
Mír toruňský 196.
Miroslav, mnich, 393.
Missál metropolitního chrámu pražského z r. 1522, 21.

Missál z XV. stol. v knihovně strahovské 695, 696.
Missál sv. Vojtěcha ve Hnězdně 593, 684.
Míšeň, hrad i město, 71, 115, 136, 137.
Mitra sv. Vojtěcha 625, 626.
Mixánek Josef, bened. břevnov., 534.
Mlada, abatyše, 52, 85, 87, 88, 102, 103.
Mldava, řeka, 94.
Mnich Sázavský 73.
Moebius dr., spisovatel, 58.
Mohan, řeka, 99.
z Mohelnice Antonín, arcibiskup pražský, 421, 423, 424, 503.
Mohuč, město, 19, 179.
Mojmír II., kníže velkomoravské, 92.
Mojslaw, vladyska český, 45.
Monte Cassino, klášter a město, 143, 144, 491, 702.
Morati Linhart, bened. břev. 527.
Morava, řeka, 101.
Morava, země, 47, 98, 101, 648, 674, 676.
Morávek Wolfgang, bened. břev. a spisovatel, 534.
Mrlnina, řeka, 64.
Mstislav, kníže bodrcké, 115, 136, 137.
Mück Antonín Jan, bened. rajhrad. a filolog, 551.
Müller Bonaventura, bened. břev. a spisovatel, 540.
Murawski Bern., spisovatel, 39.
Myslivec V., redaktor, 671.
Myśl (Myśl), sluha sv. Vojtěcha, 7,
Mže (Berounka), řeka, 47, 48, 49, 93.

N.

Náboženství Prusů 197, 198, 199.
Nadání biskupství pražského 49.
z Nádherných Amalie baronka 670.
Náchod, město, 512.

Napoleon I., císař, 592, 682.
Náprstek Vilém, dr., benedikt. břevn. a professor, 534.
»Narodnie Noviny«, slovenský list, 676.
Navrátil Jan Sarkander, benedikt. rajhr. a spisovatel, 557, 558.
z Nečetic Adam, kanovník, 390.
Neklan, kníže české, 161.
Německo 12, 53.
šl. Némethy Ludvík, bibliothékář knihovny ostřihomské, 171.
Nerinio, historik, 267.
Nestor, letopisec ruský, 97.
Netolice, hrad, 47, 49, 50.
Netolice, ves, 328.
Nethimer, vlastař Prusů, 16.
Neuschl Rob., dr. a prof. v Brně, 675.
Neplach, kronikář, 22.
Nida, řeka, 98.
Nil, opat v klášteře valliluckém, 6, 8, 145, 146, 147, 181, 209, 657.
Nisa, řeka, 24, 47.
Nitra, město, 176.
Nitra, řeka, 98.
Noppius Jan, spisovatel něm., 703.
Nostic Erv. K., hrabě, 67.
Notar, biskup(?), 81.
Notker, biskup, 184.
Nottenbaum, farář v Cákách, 703.
Novotný Josef, ceremonář, 668.
Novotný Placidus, probošt rajhradský, 467.

O.

Obrana, časopis, 40.
Očko z Vlašimi Jan, arcibiskup pražský, 364, 582, 583.
Oda, dcera Dětřicha, 136.
Odra, řeka, 24, 193.
Ohře (Oharka), řeka, 99, 161.
Oldřich, syn Boleslava II., 159.
Oldřiš, hrad, 159.
Olešnický Zbigněv, arcibiskup hnězdenský, 680.

Olga (Helena), ruská knězna, 72, 73.
Oltář sv. Jana Nep. u sv. Vítá 652, 658.
Oltáře v chrámu sv. Vojtěcha na Libici 66.
Oltáře křídlové 584.
Ondřej, biskup pražský (1214–1224), 65, 340, 341, 343.
Ondřej, biskup varmiňský, 648, 649.
Opatové břevnovští: Anastas (+ 1023) 324, 331, 332, 333, 380; Jeronym (996–1011) 333; Řehoř I. (1071–1023) 334, 380; Arsenius (1023–1035) 334; Menhart (1035–1089) 323, 335, 336, 380, 388, 389, 394; Vojtěch (1089–1110) 336; Klement I. (1119–1127) 326, 336, 388, 389, 519; Oldřich (Udalricus) (1127–1129) 337; Petr I. (1129 až 1167) 337; Jindřich I. (1169 až 1197) 337; Zdeněk (Sděno) (1197) 337; Kuno (Chuno) (1194 až 1217) 317, 318, 330, 338, 340; Dluhomil (1217–1236) 320, 325, 340, 342, 344, 345; Pavel I. (1236–1238) 245; Klement II. (1238–1240) 323, 345; Vit (1249–1253) 345, 346; Martin I. (1253–1278) 319, 321, 346, 351, 523; Křišťan (1278 až 1284) 320, 350, 351, 351; Pavel II. Bavor (1291–1332) 318, 340, 352, 354, 355, 366, 357, 390, 394; Theodor (Dětřich) (1332–1336) 358, 359; Předbor (1336–1360) 359, 360, 361, 362, 363, 364, 365; Diviš I. (1360–1366) 363, 390; Oldřich (Ulrik) (1366–1381) 363, 364; Jindřich II. z Lechovic (1381 až 1385) 364, 365, 367; Diviš II. (1385–1409) 366, 368, 370, 393, 401; Žibřid (Zyfrid) (1409–1419) 368, 369; Mikuláš (1419–1426) 396, 397, 398, 399, 400; Heřman (1426–1449) 402, 403, 404, 523; Jan I. (1449–1459) 405, 523; Havel (1459–1463) 406, 412, 523, 524; Řehoř II. (1463–1464) 407, 524; Petr II. (1464–1474) 407, 524; Jan II. (1474–1481) 409; Řehoř III. (1481–1483) 410; Pavel III. (1483–1495) 410; Kliment III. (1495–1506) 411; Řehoř IV. (1506) 412; Vavřinec (1506 až 1515) 413; Jakub I. (1515 až 1537) 414; Matěj (1537–1553) 416, 417; Jan III. Chotovský z Chotova (1553–1675) 419, 420, 432, 423, 424, 432, 524; Martin II. Korýtko z Pravdovic (1575–1602) 391, 424, 425, 426, 428, 429, 432, 524; Selender Wolfgang z Prošovic (1602 až 1619) 428, 429, 430, 431, 432, 434, 435, 436, 437, 438, 439, 440, 441, 442, 443, 445, 446, 447, 520, 522, 524, 536; Jan Benno Falk z Falkenberka (1621 až 1646) 450, 451, 452, 454, 456, 458, 482, 491, 520, 524; Alexius Hübner (1646–1652) 459, 484, 485; Augustin Hieronymus Seifert (1652–1663) 460, 462, 463, 484, 485, 491, 525; Tomáš Sartori (1663–1700) 463, 465, 468, 469, 471, 472, 473, 519, 520, 525; Otmar Daniel Zincke (1700–1738) 319, 473, 474, 475, 476, 477, 478, 479, 480, 519, 524, 528; Benno II. Löbel (1738–1751) 313, 481, 493, 519, 537, 538; Fridrich Grundmann (1752–1772) 501, 502, 505, 506, 508, 509, 519, 520, 526, 539; Štěpán Rautenstrauch (1773–1786) 511, 512, 513, 519, 520, 526, 539; Jakub II. Chmel (1786–1806) 513, 514, 519, 526; Boehm Fortunat (1806–1818) 514, 515, 519, 526; Placid Beneš dr. (1818 až 1844) 515, 519, 531; Jan Nep. Ignat Rotter (1844–1886) 515,

- 516, 517, 518, 521, 526; Smolík
Rupert dr. (1886–1887) 518;
Bruno Čtvrtěčka (1887) 518,
539.
Opava, řeka, 96.
Opočnice, ves, 61.
Opolí, město ve Slezsku, 27, 177,
178, 179, 590.
Osada sv. Vojtěcha v Clevelandě
607.
Osada sv. Vojtěcha ve Wahpetonu
606.
Osek, hora a hrad, 47, 48, 49, 328.
Osek, ves u Kolína, 62.
Oskobrhý, pohoří, 61.
Oslava sv. Vojtěcha: Chvalořeč 690,
hymnus 692, hymnus Blasii Verg-
hetti 693, rythmus 694, sequence
ku cti sv. Vojtěcha 695, lekce
na den sv. Vojtěcha 697, báseň
k 900letému jubileu 698, ku czei
šw. Wojciecha 700.
Osoliński Maxim. 685.
Ostatky sv. Vojtěcha mimo Prahu
703, 704.
Ostatky sv. Vojtěcha v Uhrách 602.
Ostrava, řeka, 96.
Ostrožné (calcaliares) 375.
Ostřihom, město v Uhrách, 172,
174, 175, 589, 676, 702.
Ota I. (Veliký), císař, 50, 54, 71,
72, 73, 78, 83, 84, 87, 88, 89,
90, 104, 121, 135.
Ota II., císař, 54, 72, 78, 88, 89,
104, 113, 115, 129, 136.
Ota III., císař, 3, 6, 8, 9, 10, 11,
18, 19, 60, 115, 136, 137, 157,
164, 170, 182, 183, 185, 188,
215, 216, 217, 231, 252, 296,
602, 630, 678, 702, 703, 704.
Ota, markrabě braniborský (1278
až 1283) 350.
Ota sv., biskup bamberský, 195.
Othlo, životopisec, 79.
Otrik (Othrik neboli Otherich, Ok-
trik), učitel v Děvíně, 73, 75,
76, 77, 78.
- Otto Anselm, benedikt. břevn., 521,
534.
Otturin, průvodce císařův, 73.
Öxle Dominik, benedikt. břevn. a
professor 539.
- P.**
- Pachta Josef dr. a prof. 277, 279,
280, 282, 655.
Palacký Fr., historik, 5, 100, 167,
276, 277, 311.
Panství libické 46.
Panství Přemyslovčí 80.
Panství rodu Slavníkova 47, 48, 50.
Paprocký, spisovatel 26, 62, 276.
»Paraklytus«, kázání k jubileu sv.
Vojtěcha, 701.
z Pardubic Arnošt, arcibiskup praž-
ský, 238, 360, 503.
Parléř Petr (1356–1392), stavitel,
586.
Parth Vavřinec, mnich břevn., 520,
537.
Paříž, město, 185, 702.
Passio s. Adalberti 3, 4, 25, 50,
200.
Passio s. Gorgonii 169, 258, 259,
260, 265, 266.
Passio »Anno Ottonis III. quarto«
22.
Passionál český 26.
Patena sv. Vojtěcha 632.
Paternus, hrad, 11.
Patz Euseb, benedikt. břevnovský,
520.
Paulin sv., biskup nolanský, 252.
Pečeněhové, kmen, 14, 15, 97.
Pejřimovský Martin, bened. břev.,
534.
Pekárek J. V., sochař, 588.
Pelcl Frant. Mar., spisovatel, 27.
Pěna, řeka, 193.
Pereum, ostrov blíže Ravenny, 9,
11, 228.
Persanta, řeka, 193.
Perlbach, spisovatel, 20, 22.

- Pertz Jiří J., učenec a historik, 5, 6,
7, 8, 17, 18, 20, 22.
Peřina Rud., bened. břevnov., 520,
534.
Pešina z Čechorodu, kanovník a
spisovatel, 22, 24, 628, 629.
Petera Ondřej, pán na Libici, 62.
Petr, arcibiskup mohučský, 355.
Petr Damiani sv., kardinál, biskup,
11, 228, 231.
Petr, kardinál a papežský legát, 337.
Petr, mnich břevnovský, 390.
Petr, opat a letopisec zbraslavský,
355.
Peythersberg Benno, bened. břev.
a professor, 509, 530.
Pfeiffer N., bened. břevn., 530.
Piastovci 167.
Pilchowicz Vojtěch, světící biskup
hnězdenský, 593, 681, 682.
Pilice, řeka, 98.
Pirmus Antonín, probošt rajhrad-
ský, 541.
Piter Bonaventura, benediktin břev.
a historik, 25, 328, 509, 519,
528, 529.
Pius IX., papež, 689.
Placentius Jan, bened. břev. a spi-
sovatel 520, 536.
Plackwitz Joachim v Broumově 433.
Platy roční kláštera břevnovského
373, 374.
Platz Euseb, bened. břevn. a prof.,
540.
Plebanové (Parochové) 118.
Plenarium sv. Vojtěcha 242.
Plodek Kristin, benedikt. břevn. a
kartograf, 534.
Plzeň, město, 19.
Plzeňsko, kraj, 107.
Pobraslav, bratr sv. Vojtěcha, 60,
164.
Poděbrady, město, 61, 62, 65, 67.
Podivín, tvrz, 122, 341.
Podlaha dr. 39, 665.
Podunajsko 98.
Pohl Alfons, benediktin břevnov.,
540.
Krásil-Ježek, Sv. Vojtěch.
- Pokračovatel Reginonův 73.
Pokračovatelé Kosmovi 22, 65.
Pokřtění lechů v Řezně 79.
Pokuj, strýc Boleslava Chrabrého,
171.
Polabané, kmen, 71, 94, 164.
Polané, kmen, 137, 139, 151, 152,
676.
Police, město, 407, 411, 417, 437,
441, 446, 455, 457, 470, 474,
488, 506, 509, 512, 513.
Polovypuklina ze dřeva řezaná, před-
stavující sv. Vojtěcha ve Hnězdne,
593.
Polsko 9, 10, 12, 13, 15, 17, 20,
47, 48, 60, 101, 170, 187, 189,
648, 674, 678, 702.
Pomníki dziejowe Polski, dílo lite-
rární, 3, 18.
Pomořany, země, 20, 193, 194, 196,
204.
Pontanus z Preitenberka Berthold,
spisovatel, 22, 251.
Popel, kníže polské, 678.
Poprší sv. Vojtěcha 587.
Pořej (Poraj), bratr sv. Vojtěcha,
60, 61, 164.
Postřihač Ant., kaplan u sv. Mikuláše
v Praze, 669.
Povaha Slavníkova a Střezislavina
58.
Pováží, krajina, 98.
Pověsti o sv. Vojtěchu: Biskup Voj-
těch ztýrá u Přerova 297; Ho-
spodine, pomiluj ny! 297; lípa
na Libici 298; na přívoze u Ne-
ratovic 298; u Milavče 299;
na Zelené Hoře 299; Vojtěch
slouží mši sv. před papežem 300;
klášter Tata v Uhrách 301;
v Opolí 302, 595; v Polsku 303,
596; v Pomořanech 304; »Voj-
těška« v Břevnově 313.
Poznaň, město, 676, 677.
Praha, město, 7.
Pražsko, kraj, 107.

- Privilegie kláštera břevnovského 324, 326, 340, 342, 343, 346, 347, 359, 367, 403, 413, 414.
Proboštství benediktinská: v Broumově 362, 367, 373, 374; na Dřevíči 314; v Grüssau 382; v Kostelci nade Mží 362, 367, 582; v Nezamyslicích 362, 382; v Nové Vsi 382; novodvorské u Vratislaví 314; v Polici 362, 367, 373, 374, 484; v Přeštici 314; v Rajhradě 362, 367, 373, 374; slanské 313; teslinské 313; ve Vrchlabí 314, 382; wahlstattské ve Slezsku 314; ve Zbýšově 314; v Žatci 314, 382.
Prohaske A. dr., spisovatel, 7, 38, 42.
Procházka Mat., professor v Brně, 657.
Prokop sv. 334, 338, 352.
Prokop II., opat sázavský, 460.
Prokov, rytec a sochař, 581.
Protestantismus 431, 432, 675.
Prsten pontifikální a menší památky po sv. Vojtěchu u sv. Vítěza 630.
Prucha K. dr., světící biskup pražský, 237.
Prusové (Prušané, Pruze) 4, 16, 193, 195, 196, 197, 201, 597, 676, 688, 702.
Prusko, stát, 678.
Prusy, země, 6, 7, 9, 13, 16, 17, 20, 50, 195, 196, 197, 599, 647, 648, 674, 702.
»Przegląd powszechny«, časopis polský v Krakově, 42.
Předbör, opat polický, 317.
Předlohy Kosmovy 22.
Předměstí sv. Vojtěcha v Poznani 677.
Přemysl Otakar I. 317, 318, 323, 325, 329, 339, 341, 343, 344, 345, 346, 349, 350, 523, 580.
Přemysl Otakar II. 319, 347, 350, 381, 597.
- Přemyslovci 47, 51, 57, 156, 157, 158, 159.
Přemyšl, hrad, 97, 115.
Přibislava, sestra sv. Václava, 56.
Příbram, město, 490.
Přibuzenství Slavníkovo s královským rodem saským, 52, 53, 54, 55.
Přichovský Ant. Petr, arcibiskup pražský, 27.
Pšované, kmen, 95.
Ptolomaeus, geograf, 197.
Pulkava, kronikář, 21, 22, 227, 250, 326, 333, 598, 634.
Pulkava, řeka, 92.
Puslav (Boleslav Chrabrý) 5.
Pužyna, biskup krakovský, 685.
- R.
- Raab Ign., malíř, 584.
Rabanus Maurus, učenec, 74.
Raczyński Ed., hrabě, 682.
Raczyński Fr., kanovník, 287.
Radim (Gaudentius), bratr sv. Vojtěcha, 4, 5, 6, 7, 17, 56, 58, 60, 133, 141, 149, 192, 206, 209, 212, 213, 216, 220, 221, 245, 246, 248, 251, 379, 591, 678, 702.
Radla, soudruh sv. Vojtěcha, 14, 17, 19, 69, 75, 152, 165, 168, 169, 173, 192, 271, 380.
Radslav (Radislav), kníže zlické, 46, 47, 55, 81.
Raiman Vojtěch, benedikt. břevn. a dobrý kazatel, 530.
Rakousy (Raabs), hrad, 93.
Rakousy, země, 47.
Rámě sv. Vojtěcha v Třemešně 590, 682.
Rankov z Ježova Vojtěch, 367, 390.
Ranové, větev slovanská, 72.
Raučka Maurus, opat u sv. Mikuláše v Praze, 477, 479.
Ravenna, město v Italii, 9, 10, 11, 88, 181, 183.

- Reinelt Pavel, bened. břev. a spisov., 509, 539.
Reinhold Viktorin, benedikt. břevn. a spisovatel, 537.
Rejčka, manželka Mečislava II., 217, 218, 221.
Rejzek Ant. T. J., kazatel a spisovatel, 674.
Rennen Petr, zlatník v Gdansku, 593, 681.
Riedel Robert, benediktin břevn., c. k. zem. inspektor a spisovatel, 540.
Riedlinger, spisovatel, 42.
Richter Beneš, bened. rajhr. a spisov., 548.
Richter Heřman, benedikt. břevn., 530.
Rod babenberský 99.
Rodiče sv. Bruna Kverfurtského 8.
Rodiče sv. Vojtěcha 55.
Rodler Adolf, kanovník v Č. Budějovicích, 41.
Rokycanský Mikuláš, měšťan pražský, 315, 360.
Rokycany, město, 119.
Romove, božíště, 198, 199, 202.
Romuald sv., mnich, 9, 10, 228, 229, 231.
z Rosenthalu Toulov A., archivář dvorní ve Vídni, 529.
»Rosetum sacropentaphyllum«, kázaní o sv. Vojtěchu, 25.
Rostislav, kníže velkomoravské, 123.
Roštlapil Otomar, bened. břevn. a spisovatel, 534.
Rothulf, mnich, 11.
Rotter Bedř., benediktin břevnov. a professor, 520.
Roudnice, město, 119.
Roudnický Bernard, benedikt. břevn. a professor, 534.
Roucho papežské na Libici 66.
Rudolf I., kurfirst saský, 240.
Rudolf II., císař, 424, 427, 436, 541.
Rujana, ostrov, 73.
- Ř.
- Řád benediktinský v Emausích 656, 657.
Řád německých rytířů 196, 688.
Řečí panegyrických ke cti sv. Vojtěcha patero 25.
Řečice, město, 119.
Řečicko, župa, 50, 156.
Řehoř, opat v Římě, 181.
Řehoř V., papež, 8, 183, 184.
Řehoř VI., papež, 143.
Řehoř VII., papež, 123, 279.
Řehoř IX., papež, 320, 345, 346, 349, 381.
Řezno, město, 12, 79, 80.
Říha M. dr., biskup budějovický, 652, 653, 656, 661, 663.
Řím, město, 6, 9, 11, 169, 170, 604.
- S.
- Sabina Karel, spisovatel, 277.
Sála, řeka, 70, 101.
Salomon, farář, 427, 435.
San, řeka, 97, 98, 99.
Sarbivius Mat., spisovatel ve Vilně, 24.
Sasinek Fr., spisovatel, 56, 57, 98, 125, 154.
Saxo Grammaticus, spisovatel, 64, 72.
Sázavský Řehoř, převor rajhr. a matematik, 542, 547.

- Sedláček Benno, benedikt. břevn. a mathem., 535.
Sedličané, kmen, 95.
Sedmihradsko, země, 13.
Sędziwoj, letopisec polský, 247.
Seidel David 435, 436, 437, 440, 449.
Seitl Petr, benediktin rajhradský, 547.
Sekerkové ze Sedčic, rytířský rod, 166.
Sekyř-Kostel, dvůr poplužný na Moravě, 121, 122.
Sepulchrum s. Adalberti 201.
Sequens František, malíř, 241, 584.
Seret, řeka, 101.
Severus, biskup pražský, 335.
Schaffra Benno Heřm., benedikt. rajhr. a spisovatel, 564, 565.
Schleichert Bonifac, bened. břevn. a spisovatel, 539.
Schlossar Viktor, opat rajhradský, 542, 543.
Schöbel Em. dr., biskup litoměřický, 646, 652, 655, 656, 657, 658, 661.
Scholz Celestýn, benedikt. břevn. a professor, 520, 540.
ze Schönbornů František de Paula, kardinál a arcibiskup pražský, 581, 625, 643, 651, 666, 690.
Schoessler Gunther Kar., benedikt. rajhr. a spisovatel, 565.
Schott And., spisovatel, 25.
Schramm Romuald, benedikt. břevn. a historik, 25, 540.
ze Schwarzenberka Bedřich, kardinál 543, 638.
Schwerin, jenerál, 506.
de Sienno Jakub, arcib. hnězdenský, 681.
Sigmund, král český, 397, 403, 404.
Sigmund III., král polský, 591.
Sikk, kněz pruský, 212.
Silvester, opat kladubský, 340.
Silvester II. (Gerbert), papež, 11, 19.
Silvius Eneáš, papež a spisovatel, 22, 251.
Sirotčince katolické: v Christburku 650, 687; v Lycku 650, 687; v Marienburku 650, 687.
Skály, panství u Broumova, 487.
Skreta Karel, malíř, 24, 583, 664.
Skřemelice, řeka, 93.
Slavata Ferd. Vil., hrabě, 588.
Slavičín, ves na Moravě, 673.
Slavník (Slauuih), otec sv. Vojtěcha, 4, 22, 55, 56, 58, 59, 60, 63, 65.
Slavníkovci 23, 24, 63, 161, 162, 164, 165, 167, 644, 645, 674.
Slezané, kmen, 96.
Slezsko, země, 98, 115, 647, 648, 674.
Sljublané, kmen, 151.
Slouk Vojtěch, benediktin rajhr. 555.
Slovanská liturgie 80, 81, 84, 86, 87, 109, 116, 122, 124, 127, 154, 277, 281.
Slovensko 98, 99, 180, 676.
Smrčiny, pohoří, 93, 99.
Sněm říšský v Kvedlinburce 89; ve Veroně 113.
Sněm všeobecný Lateran. IV. 340.
Snopek Fr., spisovatel, 281, 282.
Sobek Matouš z Bílenberka 481-492.
Soběbor, bratr sv. Vojtěcha, 58, 60, 157, 158, 159, 164, 187.
Soběhrd, podčeši královský, 323, 338.
Soběkurský ze Soběkur Krištof, opat rajhradský, 428, 430, 541.
Soběslav, kníže české, 46, 634.
Soběslav II., král, 580.
Soběslav, převor rajhradský, 369.
Sobor, vrch u Nitry, 176.
Sobottin, klášter, 4.
Sochy sv. Vojtěcha: v Cáchách 703; ve Fischhausenu 600; v Praze 586; ve Studnicích 675; na Zawodziu u Kališe 686.
Sowiński W., hudebník, 285, 286.

- Společenstvo sv. Vojtěcha v Praze 639.
Spolek sv. Vojtěcha v Prusku 599.
Spolky sv. Vojtěcha v Americe 608.
Spolky sv. Vojtěcha v Uhrách 604.
Sptyihněv, kníže české, 79, 80, 81, 234.
Sptyimír, bratr sv. Vojtěcha, 45, 60, 164.
Sptyimír, vladyka, 45.
Stablewski Fl. dr., arcibiskup hnězdenský, 42, 647, 648, 680, 683.
Starý, opat strahovský, 655, 660.
Statky kláštera břevnovského, Abersbach 339; Bílá Hora 522; Bischofstein 339; Blšany 372, 385, 400; Bohušovice (Boušovice) 371, 400, 408, 415, 450; Božanov 372, 521; Bratrovice 371, 385, 400; Brtníky 372, 400; Broumov 339, 372, 392, 409, 521, 522; Břevnov 321, 385, 406, 521, 522; Březová 421, 524; Bříství 46, 320, 327, 357, 358, 360, 367, 373, 400, 403, 521; Budehostice 322; Cvrčovice 476; Čeledice 372, 385; Damašov 372, 385, 521; Ditterspach 372, 385; Dittrichbach 523; Dobříš 486; Dolánky 371, 400, 408; Domoraz (dva poddaní) 322, 358, 371, 385, 400, 417; Dubí 476; Dunajec 372, 385; Dvokotoky 322; Foitsdorf 372, 385; Grosdorf 515; Hajná 358, 371, 385, 400, 417; Halbštadt 420, 421, 422, 427, 523, 524, 525; Hayptsdorf 523; Heindorf 372, 385, 523; Hejmánkovice 372, 385; Heřmánkovice 372, 521, 522; Hluboká 348; Hluboký 372, 385; Holasice 372, 385; Hole 323, 357, 371, 385, 400; Hradištko 371, 400; Hrdly 321, 364, 365, 371, 385, 408, 409, 415, 450, 496, 500, 515; Hydčice 322, 358, 371, 385, 400, 417; Chlumín 367, 371, 385, 400; Chocebuze (kostel s dvěma dvory) 321, 360, 367, 371, 373, 392, 460, 521; Chrástice 324, 348; Chýlice 323, 338; Janov 524; Janovice 420; Jíckovice (Ješkovice) 371, 372; Jinošany 371, 400; Jiří Sv. u Chrudimi 521; Kalenice (dva poddaní) 322; Kaltwasser 525; Kamenice 323, 371, 385; Kanice 322; Kladno 476, 496, 522, 525; Kobyllice 470; Kostelec u Plzně 521; Kostelec n. Vltavou 371, 373, 392, 400, 521; Krajinice 322; Kralíky 470; Krasice 371, 385, 400; Kratinice 372; Kravolusice 323; Kročehlavý 476; Kronsdorf 523; Krosdorff 372, 385; Křepenice (jeden poddaný) 322; Křinice 372, 385; Kuromrtvice (tři dušníky) 321, 345, 348; Kvasejovice 371, 400, 410; Levinice 323, 338, 345; Levinské území 330; Lhota 347, 372; Libice 385; Libiš 371, 521, 669; Liboc 321, 357, 371, 385, 400, 422, 521; Libšice (les a část řeky) 321; Libus 367; Lodenice (les) 486; Lodenice 323; Loučka 372, 385; Machov 522; Martinkovice 372, 515, 521, 522, 523, 525; Máselnice 363, 372; Metličany 522; Měňany 372, 400; Michel 371, 385, 400; Mirešice 371, 400; Motýčín 476; Mračenice 321, 358, 371, 385, 400; Mradice 323, 336, 345; Nabdín 371, 400, 521; Nesvačilov 323, 339; Neudorf 524; Neusorge 524; Nezamyslice 322, 358, 360, 367, 371, 373, 385, 392, 400, 403, 417, 521; Němčice 321; Nízká (Velká) 347; Nutovice 322; Ojprnice 321; Olešovice 385, 400; Opatovice 372, 385; Orlová 522; Ostravačice 372, 385; Ottendorf 372, 385; Oujezdec 322, 367, 371, 385, 400, 403; Oujezdeček

476; Paleč 363; Páleček 372, 400; Pertoltice 521, 523; Podmokly (osm poddaných) 322, 323, 348, 371, 400; Počaply 371, 385, 408, 450, 521, 522; Podoliby 470; Polišovice 323; Popovice 372, 385; Poříčí u Prahy 324; Předicko 371, 385, 400; Přemyšlany 373, 400; Přerov 358; Přibislavice 372, 385; Psáře 323; Radešín 385; Radeškov 372, 385; Radvaňov 371, 385, 400; Rajhrad 372, 385, 521; Rakovice (osm poddaných) 322; Rejhradec 372, 385; Rosenthal 372, 385; Roztoky 365; Ruprechtice 521, 523; Ruprechtice 372, 522; Ruzyň 321, 371, 385, 400; Rybešovice 372, 385; Rybník 321; Řepy (Žepy) 348, 371, 385, 400; Sackho 476; Sebranice 323; Skodra 322; Skochovice 331; Slatina 385, 400; Slavnov (Slavoňov) 371, 385, 400; Sloupno 470, 473, 522, 524; Smilovice 322, 373, 400; Smohibice 322; Sobotovice 372, 385; Staníkov 371, 385, 400; Stankov 385, Stankovice 323; Stansovice 358; Starkov 339; Strachkvice 525; Studenov 476; Svárov 345; Svrkyně 357, 364, 371, 385, 400, 403, 521; Šonov 372, 476, 511, 521, 522, 525, 585; Teplice 339; Tmáň 371, 385, 400; Travčice 371, 400, 408, 450; Trnava 364, 367; Třebestovice 321, 358, 371, 385, 400; Třebonice 351, 371, 385, 400, 450; Třebovičky 371, 400; Týnka 355, 371; Újezd 476; Vajcherov 476, 525; Vajsovice 322; Veleslavín 321, 371, 385, 400; Veltěže 364, 372, 400; Verneřice 522; Vesce 358, 371, 385, 400, 403; Vikáň 320, 327, 358, 371, 385, 400, 403; Víšeňov 522; Višňov 522; Vlčovice 363; Vlence 321; Volešovice 358, 371;

Volšany 476; Vrané 321; Výšovice 385; Wahlstatt 476, 522, 525; Zábrodí 371, 385, 400; Zahrádka 371, 385, 400, 476, 491; Zákupy 417; Zbužany 371, 400; Zdiby 372, 400; Zduchovice (tři poddaní) 322, 348; Zížice 476; Zlýčín (jeden poddaný) 322, 373, 400; Zvíkov 385, 392; Ždákov 348; Žebrákov 371, 385, 400; Žehrovice 322; Žichovice 323, 358, 371, 385, 400, 417.

Statky kláštera polického: Bělá 317; Bělý 524; Bezděkov 317, 372, 385, 420, 421, 453, 506, 522; Bodašín (Bohdašín) 365, 367, 372, 401, 417; Bukovice 317, 372, 385; Dědová 347, 372, 385; Dřevíč Větší a Menší 317, 363, 367, 372, 385, 524; Hlavňov 317, 372, 385, 417; Lachov 347, 372, 385; Ledhuje 317, 372, 385, 453; Lhota 347, 372; Lhotky 524; Maršov 317, 367, 372, 385; Medhuje 317, 372, 385, 401; Petrovice 317, 363, 367, 372, 385; Petrovičky 317, 363, 367, 372, 385; Pěkov 347, 372, 385; Police 339, 346, 372, 385, 430, 521, 522; Provodov 323, 339, 354, 372, 385, 405; Radešov 317, 372; Slavné 524; Srbská Malá 372, 385; Srbská Velká 347, 372; Suchdol 317, 372, 385, 406; Šeřeč 372, 385; Ždár 317, 372, 385, 401, 515; Žděřina (les) 417; Kostel v Dobeníň 367, 372, 385, a v Chrudimi 372, 373.

Steinfels, malíř, 385.

Stěnava, řeka, 416.

Stěny, pohoří, 475.

Stojan Cyr. Ant. dr., říšský posl., 664.

Strahl Rupert, benedikt. břevn. a professor, 540.

Strachkvas (Křišťan), bratr Boleslavů, mnich, 22, 139, 157, 188.

Strašil Klement, benedikt. břevn. a professor, 520, 535.

Stratus 181.

Stráž sv. Vojtěcha ve Hnězdně (družstvo na vydávání knih) 594.

Štěfa Placid, bened. břevn., 535.

Štědovský, kronikář, 25, 180.

Štězislava, manželka Slavníkova, 53, 55, 56, 57, 58, 60, 65.

ze Středy Jan, olom. biskup, 233

Studánky svatovojtěšské: v Milavči 640, 667; u Zelené hory 640; u Vrčeni 640; ve sv. Vojtěchu (u Teplé) 640; ve Lštění 640; u Kasejovic 640; u Zdeboře 640; v Německém Brodě 640; u Bilan 640; v klášteře břevnovském 313, 641, 666; v Litoměřicích 641.

Studnice, ves u Telče na Moravě, 673, 675.

Stvatos Vít, řezbář, 686.

Styka Vojtěch, kněz, 685.

Styr, řeka, 97, 101.

Sudení, kmen, 197.

Suevové, kmen, 197.

Sucharda St., sochař, 587.

Suchý Dol, škola, 515.

ze Sulic rytíř Kunrad 353.

ze Sulzbachu hrab. Vilém a Heřman 314.

Surius, spisovatel, 18, 22.

Surzyński dr. 287.

Svatopluk, kníže české, 64, 166, 314.

Svatopluk, kníže pomořanské, 192, 194, 205.

Svatoslav, kníže ruské, 73, 97.

Svatovojtěšská farnost v Praze 653, 654, 655.

Svatopluk, kníže velkomoravské, 80.

Svatoslav, kníže moravské, 73, 97.

Svatoslav, vévoda český, 45.

Svatých pět bratří 9, 10, 11, 12, 13, 16, 39, 223, 224, 226, 251.

Svend Estrithson, král dánský, 205.

Svitava, potok, 47.

Swerts-Sporková Gabriela, hraběnka, 315.

Sýkora Jan dr., professor, 655.

Synoda provinciální východopruská, 204, 688.

Syrku P., professor ruský, 282.

Szafnicki, kanovník, 686.

Š.

Šafařík Pav. Jos., spisovatel, 128, 276, 277.

Šach, hora, 341.

Šárka, les, 155.

Šebastian, arcibiskup ostřihomský, 168.

Šebíř, biskup pražský, 218, 219, 220, 222, 223, 234, 244, 251, 380, 577.

Šedivý Al., benedikt. břevn., 520, 535.

Šeivl, akad. malíř, 670.

Šembera Vojtěch, spisovatel, 278.

Šifer Leander, benedikt. břevn. a professor, 535.

Šiškowski M., biskup, 287.

Šittler Ed., farář v Žižkově, 39.

Škola děvinská 70, 73.

Šlápejše sv. Vojtěcha 588.

Šmíd Fr., benedikt. břevn., 520.

Šneider Heřman, převor v Polici, 530.

Šolc Václ., opat u sv. Jana pod Skalou, 485.

Špitál broumovský 475.

Špitál polický 475.

Štábly Fr., redaktor 671.

Šťastný Karel, bened. rajhr. a spisov., 563.

Štěpán, arcibiskup hnězdenský, 222.

Štěpán, opat lucký, 321, 349.

Štěpán sv., král uherský, 13, 167, 168, 171, 172, 174, 601, 676.

Štětina Aug., bened. břev. a prof., 519, 535.

Štětina Benedikt, benedikt. břevn., 535.
ze Šternberka Kar., Mat., Fr., hrabě, 26.
ze Štítného Tomáš 364.
Šumava, pohoří, 93.
Šup Bartol., bened. rajhr. a spisov., 568, 569.
Švédové 678.
Švédsko 16.

T.

Taginon, arcibiskup děvínský, 13.
Tanner Ant., bened. břev. a spisov., 520, 537.
Tardy Mojžíš, pastor, 67.
Tatry, hory, 100.
Telč, město na Moravě, 675.
Tenkitten, dědina v Prusích, 202, 203, 600, 687, 688.
Theofanu, císařovna, manž. Oty II., 7, 137, 142, 151, 170, 183.
Theofil, spisovatel, 63.
Thiel Ondřej, biskup varmiňský, 687.
Thiddag (Bohdal), biskup pražský, 188, 216, 380.
Thietpald, bened. v Tegernsee, 191.
Tieftrunk K., spisovatel, 277.
Tiray Mořic Benno, benedikt. rajhr. a hudebník, 555.
Tisa, řeka, 13, 98, 101.
Tista, Vršovec, 161.
Tkadlík Fr., malíř, 584.
Tobiáš, biskup pražský, 320, 354.
Tobolka Zd., spisovatel, 7.
Toeppen, historik, 3, 20, 22.
Tolde Matěj, soukenník, 433, 434.
Tomáš, opat broumovský, 492.
Tomáš, probošt rajhradský, 357.
Tomáš Alois, benedikt. břev. a prof., 535.
Tomáš sv. Aquinský 143.
Tomek Stanisl., benedikt. břevn., 535.
Tomek VI., professor a spisovatel, 58, 100.
Tours, město ve Francii, 185.

Treter Tomáš, spisovatel, 22.
Truhlář Josef, spisovatel, 200.
z Třeboně Ondř., děkan v Olomouci, 390.
Třebované, kmen, 96.
Třemešno, město v Polsku, 590, 591, 648, 680.
Tuhošť, hrad a kraj, 93.
Tumba sv. Ludmily 586.
Tuto, biskup řezenský, 82, 83.
»Tygodnik illustrowany«, časopis, 41.
Týn Horšův, město, 119.

U.

Úcta sv. Vojtěcha ve Spojených obcích severoamerických 606.
Uhry, země, 13, 14, 17, 20, 101, 674, 676, 702.
Umlauff Václav, benedikt. břevnov., 530.
Urban IV., papež, 21.
Urban VI., papež, 366.
Urbáře břevnovské 370.
Ursini (Berenburgové), rod míšeňský, 23.
Úřetice, ves, 487.
Uřetovsko, župa, 50, 156.
Uspenský, historik ruský, 100.
Utrpení sv. Vojtěcha (Passio) 3, 4, 5, 56.
Území Slavníkovcův 50.

V.

Vacek Jiří, benedikt. břev. a hudebn., 530.
Vacek Fr., professor a spisovatel, 92, 665.
Vacerad, mnich, 393.
Václav sv., kníže české, 16, 48, 49, 56, 57, 81, 82, 83, 84, 86, 87, 102, 123.
Václav I., král český, 323, 344, 345, 346.
Václav II., král český, 320, 352, 353, 580.

Václav III., král český, 354.
Václav IV., král český, 352, 366, 370.
Václav II., opat sázavský, 423.
Václav, převor polický, 366.
Vajda Bonifac, benedikt. rajhrad., 557.
Váh, řeka, 98, 100.
Vajk (Štěpán sv.) 172, 174.
Valenta Romuald, benedikt. břev. a professor, 530.
z Valdšteina Albrecht 454, 455, 553.
z Valdšteina Jan Bedřich, biskup královéhradecký, později arcib. pražský, 130, 609.
Vallilicum, klášter řecký v Italií, 145, 577, 702.
Valy u Rohožné 64.
Varta, řeka, 98, 677.
Velehrad 87, 673, 674.
Veleslavín, ves, 499.
z Veleslavína Daniel Adam 26, 251.
Venceslaus, kaplan v Krakově, 177.
Verona, sněm říšský, 151.
Verneřovice (fara) 515, 523.
Verše o utrpení sv. Vojtěcha 18, 19, 25, 51, 55, 59, 131, 182, 200.
Veselka Ondřej, bened. břevn. a přírodopisec, 535, 666.
Vidukind, historik, 84.
Viching, biskup, 30, 127, 176.
Vichman, velmož saský, 136.
Vikaň (Vykaň), ves, 46.
Viktora Lev, benedikt. břevnov., 535.
Vilém, arcibiskup mohučský, 71, 72.
Vilík (Velich, Villico), probošt pražský, 17, 22, 47, 117.
Villigis, arcibiskup mohučský, 104, 106, 113, 136, 152, 169, 183, 184, 188.
Vintíř sv. 25, 322, 335.
Visla, řeka, 80, 193, 194, 196, 685.
Vislané, kmen, 98, 115.
Visloka, feka, 685.

Vita Stanislai Cracoviensis episcopi 21.
Vitalis, mnich břevnovský, 317, 329, 382.
Vítkovici (Páni z Růže) 61.
Vitoraz, župa, 92, 93.
Vladimír, kníže ruské, 14, 15, 97, 115.
Vladislav, hrad, 64.
Vladislav I., kníže české, 314, 580, 590, 595.
Vladislav II., král český, 407, 409, 410, 413, 580, 641, 703.
Vladislav III., kníže české, 340.
Vladivoj, kníže polské, 159.
Vladislav, markrabí, 316.
Vlach Anselm, opat u sv. Mikuláše, 478, 479, 480.
Vlastislav, Vršovec, 161.
Vltava, řeka, 48, 49.
Vohburkovci, rod, 100.
Voigt Jan, spisovatel, 5, 7.
Voigt H. G., spisovatel, 4, 5, 19, 200, 201, 202, 260, 265, 273.
Vojáček Meth., spisovatel a bened. v Emausích, 224, 268.
Vojta Viktorin, bened. břev. a prof., 530.
Vojtěch sv. patronem 637.
Vojtěch sv. a zemství sv. patronové orodují za českou zemi 635.
Vokoun, vikář, 503.
Volfar, komorník, 186.
Wolfgang, biskup řezenský, 90.
Volkold, biskup míšenský, 136, 137, 138, 141, 152, 188.
Volný Řehoř Tomáš, benediktin rajhr. a topograf, 549, 550, 551.
Vondráček Isidor, benedikt. břevn. a professor, 535.
Vorlíček Bern., farář na Libici, 66.
Vracen (Vratislav), biskup morav., 106, 110.
Vratislav, kníže české, 80, 81, 86, 87, 102.
Vratislav II., kníže české, 91, 123, 234, 281, 335.
Vrátný, kaplan v Praze, 672.

Vrbčany, ves v Kouřimsku, 46.
Vrbice, ves, 61.
Vršovci 63, 64, 158, 159, 160,
161, 162, 163, 164, 166, 189,
575, 644, 645.
Vršovice, osada u řeky Ohře, 161.
z Vrtby Ferd., hrabě, 670.
Vrzal Augustin Alois, benediktin
rajhr. a spisovatel, 566, 567.
Vulgata 75.
Vychodil Pavel dr., bened. rajhr.
a spisovatel, 565, 566.
Vyskytné, hrad u Tasnovic, 64.
Vyšehrad u Fordonu, město, 194.
Vyšemír, purkrabí broumovský, 353,
356.
Vyšeslav, otec knížete Michala zá-
chlumského, 98.
Vzývání sv. Vojtěcha 704.

W.

Waitz, spisovatel, 3, 21.
Walczyński St., probošt kapit. tarn.,
685.
z Wartenberka Beneš, 353, 354.
z Wartenberka Čeněk, vojevůdce,
390.
Warter, převor řádu maltánského,
655.
»Wędrowiec«, časopis polský, 41.
Weitzenmüllerová Marie, spisovat.,
39.
Weps Maurus, benedikt. břevnov.,
520, 540.
Werner Bened., benedikt. břevn.
a mathematik, 540.
Wielopolská Alžběta, hraběnka, 203.
Wintera Vavř., benedikt. břevn. a
historik, 42, 535, 536, 570.
Witislav, vévoda český, 45.

Z.

Zach Lambert, benedikt. břevn.,
525.
Zajíc z Hasenburka Vilém 284.

Zarované, kmen, 96.
Zázraky sv. Vojtěcha a) za živa:
v klášteře římském 290, v Chor-
vatsku 290, ve Slezsku 290;
b) po smrti: prst sv. Vojtěcha
v rybě 292, hlava světcova 293,
nevinně odsouzený ve Hnězdně
293, kněz při mši sv. 294, Prus
s ostatky sv. Vojtěcha 294, zá-
zraky na hrobě světcové 295.
»Zázraky sv. Vojtěcha« (Miracula
s. Ad.), spis, 20, 21, 25, 201,
210.

Zbraslav u Prahy 48, 49.
Zbrožek Marian, ben. rajhr. a spisov.,
562.
Zeissberg, historik, 21.
Zelená Hora u Nepomuku 23, 153.
Zemomysl, kníže polské, 135.
Ziegelbauer, historik, 25, 337, 345,
528, 537, 633.
Ziemovit, kníže polské, 678.
Zikeš, kaplan na Libici, 672, 673.
Zlicko 46.
Zličané 46, 51.
Znak Porajitů 61.
Zorn JUDr. 689.
Zvony svatovojtěšské: na Libici 66
a 589, v Praze 589, v Gawluszo-
wicích 685, 686, ve Hnězdně
589 a 682, v Ostfihuomě 589.

Ž.

Žák Em., katecheta v Praze, 672.
Žák Fr., spisov. círk. a red. »Obrany«,
40.
Žaloba na Husity, píseň staročeská,
276.
Žatecko, kraj, 107, 161.
Železný, katecheta v Praze, 672.
Žibřid (Siegfried), arcibiskup mo-
hučský, 344, 346.
Žič (Citice, Zeitz), hrad a město,
71, 94, 136.
Žilovice 487, 491.
Žitomíř 46.

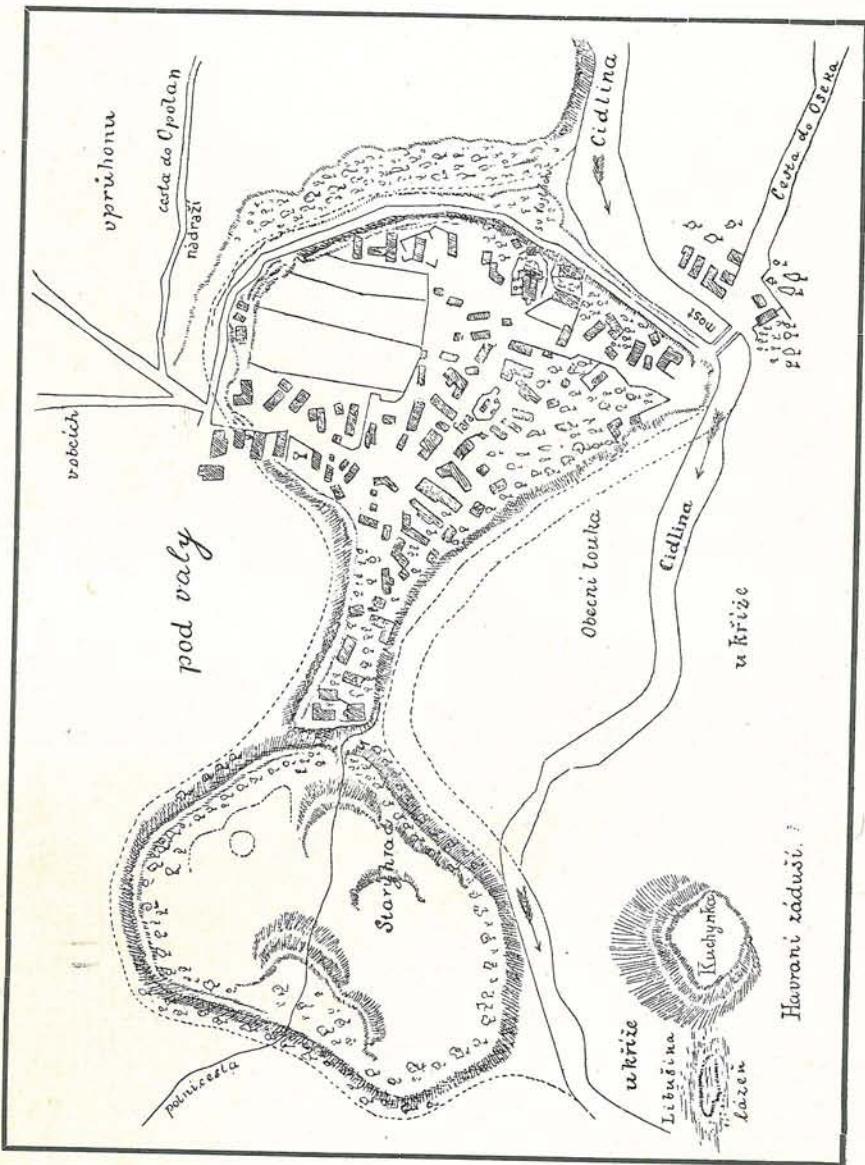
Životopisy menší svatovojtěšské:
»Tempore illo« 20, 21; »Sanctus
Adalbertus ex piis« 21; »Sanctus
Adalbertus nobilis progenie« 21;
»Sanctus Adalbertus ex regno
Bohemie« 21; »De translatione
corporis S. Adalberti« 21, 22,
251; »Temporibus Boleslai ducis
Boemorum« 21; »Sanctus Adal-
bertus ortus fuit de Sclavonia
22; »Othona tertio augustalibus
fascibus« 22.
Žižka Jan 397.
Žoček Vilém, převor v Broumově,
536.
Žuřina (Žiřina, Sirina, Surina), potok,
47, 48, 328.

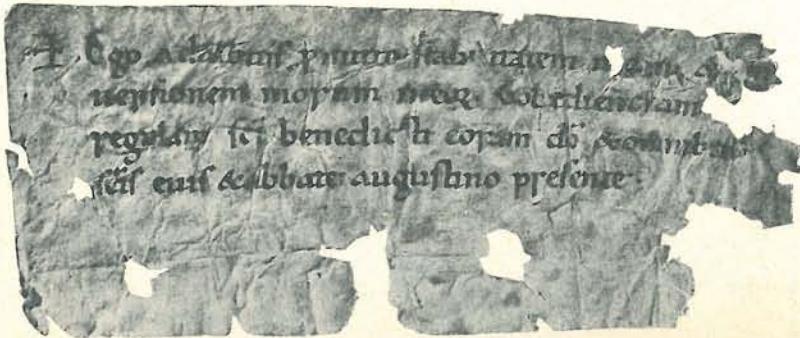
OPRAVY.

- Na str. 17 řádek 9 zdola místo v kratším a širším čti: *v širším a kratším*.
- > > 18 > 8 > Losserth čti: Loserth.
> > 22 > 12 > Sylvius čti: Sylvius.
> > 24 > 7 shora > Škreta čti: Škreta.
> > 53 > 9 zdola > časn čti: času.
> > 55 v rodokmenu > bavoský čti: bavorský.
> > 66 řádek 11 shora > kazatetny čti: kazatezny.
> > 71 > 16 zdola > i Meziboru čti: i v Meziboru.
> > 80 > 15 > čti: *Nedlouho před smrtí Bořivojovou ... podrobil*
knížectví české ...
> > 87 > 5 > místo klaštera čti: kláštera.
> > 92 > 12 shora > panství čti: panství.
> > 92 > 7 zdola > s odnoží čti: s odnoží.
> > 93 > 9 shora > českého lesa čti: Českého Lesa.
> > 94 > 10 > Gieseler čti: Giseler.
> > 113 > 9 > Willigis čti: Villigis.
> > 135 > 3 > Cechů čti: Čechů.
> > 288 > 9 > Ze čti: Že.
> > 305 > 7 zdola > z Czech čti: z Čech.
> > 331 v nadpisu místo IV. čti: IVa.
> > 338 > > > IV. čti: IVb.
> > 347 řádek 5 zdola místo Pěknov čti: Pěkov.
> > 372 > 1 > > v Jickovicích čti: v Jíckovicích.
> > 412 > 14 > > Řehoř V. čti: Řehoř IV.
> > 416 > 15 > > 1640 čti: 1540.
> > 417 > 15 > > Ždárem čti: Ždárem.
> > 503 > 15 > > Jana IV. čti: Jana III. z Dražic.
> > 520 > 2 > > Celestyn čti: Celestýn.
> > 521 > 12 > > Počáply čti: Počaply.
> > 521 > 11 > > Lybišice čti: Lžbišice.
> > 527 > 4 shora > na karlštýně čti na Karlštýně.
> > 540 > 6 > > P. Alfons Pohl není národností německé,
nýbrž české.
> > 547 > 11 > > Sazavský čti: Sázavský.
> > 563 > 19 zdola > Sup čti: Šup.
> > 578 > 5 > > vysutou čti: vísutou.
> > 674 > 6 > > mučenické čti: mučenické.
> > 677 > 18 shora > nebyla pronesena čti: nebylo proneseno.
> > 677 > 19 > > nýbrž vyšla čti: nýbrž vyšlo.
> > 688 > 12 zdola > příspěvku čti: příspěvků.

PŘÍLOHY OBRÁZKOVÉ.

Polohopisný plán nynější Libice.

A me domini nō oī. Ego frat̄ wenzelius Sacramen
tūdē p̄missionem S. adalberti nimis retinac̄e d. molitū
posse irreuegibili dēp̄e. C. būtimenā in aliām lēm
p̄gant̄. et hoc p̄a manu sc̄p̄li ut futuris dubitauit
d̄m̄is ambiguitas mentis prot̄il p̄elleretur.

Záslibný list sv. Vojtěcha s dodatkem sakristana Václava.

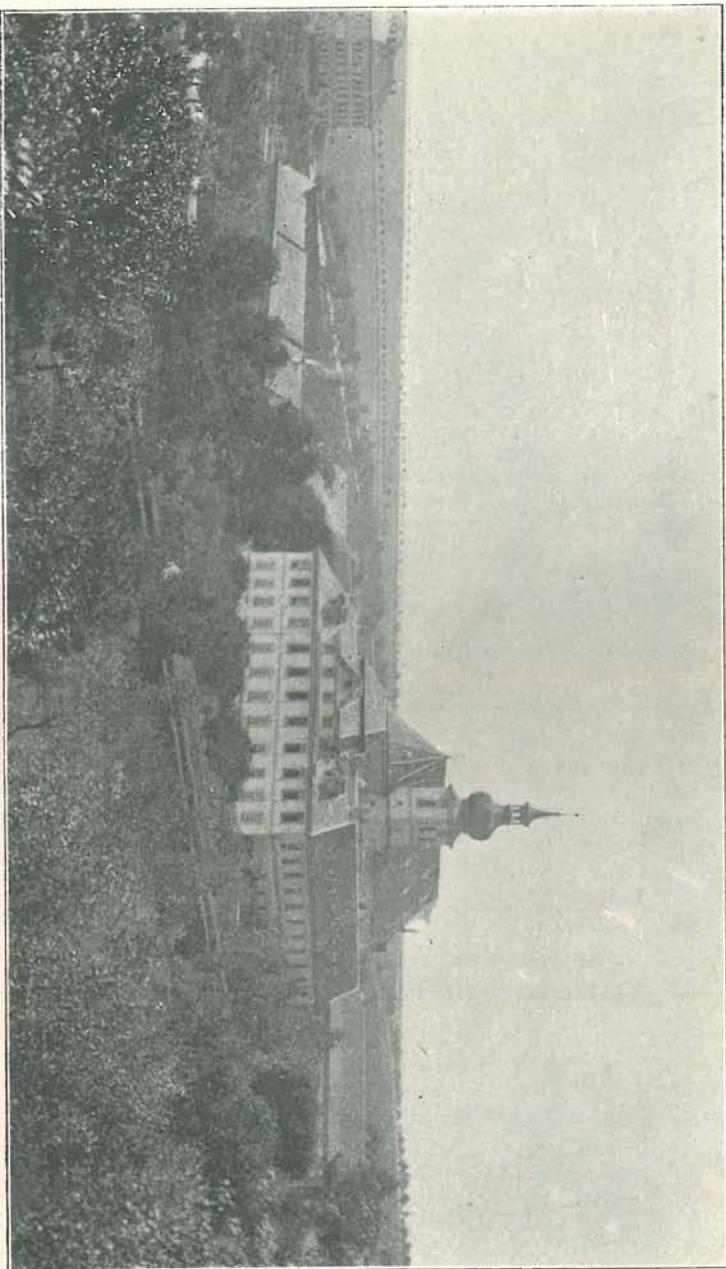

Setkání Boleslava II. s biskupem Vojtěchem v lese u Prahy.

„Vojtěška“ v Břevnově.

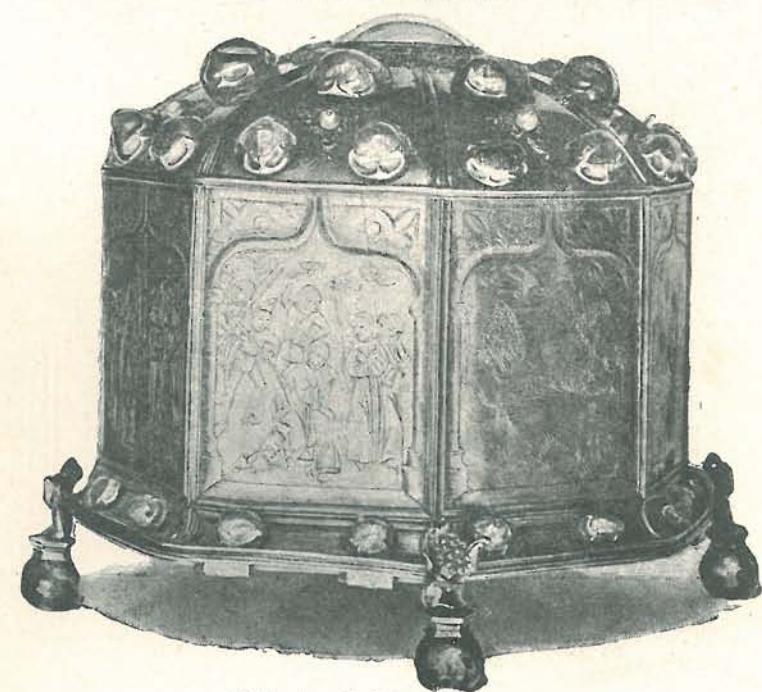
Klášter břevnovský u Prahy.

VI

VII

Vzácný relikviář ve Hnězdné.

Itinerarium scii. Adalberti.

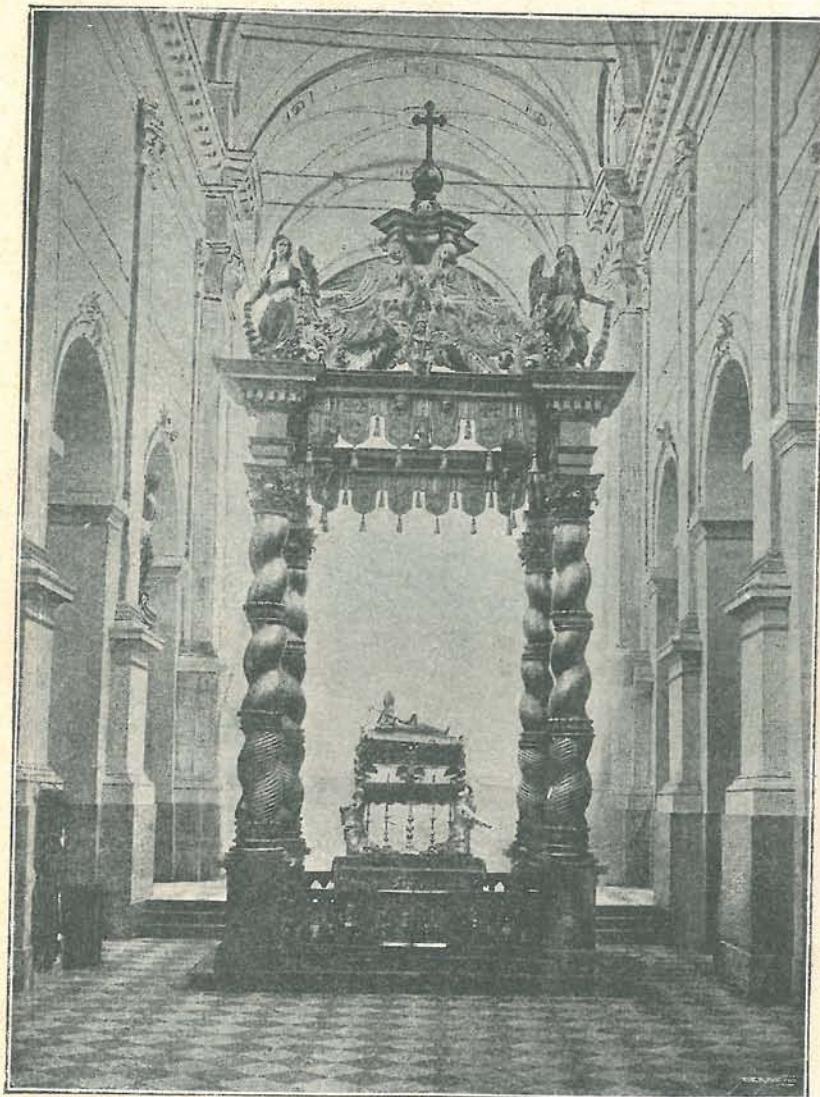

Stoliční chrám Páně ve Hnězdně.

Hlavní oltář v katedrále hnězdenské.

§ XII

Konfesse sv. Vojtěcha ve Hnězdně.

XIII

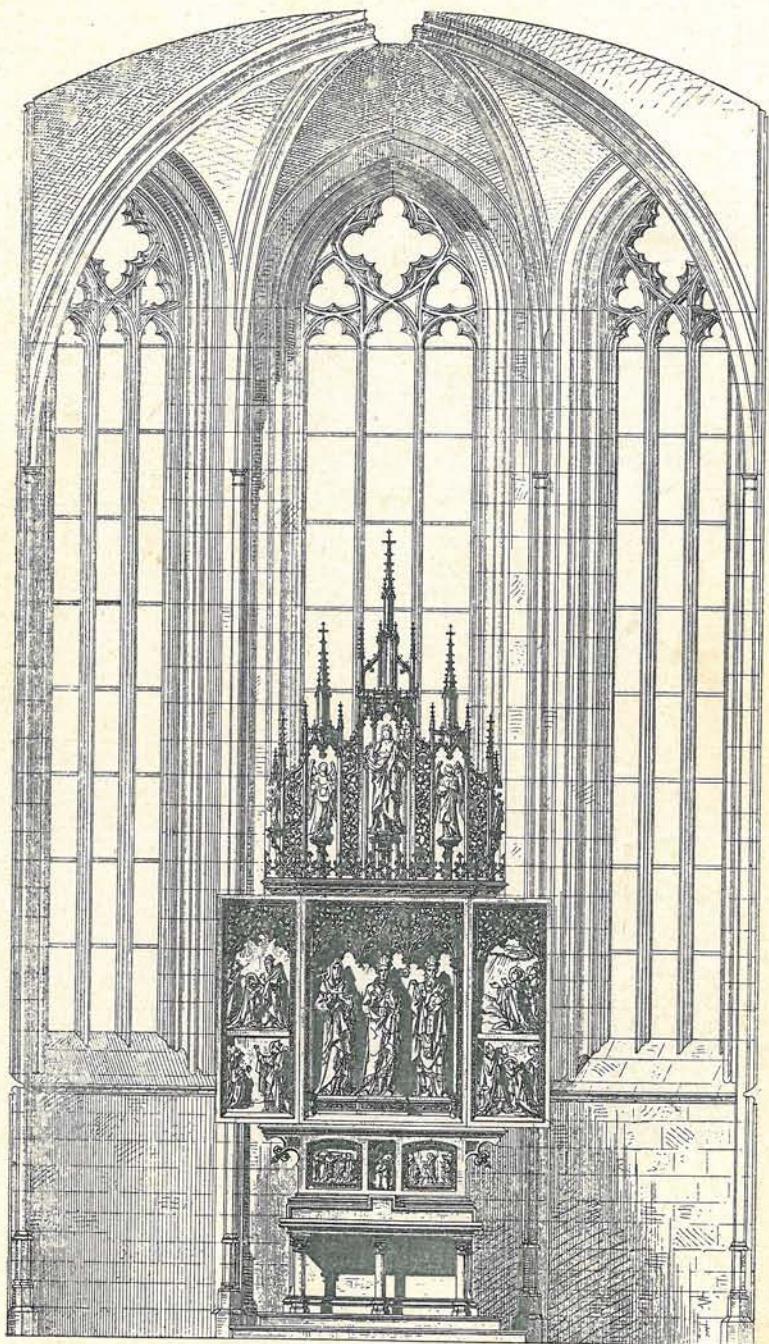
Náhrobek sv. Vojtěcha v katedrále hnězdenské.

Kostel sv. Vojtěcha na „Zawodziu“ pod Kališem.

Bývalý oltář v kostele na „Zawodziu“, nyní v Kališi.

Oltář sv. Vojtěcha v kapli arcibiskupské v Praze.